Bidrag till Skånes Flora.

31. Förekomsten av Petasites hybridus i Skåne.

Av Gösta Ilien.

Petasites vid de skånska horstarnas branter.

Vid studiet av *Petasites hybridus'* utbredning i Skåne finner man, att den i stort sett saknas i den Fennoskandiska urbergsterrängen och närgränsande delar av den centrala lerskifferplatån eller med andra ord på den av nordostisen bildade grusrika och i regel näringsfattiga urbergsmoränen och skifferurbergsmoränen. Den uppträder däremot rikt vid de skånska horstarnas förkastningsbranter. Särskilt är detta fallet vid den nedsänkta Kristianstadslättens förkastningslinjer, i norr representerade av Villands sprickdalar och av Göinges mellanbygd, i väster av Nävlinge- och Linderödsåsarnas stup samt i söder av Grevlunda-Stenhuvudplatåns norra sluttning. Av de 53 lokaler, som finnas på Kristianstadslätten, äro $^{9}/_{10}$ belägna längs med dessa förkastningslinjer. En något liknande situation kan iakttagas vid horstarnas förkastningsbranter, nämligen vid Kullen, Söderåsen och Romeleåsen, där *Petasites*-lokalerna ligga som en krans kring horstarna och i deras sprickdalar. Ett fjärde *Petasites*-område bildar den Centrala lerskifferslättens flexur ned mot Vombslätten eller Moslätten, som Linné kallar den. *Petasites* anträffas här dels i Tolångaåns bäcken och högra avvattningsområde dels i och vid Frualidbäcken, som bildar det lägst liggande partiet av förkastningen Brandstad-Frualid-Övedskloster, och dels å lerslättens branter mot Vombslätten från Övedskloster till och med Harlösa. De yttersta utposterna på detta långa band av *Petasites*-förekomster utmed södra kanten av den Centrala lerskifferslätten äro i öster lokalen i Bärtofta, Fågeltofta s:n, och i väster lokalen i Flyinge gamla by.

Av lokalerna vid förkastningslinjerna mot Kristianstadslätten ligga mer än hälften på eller omkring höjdlinjen 33 och en fjärdedel vid 66 m höjd över havet. De övriga lokalerna, som ligga i förkastningszonen, finnas till en sjättedel på högre och resten på lägre nivåer än de

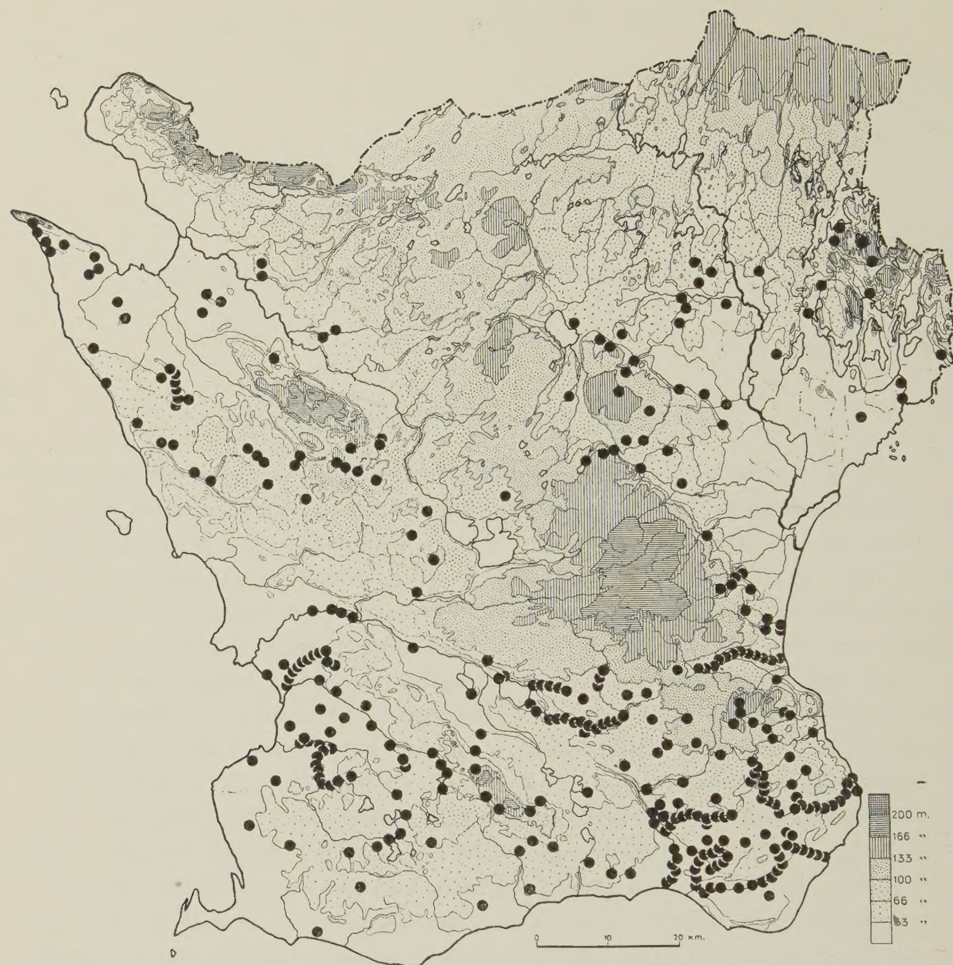

Fig. 1. *Petasites hybridus* i Skåne.

här ovan nämnda. Denna fördelning av *Petasites*-förekomsterna sammanhänger med att nordostmoränens grus i allmänhet vid 33 m övergår till slättlandets kalkrika moränleror och ett annat stråk, men mindre väl utvecklat sådant, går vid 66 m höjd över havet. Lokalerna på andra nivåer representera också grus- och sandformationers övergång i lerområden men sådana mer lokalt betonade.

Petasites-förekomst i terräng med övergång från grus och sand till lera, som är så skarpt framträdande vid förkastningarna mot Kristianstadslätten, kan man iakttaga även vid de övriga horstarna i Skåne och i flexuren vid sydkanten av Centrala lerskifferslätten.

Lokalerna Blekeskära, Konga by och Gillastig randa det mäktiga isälvsdelta, som i triangeln mellan Kågerödsåsen, Konga klint och Söderåsen avlagrats till en höjd av över 130 m ö.h. i en här fordom befintlig issjö, och lokalen i Silvåkra mitt ute på den sandiga Moslätten utmärker den västra randen av ett här befintligt lerigt område.

Petasites på syd- och västslätterna.

På Nordvästslätten finnas tvenne från varandra skilda utbredningsområden för pestilensroten. Socknarna Kropp och Hässlunda äro centrum för det ena området, och detta är märkligt bl.a. därför, att *Petasites hybridus* f. *ambiguus* är där anträffad. *Petasites*-beståndet på Bälteberga gods är beläget vid mynningen av en där belägen parkravin, vars mylla består av vittringsjord, bildad av lösa, röda sandstenar tillhörande Kågerödsformationen. Det andra området ligger inom Ausås socken och omfattar trenne lokaler kring moränkullen Härninge backe. Trenne lokaler anträffas även på Ängelholmslätten vid gränsen mot urbergsterrängen i öster. *Petasites*-lokalerna inom Hälsingborg-Ängelholmslätten ha i allmänhet ringa utbredning. Detta jämte lokalernas relativt ringa antal i förhållande till områdets storlek beror kanske delvis på rät-lias-berggrunden med dess sandstenar, varigenom moränen blir mager och mindre lerhaltig, men framför allt på att denna slätt under det senast gångna århundradet starkt uppodlats.

På Söderslätt med sitt moderna, intensiva småbruk, vilket ej lämnar rum för en så fordrande och för detta lantbruk obekväm växt som *Petasites hybridus,* finnas blott fyra sådana förekomsten. De finnas i Hötofta gamla by och vid staden Trelleborgs förra gräns mot Västra Tommarp samt i Tygelsjö och på prästgårdens ägor i Östra Vemmenhög.

De två verkligt mäktiga *Petasites*-områdena på den skånska Sydslätten är dock Sydöstra grus- och dalområdet i öster och Lund—Landskrona-slätten i väster. Särskilt det förstnämnda innehåller rika, stora och mycket omfattande *Petasites*-förekomster. Om man sammanbinder dessa två områden förmedelst de lokaler, som ligga utmed södra sluttningen av den Centrala lerskifferslätten, erhålles ett tämligen brett sammanhängande bälte snett över Skåne från Simrishamn i öster till Malmö—Bjärred i väster. Detta bälte av *Petasites*-lokaler har tvänne tydligt markerade centra. Det östra omfattande de tre varandra närliggande socknarna Östra Tommarp, Smedstorp och Östra Ingelstad, varifrån *Petasites*-förekomsterna stråla ut till det övriga grus- och dalområdet samt till närliggande delar av Österlen, Östra backområdet,

Lerskifferslätten och Grevlunda-Stenshuvudområdet. Det västra utbredningsområdet har staden Lund till centrum med sydlig dragning åt Malmö. *Petasites hybridus* saknas nämligen helt på Lund—Landskronaslätten norr om Kävlingeå, ett förhållande, som åtminstone delvis står i samband med att detta område omfattar de sandiga, jämna fält, som den lågbaltiska isen avlagrat i dessa trakter (Saxtorpfältet).

Vid Lundaslättens södra gräns mot Västra backlandet anträffas däremot några lokaler i övergångszonen: Lyngby, Kongsmarken, Flängevad. Dessutom finnas i nämnda backland två små isolerade *Petasites*-områden. Det ena med de 6 lokalerna Börringekloster, Norra Lindved, Norra Lindholmen, Rävstad, Lilla Eksholmen och Lemmeströ. Det andra med lokalerna Snapparp och Minnesberg. Pestroten i Fru Alstad är en liten förekomst av sen datum och härstammar från en av gammalt känd *Petasites*-förekomst på Lundaslätten.

Vad angår *Petasites*-förekomsterna på sydöstra grusås- och dalområdet samt på Lundaslätten och närgränsande områden, stå dessa och växtens mer eller mindre starka luxuriering mycket ofta i nära samband med fluktuationerna i den lågbaltiska isens avlagringar. Här likaväl som på annat ställe (Ebbaröd) har det av dikesgrävare påpekats, att ifrågavarande växt har stor benägenhet att växa och frodas på slätten vid diken och gropar, där man påträffar sand- eller lermärgel. I Sankt Olov kallas t.o.m. pestilensroten för »märgelblad». Härmed menar befolkningen därstädes icke, att *Petasites*, som de väl skilja från *Tussilago Farfara*, står i märgelgravar utan att den utmärker mark med märgel. Då *Petasites* växer i en märgelgrav eller myr, har denna förekomst i allmänhet icke tillkommit genom någon avsiktlig odling utan som följd av kompostfyllningar, oftast hämtade från gammal kulturmark vid huvudgården. Detta är förhållandet vid Nordanå nr 7, Västra Nöbbelöv nr 11, Lövestads kungsgård, Boaröd, Södra Villie nr 18 och Råbybäck. Gamla märgelgravar eller märgeltag försöker man nämligen på det ena eller andra sättet numera fylla igen, sedan behovet av märgel försvunnit för det skånska lantbruket.

Pestrotens ekologi och variation.

De ekologiska faktorer, som spela största rollen för pestrotens förekomst och variation, är vatten- och näringstillgången i de lösa jordlagren. *Petasites hybridus* är nämligen hydrofil och fordrar jämn vattentillförsel och mycket god näringstillgång. Särskilt frodas den på fosfatrika lokaler. Härpå tyder bland annat det förhållandet, att i alla

de på land varande *Petasites*-samhällena anträffas *Urtica dioica.* Denna fostfathunger jämte tillgång på mark med god nitrifikation torde åtminstone delvis vara orsaken till dess uppträdande vid gödselstackar, uthus m.m. samt växtens luxuriering i samband med lövskog av alm, ask och hassel samt vid kvarndämmen. *Petasites hybridus'* rätta miljö synes vara sådana växtsamhällen, för vilka *Ranunculus ficaria* är m.l.m. karakteristisk. Då den fördrager lokaler med stark fuktighet, god humusomsättning och hög kalkhalt men ej intensiv beskuggning, är den luxurierande även utanför lundens eller den skånska lövskogens genuina växtsamhällen. Här innehåller *Petasites*-samhället en del karakteristiska lund- och lövskogsväxter, exempelvis *Lamium Galeobdolon, Stellaria Holostea, Pulmonaria officinalis, Ranunculus auricomus, Scrophularia nodosa. Alliaria officinalis, Stachys silvatica* och *Mercurialis perennis* samt på mera fuktiga platser *Chrysosplenium alternifolium* och *Crepis paludosa.*

Pestroten hör således hemma i övergången mellan den slutna lövskogen och mer eller mindre sidlänta områden i äng eller vid landsväg och dike med sluten vegetation av *Poa trivialis* och andra ängsväxter. Här anträffas allt efter fuktighetsgraden *Geum urbanum, Geum rivale* och *Filipendula Ulmaria.* En integrerande del i dessa *Petasites*-samhällen äro *Aegopodium Podagraria* och *Anthriscus silvestris.* Den senare uppträder alltid sparsamt, varemot *Aegopodium* understundom helt dominerar i sommaraspekten. Då *Aegopodium* tål större beskuggning, vikariera de båda växterna ofta allt efter ljusförhållandena, beroende på antingen pestrotens blad eller dess undervegetation. *Anthriscus* markerar därför ej sällan en mer sparsam och öppen undervegetation i *Petasites*-samhället än *Aegopodium Podagraria.*

Vid de skånska landsvägar, som ej kantas av träd eller buskar, stengärden o.d., uppträder en annan typ av *Petasites*-samhälle. Förutom att inslaget av ängsväxter är mer framträdande, har pestrotens bladstorlek märkbart minskats, och arten förväxlas ej sällan av icke botaniskt skolat folk med kardborreblad. Även i denna typ uppträder pestroten tillsammans med kirskål och hundkäx eller endera av dem. På mera torra platser ingår dessutom *Dactylis glomerata* och *Triticum repens.* På något fuktigare lokaler uppträda därjämte *Poa trivialis* och *Ranunculus repens,* dessutom ofta *Glechoma hederacea* och *Potentilla reptans.* Inslaget av kulturmarksväxter har ökats. Bland dem märkas framför andra *Urtica dioica, Taraxaca, Lamium album, Rumex, Polyganum amphibium* f. *terrestre, Lapsana, Carduus crispus, Plantago major, Artemisia vulgaris, Tragopogon pratensis, Arctium, Veronica*

Chamaedrys m.fl. I västra och särskilt sydvästra Skåne ingår i *Petasites*-samhället ofta även *Pastinaca sativa*.

Det mest framträdande draget i denna typ av växtsamhällen är den skiftande förekomsten av *Poa trivialis*. Denna växt kan understundom uppträda som en ren gräsmatta. Orsaken till att pestilensrotens blad till sin storlek bli decimerade i vägkantsamhällen är mindre god jord och mindre tillgång på vatten. Dock spelar rikedom på gräs i undervegetationen en betydande roll. Att det är den slutna gräsvegetationen, som ofta ensam är orsaken till denna typ av *Petasites*, framgår av att liknande samhällen växa på god jord i ängar, antingen av ordinär kulturängstyp eller i översilningsängar. Som exempel härpå må nämnas följande tre ståndortsanteckningar med rik och sluten gräsvegetation och små hästhovsliknande *Petasites*-blad:

1) *Anthoxanthum odoratum, Poa trivialis, Arrhenatherum, Holcus lanatus, Ranunculus acris, Lychnis flos cuculi, Trifolium repens, Bellis, Anthriscus, Geum rivale, Veronica Chamaedrys, Alchemilla vulgaris, Rumex Acetosa, Taraxaca.*

2) *Poa trivialis, Dactylis, Holcus, Deschampsia caespitosa, Rhinanthus, Lathyrus pratensis, Lychnis flos cuculi, Ranunculus acris, auricomus, Geum rivale, Caltha, Filipendula Ulmaria, Aegopodium.*

3) *Poa trivialis, Glyceria plicata, Lychnis flos cuculi, Myosotis palustris, Ranunculus repens, Epilobium parviflorum, Ranunculus sceleratus* och *Veronica Beccabunga.*

Vid landsvägar kantade med träd eller buskar, vid trädgårdshäckar och stengärden har *Petasites*-samhället ungefär samma artsammansättning som de i det föregående nämnda men med inslag av *Geum urbanum*. Då dessa lokaler ofta äro beledsagade av vattenförande diken, inträнger ej sällan enstaka *Filipendula Ulmaria* i samhällena. Denna övergångsformation glider lätt över till samhällen, innehållande kombinationen *Geum rivale - Filipendula Ulmaria* eller *Geum rivale - Filipendula Ulmaria - Cirsium oleraceum*. Ej sällan kan man iakttaga denna variation även i ängsvegetation vid diken, vars höga vallar ha god dränering. Det mest hydrofila fältskiktet vid diken innehåller dessutom i varierande antal en eller flera av följande arter: *Phalaris, Epilobium hirsutum, Valeriana officinalis, Angelica silvestris* samt understundom *Phragmites* och *Stachys palustris*. *Petasites* i denna vegetation är ofta luxurierande, och detta inträffar även, då arten växer ute i bäckfåran i diken med lågt vattenstånd och inom den kalkrika moränens område. Även i detta fall följes den av arter, tillhörande de skånska extremrikkärrens flora. Däremot är förhållandet helt annorlunda i bäckar och åar med lågt vattenstånd i trakter av mager morän och med utlakade

grus- och sandavlagringar på bottnen. Här uppträder en av ekologiska faktorer betingad »*aquatica-nana*»-form med i sommaraspekten små bladskivor (c:a 13×10 cm) och gracila bladskaft och under blomningstiden med gracila, ofta korta stänglar och små, avhugget hoptryckta blomklasar, föga längre än bredden.

De här ovan skildrade formerna höra alla till den typ, som av L. M. NEUMAN benämndes »*planta submascula*». Denna, som har ljusröda blommor och relativt robusta blomskott, är steril och förökar sig blott på vegetativ väg. Den är därför synnerligen enhetlig. Vid den inventering av Skånes flora, som skedde på 1800-talet under professor ARESCHOUG's ledning, lämnade forskandet efter nya *Petasites hybridus* -former negativt resultat, trots både studier i naturen av inventeringsmännen och muntliga och skriftliga uppmaningar till botaniskt intresserade personer att lämna upplysningar om fynd av nya former. Den av mig i Botaniska Notiser år 1941 nämnda nya formen »*planta ambigua*» är en typ av »*submascula*» med väl utvecklade stjälkblad och delvis fertila blommor. — Någon vitblommig form av pestroten finns inte i Skåne och förmodligen ej heller i det övriga Sverige. De uppgifter härom, som då och då dyka upp, ha alltid visat sig gälla vit- eller gulvitblommiga andra *Petasites*-arter. Understundom bli blommorna djupt röda och fjällen på stänglarna starkt violetta. Denna anhopning av anthocyan beror oftast på ekologiska faktorer. I odling ha de nämligen återtagit sitt typiska utseende. Blott exemplar från slottsparken i Årup ha vid omplantering i annan miljö och tillsammans med kontrollexemplar av ungefär liknande utseende från andra lokaler bibehållit sin vackra röda resp. violetta färg. Den har också bibehållit sin redan i blomstadiet relativt glesa blomställning och mera spetsiga, starkt violetta holkfjäll. De blommande individen se på något sätt mer förnäma ut än den vanliga *submascula*-typen. Vi kalla den därför *Petasites hybridus* f. *nobilis*.

Pestroten riklig milsvis vid vissa åar och bäckar på grund av fluviatil transport.

Det är särskilt fyra åar i södra Skåne, som få sin floristiska karaktär helt eller delvis genom rikedomen på *Petasites hybridus*, nämligen Verkeån, Tommarpsån, Ullstorp-Örupsån och Tolångaån. De tre förstnämnda ha sin första förekomst på ett kvarndämme, Verkeån vid en numera helt raserad byggnad vid namn Lillemölla, Tommarpsån vid Flagabro och Ullstorp-Örupsån vid Attevadsmölla. Den överst liggande *Petasites*-förekomsten vid Tolångaån återfinnes vid en vägbro i Vollsjö stationssamhälle.

Det är också i södra Skåne, som de pestrotrika bäckarna finnas. Två av dem, nämligen Kvarnbybäcken och Bollerup-Tosterupbäcken, finnas i Österlen, de två andra, Yddingebäcken och Vallkärrabäckarna, på Lundaslätten. *Petasites* är vid de ovannämnda vattendragen inte blott talrik utan har vid var och en av dem över en mils sammanhängande utbredning, vilket är en betydlig utsträckning. Denna utbredning har sin huvudsakliga orsak i fluviatil transport av rotstockar genom den starka strömmen. Icke desto mindre är pestrotens förekomst i själva strömfåran eller i vattenkanten ej så vanlig, som man kanske väntat, utan arten har sin huvudsakliga förekomst på eller vid de genom vattendragens reglering eller rensning bildade vallarna eller brinkarna, där växten frodas, gynnad av den barmark, som vid regleringen bildats. Den växer dock i allmänhet ej i sammanhängande bestånd utan fläckvis, beroende på här och var uppkastade rotstocksbitar. Så är förhållandet även vid Verkeån, men öster om Torparbron och nedåt ån finns en smal, lång bård av pestrot en bit uppe i ängsmattan, tydande på att lång tid förflutit sedan denna del av ån reglerats eller rensats.

Verkeån. Denna å, som även kallas Skepparpsån eller Brösarpsån, är i så måtto märklig, att *Petasites hybridus* på en del ställen uppträder som en mäktig bård vid eller i själva vattenlinjen, ett förhållande, som icke är vanligt i Skåne men väl i vårt grannland Danmark. På grund av vattnets stora strömstyrka hindras ackumulationen, och man har därför ej behövt rensa eller reglera Verkeån i lika hög grad som en del andra åar eller bäckar.

Man kan därför här iakttaga den fluviatila vattentransportens betydelse för pestilensrotens spridning. Varje år slitas rotstockar loss av vårflodens stritt framforsande vatten och transporteras till nya lokaler. Särskilt de s.k. intagen och de gamla kullerstensdämmena vid vattenkvarnarna äro goda ackumulationslokaler för fluviatilt transporterade *Petasites*-rotstockar, ett fenomen, som man har gott tillfälle att iakttaga vid Verkeån med sina talrika vattenmöllor.

I Verkeåns övre vattenområde saknas pestroten utom i Andrarums by, där den förekommer på några få lokaler. Dessa stå dock icke genom fluviatil transport i samband med *Petasites*-förekomsterna vid ån. Trakten är mycket noggrant undersökt, och den bäck, som delvis för vatten från denna by, saknar pestrot på mellansträckan och mynnar i den del av Verkeån, som är helt fri från *Petasites*. Vid denna del ligga Illstorps kvarn, Penemölla, Forsamölla, Kristinehovs slott, ladugård och trädgårdar, Andrarums alunbruk, Verkesjön med sin bäck, Täppamölla och Hallamölla med sitt ståtliga vattenstup.

Strax nedom denna förkastningsbrant uppträder *Petasites* i mängd. Där denna börjar, har en liten trelängegård, Lillemölla, en gång legat. Från den forna gårdstomten växer pestilensroten som en mäktig bård vid ån genom den s.k. Lillemöllevången, nu tillhörande Hallamöllan. Förre arrendatorn till Hallamöllan har meddelat, att för c:a 40 år sedan var *Petasites* »kolossal i ängen nedom vången, men hade han odlat och bränt, varför de stora skräpporna nu stå blott vid ån».

Petasites står här i al- och askvegetation med de typiska följeväxterna *Filipendula Ulmaria, Urtica dioica, Aegopodium Podagraria, Cirsium olera-*

Fig. 2. *Petasites hybridus* vid Verkeån.

ceum och på något mindre fuktig jord *Geum rivale, Lathyrus pratensis, Ranunculus auricomus* och *Lamium album.*

I den skogklädda ravinen ovan Broröd minskar pestroten i antal men påträffas dock här och var i alsnåren i åns hela lopp, tills den, nedkommen på de rika sedimentavlagringarna i Brösarpssänkan, åter uppträder i mängd, följande ån nästan ända till utflödet i Östersjön. På kronoparksområdet har pestroten en viss betydelse som foderväxt. Vid Bengtamölla finns den gigantiskt växande bl.a. på och ovan kullerstensdämmet på den sidan av ån, som under vårfloden är ackumulationsområde. Vid den för ett tiotal år sedan nedbrunna Bockamöllan uppträder pestroten särskilt riklig inte blott med kraftiga bestånd på och kring kullerstensdämmet utan jämte humle även i stengärdena vid den närbelägna hustomten Bosarp nr 7. Här finns en nutriafarm och *Petasites* är särskilt omtyckt av de små gnagarna. Dessa bita av bladskivorna och skala skaften med »händerna», liksom våra barn göra med rabarber, och äta med nöje bladskaftens saftiga massa. Kommen till Kongsmöllan finns pestilensroten vid kanten mellan ån och trädgården, saknas vid det nyligen anlagda cementdämmet men uppträder åter nedanför vid gården Bosarp nr 17. Här och vid Kongsmöllan har pestroten använts som kreatursfoder ända in i detta århundrade och även som medel mot svinsjuka. *Petasites* uppträder i det idylliska Skepparp tillsammans med *Ranunculus ficaria, Anemone ranunculoides* och *Ranunculus auricomus* i våraspekten och slutar vid Verkeån med ett litet isolerat bestånd nere i Haväng mitt emot gårdstomten Ravlunda nr 29[3].

T o m m a r p s å n. Denna å upprinner vid Kronovall i Fågeltofta. Från dess källor och ända ned till Flagabro vattenkvarn i Smedstorp saknades *Petasites hybridus* till år 1939. Den fanns sålunda ej vid dammen, dämmet och ån vid Snugge (Snoggedal) den $^{23}/_{6}$ och $^{19}/_{7}$ ovansagda år. Sedan har ägaren till Snoggedal, en intresserad bygdeforskare, planterat växten på däm-

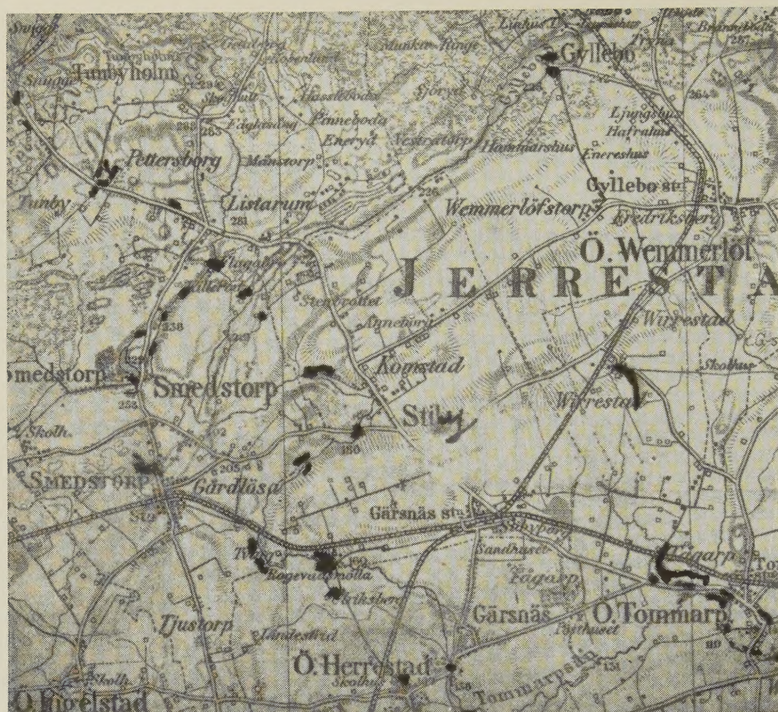

Fig. 3. *Petasites hybridus* vid mellersta delen av Tommarpsån.

met. Den härstammar från *Petasites*-förekomsten uppe vid landsvägen (se sid. 203).

Pestilensroten saknas vid slottet Tunbyholm, Tunbysjön och de bäckar, som leda dit. I Flagabro växer pestroten talrik på det gamla dämmets läsida och i och vid rännan nedanför, som går genom al-ask-almvegetationen. *Alliaria, Schrophularia nodosa, Geum urbanum,* jordreva, hundkäx, kirskål och brännnässlor äro pestrotens följeslagare under sommaren och på våren *Ranunculus ficaria.*

Från Flagabro härstamma genom fluviatil transport dels den småbladiga pestroten, som växer i den steniga lilla forsen och på dess småöar inom den nedanför liggande galleriskogen, dels de två *Petasites*-fläckar, som växa vid gamla fåran åt söder, och fläcken vid nya åfåran innan åns ankomst till sjön vid Smedstorps gård. Pestrotsamhällets komponenter i galleriskogen är *Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria, Paris, Convallaria polygonatum* och *Aegopodium,* och i övrigt *Anthriscus* och *Filipendula Ulmaria.* Sedan saknas den ned till Smedstorps gård, där pestilensroten finns i fruktträdgården. Vintrarna 1940—1942 fälldes fruktträden, och bärbuskarna grävdes upp. Området odlas nu med kål och morötter m.m.

Vid Smedstorps kvarn liksom längre nedåt ån saknas pestroten. Den växer ej heller vid Gyllebosjön (utom vid Gyllebo slott) och den därifrån

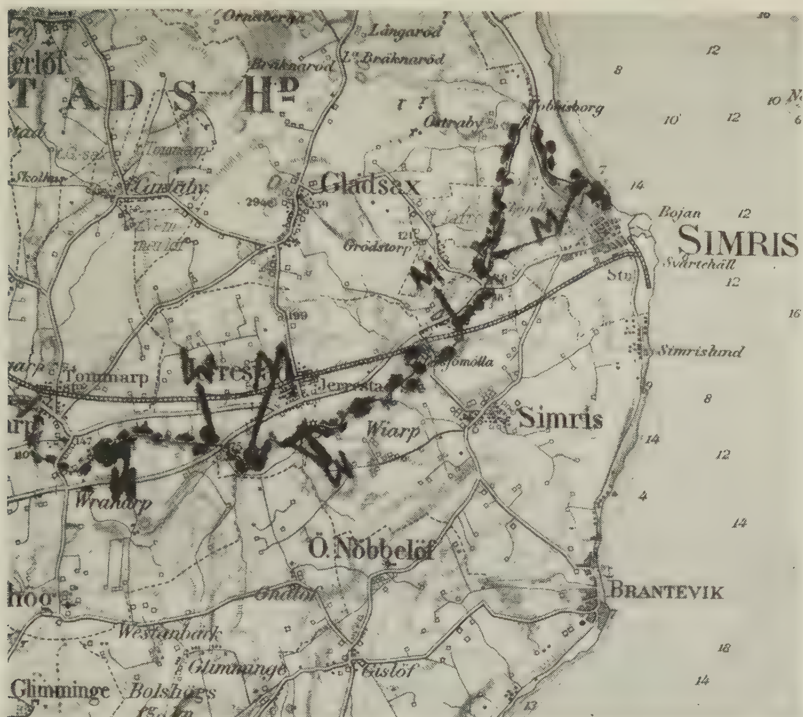

Fig. 4. *Petasites hybridus* vid nedre delen av Tommarpsån. M = mängdvis.

rinnande Gyllebobäcken, som faller ut i Tommarpsån ej långt från Smedstorps kvarn. Lokalerna Killeröd och Gårdlösa nr 7 stå ej i samband med Gyllebobäcken, som här skär sig djupt ned i silurkalken. Killerödslokalen härrör från en liten nu förfallen trädgårdstäppa och Gårdlösa nr 7 från en f.d. rastplats för svin.

Där Tommarpsån går helt nära Komstad gamla by, anträffas pestilensroten. Men härstädes har den likväl ej sin uppkomst genom fluviatil transport utan hänför sig dels till en där förr belägen gård och dels till en utfyllnad från densamma. Även Komstadsmöllalokalen saknar beröring med ån. Pestroten finns här i en kalvhage, där denna gränsar till en f.d. allmänning, nu delvis bebyggd med ett hus med trädgårdstäppa.

Först vid Gårdlösa 8^9 och 9^2B och vid Rävbacken anträffas *Petasites* på strandbrinkarna och flodplanet av Tommarpsån. Lokalen kan dock härledas från tomten i Gårdlösa by nr 13, vid vars svinstall den växer talrik och gigantisk. Pestrotsförekomsten mitt emot Tving härleder sig från Gårdlösa by indirekt genom vattendrift från Rävbacken. Vid Rågavads mölla uppträder växten talrik på det gamla stendämmet och litet nedanför. Kvarnen, som var en s.k. gräskvarn, är nu nedlagd, kvarndammen tömdes år 1922. Vid gården Ulriksberg därintill anträffas växten vid en svinstia. Pestroten växer vid Råga-

vadsmölla tillsammans med älggräs, kabbeleka, *Angelica silvestris,* de båda *Geum*-arterna, hundkäx och brännässlor. Enstaka *Ranunculus ficaria* anträffas här under våren. Sedan uppträder inte pestilensroten vid Tommarpsån förrän vid Gärsnäs kvarn och där i några få exemplar på kvarndämmets ena kant. Dämmet användes till köksträdgård, varifrån *Petasites* härstammar. Den växer tillsammans med röda vinbärsbuskar, *Equisetum arvense, Urtica dioica, Anthriscus, Artemisia vulgaris, Achillea millefolium, Poa trivialis* och några få *Filipendula Ulmaria.* Lokalen på Östra Herrestad nr 19^5 ligger ej vid själva ån utan vid en bäck, som där utrinner och kommer uppifrån Östra Herrestad by. Det nedre pestrotsbeståndet utmärker en gammal brytestugeplats. Sedan anträffas *Petasites* vid Tommarpsån ej förrän nere i Östra Tommarps by.

Vid en plantering, där Tystabäck rinner förbi gården Clastorp, uppträder pestroten och följer denna bäck ned till Rännebäck och med denna till Tommarpsån helt nära Östra Tommarps mejeri, där *Petasites* förekommer i kraftiga bestånd. Sedan upphör den ett stycke och uppträder sedan vid Lövdahls kvarn (kvarn nr 4) och där på dämmets läsida och nedanför vid den gamla stenbrons stötsida samt med ett par mindre fläckar i svämlandet kring den stora landsvägsbron, som leder trafiken från Östra Tommarps by till Vranarp.

Strax väster om denna bro ligga tre av de fem redan i mitten av 1100-talet i stiftelseurkunden för Nordens första praemonstratenserkloster i den forna staden Tumathorp omnämnda kvarnställena. De ha av gammalt nr 3, 2, 1 och kallas nu Bäckvalls kvarn, Tommarps valskvarn och Tommarps ullspinneri. Mellan de två sistnämnda förändras *Petasites* med hänsyn till sin förekomst på ett mycket frappant sätt. Från att förut ha uppträtt vid ån med mer isolerade bestånd, vars härkomst man kan avgöra, uppträder den från valskvarnen och ullspinneriet ända ned till åns mynning vid Simrishamn i överväldigande mängd.

De ovan reproducerade kartorna med sina inlagda pestrotsbestånd visa tydligt förhållandet vid Tommarpsån från Flagabro, där *Petasites* först förekommer vid ån, och ned till Tommarps valskvarn och Tommarps ullspinneri samt sedan därifrån och till Simrishamn. Denna sistnämnda sträcka utgör Skånes och säkerligen Sveriges mäktigaste förekomst av *Petasites hybridus.*

Vid norra strandbrinken av den lilla sträckan Tommarps valskvarn och Tommarps ullspinneri låg en gång i tiden S:t Görans hospital för spetälska, omnämnt år 1444. Att pestrotens förekomst vid nedre delen av ån tydligen är av hög ålder vittnar det förhållandet, att LILJA i sin flora år 1838 nämner lokalerna Jerrestads å och Cimrishamn och då enligt hans åsikt som exempel på ursprunglig förekomst. I ARESCHOUG's flora är lokalen Gladsax vid Hamnabro en plats vid denna del av ån.

Som exempel på pestrotssamhällenas sammansättning från Östra Tommarp till Simrishamn må nämnas jämt hundra år efter LILJAS första omnämnande av dem följande:

Järrestad: mängdvis på strandbrinken av ån d. $^{24}/_{5}$ 1938 tillsammans med *Ranunculus ficaria, Anthriscus silvestris, Urtica dioica, Heracleum sibiricum, Lamium album, Geum urbanum, Schrophularia nodosa, Angelica silvestris* och *Filipendula Ulmaria.*

Hamnabro: talrik den $^{24}/_5$ 1938 med *Urtica dioica, Anthriscus silvestris, Poa trivialis, Dactylis glomerata, Taraxaca, Glechoma, Lamium album* och *Geum rivale*.

Simrishamn: måttlig d. $^{24}/_5$ 1938 jämte *Triticum repens, Urtica dioica, Anthriscus silvestris, Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Epilobium angustifolium*.

Ullstorp-Örupsån. Denna å är nämnd av LILJA år 1870 som lokal för pestroten under namn av Quärresta å. Den rinner upp i ett kärr i Tungby nära gården Petersborg. Pestroten saknas vid ån både i Smedstorps och Ingelstads socknar. Den rika förekomsten vid Ingelstadsgården har, trots att vattendammarna därstädes avvattnas till nämnda å, ej lämnat något fluviatilt bidrag. Ullstorp-Örupsåns pestilensrotsförekomster härstamma nämligen från Attevads kvarn i Kvärrestads s:n.

De bäckar, som leda vatten till denna kvarn, sakna helt fluviatilt transporterad *Petasites*. De två *Petasites*-fläckar, som finnas på Kvärrestad nr 13, äro fyllnadsfläckar tillkomna i mycket sen tid från Kvärrestad by, då de förut öppna dikena täcktes. Fläckarna vid landsvägen på Allevad nr 5^4 och 4^3B äro komna av material från Attevads mölla. Vid denna kvarn börjar pestilensroten vid dämmet med en liten fläck, följer sedan bäcken sparsamt förbi trädgården ned till landsvägen. I trekanten söder om denna växer den mäktig, gynnad av en där befintlig betmassagrav, följer fortfarande och synnerligen riklig den med glaciner försedda bäcken ned till Ullstorp-Örupsån. Här och där vid bäcken uppträder *Myrrhis*. Pestilensroten växer i *Aegopodium-, Anthriscus-, Filipendula-, Ulmaria*-samhällen med *Cirsium oleraceum, Phalaris arundinacea* och *Epilobium hirsutum*.

Nedkommen i ån står den fläckvis med stora förekomster på brinkarna. Denna del av ån är reglerad av statens lantbruksstyrelse, bl.a. år 1937. Växtligheten är ungefär densamma som vid Attevadsbäcken. *Petasites*-förekomsten i åkern och vid gärdet intill Kvärrestad 5^2 är av fluviatil härkomst. Vid mycket hög vårflod, som t.ex. 1910, gick nämligen vattnet innan regleringen upp till platsen ifråga. Vid byggnaderna vid Kädamölla och den bäck, som går där förbi, saknas pestilensroten. I denna del av ån bestå vallarna av rikligt med skiffer. På sådana områden saknas pestilensroten eller förekommer blott sparsamt. Då ån däremot är rik på gyttja, uppträder växten mer rikligt. Roten kallas därför också inom Kvärrestad socken för »dyngeskräppor» (dynga=gyttja). Inkommen i Ullstorps socken mottager ån vatten från en liten bäck från Toarps by. Bäcken kallas av ortsbefolkningen för Salla- eller Salabäcken. Den är i hela sin längd från byn till mynningen kantad med pestilensrot. Denna börjar på Toarp nr 7 och växer bl.a. tillsammans med humle. Platsen har ännu kvar ett tydligt sten- och jorddämme, vilket tyder på gammal kvarnplats. På enskifteskartan finns byns mölla dock långt nedanför byn vid den s.k. Möllekroken. Dock lär innan 1800-talets början en vattenkvarn här haft sin plats, enär enligt gamla papper gården Toarp nr 7 haft kvarngäld till kyrkan. Något nedom dämmet låg vid byns forna gata förr ett dragonhus och byns källor (numera pump). Särskilt rik är pestroten, då bäcken rinner förbi planteringen vid gårdstomten 3^4, där förr en loge legat.

Fig. 5. *Petasites hybridus* vid Ullstorp-Örupsån.

Petasites finns dessutom vid det forna svinstallet på Toarp nr 1^3 samt även vid cementbrunnen till nuvarande gödselstad.

Utmed hela Sallabäcken finns pestilensroten i vattenlinjen tillsammans med *Glyceria plicata, Filipendula Ulmaria, Veronica Beccabunga, V. aquatica, Geum rivale* och *G. urbanum* samt en vacker hybrid av de två sistnämnda arterna. Även *Mentha longifolia* uppträder talrik men först något längre ned vid bäcken. Nedom Möllekroken finns därjämte *Juncus glaucus, J. effusus* och i glacinerna *Cystopteris fragilis.*

Efter att ha mottagit Sallabäckens vatten flyter Ullstorpsån vidare genom Ullstorps socken, och här växa *Petasites*-fläckarna understundom högt upp på de märgelrika vallarna. Vid den del av ån, som kallas Örupsån, stå mäktiga *Petasites*-samhällen på de platser, som på enskifteskartan av år 1821 visar kraftiga serpentiner, t.ex. i Allet tillhörande Övrabyberg. Dessa serpentiner ha försvunnit helt eller delvis genom åns reglering åren 1895—1897, 1930 och rensning 1937. Talrikt med pestilensrot växer på Nymöllans kullerstensdämme.

Den sista *Petasites*-fläcken av fluviatil härkomst vid Ullstorp-Örupsån, innan dess inflöde i Köpingeå, anträffas i Nedraby 2^7. Pestilensroten växer på stötsidan av en liten ö bildad av åns slamavlagringar.

Sedan Ullstorp-Örupsån mynnat i Köpingeån, upphör mycket snart den fluviatila transporten av *Petasites.* Blott en förekomst finns. Den står blott 75 m från den plats, där gränsen mellan Malmöhus' och Kristianstads län skär Ystad—Eslöv järnväg (Nedraby nr 1^6) 62 km och 910 m från Eslöv på järnvägen.

Förekomsten är bildad i korgvidesnår under stark vårflod vid den virvel, som då uppstår mellan utflödet från ängarna i Vallamarna och Köpingeån. Lokalen är högst 75 år gammal men troligen mycket yngre.

T o l å n g a å n. I Vollsjö socken anträffas pestrot inom stationssamhället och även vid Vollsjö gård, Kristinedal och Vollsjö-Brösarp. Dessa lokaler ligga vid Tolångaån. Denna, som rinner upp på Linderödsåsen, synes sakna nämnda växt ända ned till Vollsjö. Den saknas sålunda i Fränninge och Hårderups byar. Inom Vollsjö stationssamhälle anträffas *Petasites* vid vägövergången till Alestad. Den står tillsammans med *Aegopodium, Filipendula*

Ulmaria, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria, bingel och *Pulmonaria officinalis* samt dessutom *Phalaris* och *Scirpus silvaticus.* Inom området ifråga, Fränninge nr 2, torde kanske en vattenkvarn ha legat, enär enligt enskiftesbrev av den 21 nov. 1813 funnos kvarn och kvarnställe hörande till gården. *Petasites*-området torde i så fall motsvara ena kanten av kvarndammen och dämmet. *Petasites* synes dock sannolikt härleda sig från Vollsjögården, vilken ägt jordar på båda sidor om ån. Ej långt nedom denna plats ligger Ådalens forna stamp, Vollsjö nr 23. *Petasites* förekommer talrik vid ån nedom och ovan denna gård, följande ena kanten av den forna kvarndammen, där nu ån går. Pestilensroten förekommer här mer talrik än i Fränninge nr 2. Samma växter finnas men dessutom *Anthriscus silvestris, Geum urbanum* och på mera fuktiga platser gullpudra.

Sedan uppträder pestroten ej förrän på och vid dämmet vid Vollsjö gård. Här växer den delvis med mycket kraftiga vattenomspolade exemplar. Vid dämmet uppträder den tillsammans med ungefär samma växter som på Fränninge nr 2 och vid Ådalen och fortsätter därefter fläckvis ned till norr om kyrkan.

På de tre här ovan nämnda platserna äro pestrotsförekomsterna i beröring med trädgårdsanläggningar, delvis av hög ålder. Nedom Vollsjögårdslokalen finns pestilensroten vid ån blott på ett ställe innan Kristinedal. En större fläck på åns stötsida och några små initialfläckar stå här. De härstamma från ett litet dike, som går genom Vollsjö by. Upphovet till *Petasites* vid detta dike är den forna gårdstomten, Vollsjö nr 16 (en del av nya kyrkogården kring bårhuset), samt en därifrån fylld lergrav. Vid diket stå *Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Angelica silvestris, Urtica dioica, Cirsium oleraceum, Glechoma* och *Ranunculus repens.*

Vid Kristinedals kvarn uppträder pestilensroten mängdvis vid dämmet, mera sparsamt vid kvarnrännan och fläckvis nedåt ån förbi Vollsjö-Brösarp nr 20 och nr 2. Här uppträder den i *Ranunculus ficaria* -samhällen med inslag av *Glechoma hederacea.* Detsamma är förhållandet vid dämmet och kvarnrännan till Vollsjö-Brösarps mölla (Brösarp nr 4) och vid det lilla dämmet å Brösarp nr 9 (dämmet ligger på nuvarande Brösarp nr 8). Vid Brösarpsmölla är pestilensroten talrik, vid Brösarp nr 9 växer den sparsamt. Efter den sistnämnda lokalen uppträder växten ej vid Tolångaån förrän vid Eggelstad kvarn.

I Vollsjö socken kallades pestilensroten redan på 1800-talet för »gammeldagsskräppor», och då användes kokta rotstockar, t.ex. i Vollsjö-Brösarp, mot svinsjuka.

Förre ägaren till Eggelstads kvarn har berättat, att skräpporna icke ursprungligen växt på kvarndämmet utan att hans fader (född 1852, död 1920) planterade dem här och där i kullerstensdämmet för att hålla stenarna kvar i rätt läge.

Från Eggelstad kvarn uppträder *Petasites* som tydligt fluviatila fläckar med avtagande antal vid åns stränder på Eggelstad nr 14—9—6—10 och 13. En liten enstaka fläck finns på ett ålkistedämme på Tolånga nr 15. därefter komma de gårdar och kvarnar, som ligga i Tolånga by. På gården nr 14 växer den ymnigt i ett stengärde intill ån. Lokalen står i direkt förbindelse med bebyggelsen. En tydligt fluviatil fläck står på motsatta sidan av ån.

Nedanför denna gård ligger prästannexet. Pestroten finns ej vid denna gårds byggnader men väl som ett fluviatilt uppkommet bestånd vid högsta vattenlinjen. Vid den därpå följande vattenkvarnen, Tolånga nr 12, uppträder växten gigantisk i massor vid dämmet och sedan talrik på stötsidan av kvarndammen till Tolånga nr 7. Denna kvarn har förr hört till Övedskloster. På läsidan av det flata kullerstensdämmet växer den ganska talrik men med relativt små blad. Vid Eggevads gamla raserade bro finnas ett par mindre fläckar. Pestilensroten saknas sedan fram till bron vid gården Barleja (S. Åsum nr 15). Här uppträder den i *Aegopodium*-samhälle med inslag av *Glechoma* och *Chelidonium majus*. I närheten finns dessutom *Malva moschata, Chenopodium bonus Henricus*, humle, *Cuscuta europea, Impatiens noli tangere* och *Campanula latifolia*. De två sistnämnda äro flyktingar från en ovan gården liggande skogsdunge med alkärr. Från Barlejagården fortsätter pestroten och uppträder vid Lillås bl.a. som en bård vid ån och vid vissa bevattningsdiken.

Den klassiska lokalen från LILJA's och ARESCHOUG's tid för pestroten vid Tolångaån är Sjöbo. Beläggexemplar (LÖFVANDER S. Åsum 1/5 1892) finns i Lunds Bot. museums samlingar. Ståndortsbenämningen torde åsyfta området på båda sidor om gamla bron mellan Åsums kvarn och Åsums gård. Ståndortsanteckning mellan nya och gamla bron lyder den 28/6 1938: *Petasites* talrik i *Urtica dioica* -snår, *Aegopodium, Filipendula Ulmaria, Rumex, Phalaris, Ranunculus repens, Myosotis palustris, Lychnis flos cuculi, Cirsium oleraceum, Schrophularia, Artemisia vulgaris* och *Carduus cripus*.

Pestilensroten finns antingen i samband med eller utan *Ranunculus ficaria* -samhällen eller *Anemone - R. ficaria* -samhällen. Den är talrik vid början och slutet av intagsrännan till Åsums kvarn och vid ån framför Åsums gård. Från nya landsvägsbron till järnvägsbron uppträder den ofta mängdvis i ängen följande högsta vattenståndslinjen och en f.d. bevattningskanal. Inkommen till Omma nr 2 och motsvarande sidor av Åsumsgårdens ägor bildar *Petasites* en mäktig bård ovan *Phalaris - Phragmites* -zonen högt upp på rasmarken på serpentinernas konvexa sidor men även små initialfläckar vid vattenbrynet. *Petasites* finns vid och i närheten av dämmet tillhörande Omma Nymölla (Omma nr 2) och f.d. Omma mölla. Vid den stora serpentinen i Omma finns pestilensroten dessutom med små fläckar vid ån och kantande vissa bevattningsdiken. På rasmarken i ravinen mellan Omma och Björka växer den högt upp på sluttningen med en mäktig förekomst. Sedan upphör *Petasites* helt plötsligt vid Tolångaån. Blott en liten fläck finns på vallen mellan bevattningskanalen och ån samt vid en liten korvsjö på gården Snavens ägor (Björka nr 12). I Björka ängar framför Björka kyrkoby på nr 15 finnas små exemplar vid vattenbrynet och en större fläck vid stötsidan av en uttorkad meanderslynga, där förr ett utlopp för en ängsbevattningsränna mynnat. Förmodligen har pestroten kommit hit med vattnet för cirka 30 år sedan. — Här kallas *Petasites* »dönneskräppor».

Det verkar, som om den inom Björka socken vid åstranden talrikt förekommande kalmusroten hindrade pestrotens spridning. Den lilla *Petasites*-fläcken vid brohuvudet vid Vressel betecknar högsta vattenståndslinjen, men den kan ha kommit till platsen utan fluviatil transport. *Petasites* växer nämligen blott ett fåtal m från trädgården till ett stathus med *Saponaria, Myrrhis*

och *Artemisia Absinthium*. Vid den långa bevattningskanalen från Omma till Vombsjön finns pestroten blott med 2 fläckar vid avloppstrumman till Björka nr 13 och 10.

Kvarnbybäcken och dess tillflöde från Salarp. I backarna inom södra delen av Vallby socken börjar Salarpsbäcken. Den rinner numera som täckdike ned till den plats, varest bebyggelsen av Salarps gamla by ännu ligger representerad av smedens tvenne hus, Salarp nr 6. Vid dennes trädgård, där vägen skär bäcken, uppträder pestroten i *Anthriscus - Poa trivialis* l. *Dactylis* -samhällen med *Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Ranunculus repens* och fortsätter sedan i åkrarna, fläckvis och talrik, markerande den forna öppna Salarpsbäckens serpentiner ned till Lunnamöllan. Salarpsbäcken fortsätter därifrån alltfortfarande som täckdike, följd av talrika *Petasites*-fläckar ned till ett uppodlat område, som kallas »Mossen», följer dettas östra kant och faller ut i den öppna Kvarnbybäcken. Pestilensroten, som följt Salarpsbäcken i hela dess längd fran Salarp, saknas i Kvarnbybäcken ovan Salarpsbäckens inflöde men finns vid och nedom nämnda plats. Den uppträder fläckvis på brinkarna i *Aegopodium - Anthriscus* -samhällen med *Filipendula Ulmaria* och *Geum urbanum*. Pestilensroten uppträder även på Östra Hoby nr 8, varest gårdstomten förut legat vid vägen mot Glimminge och följer rågångarna (f.d. dike) ned till ett öppet s.k. sjödike ned mot Östra Hoby f.d. vattenkvarn vid Kvarnbybäcken något nedom Salarpsbäckens inflöde i densamma. Vid f.d. vattenkvarnen och vid Kvarnbybäcken nedom densamma saknas pestilensroten på en längre sträcka men uppträder dock sedan här och var som fluviatila bildningar i bäckens glaciner ända ned till Skillinge. Så är den antecknad från Östra Hoby nr 1 och nr 11 och vid den s.k. vattenmöllegården, Kvarnby nr 15 vid Skillinge. Här uppträder växten med en liten förekomst tillsammans med *Heracleum, Geum rivale, Epilobium hirsutum, Poa trivialis, Aegopodium Podagraria, Anthriscus silvestris, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus repens* på det lilla sönderbrutna kvarndämmet. Nedom denna plats finnas några små enstaka exemplar av pestilensroten i bäckslammet cirka 50 m från havsstranden. Exemplaren äro ditförda av 1942 års vårflod. De växa tillsammans med små plantor av *Lycopus, Epilobium, Phragmites* och *Glyceria maxima*. — Pestilensroten kallas i Salarp för »dönneskräppor».

Bollerup-Tosterupsbäcken. Detta vattendrag är ett av de vackraste och mest idylliska, som rinna fram genom Österlen. *Petasites hybridus* börjar vid denna bäck i den numera igenfyllda dammen och i askplanteringen nedom Bollerups gamla förfallna vattenkvarn (se sid. 206), följer fläckvis, talrik och mäktig hela bäcken, där denna slingrar sig fram genom Bollerups och Svenstorps socknar i en djupt liggande dalsänka, en sträcka på 7—8 km. Pestilensroten är särskilt talrik, där bäcken gör tvära krökar.

En ymnig vegetation finns av *Petasites, Filipendula Ulmaria, Cirsium oleraceum* och *Anthriscus* med följeväxterna *Urtica dioica, Arrhenatherum elatius, Alopecurus pratensis, Rumex hydrolaphatum, Ranunculus repens*, och *R. acris, Mentha aquatica, Phalaris arundinacea* och *Iris Pseudacorus*. Ståndortsanteckningen är gjord vid Römöllans gamla jord- och stenblandade

dämme, som numera är genombrutet. Den forna gårdstomten med sina små åkerlappar är rikligt kantad med *Myrrhis odorata*. Pestrotsbladen avbetas av lösgående hästar tillhörande Tosterups gård.

Nedkommen från backlandet ungefär vid Gärsnäs—Ystad-järnvägen blir *Petasites* sparsammare men uppträder dock med ett tiotal lokaler på den cirka 5 km långa sträckan ovan bäckens inflöde i Kabusaån. Bland dessa äro särskilt att märka de kraftiga fläckarna, som stå dels på stötsidan av erosionsbrinkarna vid rännilen från kärret på Stora Köpinge nr 29 och Fröslövsbäckens inflöden samt vid meandrarna på Glemminge nr 31 och 29 samt öster om Svalevads stärkelsefabrik.

Strax nedom Bollerup-Tosterupbäckens inflöde i Kabusaån på bostället Kabusa nr 1 slutar pestilensroten med en kraftig förekomst på brinken av åns södra, konvexa sida.

Ingelstorpsbäcken (se sid. 212).

Köpingeå (se sid. 216).

Yddingebäcken och Segeån. Yddingebäcken upprinner i Yddingesjön. *Petasites hybridus* saknas vid denna bäck ända ned till Värby gamla by i Bara socken. Den börjar i Värby nr 39, där det förefaller som om bäcken en gång varit dämd upp till en damm. Vid den norra sidan av denna forna damm går nu Yddingebäcken och är full av pestrot. Vid den södra sidan, på en jordbrink till nuvarande gårdsvägen står växten mer sparsamt. Där dämmet en gång torde ha varit, finns mängdvis med pestrot, särskilt nedom stupet, fyllande bäcken med jättelika blad. *Petasites* växer här även talrik uppför sluttningen av bäckravinen. Den följer sedan bäckens sidor massvis ned till Spångholmens ägor. På dessa uppträder växten fläckvis på grund av att bäcken här är nyrensad, uppträder därefter ånyo mängdvis utmed bäckens sidor i Tjustorp och fortsätter sålunda ända ned till Segeån. *Petasites* växer i Segeån ej ovan Yddingebäckens inflöde men väl här och där ned mot Kvisslemölla. Den växer även på det forna kvarndämmet och fortsätter här och där på brinkarna av Segeån ned till järnvägsvallen av Malmö—Genarps järnväg, där den frodas ända upp till järnvägsrälsen. På andra sidan järnvägen följer den sedan Segeån och är med stora fläckar representerad på Sallerup nr 9 och i ravinen mellan Sallerup och Bjärshögs socknar, där den går upp på sluttningen på östra sidan på grund av där framträdande källådror. Vid Lilla Mölleberga kvarn växer den på dämmets läsida samt på södra brinken av kvarndammen tillsammans med *Triticum repens, Poa trivialis*, ängssvingel, ängskavle, *Anthriscus, Urtica dioica, Glechoma, Lamium album, Polygonum amphibium* f. *terrestre*, rödplister och *Ranunculus ficaria*. Efter Lilla Mölleberga kvarn uppträder pestroten i Särslövs och Stora Mölleberga socknar med mindre fläckar längs med ån med ganska långa avstånd. Den anträffas särskilt, där ån starkt meandrar, men är ofta trängd av ängens gräs, *Agrostis stolonifera* och *Triticum repens*. En fläck finns på Stora Mölleberga något ovan åns utträde i Slevereds ängar, där den saknas, men uppträder därefter med en fläck i *Triticum repens - Dactylis - Anthriscus - Glechoma - Polygonum amphibium* f. *terrestre* -vegetation på Djurslöv nr 7 på åbrinken strax nedom inflödet av Torrebergabäcken. Pestroten saknas sedan

vid Segeån med undantag för Nordanå (se sid. 269) ända ned till denna ås mynning vid Arlöv.

I Värby, som tillhör Torups herregård, anträffas bland pestroten vinbergssnäckor, som leva på *Petasites*-bladen. I denna by har man förr mer än nu om vårarna använt de unga pestrotsbladen, som »begärligt saftfoder till kreaturen». Även längre fram på året tager man vara på bladen, vilka torkade och saltade väl fördragas av korna.

Värby: mängdvis i *Aegopodium - Anthriscus* -samhällen med *Poa trivialis, Phalaris arundinacea, Alopecurus pratensis, Filipendula Ulmaria* eller *Geum urbanum, Ranunculus repens* och *Pastinaca sativa* m.fl. *Ranunculus ficaria* anträffas i våraspekten.

Vallkärrabäcken. *Petasites hybridus* börjar i Vallkärrabäckens avvattningsområde vid den s.k. Norrebäck strax nedom och väster om Vallkärra kyrka vid den bro, som är en direkt fortsättning av den lilla vägen åt väster, löpande från landsvägen och utmed norra kyrkogårdsmuren. *Petasites* följer sedan Norrebäck till dennas sammanflöde med den s.k. Södrebäck, vilka båda bäckar ge upphov till Vallkärrabäcken. Södrebäck saknar helt *Petasites*. Denna förekommer på ett område, som numera tillhör Vallkärra nr 5, men innan enskiftet 1811 tillhörde detta område Vallkärra nr 2, byns prästgård, vars längor lågo vid västra kyrkogårdsmuren ej långt från pestrotens nuvarande växtplats. Området kallades förr enligt socknens äldsta karta år 1775 för »Esbjornsängen», en benämning, som torde kunna hänföras till en viss Esbjorn, laicus på 1200-talet. I »Necrologium Lundense» och »Liber Daticus Lundensis» nämnes detta namn i samband med Vallkärra. Namnet Esbjörn är för övrigt på platsen okänt i alla nu existerande urkunder från och med Decimondes, jordaboken 1651 till alla kyrkoböcker etc. intill nuvarande tid enligt uppgift av den bekante bygdeforskaren L. J. Sw:son Clementz, som är den nuvarande innehavaren av Vallkärra nr 5. Han har bland annat lämnat följande uppgifter: »För cirka 15 år sedan började växtens uråldriga område uppodlas, varvid den tvingades ut på dosseringarna av bäcken. Vid samma tid igångsattes emellertid djupgrävning av bäcken, och jag fruktade, att växtens saga skulle vara all på platsen. Jag inplanterade den då vid en större damm i min trädgård för att ha den bevarad, och den trivs nästan allt för utmärkt här, men som Ni själv sett var denna försiktighetsåtgärd alldeles överflödig, ty *Petasites* frodas i all välmåga trots årliga avputsningar av bäcken».

I Vallkärra växer *Petasites* tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Rumex crispus, Urtica dioica, Pastinaca, Geum urbanum, Filipendula Ulmaria, Epilobium hirsutum* samt svalört och blåsippor och följer sedan Vallkärrabäcken genom denna socken åt väster. Trots att bäcken sedan år 1914 är på en betydande sträcka täckdikad, kan man lätt följa densamma genom sädesåkrarna, markerad som den är med pestilensrot. Bäcken snuddar förbi N. Nöbbelövs sockengräns och kommer in i Fjälie socken. Allt under det att *Petasites* fortfarande följer den i nästan sammanhängande bårder, går bäcken genom Fjälie prästgårds ägor (180 tunnland) dock utan att ha något samband med den äldre prästgårdsbebyggelsen, varav en länga fortfarande finns ute på åkern en bit därifrån. Bäcken med kraftiga *Petasites*-bestånd rinner förbi

Fjälie kyrka, fortsätter längs med landsvägen ett stycke för att sedan tvära den nu nedlagda järnvägslinjen Lund—Bjärred. Växten uppträder tillsammans med *Ranunculus ficaria* och ungefär samma växter som i Vallkärra, *Anemone hepatica* dock undantagen. Man får intryck av att pestilensrotens frodighet och rikedom är starkt beroende av den nya, kalkrika barmark, som bäckrensningen här har åstadkommit. Inom södra delen av Fjälie socken har Vallkärrabäcken meandrat betydligt innan regleringen. Här och var markeras den forna bäckfåran, nu en del av betesmarken, med en eller isolerad *Petasites*-förekomst. I närheten av Önnerups järnvägsstation börja förekomsterna vid bäcken avtaga men följa den dock med isolerade fläckar in i Lomma socken, genom vars sanka betesmarker bäcken rinner för att mynna i Höjeå ej långt från Lomma kyrka. *Petasites* finns som enstaka förekomster vid Höjeå vid Vallkärrabäckens utlopp och cirka 100 m där nedom. Det synes som om det rika *Phragmites*-beståndet i Höjeå icke blott hindrar fluviatil transport av *Petasites* utan även förkväver denna växt.

Petasites särskilt rik vid tvenne landsvägar.

När man färdas fram i Skåne, påträffar man då och då *Petasites*-förekomster utmed landsvägarnas kanter. Oftast äro de kvarlevor efter gamla byar eller gårdar, men man kan också iakttaga, vilket till en början förvånar, att ganska mäktiga bestånd finnas, där man allra minst väntat dem, nämligen vid omreglerade vägar, ja, t.o.m. helt nylagda bilvägar.

Sådana förekomster finnas i Malmöhus län vid den stora landsvägen Malmö—Markaryd i Hässlunda socken och vid Hässleholm—Hälsingborgs-järnvägen i Flenninge socken. I Kristianstads län gör man denna iakttagelse vid landsvägen från Simrishamn till Malmö i Järrestads och Östra Tommarps socknar men framför allt i Smedstorps socken. Sammaledes är det i Ingelstorp, dels å glemmingevägen dels vid ystadvägen. Förhållandet är särskilt frappant vid landsvägen Ystad -Simrishamn vid Vranarp men framför allt i Glemminge socken och vid Hannas kyrka, ett förhållande, som ej var rådande där förr. Man får därför på dessa platser, som man vid första ögonblicket tycker, en klar bild över *Petasites*' nuvarande frammarsch vid våra nyomlagda bilvägar på grund av gynnsamma förhållanden vid de nya vägarna med barmark vid kanterna och spridning från plats till plats med vägskrapans hjälp. Detta är utan tvivel också förhållandet, men den mest betydande orsaken till växtens spridning vid dessa vägar är icke vägskrapan utan vägstyrelsernas åtgärd att låta igenfylla gamla vägdiken, där pestroten förut funnits, och framför allt genom schaktning av jord från någon högt belägen plats med rik *Petasites*-förekomst till platser, som förr legat lägre än den nuvarande vägen eller med jord behövlig för att få vägbanan jämn och lämplig som bilväg. *Petasites* vid Malmö—Simrishamnsvägen i Smedstorps socken från Hallabacken öster om Listarum till Snoggedal härstammar från gården Petersborg, och pestroten vid Ystad—Simrishamnsvägen inom Glemminge socken och vid Hannas kyrka har sitt ursprung från en källa, som ligger på gården Henriksfälts ägor.

Fig. 6. *Petasites hybridus* vid den forna bykällan i södra Spjutstorp. Sept. 1941.

Nedan följer en närmare redogörelse för dessa två sistnämnda särskilt rika *Petasites*-förekomster. De övriga landsvägsförekomsterna, som äro av mindre utsträckning, omnämnas vid resp. orts- och sockenbeskrivningar.

G l e m m i n g e — H a n n a s v ä g e n. Pestilensroten växer vid landsvägen fläckvis och rikligt från källan på gården Henriksfälts ägor nästan ända fram till nuvarande bebyggelsen kring Glemminge kyrka, där den slutar vid den nya vägen på nr 10 och vid den gamla vägen på nr 19. I Hannas finns pestroten vid norra sidan av landsvägen rakt nordväst kyrkan på Hannas nr 7[1]. Denna utbredning fick växten åren 1932—1933, då landsvägen omlades och man erhöll jord därtill från en schaktning helt nära källan på Henriksfält.

Denna källa är den forna bykällan, kring vilken den vid enskiftet sprängda byn Södra Spjutstorp låg. Följande två kartor visa, hur bebyggelsen var år 1826 och hur det för närvarande är. Enskifteskartans vattning, bykällan. motsvarar området med beteckningen 4 e—4 c på det ek. kartbladet.

Det synes, som om *Petasites*-förekomsten vid nuvarande källan ursprungligen härstammar från någon odling på den forna gården Södra Spjutstorp nr 2. Ända till för några år sedan fanns nämligen *Petasites hybridus* i åkern, där denna gård förut legat, och det var härifrån schaktningen skedde år 1932.

Petasites hybridus växer vid landsvägen i ett *Aegopodium - Anthriscus - Poa trivialis* -samhälle med *Ranunculus repens.* Vid den forna bykällan anträffas även *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

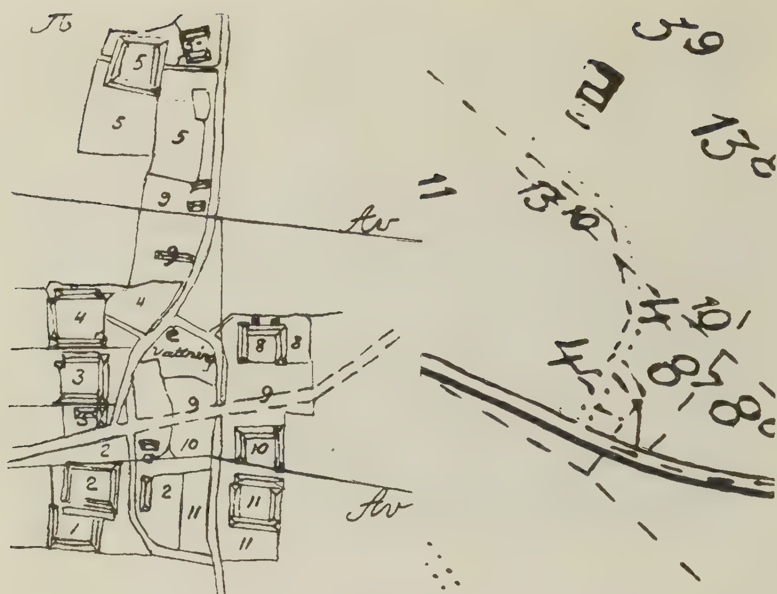

Fig. 7. Till vänster Södra Spjutstorp år 1826 och till höger ungefär samma område hundra år senare.

Listarum—Petersborg—Snoggedalvägen. Jägmästare EUGEN HEMBERG har i brev den $^{2}/_{8}$ 1939 meddelat, att botanisten-geologen baron CLAS CARL GUSTAF KURCK tog rotstockar från Smedstorp och planterade dem på sin gård Petersborg samt bragte växten därifrån till sitt föräldrahem i Rynge. Men pestrotens förekomst vid Petersborg tyder dock på äldre förekomst därstädes. Den växer nämligen i kanterna av den trekant, som bildas av gårdsvägen, landsvägen och vägen, som leder till nr 1^{35} Tunbyholm. Den bit av den sistnämnda vägen, som går från landsvägen till Petersborgsgårdens västra utfartsväg, är icke något annat än den enda vägstump, som finns kvar av bygatan av den forna byn Tunby eller Tungby, som innan enskiftet låg här. Resten av bygatan fortsatte åt väster ungefär längs med den nuvarande markvägen vid siffrorna 94,57 på ek. kartbladet.

Enligt enskifteskartan av år 1825 lågo inom den ovannämnda trekanten gårdarna nr 31, 32, 33, 34, 35. Hela Tungby by med sina 35 gårdar ägdes vid enskifteskartans upprättande av innehavaren till Smedstorps gård Commerce Rådet J. HEMBERG, jägmästare EUGEN HEMBERGs fader, utom Tungby nr 35, som tillhörde Kristianstads hospital. Sedan anlades gården Petersborg. På 1878—1880 års karta är denna inlagd, men gårdarna inom trekanten ha däremot försvunnit. Deras tomtplatser äro dock fortfarande åtminstone delvis utsatta, bland andra nr 35. De övriga gårdarna i byn finnas fortfarande tecknade på denna karta men så, att de antingen ha raserats eller varit dömda därtill.

På den bit av bygatan, som ännu låg kvar, låg ett av byns två vattnings-

Fig. 8. *Petasites hybridus* vid Petersborg.

ställen. Det synes, som om pestroten ursprungligen odlats på det ställe, där den strålar ut mot flera håll, nämligen där nuvarande uppfartsvägen till gården utgår från landsvägen. Här låg den förut nämnda hospitalsgården, närmare bestämt dess hage.

Bestånden vid Hallabacken å ek. kartbladet nr 39^2 och 39^3 äro lokaler, som bildats av schaktningsjord från Petersborg, varmed vägen breddats och ett dike med bro igenfyllts år 1926 eller under de närmaste åren därefter. Liknande förekomster finnas på nr 13^5B och 13 $^1/_2$. Den senare, som ligger på Snoggedals ägor, och bestånden vid Hallabacken äro föga omtyckta av resp. jordägare, enär »skräpporna» utgöra ett ogräs svårt att utrota och med tendens att vilja växa in i åkern.

Pestroten i Petersborg växer tillsammans med *Ranunculus ficaria* och vid Hallabacken med vitsippor. På båda ställena förekomma även *Poa trivialis, Anthriscus, Dactylis* m.fl. På nr 13^5b och 13^3 finns *Petasites hybridus* blott tillsammans med de sistnämnda arterna.

Petasites i byar och vid gårdar som följd av fordomtima odling.

I Östra backlandet.

I Östra backlandet ha blott fyra *Petasites*-förekomster anträffats. De finnas i Öja, Hedeskoga, Bjäresjö och Västra Nöbbelöv socknars bybebyggelse. De tre förstnämnda socknarna gränsa intill varandra, och pestilensrotförekomsterna därstädes torde därför ur utbredningshistorisk synpunkt kunna

sammanföras till ett eget litet område. *Petasites*-lokalerna i Västra Nöbbelöv äro däremot mer isolerade. De ha kanske något samband med förekomsterna vid Romeleåsens sydöstra hörn.

Petasites står i alla de fyra här ovan nämnda socknarna på prästgårdens ägor eller på eller vid annan ecklesiastik jord. Man kan även skönja ett visst samband med prästgårdens eller byns vattning på 1700-talet.

Öja. Pestroten växer vid byvägen på Öja nr 1. Den härstammar från prästgården, nedbrunnen 1878, och utstrålar därifrån dels åt söder längs stengärdet fram till byns smedja, dels åt väster fram till backen mellan Öja slott och vid kyrkvägen, dels mot norr i ett stenröse. Den finns även med ett fåtal exemplar vid den gamla bybrunnen. Enligt storskifteskartan 1798 upphörde byns gata, där *Petasites* nu slutar på backen mot Öja slott, och stengärdet vid smedjan utgjorde denna gatas östra gräns. Bybrunnen ligger mitt i den dåvarande gatan. Storskifteskartan benämner den nuvarande brunnsplatsen för vattning. Prästgården var en trelängegård med uthusen riktade mot gatan, och det förut nämnda stenröset motsvarar platsen för denna gårds boningslänga. De tre *Petasites*-fläckar, som finnas vid vägen på andra sidan backen väster om Öja slott och mot Hedeskoga, äro lokaler åstadkomna för en del år sedan genom schaktning från kyrkvägen, dels för att bredda Hedeskogavägen, dels för att igenfylla ett dike (Råby). Här fanns ingen bebyggelse vid storskiftet. Pestroten saknas vid och kring Öja slott och dess bebyggelse. Detta slott är också av ungt datum. — *Petasites* är här talrik i vägkantsamhällen med dominerande *Anthriscus,* gräs, *Ranunculus repens* eller *Geum urbanum,* understundom *Ranunculus ficaria.* — Förr kallad »döneskräppor» eller »dönneskräppor».

Hedeskoga. Pestroten finns i ett dike vid norra kyrkogårdsmuren och snett över hustomten Hedeskoga nr 6 bort mot landsvägen. Området saknade bebyggelse vid tiden för laga skiftet 1899. Den del av diket, som leder över hustomten, täckdikades år 1924. — Pestroten är talrik i *Aegopodium - Triticum* -samhällen eller i en vegetation av *Anthriscus - Geum urbanum* med *Ranunculus repens.*

Bjäresjö. Mitt emot prästgården ligger en i bottnen tegellagd damm med mycket gott vatten, och därbredvid är en brunn, numera försedd med pump av järn och av den förre kyrkoherden låst för hans eget bruk. Det är byns brunn eller rättare sagt källa. *Petasites* finns ej här, men en liten bit från densamma vid den forna bäcken (nu täckdikad) från dammen växer den. På enskifteskartan kallas bäcken »skiälbeck» och ängen med pestroten för »kiärrvall». Den senare gränsade till tomten av Bjäresjö nr 4, en bondgård, tillhörande godset Bergsjöholm. *Petasites* växer även vid byvägen längs östra kanten. Den nuvarande prästgårdens trädgård, skolhuset och fattiggården ligga mitt emot på andra sidan samma väg. — *Petasites* talrik tillsammans med *Triticum repens, Poa trivialis, Taraxacum, Rumex* och *Plantago major.*

Västra Nöbbelöv. *Petasites* växer med en liten förekomst vid vägkröken, något söderut räknat vid ystadvägen mitt emot kyrkogården på nr 11, som är prästgårdens jordnummer. Den härstammar från prästgårdens

köksträdgård, utanför vilkens stengärde den växer och vid dettas fortsättning vid parken. Pestilensroten fortsätter sedan längs dennas norra kant, vidare utmed kyrkogårdens ringmur bort till ystadvägen. *Petasites* förekommer också vid kanten av en stor märgelgrav, tillhörande prästgården.

I enskifteshandlingarna av år 1805 står följande: »Prästegård wäl bygd och ånyo för wid pass 30 åhr sedan, har en vacker anlagd Trädgård af många sorter frucktbärande Träen och bredewid Gården, en husbehofs Wattenquarn; Planen utlagd Öster och Wäster om Gården af Östre och Wästre Wångarna samt tvärs öfver Gatan för att intaga Gårdens förra Torfmåsar och förra största Åker och Äng skiften, pa hvad Grund Formen af Planen intet kan blifwa Regulierare.» Pestroten omnämnd av LILJA 1870. — *Petasites* talrik tillsammans med *Aegopodium, Triticum repens, Dactylis, Ranunculus repens* och *R. ficaria.* I parken *Anemone nemorosa.* Vid märgelgraven talrik tillsammans med *Phragmites, Anthriscus, Urtica, Glechoma, Aegopodium, Cirsium arvense, Epilobium hirsutum, Galeopsis tetrahit, Galium aparine, Polygonum amphibium* f. *terrestre, Matricaria inodora* och *Triticum repens.*

I Sydöstra grusås-dalområdet.

Pestilensrotens förekomster i Österlen utgöra en del av det stora och mäktiga utbredningsområde i östra Skåne, som har sina mest talrika lokaler i Sydöstra grusås-dalområdet och vars utbredningscentrum ligger på båda sidor om gränslinjen mellan dessa två landformsområden och bildas av den medeltida staden Thumathorp, nu Östra Tommarps by, och de två redan under medeltiden existerande gårdarna Smedstorps gård och Ingelstads gård. Den förra är omnämnd redan på 1300-talet och tillhörde en av Danmarks mäktigaste ätter. Den senare gården har i sin bygds historia spelat en betydande roll och givit namnet åt det ur kulturell synpunkt intressanta Ingelstads härad.

Det berömda Bollerups säteri, nu lantbruksskola, har som spridningsort för *Petasites* också en framträdande ställning, dels emedan från denna gård utgår Bollerups-Tosterupsbäcken med sina talrika *Petasites*-förekomster ända ned till Kabusa helt nära Östersjön, dels emedan en del bydamm- och källlokaler torde ha erhallit *Petasites* från detta forna säteri. Bykällan i Södra Spjutstorp var sålunda på 1700-talet, innan byn sprängdes, omgiven av en del gårdar, tillhörande Bollerups sätesgård, och Gärarp ligger alltfortfarande inom Bollerups sockengränser. De äldre lokalerna inom detta område förekomma vid byns eller prästgårdens damm. *Petasites* vid Villa Svenstorp och Tosterups slott äro av mera ungt datum och icke anslutna till sådana lokaler.

De *Petasites*-förekomster, som finnas inom Östra Tommarp, Östra Herrestad och Järrestads socknar, vilka ur landformsynpunkt höra till Österlen, komma i det följande att behandlas, som om de tillhörde Sydöstra grusåsdalområdet, enär de ur spridningshistorisk synpunkt synas ha större samband med detta område än med det övriga Österlen.

Inom Sydöstra grusås-dalområdet kan man urskilja mindre *Petasites*-områden, inom vilka förekomsterna synas ha ett närmare historiskt samband med varandra.

Bland dem framträder Smedstorpsområdet på ett särskilt frappant sätt genom rikedomen på kraftiga lokaler. De äro Smedstorpsgården, Tjustorp, Petersborg, Flagabro, Killeröd, Komstad by, Komstadmölla och Gårdlösa.

I Östra Tommarps socken märkes, förutom *Petasites*-lokalen i själva byn och de mäktiga förekomsterna vid bebyggelsen vid ån, pestilensroten i den medeltida byn Virrestad och vid gården Clastorp. Lokalerna i Östra Herrestads socken tillhöra detta område.

I norr förekommer pestrot vid Gyllebo slott, varifrån växten sannolikt kommit till Östra Vemmerlövs by. Ett par andra områden finner man i östra delen av Sydöstra grusås-dalområdet, nämligen ett kring Gamla Äsperöds gård, med lokalerna Gamla Äsperöds gård, Askaröds gård, Boaröds gård och Tranås by samt Lövestadsområdet, med Lövestad by, Bärtoftalund, Heinge by och Björkeröd. Ett visst historiskt samband finns mellan området i Lövestad och det i Tranås.

Inom Sydöstra grusås-dalområdet äro bydamm- eller bykällelokalerna relativt fåtaliga. Östra Herrestadby -lokalen ansluter sig på grund av sin egenskap som bykäll-lokal och sitt läge i det egentliga Österlen till detta områdes mest karakteristiska förekomsttyp av *Petasites*. Övrig säker käll-lokal finns blott i Virrestad. Kanske ha även *Petasites*-förekomsterna i Benestad by, Östra Tommarps by, Gårdlösa by och vid Petersborg delvis förr varit av samma typ.

En stor del av lokalerna i östra delen av grusås- och dalområdet synas ha uppstått på grund av odling av pestilensrot som medel mot rödsjuka hos svin. I väster märker man, att *Petasites*-lokalerna ofta äro knutna till gårdar och hus, som hört till det svenska indelningsverket, t.ex. ryttarehus, korprals- och kornettbeställen.

I Österlen.

Bollerups gård. *Petasites* förekommer rikligast vid diket och i planteringen på den sanka marken nedanför gamla vattenkvarnen invid kyrkovägen. Den börjar på möllans gamla dämme, där den nu växer sparsamt, torrt och skuggigt. Växten fortsätter efter Planteringen utmed diket och följer sedan denna lilla bäck genom Bollerups och Svenstorps socknar (se sid. 197). *Petasites* finns dessutom i slottets köksträdgård bakom kyrkan, här och där i häckarna vid vägen mot Tosterup samt vid Kosjön.

Enligt »Charta öfver Bollerups Sätesgård» 1776 var kvarnen »Herregårdens Mjöl-qvarn». Beträffande pestrotens förekomst i häckarna vid stora landsvägen mot Tosterup framträda särskilt tvenne större fläckar. Den ena i parken utmärker en plats, där på 1700-talet ett stort svinstall med 2 rastgårdar låg, och den andra på nr 1^{7} ett onumrerat hus med sin täppa. *Petasites* i slottets köksträdgård bakom kyrkan har tillkommit genom kompost och är av tämligen ungt datum, åtminstone efter år 1903. Lokalen vid Kosjön utmärker ett f.d. sankt parti. Om detta område står på förut nämnda karta: »Den delen af Herregårdens Hästhage som Norr om vägen är belägen bestående dels af Högländ dels af Sidmark tillika med en nyligen utskuren sjö

Fig. 9. *Petasites hybridus* vid Bollerup.

varandes vid västra gärdesgården i den Hage åtskilliga djupa dälder eller gropar samt vedermälen af gamla Dammar och Lergrafvar.» Om platsen nedanför mjölkvarnen, nuvarande planteringen står: »Södra delen av Samma hage».

Petasites-förekomsten vid Kosjön är kraftig, har uppkommit genom fyllnad, där mejeriet en gång legat, och är kanske ursprungligen odlad i den därtill hörande trädgården. Pestilensroten uppträder här i ett *Aegopodium*-*Anthriscus* -samhälle med *Geum urbanum* samt enstaka *Aira caespitosa* och *Ranunculus auricomus*. Det är dock ej denna *Petasites*-förekomst, som varit upphovet till den rika förekomsten i Bollerup och vid den bäck, som leder därifrån. Ingen fluviatil transport har härifrån förekommit. *Petasites* saknas

nämligen både vid Kosjöns egentliga stränder och i slottets stensatta vallgravar, som erhålla sitt vatten från Kosjön.

Vid den gamla vattenkvarnen finns en källa. Denna är till och med utsatt på 1776 års karta. *Petasites* saknas vid denna källa och även vid bäcken därifrån. Detta förhållande är kanske inte så märkligt, då bäcken till större delen går under ett gammalt numera förfallet redskapshus. *Petasites* finns däremot vid ena långsidan av detta hus mot köksträdgården tillsammans med *Aegopodium, Urtica, Geum urbanum, Ranunculus repens, ficaria,* fläder och *Symphytum officinale.* Denna senare växt är planterad i rad utmed det intillstående trädgårdstaketet.

Pestrotens ursprungliga växtplats i Bollerup är en liten damm, som är markerad på kartan av år 1776 och som först för 6 till 7 år sedan blev definitivt fylld. Den låg, där nu bärbuskträdgården (vinbär och krusbär) till bostadshuset vid gamla kvarnen ligger. Här finns pestilensroten ännu kvar t.o.m. bland bärbuskarna tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus repens, Poa trivialis, Bellis, Viola odorata* och *Lamium album.* Från denna damm har pestilensroten följt den lilla bäcken ned till Planteringen (ask) och hän till kvarnbäcken. *Petasites* har sedan följt denna bäck något uppåt till kvarnens dämme och längs med långsidan av det förut nämnda redskapshuset samt fluviatilt nedåt.

Petasites-förekomsten vid Bollerups gård är i så måtto intressant, att kanslirådet CLAES AHLSTRÖMER vid tiden för ovannämnda kartas uppgörande (1776) var ägare av Bollerups säteri. Han var dessutom ägare av Gåsavadholm och var en för sin tid framstående trädgårdsodlare, som stod i förbindelse med professor C. P. THUNBERG i Uppsala. — *Petasites* talrik av *gigas* -typ. — Förr kallad »döneskräppor».

S ö d r a S p j u t s t o r p (se sid. 201).

G ä r a r p. *Petasites* börjar vid källorna i byn på allmänningen tillhörande Bollerups och Tosterups socknar inom nr 11, Bollerups socken, och markerar vid landsväg och i åkrar på nr 18^4, 10^1, 9^1, 1 och 15 det forna diket därifrån (numera täckdike med cementbrunnar). På denna sträcka är pestilensroten särskilt talrik på nr 9 och vid en brunn på nr 1, som på ekonomiska kartbladet markeras med en hustomt nr 21^1. Denna utgör enligt beskrivning till ek. kartbladet 1930 av en vid e.s. 1820 nämnd brytstugoplats (jfr Ö. Herrestad). Platsen har använts till bryteplats både före och efter enskiftet. Enligt lämnad uppgift ha »dönneskräpporna» omkring år 1905 varit manshöga vid källorna. De växte icke i själva vattnet utan på en sluttning bredvid, där åkern låg för fäfot. Nuvarande ägaren av nr 18^4, som brukar sin jord gemensamt med nr 9^1 och 10^1, har påpekat, att han själv som pojke varit med om att hugga »dönneskräppor» till korna, då bladen voro unga. Korna tyckte om dem och mjölkade kraftigare, men mjölken tog lätt smak, och därför användas de ej numera. Mjölksmaksproven vid mejeriet i Hammenhög var orsaken till att man upphörde med att använda dessa blad till kreatursfoder.

Gatumarkskartan av år 1765 och enskifteskartan 1820 visa, huru förhållandena voro, där pestilensroten för närvarande växer ymnigt på nr 9^1. Området har ofta skiftat karaktär. Ursprungligen var det öppen gata, som under

Fig. 10. Gärarp: bykällorna vid Östervärn (se vidare texten).

tiden mellan åren 1765 och 1820 förvandlades till hage, tillhörande gård nr 18, ägd av Tosterups säteri. Vid enskiftet dömdes marken till nr 17 och har sedan förvandlats till öppen åker eller äng. Men pestilensroten växer inte blott öster om den forna gårdsvägen (nr 18, nu husväg till nr 9) utan även på motsatta sidan. Det är säkerligen därifrån pestilensroten vuxit in på nr 9. Där låg ursprungligen en »pilplantering, vilken var samfält til Byens gemensamma nytta afsatt» och därintill låg »Byens Vallherde-hus och hage», vilken som det heter i 1765 års beskrivning, »även är samfällt». I 1820 års beskrivning ser man, vad pilplanteringen använts till. Den kallas nämligen då »Wacktare Lyckan» och är fortfarande allmänning.

Överensstämmelsen är slående mellan förhållandena i byn Gärarp under senare delen av 1700-talet och vad den tidens förnämste förespråkare i Skåne för planteringar av träd och medicinalväxter, plantagedirektören i Lund Eric Gustaf Lidbeck, ivrade för. I sitt »Tal om planteringar», som han höll 1766 inför Kungl. Vetenskaps Akademien, yttrar han sålunda bl.a. följande: ». . . så borde till äfventyrs, på samma sätt som i Mechlenburg och annorstädes sker, Vallhjon för alla kreatur hållas af hela Byen samfällt, vilket i Skåne, där Byarna ofta bestå af 18 till 20 hemman, skulle utan synnerlig kostnad låta sig göra».

»Pil- och Poppelpil-planteringen borde ock på det högsta drifvas, särdeles den senare, hvilken är så mycket nyttigare, som den står bättre emot storm-väder, gifver sköna vidjor till allehanda behof, och utan möda, allenast genom qvistars nedsättande, växer inom några få år til en skuggerik häck. Denna kan, när stark torka infaller, lämna någon svalka åt den av hetta

vanmäktiga Boskapen, som eljest fåfängt söker skugga, och torde tillika blifva ett bidragande hinder til den smittosamma Boskapssjukans utbredning.»

Vi kunna av det ovan sagda kanske våga draga den slutsatsen, att planteringen i Gärarp hade till ändamål bl.a. att lämna kreaturen skugga under den tid de voro drivna tillsammans i vaktarelyckan, och att pestilensrotens förekomst i denna del av byn och i hela Gärarp ursprungligen beror på odling icke blott som vanligt foder åt kreaturen utan som ett foder, avsett till skydd mot den tidens svåra boskapspest och svinpest.

Ståndortsant. den 7/9 1941: *Petasites* talrik—måttlig med *Urtica dioica, Artemisia vulgaris, Anthriscus, Dactylis.*

T o s t e r u p. Vid en av herrgårdens loggavlar växer pestrot. Området är ett tiotal m^2 och inhägnat till skydd för en päronträdspaljé. Marken användes till odling av persilja, dill och andra kryddväxter. *Petasites* är ursprungligen planterad av inspektor FRITZ NYMAN år 1927, då elev vid högre allmänna läroverket i Ystad, i hans vid loggaveln varande lilla botaniska trädgård. Växten härstammar från pestrotlokalen vid Hedeskoga kyrka.

Måttlig förekomst av pestilensrot förekommer även på båda sidor om vägen till Sjöhuset, där denna utgår från landsvägen. Lokalen är en vägfyllnad i och för bivägens höjning vid dess anslutning till huvudvägen. *Petasites* härstädes är enligt uppgift blott några få år gammal. En liknande *Petasites*-lokal finns vid landsvägen i riktning från Tosterups herrgård mot Västretorp. Tre små fläckar finnas på södra vägkanten, en större på norra.

Det märkliga med dessa två väglokaler är, att de markera en ägodelning, som skedde år 1781. Den del av ägorna, som ligger mellan de bägge *Petasites*-lokalerna, tillföll då baron J. W. BENNET.

H a m m e n h ö g. *Petasites hybridus* finns kring hustomten Hammenhög nr 27, som ligger i hörnet mellan ystadsvägen och smedstorpsvägen. Här låg enligt enskifteskartan av år 1806 »Allmänninningsrör» med en damm, vilken tilldömdes först häradshövdingebostället Hammenhög nr 37, sedan prästgården nr 27. Pestroten markerar allt fortfarande denna damms forna kanter och pestrotsbeståndet vid smedstorpsvägen bäcken därifrån. Dammen existerade redan år 1699 och var då belägen i vinkeln mellan södra och östra vångarna, troligtvis en mycket lämplig placering i och för vattning av kreaturen. Pestroten växer måttligt tillsammans med *Aegopodium, Poa trivialis* och *Ranunculus repens. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

V a l l b y. *Petasites*-förekomsten vid vägen mellan Hammenhög och Vallby kyrkoby helt nära gården Vallby nr 3 och 7, där ett dike (år 1929 täckdikat) skär landsvägen, är mer än 35 år gammal men har ej tillkommit förrän tidigast 1870—1880, då det dåvarande obebyggda området bröts ut från Glimmingehus och bebyggdes. Gårdens förste ägare hade förut innehaft rusthållsgården Vallby nr 13, och därifrån härstamma troligen »dönneskräpporna», som av denna gårds nuvarande ägare anses vara giftiga. På denna gård finnas fortfarande kvar i trädgården libbsticka, *Myrrhis* och *Chenopodium bonus Henricus.* Den ovannämnda *Petasites*-lokalen finns på ett jordenummer av Vallby, som bär nummer 13, vilket förhållande även

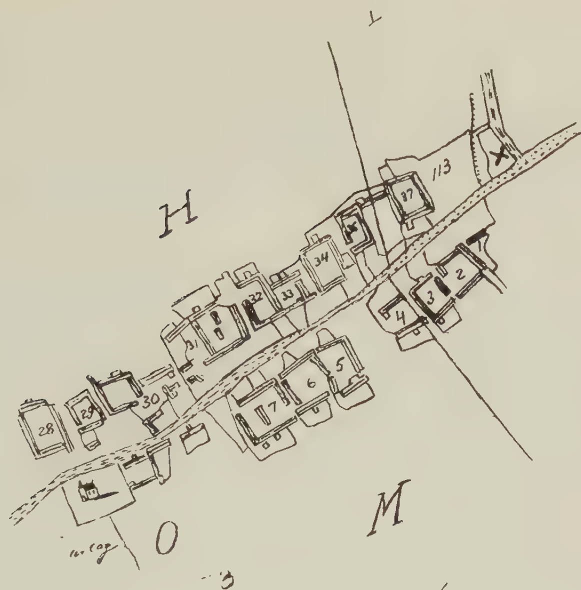

Fig. 11. Hammenhög: enskiftskarta år 1806. × bydammen.

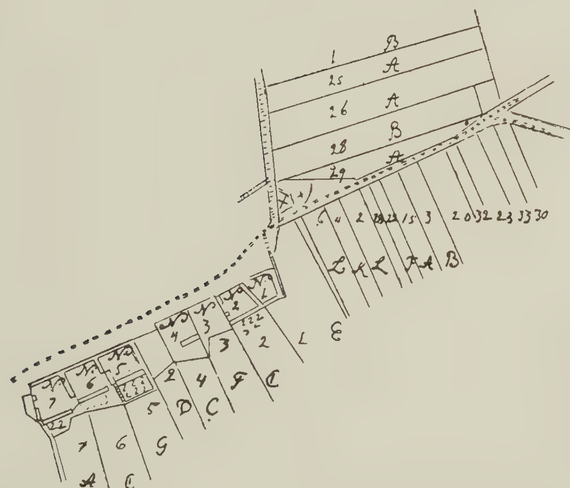

Fig. 2. Hammenhög: karta över östra och södra vångarna år 1699.
× bydammen.

styrker antagandet av att roten ursprungligen härstammar från stamhemmanet nr 13 i byn, trots att växten nu saknas där.

Även en annan lokal finns i Vallby s:n, nämligen ett tiotal meter från vägen Vallby kyrka — Salarp på en gammal kyrkoväg, som går mellan prästgårdens ägor och Vallby nr 40. Intill lokalen ligger sparbankshuset, och *Petasites* växer intill denna fastighets kompost. *Petasites* här måste vara av senare datum än 1880-talet, då bebyggelsen skedde. — *Petasites* sparsam med *Anthriscus, Triticum repens* och *Ranunculus repens* (se för övrigt Kvarnbybäcken sid. 197).

Borrby by. *Petasites* växer ymnigt å ett par ställen i Borrby. Rikligast förekommer den vid »Sisselas källa» nordväst om byn, å rullstensåsens sydsluttning därintill och kring offerdammarna. Den följer därifrån rågången mellan prästgårdens ägor och Borrby nr 33, ett kyrkohemman, och bildar här med sina stora blad en riktig vall. Nedkommen till den förbiflytande Ingelstorpsbäcken följer den densamma genom samhället, förekommer ymnigast vid järnvägsbron och fortsätter mera sporadiskt bort mot Borrby gård, där den åter uppträder rikligt vid de västligast liggande ekonomibyggnaderna. Sammanlagda arealen, som växten täcker vid »Sisselas källa», torde kunna uppskattas till mellan 15 och 20 ar. Pestilensroten finns även vid samma bäck norr om byn vid Almelund och Byåra (se Blästorps by sid. 214). — Mängdvis tillsammans med *Ranunculus ficaria,* ask och hagtorn i ängsvegetationen kring offerdammarna, som äro fyllda av *Menyanthes, Equisetum limosum, Caltha, Hottonia, Mentha aquatica×arvensis* och *Myriophyllum verticillatum.*

De olika lokalerna i Borrby söder om Sankta Cecilias källa på prästgårdens ägor ha sitt ursprung från denna medeltida offerkälla. Den år 1797 avmätta och 1821 stadfästa enskifteskartan utvisar både källan och ovannämnda rågång. Ett dike synes ha förut gått från källan ned till den öppna bäcken. Där denna går genom samhället, är den numera delvis täckdikad, men för cirka 25 år sedan fanns ännu det öppna diket i hela sin längd kvar med pestilensrot, där det försett med glaciner till större delen alltfortfarande går mellan köksträdgården å nr 23, det forna domkyrkohemmanets nr 23 tomtplats och samhällets fätorg och vattning. Där bäcken kommer till Borrby gårds ägor, låg enligt kartan år 1797 byns kvarndamm på gatumark. Nedanför Borrby finns pestroten med sporadiska fläckar vid Ingelstorpsbäcken men med mycket långa mellanrum. Den växer sålunda i skälet mellan Hagestad 42[3] och 35 och därefter vid vägen Löderups kyrka — Löderups järnvägsstation. Här växer den på Löderup nr 16 och mot Tuvemölla. Pestilensroten markerar längden av den forna Tuvemölladammen. Sedan anträffas *Petasites* ej förrän på Valleberga nr 26 och 28. På nr 26 har den förekommit i mängd, men omkring år 1907 utrotades den där av nuvarande ägaren till Valleberga nr 28, som då arrenderade nr 26. *Petasites* går upp till svinstallet på nr 33. En ståndortsanteckning härifrån, som även kan gälla för de övriga förekomsterna vid Ingelstorpsbäcken lyder: *Geum urbanum, Anthriscus, Poa trivialis, Urtica dioica, Ranunculus repens, Taraxaca, Alopecurus pratensis* och *Lamium album.* — Från lokalen i Valleberga härstamma de fläckar, som finnas längs landsvägen Valleberga kyrka i riktning mot Löderup på Valle-

Fig. 13. *Petasites hybridus* i Borrby.

berga nr 28 och 23. De ha tillkommit genom att nuvarande ägaren till nr 28 förbättrat vägen med jord från bäcken.

Pestilensroten finns därefter ej vid Ingelstorpsbäcken, förrän Hammar—Ingelstorpsvägen skär densamma. De fåtaliga exemplaren ha ej funnits på denna plats förrän våren 1942 och härstamma från bestånden vid vägen (se Ingelstorp), varifrån bäckens vårflöde genom rasering av brohuvudet fört jord och *Petasites*-rotstockar. Sedan anträffas *Petasites* ej förrän på Ingelstorp nr 43. Därpå följa tre mäktiga förekomster på brinkarna (Ingelstorp nr 16) av den här starkt djuperoderade bäcken samt därjämte några enstaka stånd i högvattenlinjen tillsammans med *Salix viminalis, Anthriscus, Urtica, Myosotis palustris, Polygonum persicaria, Glechoma, Chenopodium album* och *Sinapis arvensis*. Nämnda lokaler ligga nära Ingelstorpsbäckens inflöde i den s.k. Hammars ränna, vilka båda vattenflöden ge upphov till Kabusaån. Vid densamma uppträder växten ej förrän strax nedom Bollerup-Fröslövsbäckens inflöde (se för övrigt Bollerup-Tosterupsbäcken sid. 197). Pestrotens förekomst vid Ingelstorpsbäcken beror på fluviatil transport.

Blästorps by (Borrby s:n). *Petasites* börjar i en liten äng vid gårdstomten till Blästorp nr 5. Området ligger mellan den forna bydammen öster om landsvägen Borrby-Hammenhög och en gammal brunn (bybrunnen) på nr 5. Pestroten markerar en av det forna hospitalhemmanets nr 6 tvänne kålgårdar på gatumark invid bybäcken. Pestilensroten följer sedan denna genom byn och över åkrarna till Blästorp nr 10 och 2, trots att bäcken på denna sträcka varit täckdikad ett tiotal år. Gränsen mellan de tvenne sistnämnda gårdarna markeras särskilt med rikligt förekommande bestånd. *Petasites* förekommer även ymnig ett stycke därifrån nedåt bäcken, vilken del först sommaren 1942 täckdikades. Ett par mindre fläckar anträffas, då bäcken därefter passerar Almelunds och Byåra egendomar inom Borrby ägor.

På Blästorp nr 5 växer pestilensroten tillsammans med hundkäx, *Geum urbanum,* hundäxing, nässlor och kvickrot; i åkern på nr 10 och nr 2 tillsammans med de vanliga åkerogräsen; vid den del av diket, som ännu är öppen, tillsammans med *Anthriscus, Ulmaria, Geum urbanum, Urtica dioica, Lysimachia nummularia, Potentilla reptans* och *Epilobium hirsutum.* Talrik. Kallas »dönneskräppor».

Hagestad nr 42^3. Pestroten växer vid gårdsbebyggelsen Hagestad nr 42^3 i väster utmed en av pilträd kantad rännil, som utgör gränsskälet mot gården nr 42^2, och i öster vid skälet mot Hagestad nr 35^4, 35^5, 60^1 i en häck av vinbärsbuskar och *Spiraea salicifolia* och därifrån en kort sträcka utmed ett dike, som leder till Ingelstorpsbäcken.

Gårdsbebyggelsen med *Petasites* ligger enligt enskifteskartan 1818 på det forna hemmanets Hagestad nr 40 gårdsplats, pil- och kålhage. Redan i början av 1700-talet var hemmanet ett kronorusthemman under Borrby kompani, vilket hade sin samlingsplats på kyrkbacken i Borrby. Det synes därför, som om pestroten förts till Hagestad från Borrby (se Borrby) och då troligen tidigast under senare delen av 1700-talet, enär pestrotens nuvarande utbredning ej motsvarar förhållandena på platsen enligt 1731 års karta. Den vid rännilen växande pestroten måste ha kommit till denna plats tidigast efter år 1848, då detta gränsskäl uppstod i och med hemmanets uppkomst genom områdets utbrytning från nuvarande Hagestad nr 42^2. — Talrik vegetation av *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Alopecurus, Geum urbanum, rivale, Epilobium hirsutum* och *Urtica dioica.*

Ingelstorp. Vid vägen mot Glemmingebro på prästgårdens ägor, vid landsvägen mot Ystad på nr 46 och på båda sidor om vägen mot Hammar strax innan brohuvudet över Ingelstorpsbäcken samt en fläck något längre bort, mitt emot trädgårdshörnan på hustomten Ingelstorp nr 10.

På 1800-talet låg i Ingelstorp i hörnet mellan ystad- och glemmingevägarna en jordfastighet på 1,5 tunnland, benämnd »klockarhejdan». Pestroten växte med mäktiga bestånd i gropen vid klockarhejdans sydöstra hörn. De sista resterna försvunno, då den nya vägen kom till för omkring 15 år sedan. I klockarhejdan låg ett korsvirkeshus, det s.k. »Friisens hus». Enligt enskifteskartan av år 1810 tillhörde sydöstra delen av klockarhejdan kyrkojord, och ungefär i mitten är tecknad en 6-kantig figur, tydligen byns vattning. Området ligger fortfarande cirka 0,5 m lägre än vägarna därinvid.

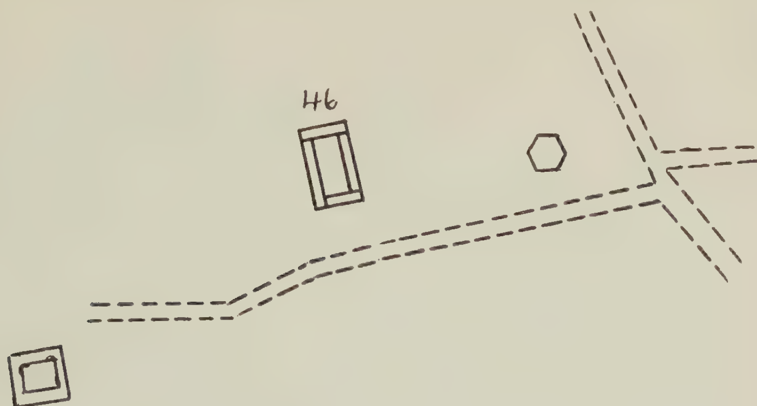

Fig. 14. Utdrag av karta år 1810 över bydammen i Ingelstorps by.

Angående namnet klockarhejdan kan meddelas följande: Mellan åren 1798 och 1810 var ANDREAS LANAERUS kyrkoherde i Ingelstorp. Han hade två döttrar, varav den ena 1807 blev gift med kyrkoherde A. SCHWARTZ i Stora Köpinge. Redan år 1808 dog SCHWARTZ, och hustrun flyttade tillbaka till Ingelstorp och bodde tillsammans med sin moder och syster efter LANAERUS' död i det s.k. Friisens hus, troligen ägt av dem. Det var större än hus i allmänhet vid den tiden. När LANAERUS kom till Ingelstorp, hade han med sig en 24-årig man, som snart prästvigdes och blev komminister i Ingelstorp. Han hette JÖNS DAVID FRIIS och var klockarson från Bjäresjö by, född 1774. Sedan prosten NORDSTRÖM 1812 tillträtt pastoratet, bodde FRIIS hos LANAERUS' efterlämnade kvinnliga anhöriga, i det hus han givit namn åt. Han dog 1841. En flicka, som vistades hos mamsellerna, ärvde jorden och huset efter deras död. Hon gifte sig omkring 1842 med den nye kantorn C. F. PETTERSSON, som var född i Malmö år 1809. Han var i 40 år församlingens klockare, och på grund av att marken ägdes av denne, har namnet klockarhejdan uppstått.

Pestrotens forna förekomst vid »Friisens hörna» kan, som omständigheterna ligga till, knappast bero på att den skulle ha planterats av någon klockare, som man i första ögonblicket kunde förmoda på grund av områdets namn. Den kan däremot tänkas härstamma från Bjäresjö vid Ystad, varest växten än i dag finns, och varifrån komminister FRIIS härstammade. Den kan också tänkas härstamma från Stora Köpinge prästgård. Prästdottern från Ingelstorp kan efter makens hastiga bortgång (kanske i någon pestartad sjukdom) ha tagit växten med sig hem till sin födelsebygd. Det mest sannolika är dock, att pestroten i Ingelstorp är av äldre datum och vuxit vid bydammen, och att den, då området tomtlades, hamnat vid »Friisens hörna» och där omhuldats av ägarna och deras inackordering.

Petasites saknas nu på de tomter, som motsvara den forna klockarhejdan, så ock inom det område, varigenom den forna klockarhejdan avvattnas, samt i den del av Ingelstadsbäcken, i vilket vattnet mynnar.

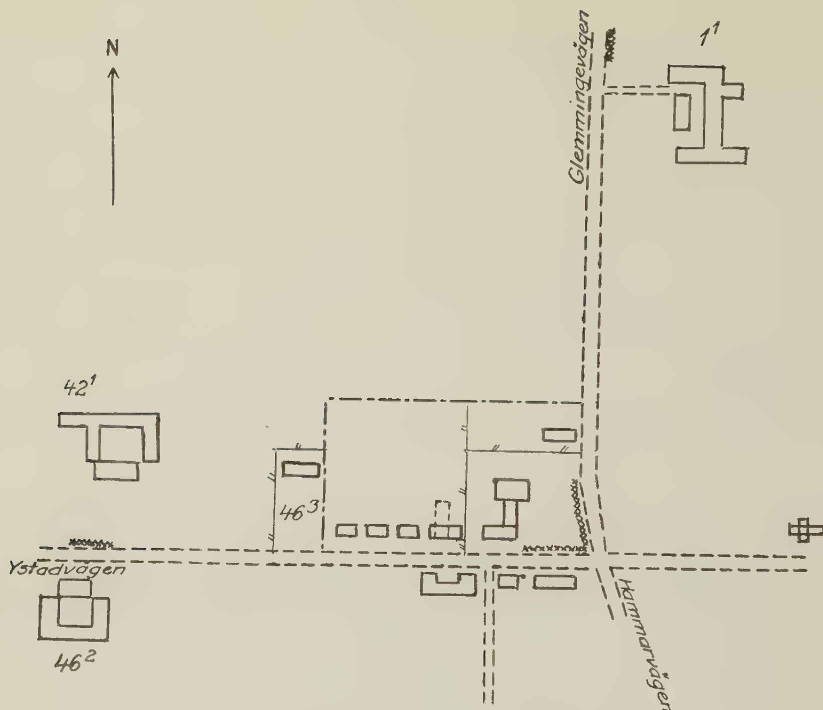

Fig. 15. *Petasites hybridus* i Ingelstorps by.

De övriga här ovan nämnda lokalerna i Ingelstorp härstamma från den forna *Petasites*-lokalen vid »Friisens hörna». De kunna dock ej ha hamnat på sina nuvarande lokaler förmedelst fluviatil transport utan genom schaktning av jord. *Petasites*-förekomsten på nr 46 markerar det forna landsvägsdiket, och därifrån har växten spritt sig genom åkern till stengärdet vid trädgården till Ingelstorp nr 42. Förekomsterna vid glemmingevägen markera även ett igenfyllt landsvägsdike. Här finnas fem fläckar, växlande mellan 6 och 30 m längd. *Petasites*-förekomsten vid Hammarsvägen beror även på jordschaktning.

Pestilensrotens förekomst vid vägarna i Ingelstorp är av tämligen hög ålder, enär den funnits på sina nuvarande platser före år 1910. Växten har därför ej något samband med den slutgiltiga bortschaktningen av pestroten från lokalen vid »Friisens hörna», som skett långt senare.

Petasites talrik med *Anthriscus, Triticum, Dactylis, Ranunculus repens, Potentilla reptans, Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Lamium album. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Stora Köpinge, med lokaler vid Köpingeå. *Petasites hybridus* finns vid denna å i stort sett inte förrän på backsluttningen framför Stora Köpinge kyrka. Den saknas således vid Munkamöllan. Den finns visserligen

vid Benestad mölla, men denna lokal har intet gemensamt med själva ån. Detta är också fallet med lokalen vid Villa Svenstorp. Angående de lokaler, som finnas vid Högestad mölla och vid Örupsåns utlopp, se sid. 193 och 229.

Den finns rikligt på åsluttningen väster om kyrkan, där den börjar på jorden till hus nr 19. Enligt enskifteskartan 1807 var detta en större, kringbyggd gård, på vars ägor, där *Petasites* nu står frodigast, är inlagd en rektangulär figur, som enligt kartor av åren 1805 och 1828 visar sig vara en fiskdamm, tillhörande nr 26, d.v.s. Stora Köpinge kyrkoboställe. *Petasites* finns sedan nedåt på den s.k. Kyrkobacken och vid brunnen (källan) på nr 11. På gränsen mellan nr 11 och Köpingemöllas ägor finns en liten förekomst på båda sidor om ån. Den ena delen därav, som ligger på Jakobsbergssidan, ligger på ett litet område, som haft eget nummer, Lilla Köpinge nr 4, som avförts från jordregistret år 1927. Enligt kartor av åren 1733, 1768 och 1812 är området allmänningsjord och saknar bebyggelse. Men platsen med sin brunn, sitt fruktträd och med *Petasites* i kanten av gärdesgården upplyser om en f.d. hustomt. En man vid namn NILS MÅRTENSSON uppgives ha bott här. Pastorsämbetet i Stora Köpinge har lämnat följande upplysning: »NILS MÅRTENSSON dog den 1 okt. 1881, var född den $^{11}/_{8}$ 1803. Han lär ha varit skollärare men tillfälligtvis. Hans yrke lär ha varit skräddare.»

Mitt emellan gårdstomterna till nr 11 och Köpingemölla finns ytterligare en *Petasites*-fläck vid ån. Växten är troligen ditförd av vattendrift, enär den står vid åns högvattensrand, men den kan också tolkas som beroende av utfyllnad i sumpig äng från Köpingemölla.

Först från kullerstensdämmet vid Köpingemölla kan man med säkerhet tala om förekomst av *Petasites*, beroende på vattendrift. Växande här med gigantiska blad fortsätter den nämligen sedan fläck på fläck ned till sockerbruket, där den växer ute i ån. Den är särskilt rik i serpentinerna ovan järnvägsbron.

På sockerbrukets gårdsplan finns en *Petasites*-fläck, som jämte *Saponaria* och ett träd allt fortfarande vittnar om den forna gårds- och trädgårdstomten på nr 5, 8.

Söder om järnvägsbron finns pestrot både vid ån och på vallarna å slamdammarna. Nedanför sockerbruket avtager den hastigt. Den anträffas dock med små bestånd i vassarna vid ån än här, än där. Pestroten förefaller ha svårt att klara sig mot *Phragmites* på sådana platser, dit den tydligen är förd av vattnet. Den växer i allmänhet i vattenbrynet. Så är förhållandet ända ned till gården Stora Köpinge nr 14. Där finns den vid en korvsjö men trivs dock bäst på en plats, där ån nyligen blivit reglerad och där uppkastad, öppen mark fortfarande bjudes.

Nedanför denna plats uppträder pestilensroten vid Köpingeån först vid Barevadskvarn. Där finns den i väldiga bestånd i de kraftiga, rikt slamavlagrande meanderslyngorna ovan intaget till kvarnen, tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Ulmaria, Ranunculus repens, Bidens, Polygonum,* al, ask och fläder.

Efter denna *Petasites*-förekomst följer ett par små sådana, den ena på flodplanet på ägorna till $^{61}/_{512}$ mantal Karlfält nr 8, den andra på åbrinken vid mynningen av avloppskanalen från Herrestad mosse (Kivakroken). Pesti-

lensroten slutar vid Köpingeån med ett 60 m mäktigt bestånd vid den konvexa sidan av en kraftig meanderslynga på Stora Köpinge nr 31, 32 cirka 250 m norr om Östersjöns strand.

Petasites hybridus förekommer både vid Stora Köpinge och vid Köpinge-mölla tillsammans med *Ranunculus ficaria.*

Förekomst av *Petasites hybridus* vid Köpingeån är omnämnd av LILJA redan år 1838.

Villa Svenstorp. Svenstorp nr 8, Stora Köpinge s:n, vid växthuset, planterad någon gång mellan åren 1874 och 1912 av dåvarande ägarens fru. Pestroten växer sparsam med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum* och *Ranunculus ficaria.*

I Sydöstra grusås- och dalområdet.

Smedstorps gård. Pestroten växer dels i hörnet mellan sjön och landsvägen i trädgården, dels väster om borggården vid nordvästra hörnet av en gammal stenmur. Den nuvarande *Petasites*-förekomsten i hörnet mellan sjön och landsvägen står ej i bevisbart samband med den gamla trädgård, som anslöt sig till riksrådet ANDERS BINGS (d. 1581) äldsta slottsbyggnad och vilken är utlagd på CARL PALMGRENS karta av år 1709 över »Konungs Ladugården Smedstorp» och där försedd med beteckningen »Gamal trädgård nu kålgard». Däremot kan man skönja en viss överensstämmelse med den trelängegård, som vid ovannämnda kartas uppgörande låg vid landsvägen intill gårdsvägen. *Petasites* markerar de tre små skiften, som hörde till denna trelängegård. Bättre överensstämmelse finns dock med förhållandena under slutet av 1700-talet enligt karta över Smedstorps ägor 1791—1792.

Pestrotens nuvarande utbredning ansluter sig nämligen till en den tidens »torpplats med kålland» (tomt nr 13) och norra gränsen till »fru Skjötz husplats», belägen inom herrgårdsträdgårdarna.

Hela området mellan den gamla 1500—1600-talsträdgården och landsvägen var intill år 1942 köksträdgård med fruktträd och bärbuskar. Det fanns en rad krusbärsbuskar gående i trädgårdens längdriktning, där gränsen mellan torplägenheterna nr 17 och 13 samt fru SKJÖTZ' husplats och herrgårdens övriga trädgård en gång gått, och uppåt mot slottsbyggnaderna. *Petasites* växte delvis i denna krusbärshäck. Numera äro både bärbuskar och fruktträd borttagna, men pestroten är kvar.

Möjligen har dock *Petasites*-lokalen uppkommit genom fluviatil transport från Flagabro eller någon därifrån härstammande lokal. Inga kulturväxter av äldre datum finnas i detta köksträdgårdsområde, ej heller i det område, som omfattat 1500- och 1600-talsträdgården utom ett eller annat exemplar *Chelidonium majus* vid stengärdet intill gårdsvägen. Sextonhundratalets humlegård och den söder därom liggande »froelunden» på 1791—92 års karta ha ej kvarlämnat någon äldre kulturväxt på dessa platser.

Petasites hybridus vid den gamla stenmuren väster om borggården synes ha en mera direkt förbindelse med själva slottsbebyggelsen och trädgården därinvid. Sydsidan av muren har tjänstgjort som stöd för spaljé till vinranka

och persikoträd. Den är visserligen inte av äldre datum, än att gråstenen, som den är byggd av, är dynamitsprängd, men muren begränsar åt norr den trädgård, som är utlagd väster om borgbyggnaderna på 1791—92 års karta. Området är dessutom den enda plats inom slottsanläggningarna, som innehåller *Myrrhis odorata, Anthemis tinctoria* samt därjämte *Chelidonium majus*. De växa som ogräs i blomsterrabatten på sydsidan av muren. 1700-talets kryddträdgård har tydligen legat här. Men området ifråga gränsar intill den lilla flik av trädgårdsanläggningen, som skiljer detsamma från norra gaveln av västra längan, och som av befolkningen kallas nunneträdgården. Enligt baron SCHWERINS mening fanns förr i norra gaveln ett kapell av murade valv med altare och biktstol och möjligen även en bostad för en huskaplan. Allt tydande på att ANDERS BING och hans maka hållit fast, liksom så många andra, vid den katolska tron. Något som även stöder denna åsikt är, att det uppgives att den katolske konungen JAKOB I av England varit fru ANNA BING behjälplig med avfattandet av den minnesruna, som finns inhuggen å sockeln till det gravmonument över makarna BING, som ännu står i Smedstorps kyrka.

Om man betänker det här ovan sagda, förefaller jägmästare EUGEN HEMBERGS (f. 1845, liksom hans fader och farfader en gång ägare till Smedstorp) uppfattning om uppkomsten av namnet »nunneträdgården» vara helt sannolik. Han har på förfrågan, huruvida *Petasites hybridus* funnes i Smedstorp, i brev den 2 aug. 1939 meddelat följande: »Gör det i Smedstorps gamla trädgård, kallad än i dag nunneträdgården. Under reformationen i Danmark, då munkar och nunnor drevos ut från klostren, blevo många av dessa av barmhärtighet räddade å herrgårdarna, där de till död-dagar erhöllo bostad och underhåll. Sannolikt upptogos några nunnor på Smedstorp, medförande en del medicinalväxter från klosterträdgårdarna. De fingo plantera sina växter i en särskild del av trädgården. De tillverkade sina mixturer och salvor, botade sjukdomar och helade lidanden i kringliggande trakt. De skördades slutligen av döden. Namnet nunneträdgården lever dock kvar och har givit olärt folk föreställningen, att Smedstorps herrgård varit kloster.»

För närvarande ser *Petasites*-lokalen vid stenmuren ut som kompostlokal men uppgives ursprungligen icke ha varit en sådan. Pestroten har vuxit på denna plats i åtminstone över 70 år. — *Petasites* talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum* och riklig *Ranunculus ficaria*. Den kallas »dönneskräppor».

T j u s t o r p (Smedstorps s:n). Den del av markvägen tillhörande Tjustorp nr 13 åt norr, varest *Petasites* växer, motsvarar den nu sprängda byns gamla fäladsdrift. Pestroten slutar åt norr enligt 1796 och 1833 års kartor, där fäladsdriften upphörde och fäladsmarken vidtog. Enligt dessa kartor fanns i anslutning till bygatan tvänne smärre mjölkningstäppen, och det synes därför, som om växten tjänat som foder åt kreaturen under deras väntan på mjölkning.

Först efter år 1833 har pestroten spritt sig till gärdet mellan nr 13^1 och 21^2, enär jordarna nämnda år blevo skiftade och den nya gränsen skar genom andra förutvarande ägolotter. Pestroten vid vägen mellan nr 9^7, 21^5 och 21^8 synes vara en gammal väglagningslokal, vars pestilensrot härstammar från förutnämnda platser i den forna byn. Jordnumren kring vägen tyda därpå.

Fig. 16. *Petasites hybridus* i Tjustorp.

Petasites hybridus synes ha blivit planterad i Tjustorp senast under 1700-talets förra hälft eller mitt och härstamma från Smedstorps gård, enär byns gårdar enligt tillgängliga handlingar under mitten av 1700-talet utgjordes av arbetshemman till denna herrgård. I slutet av samma århundrade var däremot byn befriad från hoveritjänst.

Växten kallas »dönneskräppor». — Den växer måttligt tillsammans med *Anthriscus, Urtica dioica, Rubus caesius, Geum urbanum, Lamium album* m.fl. utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

T u n g b y (se sid. 202).

G å r d l ö s a by. Gårdlösa nr 13, vid gödselstaden, svinstallet och den intilliggande källan samt talrikt där nedanför, varest svinen gå om sommaren. På enskifteskartan kallas den sistnämnda platsen »pilehejdan», ett namn som ännu åtminstone, delvis gör skäl för sig. På andra sidan denna lågo gårdarna nr 8 och 9. *Petasites* på strandbrinken på 8^9 och 9^2B vid Tommarpsån har ej fluviatilt ursprung från någon vid ån ovanliggande lokal, enär någon sådan inom rimligt avstånd ej finnes. Det är i stället en avstjälpningslokal från ovannämnda gårdar. Nr 8^9 hör till den ursprungliga gården nr 8 (8^{11}), och 9^2B äges av nr 13.

På andra sidan ån något nedanför de här nämnda små lokalerna finnes pestroten rikligt på flodplanet vid den s.k. »Rävbacken», tillhörande 9^2B. Det är dels en avstjälpningslokal till nr 13, dels av fluviatil härkomst från pilehejdan. Från denna har nämligen förut gått ett öppet dike ned till ån. En *Petasites*-fläck vid ån markerar det nuvarande täckdikets inflöde.

De små förekomster av *Petasites,* som finnas i och vid Tommarpsån i närheten av Tving men på Gårdlösasidan av ån, äro av fluviatilt ursprung från lokalen vid Rävbacken. *Petasites* i Gårdlösa by har sitt ursprung från källan å nr 13, byns gamla källa. Den nuvarande svingården är den gamla bydammen. Gårdlösa gjorde hoveritjänst på 1700-talet till Smedstorps gård enligt GILBERT.

Pestroten uppträder tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus* och *Geum urbanum* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten; däremot finns denna växt i lokalerna vid ån.

G å r d l ö s a n r 7[3]. *Petasites* växer vid ett 1938 med lera igenfyllt litet dike, som ledde spillvatten från gödselstaden, och ett därmed sammanhängande område, avsett för rastning av svin. Den är inplanterad efter 1842, enär gården, som förut låg i Gårdlösa by sida vid sida med nr 8 (obs. dennas läge i förhållande till nr 9 och 13; se Gårdlösa nr 13) flyttades hit till nordöstra hörnet av byns ägor, där förr ingen bebyggelse funnits.

Fastän Killerödslokalen ej är särskilt avlägsen från Gårdlösa nr 7[3], är det dock sannolikt, att växten är hitförd från Gårdlösa by, dels på grund av det ursprungliga läget av nr 7 i byn, och dels emedan växtens förekomst på nr 7[3] är lik dess förekomst på nr 13. Den står nämligen i direkt samband med svinstallet och gödselstaden och ej med trädgården som i Killeröd. Trädgården på nr 7[3] ligger t.o.m. på motsatta sidan av gården. — Sparsam med *Aegopodium, Triticum* och *Dactylis.*

K i l l e r ö d. Växten börjar i en liten f.d. trädgård på den forna hustomten Gårdlösa nr 16[6]B och följer den gamla nu med hassel, ask, hagtorn och *Cornus sanguinea* igenvuxna byvägen (kallad »Manfreds gång») ned mot nuvarande Killeröd nr 1[5]. I den gamla trädgården växer pestroten i tämligen torr gräsvall med *Poa trivialis, Dactylis, Avena flavescens* och *Fragaria vesca, Aegopodium, Anthriscus, Campanula trachelium, Geum urbanum, Urtica dioica, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria, Lamium galeobdolon* och *Stellaria holostea.*

Gården nr 16 låg ursprungligen i Gårdlösa by, men vid laga skiftet 1842 erhöll NILS OLSSON med utflyttningsskyldighet nr 16[4]. Detta område hemmansklövs år 1851 i 16[6] och 16[7]. Nr 16[6] har sedan sämjedelats i 16[6]A och 16[6]B. Ägaren till den senare hustomten utförde dagsverke på Smedstorps gård. Då enligt kartorna ingen bebyggelse tidigare fanns här, är tydligen pestroten ditförd efter år 1851 och då sannolikt från Smedstorps gård. Området tillhör nu AB. Portland.

K o m s t a d b y. Pestilensroten växer längs med den forna bygatan från kyrko- och mensalhemmanet Komstad nr 2, vars tomt delvis ännu är tydligt markerad av *Petasites,* förbi de forna gårdstomterna nr 6 och nr 19 bort till f.d. gårdstomten nr 17. Vid denna lär ha funnits en park, rik på *Petasites.* Vid nr 19 står pestilensroten, där stallängorna med sin gödselhög voro. *Petasites*-fläcken på nr 15[4] markerar en stuga, som revs för cirka 20 år sedan. Tomten var dock enligt »Charta över gatumarken till Comstad by» 1783 och enskifteskartan 1877 förut gårdstomt till »Utsokne Prest Enke Cassae hemmanet Comsta nr 9». Det uppgives, att pestroten ej fanns här för

15 år sedan, och då torde denna lokal böra tolkas som utfyllnadslokal från nr 19. Fläcken på nuvarande nr 12 är en vägförbättringslokal. Materialet ditfört 1930 från nr 19.

Lokalen på nr 15[4] har rikligt *Ranunculus ficaria* i tät ängsvall, som har *Lysimachia nummularia* och *Ranunculus auricomus* som relikter från en där förut belägen »in-nams-hage», vilken är inlagd på den förut nämnda 1700-talskartan. Lokalen på nr 12 har även den *Ranunculus ficaria* och dessutom *Symphytum officinale,* humle och några tiotal m därifrån vid vägen ett par ex. *Inula Helenium.*

Pestilensrotens utbredning före år 1930 sträckte sig från mensalhemmanet nr 2 till prästänkekassehemmanet nr 9, men dess nuvarande utbredning har utan tvivel icke samband med dessa två gårdar utan med nr 19. Icke blott muntliga uppgifter bestyrka detta utan även närvaron av *Symphytum* och *Inula,* som förut odlats vid denna gård.

Petasites synes dock ursprungligen härstamma från Smedstorps gård. Enligt »Act 2 öfver Comsta by» 1783 voro nämligen byns tjugo fastigheter alla arbetshemman under Smedstorp utom numren 1, 3, 4, 7, 8 och 11, vilka voro utsockne frälse under Gärsnäs, samt prästänkekassehemmanet nr 9.

Komstad mölla. Denna kvarn är nämnd i fru Ida Falks till Gladsax testamente år 1398. Pestilensroten finns varken vid själva gårdstomten, ej heller vid ån men väl med en fläck i kalvhagen och på brohuvudet, där dessa gränsa till en allmänning, ett grustag, på ek. kartbladet betecknat med siffran 2. *Petasites* härleder sig från en f.d. kompostlokal på vägen i detta forna allmänningsgrustag, tillhörande Komstad by. — Måttlig med *Poa trivialis* och *Dactylis glomerata.*

Flagabro, kvarntorp Flagabro 1[1] skatte. Pestilensroten anses ha ursprungligen odlats i den intill kvarnrännan liggande trädgården. Kallas »dönneskräppor». — Se f.ö. sid. 189.

Östra Tommarps by. Måttligt vid södra sidan av landsvägen intill gatuhusets nr 3[1] tomt. Enligt 1787 års karta över Tommarps kyrkoby gatumark var tomten med byggnader den s.k. ryttareplatsen och området med *Petasites* »av Östra Herrestads ängen» till gård nr 4. I enskifteshandlingarna år 1806 betecknas nuvarande nr 3[1] som »kronohus», och området med *Petasites* tilldömdes gård nr 11. Pestilensroten härleder sig tydligen från ryttareplatsen. Den står dock ej i något direkt samband med ekonomibyggnaden men förmodligen med en av byns tvenne dammar, som låg på andra sidan landsvägen mitt emot nuvarande nr 3[1]. Dammarna igenfylldes någon gång mellan åren 1787 och 1806. — *Petasites*-samhälle av »landsvägstyp» med *Potentilla reptans* och *Ranunculus repens.*

Vranarp. Åren närmast före 1939 hade landsvägen breddats i Vranarp, varvid jord med rotstockar av pestrot schaktats från Östra Tommarp. Våren 1941 försvann växten på grund av ny påschaktning av jord. Pestilensroten växte vid södra kanten av landsvägen på jordnumret Vranarp nr 3.

Clastorp. Clastorp med jordnummer 1^2, 5^1 Östra Tommarp ligger vid den serpentinslynga av Tystebäck, varest Tågarps by låg, med sina över tiotalet gårdar placerade på båda sidor om bäcken. *Petasites* börjar i planteringen och vid bäcken, där denna korsas av M.S.J. och fortsätter, trots att diket numera är täckdikat sedan 1938, genom akern ned till Rännebäck och följande denna till Tommarpsån. Clastorpsgården ligger på tomten till den gamla hospitalsgården Tågarp nr 5 enligt laga skifteskartan 1831. Den tillhörde enligt GILBERT Kristianstads hospital. Där pestroten börjar i planteringen och vid bäcken, låg enligt storskifteskartan 1783 denna gårds kryddgård. Denna kryddgård var betydligt större än någon av de övriga i byn. *Petasites* förekommer med ett litet bestånd även vid den forna bygatans norra ända men synes vara ditförd genom vägförbättring i sen tid. — Den växer måttligt delvis tillsammans med *Ranunculus ficaria*.

Virrestad. Vid den medeltida bykällan och längs bäcken mellan Virrestad nr 2 och 12 och sedan längs denna snett över nr 2 ned till Tystebäck. Enligt enskifteskartan lågo gårdarna Virrestad nr 4, 2, 10 och 12 kring källan. Nr 2 och 12 tillhörde Ingelstadgården, men nr 4 var kornettboställe. Det synes mest sannolikt, att pestroten ursprungligen odlats vid kornettbostället, enär detta låg mitt framför källan, och denna synes enligt kartan liksom ligga inom boställets område. — Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, G. rivale, Gagea lutea* men utan *Ranunculus ficaria*.

Östra Herrestad by. I ett dike mitt emot Herrestadgården (nr 15). Här lågo år 1806 gårdarna Östra Herrestad nr 14, 15, 16 med sina tomter och hagar. Hagen vid nr 16 (tillhörande Gärsnäs) motsvarar pestrotens nuvarande rikaste förekomst. Förekommer dock sparsamt även borta vid bygatan i närheten av byvattningen. — Måttlig med *Anthriscus, Dactylis, Geum urbanum, Lamium album* eller *Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus repens* men utan *Ranunculus ficaria*.

Östra Herrestad nr 19^5. Talrik till mängdvis vid en bäck, som leder till Tommarpsån. På enskifteskartan av år 1806 benämnes platsen brytestugestycket. — Pestroten växer tillsammans med *Anthriscus, Urtica, Dactylis, Veronica hederifolia* och *Taraxaca*.

Gärsnäs kvarn. *Ranunculus ficaria* saknas. Enligt lagaskifteshandlingarna 1910 har köksträdgården nr 163 och är benämnd hage. — Se f.ö. sid. 192.

Rågavadsmölla. Pestroten finns på läsidan av det gamla stendämmet och nedåt. Kvarndammen är definitivt tömd genom torrläggning 1922. Ägaren har använt *Petasites*-blad till kofoder under vintern, torkade och hösaltade. Han lade också ett lager av dem närmast lergolvet i höladan för att skydda det torra vinterhöfodret mot mögel. — Talrik med *Anthriscus, Dactylis, Geum urbanum, G. rivale, Lamium album, Ranunculus repens, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus ficaria*.

Ulriksbergs gård. *Petasites* finns vid gaveln på ett gammalt stathus c:a 100 m norr om Ulriksbergs gård, närmare bestämt där svinstian

en gång legat. Lokalen har tillkommit efter år 1806, enär området saknade bebyggelse dessförinnan. Rågavads gamla vattenkvarn ligger c:a 300 m därifrån. — *Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Järrestad by. *Petasites* finns på nuvarande Järrestad nr 4 och nr 10^3, varest det forna korpralsbostället nr 4 och dess talrika tegar ha legat. Även finns det en fläck vid vägen vid kyrkan, motsvarande tomten till det forna korpralsbostället nr 7. — Talrik med *Anthriscus, Dactylis, Lamium album* och *Viola odorata* och ställvis *Ranunculus ficaria.*

Simrishamn. Där stickspåret från Simrishamns järnvägsstation till Skansen skär vägen från hamnen till Skansen, finns pestrot. Den växer på norra sidan av vägbanken. Förekomsten är en typisk vägförbättrings- och vägkantlokal. Måttlig. — Se f.ö. sid. 192.

Gyllebo. *Petasites* förekommer som ett brett bräm längs sjökanten bakom den gamla slottsruinen. Växtplatsen i planteringen utanför nuvarande slottsgrindarna har förut varit en mossartad sankmark, som påförts fyllnad. Närvaron av *Alliaria, Myrrhis* och *Chelidonium majus* i *Petasites*-samhället synes vittna om att pestilensroten ursprungligen odlats vid det gamla slottet och då i dess kryddgård. *Alliaria, Chelidonium, Petasites, Viola odorata, Rosa pimpinellifolia* och *Daphne* växa nämligen fortfarande på eller i ruinen. Detta slott, byggt 1538—44, nedbrann på 1700-talet. — *Petasites hybridus* utanför slottsgrindarna är talrik under björk, ask, al och bok med *Aegopodium, Crepis paludosa, Melandrium rubrum, Stachys silvatica, Dryopteris filix mas, Alliaria officinalis, Myrrhis odorata, Chelidonium,* humle, *Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria*; vid sjökanten på ön: *Ranunculus ficaria,* humle och *Polygonum cuspidatum.* — Pestroten kallas understundom för »dönneskräppor».

Fig. 17. *Petasites* i Gyllebo.

Östra Vemmerlöv. *Petasites* finns i kanterna av ett jordområde nr 18, som ligger framför kyrkan och prästgården. En fläck är ungefär mitt emot prästgården, en mot skolhuset (nr 4, 19), en mot nr 28^2 och söder om nya kyrkogården på nr 18^1. Den senare fläcken synes ha uppkommit som kompost till kyrkogården. Förekomsten framför prästgården markerar den forna inkörseln till gårdarna nr 16, 14 och hustomten nr 15, som lågo här i rad med hemmanet nr 16 ytterst vid bygatan och de två andra fastigheterna i nummerordning öster därom. Den förra var vid enskiftet 1807 en rusthållargård, de två senare korpralsbostållen. Om korpralsbostållena framhålla enskifteshandlingarna »uti trädgården flera små frugteträn» och om nr 16 »några vilda trän uti hagen». Vid enskiftet tillföllo tomterna på nr 14 och 15 och hela det förut nämnda området i sin nuvarande form fyrlängegården nr 16. År 1865 skedde ägoutbyte med hemmanet nr 18^1, och området fick

Fig. 18. *Petasites hybridus* i Östra Vemmerlöv.

dettas nummer. Vid mejeriet finns även en *Petasites*-förekomst på en jordlott, som också har nr 18^1, ett område som redan vid enskiftet tillföll stamhemmanet, vilket vid nämnda förrättning fick detta jordnummer.

Pestilensroten i Östra Vemmerlöv synes härstamma från trädgården vid korpralsbostället nr 14, 15 och har av en eller annan orsak efter sammanslagningen med hemmanet nr 16 hamnat i skiftets utkanter. Fläcken framför prästgården markerar inte blott inkörseln till ovannämnda tre fastigheter utan även stallänga till nr 16 och där bredvid liggande gödselstad.

1670 och 1671 års jordrevningsprotokoll visar, att Vemmerlövs socken och by med Gyllebo slott vid denna tidpunkt bestod av s.k. Bornholms vederlag. Detsamma gäller nr 16, 15 och 14. Tolv av byns gårdar gjorde hoveritjänst till Gyllebo. Nr 16 och 14 hörde till denna kategori men ej nr 15.

Om man vågar draga några slutsatser av ovannämnda fakta, torde *Petasites*-förekomsten i Vemmerlöv ha sitt ursprung från Gyllebo slott. Den har förts från Gyllebo till trädgården vid nr 14 och sedan till stallängorna vid nr 16 och därifrån till nr 18 vid mejeriet.

Petasites hybridus framför prästgården representerar en vägkantlokal med *Anthriscus, Dactylis, Triticum* och *Ranunculus repens*. Förekomst måttlig.

Ingelstadsgården. I Östra Ingelstad ha funnits tre dammar: Skingedamm, Huvudgårdsdamm och Askedamm. Den förra, som låg öster om vägen mot Smedstorp, är numera utdikad. Nedom Huvudgårdsdammen — å kartan betecknad med 69, 73 — ligger Brännerikällan, och mellan Askedamm och huvudgårdens kreaturslänga ligger huvudgårdskällan, från vilken numera pumpas vatten in i kostallet. Vid dessa två källor växer pestroten. Särskilt rikt förekommer den vid huvudgårdskällan på grund av det från kostallet nedsipprande gödselvattnet, följer därifrån dels kanten av trädgården (1600-talets kryddgård) dels Askedamms östra och norra kant på landsidan av *Phragmites*-zonen och sedan längs bäcken därifrån genom askplanteringen. Mycket talrik är pestroten inom den del av planteringen, där bäcken går genom ett med vallar försett, rektangulärt område, vars nedre kortsida vanligen är

Fig. 19. *Petasites hybridus* vid Ingelstadsgården.

genombruten för vattnets avrinning. Detta rektangulära område är helt bevuxet med pestilensrot.

Pestilensroten uppträder även talrik vid Brännerikällan, som ligger strax nedom Huvudgårdsdammen och dess utflöde. Den följer detta utmed askplanteringens nordsida till sammanflödet med bäcken från Askedamm, vid vilket pestilensroten helt tvärt upphör. Däremot växer den allmänt vid vägen från askplanteringen åt väster, vars *Petasites*-fläckar uppstått genom jordschaktning från askplanteringen. Ett par fläckar finnas även vid vägen mot Smedstorp, uppkomna genom kompostjord.

Petasites växer mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria*. Även *F. Ulmaria, Geum rivale* och *Ranunculus repens* uppträda här. Inga andra s.k. klosterväxter än pestroten äro att anteckna från Ingelstadsgården och dess planteringar.

A t t e v a d s k v a r n (Kvärrestad s:n). Kvarnen har ägts av Smedstorps gård på 1700-talet. — Se f.ö. sid. 193.

K v ä r r e s t a d b y. Landsvägslokalerna å Kvärrestad nr 15^1 och 16^2 äro av ungt datum och utgöras av ett par fläckar vid landsvägen söder om Ullstorp-Örupsån, schaktningsmaterial, hämtat från ån vid sist företagna vägbreddning. Tvänne fläckar finnas även vid vägen, som leder från Södra Kvärrestad by till vägen Bollerup—Toarp.

Pestroten i bäcken vid trädgården på Södra Kvärrestad nr 11^7 är planterad, troligen för blommornas skull och i så fall efter år 1909, då fastigheten tillkom genom ägostyckning. Pestilensroten saknas helt ovan denna plats vid bäcken och för övrigt i hela bebyggelsen i Södra Kvärrestad by, som däremot är rik på *Myrrhis odorata*. (Se f.ö. s. 193.) — *Petasites* kallas för »dönneskräppor» eller »dyngeskräppor». Den växer vid landsvägen måttligt tillsammans med *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis* och *Potentilla reptans*.

L u n n a r p. I kalvhagen på nr $15^{4,6-8}$ talrik samt längs stengärdet mellan denna gård och gårdarna nr 10. *Petasites*-fläckarna vid markvägen på

Fig. 20. *Petasites hybridus* i Lunnarps och Kvärrestads byar.

nr 15 och vid vägen på nr 10^2 och 10^3 ha uppkommit av material hämtat från huvudgårdarna. Landsvägslokalerna på nr 10 äro över 30 år gamla. Pestroten växer även vid brunnen norr om trädgården på nr 9^2A och markerar ett där förr liggande undantagshus. Finns för övrigt vid gårdens höns- och svinhus samt med en liten fläck på nr 9^2A mitt emot byggnaderna å 9^2A. I gårdens invid trädgårdarna till nr 15, 10 och 9^2A rikligt med *Myrrhis*.

Någon fluviatil *Petasites*-transport synes ej ha förekommit med bäcken, som leder från ovannämnda kalvhage i Lunnarp och till Attevads kvarn i Kvärrestad s:n. *Petasites*-fläckarna å Norra Kvärrestad nr 13 uppgivas nämligen av ägaren ha tillkommit nyligen genom jordschaktning. — Se f.ö. sid. 193. Pestroten kallas i Lunnarp för »dönneskräppor». — Den växer antingen tillsammans med *Anthriscus* och *Ranunculus repens* eller med *Poa trivialis, Dactylis* m.fl. gräs samt *Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Ranunculus repens*. Vid stengärdena förekommer den med *Anthriscus, Triticum, Dactylis* och *Geum urbanum*.

T o a r p. Pestilensroten växer i samhällen med *Geum urbanum* eller *Geum urbanum - Filipendula Ulmaria*. Den kallas »skräppa» eller »dönneskräppor». — Se f.ö. sid. 193.

T o m e l i l l a. *Petasites* finns måttligt vid Tomelilla byagårds gårdsväg i nordvästra vinkeln mellan denna och landsvägen samt från hustomten nr 25 (förr 428) österut längs södra kanten av den väg, som skiljer denna tomt från Tomelilla folkskolas område. På dessa två platser har pestroten enligt utsago vuxit sedan gammalt. Enligt enskifteskartan år 1870 låg nuvarande byagården som nu, och ungefär så var förhållandet även med bebyggelsen på nr 25. Mitt emot den vid nr 25 rikligast utvecklade delen av *Petasites*-förekomsten, men på andra sidan vägen strax innanför nuvarande skolgårdsstaketet, låg handlanden ÖSTERLINS hus. Kartan lämnar ej något klart besked över orsakerna till pestrotens förekomst. Detta gör däremot 1727 års karta över »Thommelille by». Här markerar pestroten vid tomten nr 25 östra ändan av dåvarande bygatan från det s.k. Skytthuset till gatans slut vid ett av de tvenne hemmanen nr 3. Pestroten på byagården motsvarar den andra ändan av gatumarken och en där fritt belägen stengärdesinhägnad kålhage, signerad på kartan med litt. Sk. Denna beteckning finns även på Skytthusets tomt. I handlingarna till 1727 års karta står om detta Skytthus följande: »*Gathehuus kallat Skytthuset*, som för 40 år sedan vid pass är inrättet för frälsehemmanens Skytt och af de under herrgården enskylt hörande hemman nr 2 o 5 tillagt följande ägor i åker och äng, siälva huset som är bygt på en kålhageplats till nr 5 är signerat på Cartan med litt Sk».

Pestroten i Tomelilla torde således härröra från två kålhagar, tillhörande byns s.k. Skytthus, där beläget i slutet av 1600- och förra hälften av 1700-talen. — Vid byagården växer den med *Poa trivialis, Anthriscus, Geum urbanum*, humle och spansk körvel och vid Tomelilla nr 25 med *Aegopodium* och *Dactylis*. — Pestroten kallas »döneskräppa».

S ä l s h ö g (Tryde s:n). Mängdvis av *gigantea*-formen vid gärde, kärr och dike å Sälshög nr 1^{12}. Vid enskiftet 1812 låg å nuvarande *Petasites*-lokalen gårdstomten till Krono-skatte Sällshög nr 1, och ännu 1882 låg huvudgården med »hagar och gator» och sin »vattenhåla» kvar här. *Geum rivale, Ranunculus auricomus, Anthriscus silvestris, Geum urbanum* och *Ranunculus repens*.

B e n e s t a d m ö l l a (Skvattemölla, Skvattens, Skvaltemölla). Där Benestad mölla har legat, finns pestilensroten på två platser. Den ena är vid den nuvarande rännilen, som rinner förbi den gamla gårdstomtens nordvästra

kant, och den andra är en under våren översilad fläck på sluttningen vid möllevägen från Benestad by helt nära både väg och mölla. Enligt 1781 års karta och beskrivning var Skvattemölla, som platsen redan då kallades, bymölla till Benestad by men hörande till Malmö hospital. Efter vådeld hade ekonomibyggnaderna nybyggts ovannämnda år. Kartan av år 1809 visar bebyggelsen i fullständigt skick. Rännilarna fran sluttningen äro noggrant reglerade för vattnets ledande till kvarnhjulet, som låg vid byggnadernas sydöstra sida. Enligt denna karta visar sig den nuvarande runda *Petasites*-fläcken vara en källa, vars vatten ej stod i samband med rännilarna till kvarnen, utan rann ned över möllevägen. Pestroten vid gårdstomtens nordvästra sida motsvarar svinhus och svinrastgård. Detta var åtminstone fallet för cirka 50 år sedan. Den ovannämnda källan var då liksom nu sinad och igenslammad.

Petasites-förekomster vid den forna svinrastgården skulle i så fall vara av yngre datum. Den har dock avsiktligt planterats. Någon fluviatil transport från källan eller vice versa är åtminstone ej tänkbar på grund av områdets lutningsförhållanden. Enligt »Geometrisk Chartae Beskrifning» 1781 var »Squattemölla en gammal Odal och Land Gillequarn, doneradt år 1604 af fru Mala Ulfstandh till Krono Hospitalet i Ystad, som för länge sedan blifvit flyttad till Malmö». Nämnda karta och beskrivning äro uppgjorda på grund av en ägotvist mellan Malmö hospital och Benestad byamän. Hospitalet hävdade, att fäladen, som använts av kvarnen, tillhörde denna egendom. Men tvisten synes ha utfallit till byamännens förmån, enär området enligt enskifteskartan 1809 vid denna tidpunkt tillhörde Benestad nr 10. Vid enskiftet tillföll området Högestad frälsehemman nr 2 och 14 nuvarande Benestad gård.

Av det ovan anförda förefaller det, som om pestroten planterats vid källan mellan åren 1781 och 1809 och härstammar från Benestad by. Det mest antagliga är dock, att källförekomsten härstammar från själva boplatsen vid möllan och att pestilensroten vid svinrastgården ursprungligen härleder sig från möllans äldsta fruktträdgård, som före branden 1781 låg söder om den brunna längan och delvis på den plats, där svinrastgården senare lades. I syneinstrumentet till ovannämnda karta omnämnes, att blott några svedda fruktträd stodo kvar av den forna trädgården.

Sedan Skvattemöllas sista invånare dött i början av 1920-talet, har pestroten betydligt ökat på den forna tomten. Den växer nu mängdvis på gårdstomten och väster om denna ända ned till ängen vid ån samt i den lilla åker, som en gång legat nordväst om bebyggelsen. En fläck finns söder därom på flodplanet. Det är en utfyllnadslokal.

Ståndortsanteckning för käll-lokalen den $^{15}/_{4}$ 1938 (100 år efter LILJAS omnämnande av lokalen): *Petasites* talrik, på översilad mark *Juncus glaucus, Cardamine amara, Cirsium palustre, Caltha palustris*; den $^{21}/_{9}$ 1938, samma fläck fuktig men ej översilad, samma växter som förut jämte *Mentha aquatica, Epilobium parviflorum, Urtica dioica* och *Anthriscus silvestris*.

För 30—40 år sedan växte *Nepeta cataria* vid norra sidan av boningslängan. Enligt 1781 års karta var denna del den dåvarande gårdstomtens kökshage. Det finns ännu kvar plommonträd från denna trädgård.

Högestad mölla. Denna mölla har legat, där vägen från Benestad till Lyckås skär Fyleån (Köpingeå). På det gamla kvarndämmet av kullersten

växer *Petasites* måttligt. Växten kan knappast härstamma från bebyggelsen kring själva kvarnen, ty denna och de övriga husen lågo c:a 250—300 m nedom kvarndämmet, som låg norr om men kvarnbebyggelsen söder om vägen till Lyckås.

Om pestilensroten vid Högestad mölla har följt med vattnet från Skvattemölla, är ganska ovisst. Den växer ej vid själva ån vid Skvattemölla, och terrängen därifrån synes ej vara gynnsam för fluviatil transport. Växten saknas också på hela åsträckan mellan möllorna. Växtplatsen på dämmet och exemplarens ringa antal tyda dock på flytmaterial. Men den rika förekomsten på Benestad sockens sida samt närvaron av humle och en apel där tyder på att även pestroten ursprungligen varit odlad på denna plats. De tre synas härstamma från en trädgårdstäppa till ett hus, som på 1800-talet låg nära därintill (Hermanshus, Hermanskrog). — *Petasites*-samhälle av *Filipendula Ulmaria, Geum urbanum, G. rivale, Solanum dulcamara, Cirsium oleraceum* och *Valeriana officinalis.*

Benestad by. Vid den del av byvägen, som leder mot Tomelilla, växer pestroten med en långsträckt förekomst vid södra kanten av vägen på Benestad nr 10. Detta är blott en liten obetydlig rest av det rika bestånd, som växt på nuvarande ålderdomshemmets tomt. För cirka 50 år sedan var nämligen hela denna tomt bevuxen med pestilensrot. På andra sidan vägen har enligt enskifteskartan 1809 byns vattendamm legat.

Pestilensroten växer även vid den bäck, som kommer från bykällan på nr 8^5. Den förekommer dock ej vid själva bykällan, som nu är en täckt brunn, utan först vid bäcken därifrån, då denna lämnar gården Magnehills trädgård, och fortsätter i åkern, markerande det forna öppna diket bort till ett stengärde, som har rik förekomst av pestrot. Gärdet går till slut upp mellan ägorna till jordtomterna 15^7 och 15^8. Denna del av gärdet är ett av de två, som begränsade byns »sträte», som vid enskiftet 1809 gick ut från ystadvägen mitt emot hålvägen till Benestad mölla snett upp mot tomelillavägen vid nuvarande ålderdomshemmet. Vid detta sträte befunno sig en stor del av de gårdar och hus, som hörde till Örups gods. Där gårdarna nr 17 och 16 på ena sidan och bysmedens husplats (nr 21) på andra sidan lågo vid sträte, upphör *Petasites*. Pestilensrotens nuvarande utbredning motsvarar i stort sett gränserna för det område söder om bygatan, vilket vid enskiftet tillföll gården nr 10. Denna gård, som fick kvarboenderätt, låg, där det nuvarande stengärdet slutar mot diket från nr 8^5. Från den forna gårdstomten till nr 10 fortsätter sedan pestilensroten utmed bäcken ned till en av de s.k. Lassagårdarna, Benestad nr 3.

Att det var gården Benestad nr 10, så länge den låg kvar på sin ursprungliga plats åtminstone efter enskiftet, vilken var hemvist för pestroten i Benestad by, visar, förutom det ovan sagda, växtens förekomst vid gränsgärdet till Benestadgården. Växten finns vid detta gärde på Benestadgårdens mark men har ursprungligen vuxit på andra sidan gärdet på den jord, som vid enskiftet tillföll Benestad nr 10. Till platsen i fråga har den troligen förts med sten och dylikt från gården i byn.

Vad som kanske kan stödja åsikten om betydelsen av hemmanet nr 10 för pestrotens nuvarande utbredning i Benestad s:n, är att växtens förekomst

Fig. 21. *Petasites hybridus* i Benestad.

vid f.d. källan vid Benestad kan härleda sig från denna gård. Enär källan låg på en fälad för kor och hästar och pestilensroten vid den närbelägna Benestad mölla växer vid en f.d. svinrastgård, då *Levisticum* växer tillsammans med pestilensroten på gärdet mellan nr 15^7 och 15^8 och slutligen nuvarande ägaren till nr 15^7 förr gett sina kor späda *Petasites*-blad för att öka mjölkavkastningen, torde man kunna förmoda, att växtens förekomst i Benestad sammanhänger med tidigare odling som profylakticum mot sjukdomar och även som mjölkdrivande foder.

Petasites talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Triticum, Dactylis, Ranunculus repens, Geum urbanum* och *Ranunculus ficaria.* Förekomsten vid gränsgärdet till Benestadgårdens ägor är av »kompost- och landsvägstyp».

R a m s å s a. Vid vägen mellan kyrkan och nya kyrkogården finns pestilensroten sparsamt. — På kartan 1852 ligger här en trelängegård, Ramsåsa nr 13^6, med sina uthus utåt vägen. Här fanns ingen bebyggelse enligt kartorna av åren 1783, 1784, 1795 och 1810, 1812. Den ena fläcken utmärker gårdens forna läge, den andra är troligen en breddningslokal, som uppstått, då vägen till nya kyrkogården breddades år 1937. — *Petasites*-förekomsterna äro av »landsvägstyp» med *Ranunculus repens* och *Potentilla reptans.*

Ramsåsa by har en åldrig bebyggelse. *Myrrhis odorata* förekommer talrikt vid den gamla bygatan.

R ö d i n g e (Röddinge). *Petasites hybridus* finns på gården Ekeröds ägor vid den s.k. Gammelgården, Rödinge nr 30, på båda sidor om vägen till Vanstad. Växten är först odlad i trädgården för sina vackra blommors skull, och därifrån har den utvandrat eller rättare sagt blivit utkastad och sedan fått fäste vid landsvägskanterna. Ovannämnda gammelgård är yngre än lantmäterikartorna 1805 och 1849, varför pestroten torde ha blivit planterad på denna plats senare än sistnämnda år. — Typisk »väglokal» med *Poa trivialis, Anthriscus, Taraxaca, Triticum repens, Rumex acetosa, Artemisia vulgaris* och *Urtica dioica.* Lokalen »i dalen vid Röddinge» enligt ARESCHOUG har ej kunnat återfinnas.

A s s m å s a g å r d (Asmåsa i Sövde s:n). Denna gård ligger i östra backlandet, men *Petasites*-lokalen synes ur utbredningssynpunkt böra hänföras till grusås- och dalområdet. — Gården är av ålder bekant för stor svinuppfödning. Pestilensroten växer talrik kring svinrastgårdarna, saknas för övrigt. — Den finns tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Geum urbanum* och *Glechoma hederacea.*

A s k a r ö d s g å r d (Stora Askaröd, Askaröd nr 1^8). *Petasites* finns i fruktträdgården, växer sedan i väldiga bestånd mellan loglängan och diket och fortsätter därefter längs detta ned till Äsperöds valskvarn, där den upphör. Pestroten finns ej längre ned vid diket och ej i den del av Äsperödsbäcken, i vilken det lilla vattenflödet mynnar.

Askaröd var intill mitten av 1800-talet en utmark till Ekeröds gård i Röddinge s:n. Stora Askaröd utbröts och bebyggdes av en tysk, inspektoren GUST. WILH. STRIDDE från Preussen, som år 1846 erhöll tillåtelse att besitta egendomen Stora Askaröd och erhöll därå lagfart den 9 juni 1847. Det uppgives, att denne man planterat växten i fråga och hämtat densamma från sitt hemland.

Vattenkanalsystemet i trädgårdsanläggningen påminner mycket om förhållandena vid Gamla Äsperöd, så t.ex. överensstämmer den på konstgjord väg framställda fyrkantiga holmen med den grävda kanalen däromkring samt detta områdes läge till fruktträdgården med förhållandena vid sagda gård. Rudera av holmen och den därifrån gående kanalen finnas ännu kvar. Dammen är däremot igenfylld, och kanalen fortsättes av diket med pestilensroten.

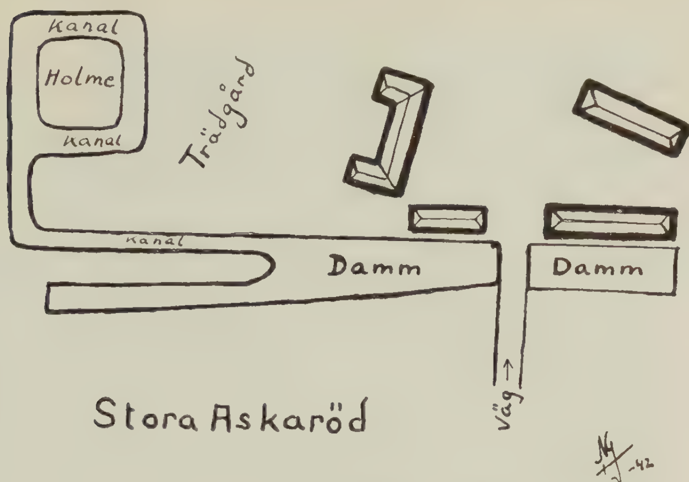

Fig. 22. Stora Askaröd år 1866.

Av kartbilden härovan framgår, att dammen slutade blint åt öster till synes utan avlopp, men på lagaskifteskartan 1866 finns beteckningen kärrmark, där nu motsvarande del av diket går.

Det synes, som om pestilensroten ursprungligen planterats i trädgården nära eller vid den västra delen av den grävda dammen och kanske då huvudsakligen som prydnadsväxt. Ännu år 1898 kallade man pestroten för »döneskräppor», men även gammalt folk vid den tiden hade ej vetskap om orsaken till dess planterande. Inga djur åto den, med undantag av fåren, som begärligt förtärde de späda bladen. — Lilja nämner lokalen år 1870 under beteckningen Esperöds station. — *Petasites* mängdvis tillsammans med *Ranunculus ficaria, Anthriscus* och *Geum urbanum* eller *Filipendula Ulmaria* och *Angelica silvestris.*

G a m l a Ä s p e r ö d s g å r d (Tranås s:n). Gamla Äsperöds gård och ekonomibyggnader äro under starkt förfall. *Petasites hybridus* växer mycket talrik som bård i alla vallgravarna runt den fyrkantiga holme, som uppgives vara den gamla borgholmen. Inne på holmen växer den även. I stengärdena kring trädgården är den frodig och även här och där inne i trädgården. I denna finnas två stora längor, numera stathus. Mellan dessa och ett dike är gårdsplanen rik på växande *Petasites* i gödsel och kompost. Växten är särskilt frodig kring gödselstaden. På andra sidan det omnämnda diket finns en äng, kallad »Rödyngan». Här växer *Petasites* fläckvis. Den växer frodigt längs med den s.k. Aventorpsbäcken en bit uppåt räknat; från Gamla Äsperöds trädgård och nedåt följer pestilensroten densamma i stora bestånd till dess inflöde i Tranåsbäcken (Äsperödsbäcken) och med denna ända bort till och ett stycke in i Nya Äsperöds park, där pestroten upphör inför en tät vegetation av pil, *Salix purpurea,* al, *Cornus sanguinea* och massor av *Solanum dulcamara* och älggräs. Den växer även längs landsvägen från Gamla Äsperöd till Nya Äsperöds gård.

Vid en jämförelse med delningskartan år 1859 över Esperöds säteri visar sig pestroten ej stå i samband med dåvarande ekonomibyggnader men väl med dåtidens vallgravar och vattendammssystem. Där den nu växer uppåt Aventorpsbäcken, låg nämligen en av säteriets större vattendammar, gränsande till gårdens kålhage. Rödyngan är enligt kartan en bred och tämligen lång vallgrav, utgörande direkt fortsättning till den, som fortfarande löper kring den fyrkantiga holmen.

Pestrotens förekomst vid Gamla Äsperöd kan knappast härleda sig blott från ovannämnda kålhage, enär Rödyngan med kanalsystemet kring borgholmen fått sitt vatten genom en bäck från nordväst men vattendammen vid kålhagen genom den bäck, som än i dag rinner förbi Aventorp. Vid denna bäck låg förr något längre upp Aventorps kvarn. Pestroten saknas här, liksom vid bäcken f.ö. ovan den plats, där vattendammen har legat. Båda bäckarna förenade sig först c:a 100 m söder om landsvägen och föllo ut i Tranåsbäcken. Det förefaller, som om pestilensroten odlats som prydnadsväxt vid vattendamm och kanalkanter och spritt sig upp på den nuvarande gårdsplanen.

Äsperöds gård är nämnd först som Esbirudt år 1201, då gården skänktes till Lunds domkapitel av ärkebiskop ABSALON och hans broder ESBERN. Enligt tillgängligt kartmaterial synas de förut nämnda vallgravarna och vattendammsystemet med den stora trädgårdsanläggningen ej ha anlagts förrän någon gång mellan åren 1766 och 1859 och då kanske mellan åren 1796 och 1824 av ryttmästaren ROBERT WILHELM PETRÉ, som intresserade sig mycket för trädgårdsskötsel och trädplantering. Det förefaller dock, som om *Petasites hybridus* planterats som prydnadsväxt vid vallgravarna och dammen först någon gång kring mitten av 1800-talet och härstammar från den närbelägna gården Askaröd. Vad som styrker detta antagande är, dels att inflyttade tyskar vid denna tid brukade de nämnda gårdarna och en av utlänningarna uppgives ha infört växten från sitt hemland, dels att LILJA i sin flora år 1870 väl nämner Äsperöd station men ej Äsperöds gård, trots att denna lokal ligger så till, att LILJA måste ha iakttagit densamma under sina färder mellan Äsperöd och Tranås by. — *Petasites* mängdvis med *Filipendula Ulmaria, Aegopodium, Anthriscus, Dactylis, Cirsium oleraceum, Scirpus silvaticum* och ställvis *Ranunculus ficaria.*

B o a r ö d s g å r d. *Petasites hybridus* växer vid en loglänga, som är byggd år 1864. Gården avsöndrades från Gamla Äsperöd på 1840-talet, och dess första innehavare voro tvenne tyskar, FRITZ och ADOLF MUSCULUS från Mecklenburg. Den förre hade varit arrendator på Gamla Äsperöd. Enär gårdens ekonomibyggnader ligga på tomten till ett gammalt soldattorp, synes det, som om pestilensroten härstammar från torpet, och, då detta hörde till Gamla Äsperöd, ursprungligen från denna gård.

I en märgelgrav, som finns på jordnumret 7[4], tillhörande Boaröds gård, växer pestroten talrik vid det nuvarande täckdikets utflöde ur märgelgraven. Växtens förekomst därstädes torde härleda sig från fyllnad, hämtad från gården. Märgelgraven är nämligen yngre än Boaröds gård, ty på 1851 års lagaskifteskarta finns varken vattensamling eller någon bebyggelse här mar-

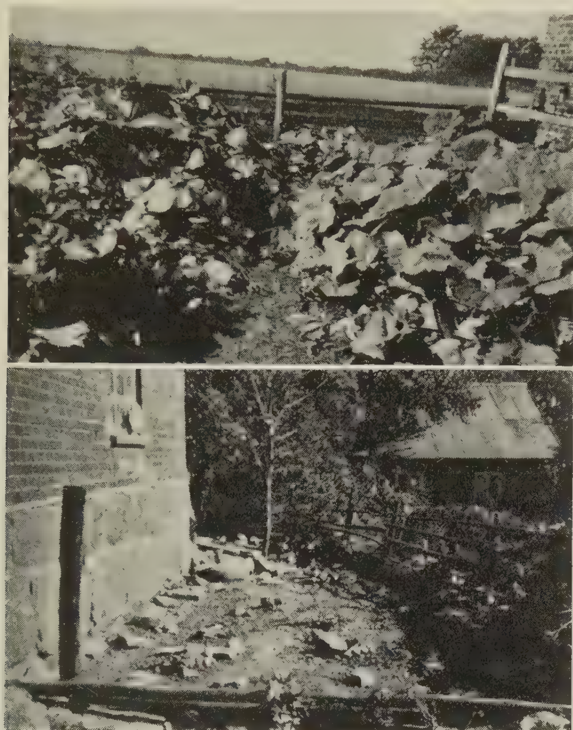

Fig. 23. Svinrastgård med pestrot före och efter avbetning, Tranås sept. 1941.

kerad. Vegetationen av *Anthriscus, Vicia cracca, Cirsium arvense, Urtica dioica* och hundäxing, synes tyda på gammal fyllnadslokal. — På Boaröds ägor finns en gammal pestkyrkogård. Ingen pestrot är där anträffad.

Tranås by. Pestilensroten står dels med en fläck på stengärdet kring prästgårdens frukträdgård åt öster och dels vid samma stengärde i vinkeln till likvagnsboden. Den senare fläcken är en kompostlokal till prästgården. Pestroten är däremot talrik inne i byn kring och i svinrastgården till Tranås nr 21 och strålar därifrån ut dels längs med ett stengärde åt väster, dels kring smedjan och åkern invid tillhörande nr 19. Däremot har växten ej något samband med den för övrigt rätt obetydliga trädgården på nr 21, i vilken den aldrig odlats enligt uppgift lämnad av gårdens folk.

Då byn enskiftades år 1835, var SIMON JOH. BROOMÉ socknens kyrkoherde och hans broder HANS dess klockare. En av de tvänne gårdarna nr 21 blev utflyttningsskyldig, men den andra fick kvarboenderätt. Det är vid denna gård pestroten växer. Gårdens husmor, över 60 år, har upplyst, att man från skilda håll hämtat rötter härifrån mot rödsjuka hos svin. »Mina föräldrar», sade hon, »och jag själv ha varit med om att koka rötterna och ge spadet åt svinen mot rödsjukan, men nu använder man ju veterinär». Gårdens

ägare låter emellertid allt fortfarande »dönneskräpporna» växa kring och i svinrastgårdarna för att svinen skola få tillfälle att äta växten och därigenom förhindras att få rödsjuka.

Pestroten uppgives ha vuxit för ungefär 30 år sedan även vid Tranås nr 12, varifrån den sedan förts till Lövestad. Den nuvarande ägarens farmor, ELNA NILSDOTTER, var bekant för sin läkekunnighet. I hennes gamla örtagård finns ännu *Myrrhis odorata, Polygonum cuspidatum, Nepeta cataria* och *Levisticum officinale*. Pestilensroten torde ha blivit planterad någon gång mellan åren 1848 och 1877 och växte vid ett dike nedom trädgården. På 1877 års karta ser platsen ut som en källa eller brunn. För närvarande är området dränerat, diket täckt och pestilensroten utrotad. Den härledde sig möjligtvis från Onslunda, varifrån den örtkunniga frun härstammade, men sannolikt från någon lokal i själva Tranås by.

Pestroten vid Tranås prästgård ansluter sig direkt till bebyggelsen på 1700-talet. Enligt »Charta öfver Tranås gata» 1767, synes kreatursstallet resp. svinstall (fläcken på gärdet) ha legat här, gränsande till trädgården. Det förefaller som om kyrkoherde SIMON JOHANNES BROOMÉS fader MICHAEL JOHAN BROOMÉ (pastor i Tranås 1765, död där som kyrkoherde 1795) planterat pestroten i sin trädgård. Under hans tid utvidgades nämligen denna och kålgården betydligt och omfattade mer än två tunnland (se även sid. 258). De båda kyrkoherdarna voro tydligen driftiga och framstegsvänliga män, enär de jämte ett par andra jordägare läto stor- och enskifta sin jord nio år före de andra i byn. I denna förrättning deltog även den trädgårdsintresserade ryttmästaren PETRÉ på Gamla Äsperöd med sin gård, Tranås nr 16. Efter utsagor har pestilensroten funnits på prästgården åtminstone före år 1890, då den botaniskt intresserade kyrkoherden NILS PETER THUVESEN tillträdde pastoratet.

Det synes även, som om den nuvarande *Petasites*-förekomsten vid bondgården Tranås nr 21 odlats först någon gång mellan åren 1767 och 1807, enär fyrlängegården nr 20 revs då och tillkomsten av den nuvarande svinrastgården på nr 21 därigenom blev möjliggjord. Pestroten växer här med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis* och *Geum urbanum* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten. Den är nämnd i Tranås av LILJA 1838 och då som ursprunglig.

O n s l u n d a b y. Talrik vid bykällan (nuvarande brandstationen med dess vattenbassäng), i ängen nedanför å Onslunda nr 60 och 52 samt längs »strätet» från brandstationen åt öster. Två *Petasites*-fläckar vid järnvägen markera en del av en serpentin av den forna bäcken, som kom från bykällan.

Den nuvarande kyrkovaktmästaren har lämnat följande uppgifter: »Min fader, född 1818, död 1870, berättade, att en man utifrån kom till Onslunda och planterade 'dönneskräpporna', ty de gåvo rikligt och bra kofoder. Man högg dem tillsammans med gräs till grönfoder. Skurna i hackelsemaskin brukade även bladen användas till svinfoder.» — Med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Ranunculus repens* samt här och där enstaka *Filipendula Ulmaria*. I gärdesgårdarna även tillsammans med humle och *Myrrhis*.

L ö v e s t a d b y. *Petasites* växer å gården Lövestad nr 33 (Bränntorp) vid dess norra sida å stengärdet, som gränsar till gödselstaden. Den nuvarande ägarens mormor, född i gården år 1825, gift 1847 och död 1903, erhöll växten

från Tranås nr 12 och planterade den mot svinrödsjuka. Detta torde inte ha inträffat förr än 1848 (se sid. 236). Man kokte rotstockarna. De övriga lokalerna i Lövestad by uppgivas av ortsbefolkningen härstamma från Bränntorp.

Petasites vid vägkorset Lövestad by—Eggelstad—Lövestad stationssamhälle—Fågeltofta å Kungsgårdens ägor är av ungt datum. Den följde med jord från nr 33, då vägen för några år sedan breddades. — *Petasites* växer måttligt med *Geum urbanum*. Den växer även måttligt vid diket, som skiljer kyrkogården från Kungsgårdens gårdstomt. Lokalen är åtminstone delvis numera en kompostlokal från kyrkogården men utgör ena sidan av den forna kvarndammen. *Petasites*-samhället har samma sammansättning som vid Bränntorp men med enstaka *Ranunculus ficaria* i våraspekten. På vattenkvarnens forna plats rikt med *Chenopodium bonus Henricus*. På Kungsgårdens jordnummer finns dessutom en f.d. »torvmosse» med *Petasites*. Denna har medföljt material, som påförts från den gamla vattenkvarnen, raserad år 1902. Vid mitt besök den $^{1}/_{9}$ 1940 voro bladskivorna avätna av kor. Lokalen är bevuxen med *Urtica dioica*, *Aegopodium*, *Anthriscus silvestris*, *Artemisia vulgaris*, *Dactylis glomerata* och befinner sig i kanten av en björk- och gråvidedunge.

Bärtofta nr 12^2 (Bärtoftalund). *Petasites* utmärker den plats, där Bärtofta nr 12 före storskiftet 1785 låg med sina kålhagar. Gården fick vid enskiftet 1811 ligga kvar, och först ganska sent flyttades bebyggelsen till sin nuvarande plats. Vid besök den $^{19}/_{7}$ 1938 var *Petasites* talrik på den forna gårdstomten, som då var äng. Året därefter var denna plats plöjd, men vid stengärdet intill, som leder ned till Lövestadbäcken, finns växten fortfarande kvar. Trots att den vid stengärdet markerar den forna gårdstomten till Bärtofta nr 13, som vid enskiftet sammanslogs med andra gårdar till den nuvarande Bärtoftagården, torde växten även vid stengärdet ursprungligen härleda sig fran någon av kålhagarna till gården nr 12, dels emedan *Petasites*-fläckarna stå på samma lilla jordskifte, inom vilket nämnda kalhagar legat, dels på grund av att gården nr 13 synes ha saknat kålhagar.

Petasites växer med *Filipendula Ulmaria* och *Geum urbanum* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Denna *Petasites*-lokal, som vid stengärdet går ända ned till Lövestadbäcken, kan ej förklaras genom någon fluviatil transport från annan lokal vid bäcken, enär växten helt saknas vid densamma från bäckens källor i Månslunda, Fågeltofta s:n, genom Lövestad till Eggelstad kvarn i Tolånga s:n. Växten saknas vid gårdarna Månslunda, Frörum, Bärtofta Nygård och Bärtofta gård.

Heinge by nr 19. *Petasites* växer sparsamt vid en brunn vid landsvägen tillsammans med gräs, *Rumex domesticus*, *Lappa*, *Plantago major*, *Urtica*, *Taraxaca*. Brunnen ligger på den vid enskiftet 1825 inrättade barnmorsketomten, och byns barnmorska har också här haft sin bostad i ett hus, som nu är rivet. *Petasites*-beståndet har varit rikligare till år 1939, då den nya landsvägen byggdes. Blott brunnen skiljer den nya landsvägen från den gamla. — Heingeåns dalgång saknar pestrot. Denna anträffas således ej vid Heinge mölla, Kobjärsmölla eller Ledåsmölla. Förhållandet är så till vida intressant, som Kobjärsmölla har varit kvarn till den forna byn Björkeröd.

Björkeröd. Där byn en gång legat, finns pestrot. Byn är helt sprängd med undantag av den ena av de två gårdarna Björkeröd nr 1, som fortfarande ligger på sin ursprungliga plats. Lagaskifteskartan av år 1845 och 1846 visar, att pestroten tillhörde domkyrkohemmanet Björkeröd nr 2 och utmärker en öppen plats mellan huslängorna på denna gård och nr 1, troligtvis en svinrastgård eller dylikt. — Pestroten växer måttligt tillsammans med gräs, *Urtica, Anthriscus, Achillea ptarmica, Taraxaca, Rumex crispus* och *Geum urbanum. Ranunculus ficaria* saknas.

Andrarums by. Andrarums by räknas till grusås- och dalområdet i denna redogörelse, emedan Andrarums alunbruk, som hör till Christinehofs gods, under sin storhetstid under 1700- och 1800-talen hade sin förbindelse mot Ystad över Lövestad. Här gingo fororna fram med alun till Tyskland. Och än i dag är förbindelsen med Lövestad stor, så t.ex. är ortens postförbindelse förlagd över Lövestad.

I Andrarums by ha legat två bydammar. Den ena av dem, som grävdes under 1800-talet, är ännu kvar men igenvuxen av *Carex, Iris, Juncus, Comarum* samt *Salix pentandra* och *cinerea*. Den andra, som kallades prästdammen, finns ej kvar. Den var av äldre datum, enär den finns utlagd redan på 1804—1806 års enskifteskarta. Dammen var åstadkommen genom uppdämning av den genom byn rinnande bäcken och låg ungefär, där nu skolhuset ligger. — Vid 1800-talsdammen saknas pestrot. Men vid f.d. bygatan söder om denna damm finns en fläck. Denna markerar gårdstomten till den forna lilla gården Andrarum nr 4. Den växer ymnigt vid samma bygata och i stengärdena kring en äng, liggande norr om denna damm och mellan gårdstomten till den forna gården nr 7 och nuvarande nr 2. *Petasites* synes åtminstone under senare delen av 1800-talet haft sammanhang med Andrarum nr 7, vars trädgård utbredningen berör och till vilken gård ängen hörde. I mitten av ängen finns emellertid en *Petasites*-fläck. Denna synes bero på igenfyllning av ett täckdike, som går mellan de två bydammarna, men i verkligheten markerar den tomten för en fyrlängegård, Andrarum nr 3, som legat här innan enskiftets dagar.

Ett andra område för pestroten finns vid vägkorset Lövestad—Silleröd åt Kristinehov räknat, dels på båda sidor om landsvägen, dels utmed ett dike och ett stengärde. Pestroten i stengärdet, diket och utmed västra kanten av landsvägen markerar det forna Andrarums nr 17 ekonomibyggnader (»Per Månsgården», raserad för cirka 75 år sedan), och på andra sidan landsvägen »hagen öster om gården på gatan». — De ovan nämnda *Petasites*-förekomsterna i Andrarums by förefalla ha haft ett gemensamt ursprung, enär brukarna av Andrarum nr 3 och Andrarum nr 17, från vilka gårdar pestroten synes utbrett sig, vid sekelskiftet 1800 varit nära besläktade med varandra. Det förefaller också, som växten haft betydelse som kofoder och kanske även som profylakticum mot rödsjuka hos svin. — Pestilensroten finns även på sluttningen ned mot bäcken mellan prästgården och skolhusträdgården och växer tillsammans med *Polygonum cuspidatum*. Den senare har i en sen tid haft sin ursprungliga växtplats i skolträdgårdens södra hörn, vilket sammanfaller med en del av den forna prästdammen. Det förefaller därför troligt, att även pestroten en gång funnits vid prästdammen, isynnerhet som den nuvarande lokalen uppkommit genom fyllnadsmaterial från prästdammsområdet. Dock

synes ej byns präst utan dess klockare ha varit upphov till växtens odling. Den närbelägna klockargården var nämligen delägare i marken vid prästdammen, och än i dag kallas i Andrarum *Polygonum cuspidatum* för »klockarmöj» (»möj»=smuts, ogräs). — Pestilensroten kallas här av mången för »tordönsskräbba».

Ståndortsanteckning d. 19/5 1938, Andrarum nr 17: hallon, *Urtica dioica, Anthriscus, Veronica chamaedrys, Barbarea vulgaris, Triticum repens* och *Lamium album.*

I Grevlunda-Stenshuvudområdet.

Petasites saknas i detta område utom i passen med färdevägar från kristianstadslätten till sydöstra grusås- och dalområdet. Det ena leder över Vitaby—Södra Mellby—Rörum till Simrishamn, det andra över Vitaby -Sankt Olov till Tunbyholm och Smedstorp. I det förra ligga *Petasites*-lokalerna i Rörums by och vid Nybromöllorna, i det senare i Vitaby by, vid Vitaby järnvägsstation, Sankt Olovs mölla, Raskarums kvarn, i Kyrkeröd och Holmana. — *Petasites*-förekomsterna torde i de flesta fall kunna hänföras till käll-lokal, ty *Petasites* växer antingen vid eller i omedelbar närhet av en källa. Undantag härifrån äro Nybromöllorna i Södra Mellby socken. Det märkliga är, att pestroten saknas vid denna trakts heliga källa, Sankt Olovs källa. Varken vid denna eller i bäckdalen därifrån har den anträffats.

V i t a b y. *Petasites* växer med jättelika ex. vid bykällan söder om kyrkan och följer det från källan numera kulverterade diket ned mot Möllebäcken. Vid Vitaby järnvägsstation finns en kompostlokal med pestilensrot vid en märgelgrav intill stationsområdet. Då ingen annan bebyggelse här funnits, torde *Petasites* kommit dit i sen tid och förmodligen från lokalen vid bykällan. — Pestroten kallades förr »dönneskräppor». Vid bykällan: talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Triticum repens, Geum urbanum, Ranunculus repens,* jordreva samt humle, *Chenopodium bonus Henricus* och riklig *Ranunculus ficaria.*

R ö r u m s by. Pestroten växer vid bykällan och vid kyrkomurens sydöstra hörn längs med bäcken därifrån på Rörum nr 12. Här ha enligt enskifteskartan 1799—1801 byggnaderna till prästgården legat, vilken då var annex till Östra Vemmerlövs prästgård (se sid. 224). Vid Lyckebäck uppträder växten med kraftiga samhällen. Den nedre delen av bäcken är igenväxt av *Petasites, Filipendula Ulmaria,* al, *Epilobium hirsutum,* vass, nässlor och *Anthriscus* ända till sitt inflöde i Rörums södra å (Själsbäcken), vid vilken finns en kraftig förekomst nedom Lyckebäckens inflöde. Pestilensroten saknas sedan vid denna å, vars kraftiga meanderlopp däremot är rikt kantat av vacker *Struthiopteris germanica* ända ned till mynningen i Östersjön.

Petasites mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Geum rivale, G. urbanum* men utan *Ranunculus ficaria.* — Man kallar i Rörum växten för »paraplyskräppor».

N y b r o m ö l l a (Södra Mellby s:n). Västra Nybromölla 1[1] och Östra Nybromölla 2[1] (Bobbamöllorna). Den förra och övre är tullkvarn. Vatten-

kvarnarna äro icke av så ungt datum, som man kanske kunde antaga av namnet. 1663 års jordebok omnämner i Södra Mellby en kvarn Nybromölla. I 1671 års jordrevningsprotokoll uppföras under Nybromölla två åboar, av vilka den ene tillträtt bruket i danska tiden, den andre år 1671. Redan då fanns det två kvarnar. – Pestilensroten finns på och en bit nedom möllornas dämmen samt sedan fläckvis ned till Svinaberga nr 13, där den växer bl.a. vid den förra vattenkvarnen i Åtångarna (Tångdala), anlagd på 1830-talet. I trädgården markerar pestroten fortfarande trots trädgårdsgångar och gräsmatta den gamla kvarnrännan. Skördas i ängen och vid bäcken tillsammans med gräs till hö för korna; ökar mjölkavkastningen. Kallas »dönneskräppor». Pestilensroten finns ej för övrigt vid detta vattendrag (Rörums norra å). Den saknas även vid Fiskebäck, Mellby källor och i Skogsdala.

Petasites mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria,* ibland med *Allium ursinum* och *Lamium galeobdolon.*

S a n k t O l o f s s:n. På fyra platser i S:t Olovs socken förekommer pestilensroten i samband med källor, nämligen vid Sankt Olofs mölla, Raskarums kvarn, Holmana källa och Kyrkeröds källa. Övriga lokaler härstamma från någon av dessa.

Möllehuset till jordfastigheten S:t Olovs mölla låg enligt 1803 års karta, där vägen till Hammenshus går över bäcken. Ett litet bestånd pestrot utmärker platsen. Centrum för *Petasites*-förekomsten är dock källan, som ligger där nedom mellan det nuvarande kvarnhuset och gårdstomten (nuvarande dansbanan). Från källan strålar pestroten dels ned till bäcken, dels ut i kalvhagen å Rönneröd och dels upp till denna gårds fruktträdgård. Det förefaller, som om *Petasites* ursprungligen varit odlad i denna trädgård. *Petasites* kallades på 1870-talet för »dönneskräppor».

Genom fluviatil transport från S:t Olovs mölla ha uppstått beståndet i bäcken under järnvägen och de talrika lokaler, som finnas på de uppkastade bäckvallarna och i bäcken på nr 1^3 och 11^1 ovan de s.k. hallarna. Här har på 1800-talet varit en vattenkvarn, vilken också kan ha varit orsak till växtens rika förekomst på denna bäcksträcka. Sedan uppträder pestilensroten ej vid denna bäck förrän vid Raskarums mölla. Kvarnen är nämnd år 1398 i fru IDA FALKS testamente, enligt vilket kvarnen donerades till Gladsax nunnekloster. Pestilensroten börjar på dämmet och växer talrikt strax nedom vid vägövergången. Källan ligger mellan dämmet och vägövergången blott ett par m från bäcken. Pestroten finns även nedanför vägövergången med ett par fluviatilt uppkomna fläckar. — Raskarums mölla tillhörde på 1700-talet ett trumpetarboställe, och dettas siste innehavare, trumpetare F. SJÖSTEDT, uppgives i enskifteshandlingarna 1815 som ägare till möllan. Handlingarna nämna även, att bostället indragits. — Redan under 1870-talet var möllan bekant för sin rikedom på *Petasites.*

Än i dag skördas årligen under våren »skräppebladen» som stallfoder till korna, innan dessa släppas ut på bete. Skräppebladen öka hastigt mjölkavkastningen, och ingen bismak på mjölken har därav förnummits.

Bäcken med ovannämnda lokaler har följts i hela sin längd. Den rinner upp i Gidings mosse i S:t Olovs socken och fortsätter ned till Rörum, där den

Fig. 24. *Petasites hybridus* som foder under våren. Raskarums mölla 1942.

kallas Rörums södra å eller Själsbäcken. På hela sträckan saknas pestilensroten. Den anträffas således ej vid Stockeboda, Forsemölla, Sträntemölla och Rörums kvarn. På gården Östaröds ägor ha dock på två ställen i kanten av bäcken anträffats enstaka exemplar med ett fåtal blad troligen av fluviatil natur från Raskarums kvarn. Anmärkningsvärt är dock, att den ena platsen är mycket nära hustomten till det forna s.k. Åtorpet (Åhuset) och den andra ej långt från Mölletorpets forna tomt. Både Åtorpet och Mölletorpet äro byggnader, som synas ha tillkommit i medio av 1800-talet, enär de saknas på 1847 års men finnas på 1878 års karta. Åtorpet uppgives med säkerhet ha ägt *Petasites*-bestånd på 1870-talet.

I Holmana helt nära Gidings mosse vid f.d. Holmagården, nu kallad Stenhusagården (Holmana nr 1[25]), finns pestrot sparsamt vid vedboden-fårhuset. Lokalen ligger blott cirka 5 m från Holmana källa, men växten saknas vid densamma, så ock längs med den bäck, som rinner därifrån genom det s.k. Helveteskärret och ansluter sig till den förut omnämnda bäcken (Själsbäcken) från Gidings mosse. Dock uppgives pestroten ha vuxit vid själva källan. Enligt karta av år 1802 är Hollma gård den enda bebyggelsen i hela nuvarande Holmana, och källan ligger inom den stenomgärdade gårdstomten. Kartan av år 1878 visar källans läge likaledes inom gårdens »tomt och gårdsplan». Ungefär på samma plats, där nuvarande fårhuset ligger, finns på båda kartorna en liknande huslänga, som förefaller ha haft ungefär samma uppgift som den nuvarande eller möjligen var ett svinstall. Enligt lämnat muntligt meddelande på platsen har gårdens trädgård sträckt sig ned till källan, som dock låg utanför stengärdet kring trädgården. Det förefaller vara mest antagligt, att *Petasites* ursprungligen har odlats i Hollma gårds plommon- och örtagård. Rikt med *Myrrhis* och *Chenopodium bonus Henricus* finnas fortfarande

i den lilla täppa, som ännu är kvar därav. — *Petasites* kallas i Holmana för »dönneskräppor».

I Kyrkeröd 600 m från Gidingsmossebäcken finns en *Petasites*-fläck vid ett stengärde mellan Kyrkeröd 1⁴A och 1¹⁴A. Enligt enskifteskartan 1824 låg här hemmanet Kyrkeröd med sin källa. Gården var då den enda bebyggelsen på det nuvarande Kyrkeröd. Enligt 1671 års jordrevningsprotokoll gav hemmanet husbondehåll till herrskapet på Gladsax, och enligt 1663 års jordebok för S:t Olofs socken var det då underlydande Tunbyholm. Vid enskiftet skiftades egendomen i nio egendomslotter, och källan blev samfälld. På ek. kartbladet är källan fortfarande samfälld egendom. — Pestilensroten markerar stamhemmanets plommonträdgård »Hagen wid gården», enkannerligen dess västra kant invid ett »sträte», nu väg, som för till den samfällda källan. Utanför det hörn av den forna trädgården, där pestrot finns, ligger liksom i Holmana en källa, förmodligen en f.d. gårdskälla, ej att förväxla med den på samfälld mark belägna. Även i Kyrkeröd kallas *Petasites* för »dönneskräppor».

Petasites-lokalerna i Sankt Olovs socken ha *Anthriscus, Filipendula Ulmaria* eller *Geum urbanum*; i Raskarum och Kyrkeröd därjämte *Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.*

På och vid Centrala lerskifferslättens sydsluttning.

De *Petasites*-lokaler, som finnas inom detta område, äro av skiftande ursprung. De, som ligga vid Tolångaån, synas vara av fluviatilt ursprung, men i de fall, då de finnas vid vattenkvarnar eller f.d. sådana och saknas på mellanliggande sträckor, ha de eller kunna ha en annan historia. Av rent fluviatil härkomst är *Petasites*-förekomsten längs Harlösabäcken, frånsett själva upphovet, som är en trädgård. Så även vid Hjälmaröd. En liknande lokal förefaller Frualidsbäcken vid Övedskloster vara, men denna har sitt ursprung från en damm, belägen vid en större gård. Tydliga bydammlokaler äro de, som finnas i Klamby och Harlösa by. De övriga äro gårdslokaler.

T o l å n g a å n (se sid. 194).

G r i m s t o f t a. *Petasites* börjar på Grimstofta nr 9² vid trädgårdshörnan till en hustomt, som ligger vid landsvägen Tolånga—Sjöbo, och följer dels den förbiflytande bäcken ned i ängen, som tillhör Grimstofta nr 6, dels ett gärde intill ängen. Den ursprungliga odlingen av *Petasites* synes ha först skett någon gång efter laga skiftet 1861, enär området dessförinnan var obebyggt. Det tillföll då en gästgivare vid namn M. JÖNSSON. — Talrik med hundkäx, älggräs samt vitsippor och gulsippor eller svalört i våraspekten.

S ö d r a Å s u m s b y. Måttligt på en numera raserad torphustomt tillhörande Åsumsgården söder om nuvarande handelsboden, med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Viola odorata* och *Ranunculus ficaria. Petasites* växer dessutom talrik och kraftig på och kring tomten av ödetorpet söder om gårdstomten S. Åsum nr 17, följer därefter ett litet gårdsvägsdike ned till landsvägen S. Åsum—Övedskloster. — Vid boningshuset på torpet räcka

Petasites-bladen upp till takskägget. — Med *Aegopodium, Anthriscus, Triticum, Geum urbanum, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus ficaria.*

Tolånga nr 17[2] (förr Tolånga nr 6). På området ha legat två kronotorp, omfattande tillsammans 11 tunnland. Det ena torpet låg vid nuvarande vägen, det andra där *Petasites* börjar vid ett dike. *Petasites* synes härleda sig från detta torps trädgård och växer med *Anthriscus* och *Ulmaria.* Längre ned vid samma dike men på marken till nr 17[3] uppträder en pestrotsfläck i ung bokskog tillsammans med vit- och gulsippor, lungört, gulplister, *Geum urbanum* och troligen även *Ranunculus ficaria.* — *Petasites*-bladen skördas fortfarande till kofoder under våren före gräsets uppkomst och på hösten efter gräsets nedvissnande. Särskilt på våren äro bladen begärliga för korna. Kaniner äta bladen med god aptit, och växten är under blomningen en omtyckt biblomma.

Klamby. Gårdstomten till Klamby nr 15 ligger intill ängen kring byns forna damm, som av befolkningen kallas »Kattsung». Pestilensroten växer måttligt vid ett dike utanför gårdens trädgård, gränsande till ängen kring bydammen. I detta dike fanns förr även kalmusrot (kallades kalmarot). Då kreaturen saknade matlust, gavs sönderhackad kalmusrot jämte salt för att stimulera. — *Petasites* kallas för »dönneskräppor». — Den växer med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus auricomus* och *Glechoma.*

Branstaholm och Frualidsbäcken. Pestilensroten hade tydligen redan under förra hälften av 1800-talet fått en sådan utbredning, att LILJA nämnde lokalen »Branstaholm i Färs härad» som exempel på ståndortsbeteckningen »Ursprungligen vid bäckar helst på stenig botten och i skogstrakter». Först i LILJAS flora 1870 är den antecknad för det nedanför Branstaholm liggande Frualid.

Den nuvarande utbredningen börjar vid gårdsdammen öster om byggnaderna till Branstaholm. Vid bäckens utflöde växer *Petasites* tillsammans med *Anthriscus, Rumex crispus, Filipendula Ulmaria, Urtica dioica, Valeriana officinalis, Poa trivialis* och *Phalaris arundinacea* men utan sippor och *Ranunculus ficaria* i våraspekten. Den följer sedan bäcken fläckvis på grund av fluviatil transport förbi »gruvorna» (gamla stenbrottet). Nedkommen i förkastningssänkan invid stupet till horstbildningen Frualid uppträder den mängdvis och gigantisk på den öppna rasmarken. Pestilensroten står här understundom så tät och mäktig, att de förut nämnda följeslagarna med knapp nöd kunna uthärda konkurrensen. På andra områden åter växer den med *Aegopodium, Anthriscus,* gulsippor, *Ranunculus ficaria, Pulmonaria officinalis, Geum urbanum,* harsyra och *Galeobdolon.* På mera fuktiga ställen även tillsammans med gullpudra, *Adoxa,* vitsippor, *Stachys silvatica, Glechoma* och *Geranium robertianum* samt *Geum rivale.*

Pestroten följer bäcken sedan till dammarna vid Öveds by. Där uppträder den mängdvis särskilt på vallarna, följer därpå med mindre fläckar bäcken förbi slottsparken vid Övedskloster och mellan ängarna Storemad och Länsmanskroken. Vid den senare uppträder *Petasites* talrikt utmed ett dike, följande bokskogsranden förbi Ekebäck. Den sista förekomsten vid Frualids-

bäcken, före dess utflöde i Vombsjön, anträffas i gråvidesnår med asp, *Aegopodium*, nässlor, skelört, vass och *Geum urbanum* på stötsidan av järnvägen Kävlinge—Sjöbo, då bäcken går under densamma. — Pestilensroten saknas vid byggnaderna i Övedskloster och i slottsträdgårdarna.

Hjälmaröd och Vombsjön. *Petasites* har sitt upphov i fruktträdgården (plommonträd) vid Hjälmaröds gård, följer sedan bäcken över landsvägen Harlösa—Övedskloster ned i ängen till järnvägsspåret vid Vombsjön, men på andra sidan järnvägen och vid utloppet i sjön finns den inte. — Finns med mindre blad i tät gräsvegetation av *Poa trivialis, Holcus lanatus* och *Dactylis glomerata,* för övrigt med *Anthriscus, Ulmaria, Lathyrus pratensis, Glechoma* och *Cirsium oleraceum.* I våraspekten *Anemone nemorosa, A. ranunculoides, Ranunculus ficaria* och *Gagea lutea.* Vid landsvägsstengärdet står *Petasites* tillsammans med *Chelidonium majus.*

Där vägen från Vombsjö hållplats till Vombs by når Vombsjön, finns en *Petasites*-förekomst vid vägens västra kant. Lokalen har uppstått genom transport av rotstockar förmedelst sjövattnet, troligen från Hjälmarödslokalen, vid östlig vind och högvattenstånd, liksom den lilla lokalen längre söderut i strandävjan vid Vombsjöns västra strand. — *Petasites* sparsam tillsammans med *Anthriscus, Aegopodium, Dactylis, Filipendula Ulmaria* och *Galeopsis tetrahit,* ingen vårväxt.

Vid Vombsjöns västra strand är den $^{16}/_{7}$ 1937 antecknat ett kraftigt pestrotbestånd med sju blad och därifrån tre avläggare med vardera två blad. Exemplaren stodo i övre svallbältet. Å stranden kunde iakttagas följande zoner, räknat från öppet vatten i Vombsjön. 1) *Phragmites,* 2) *Scirpus lacustris,* 3) *Phalaris arundinacea, Carex,* nysört och *Polygonum amphibium* f. *terrestre,* 4) fullt med döda stjälkstycken av vass och säv, *Galeopsis tetrahit, Polygonum amphibium* f. *terrestre, Cirsium arvense, Petasites, Stachys palustris, Potentilla anserina* och *reptans, Rumex crispus,* för övrigt barmark, 5) gräsvall med *Rumex acetosa, Potentilla reptans,* 6) landsvägsbanan från Vombsjö till Vombs by.

Harlösa nr 15 och Harlösabäcken. *Petasites hybridus* börjar vid trädgårdssidan på tomt Harlösa nr 15, nu mek. verkstad, förr gårdssmedja till Hjularöd, följer diket ned till Harlösabäcken och växer i och vid denna nedåt förbi Harlösa gård, Harlösa stationssamhälle och ned till helt nära bäckens utflöde i Kävlingeån. Pestroten saknas vid denna. Vid Harlösabäckens övre lopp, kring Hjularöds byggnader och i slottsträdgården anträffas ej *Petasites hybridus.* Den är särskilt riklig i diket från Harlösa nr 15, i häst- och svinrastgården vid Harlösa gård (på 1600-talet kallad Skudgården) och från Harlösa valskvarn till cirka 100 m från Kävlingeån. — Innehavaren till Harlösa nr 15 har uppgivit, att växten en gång i tiden planterats som medel mot pest och kallas »pestskräp»; frun i huset kallade den för »dönneskräppor».

Lokalen är troligen den Lilja 1838 avser med beteckningen »öster om Harlösa vid vägen».

Ståndortsanteckning vid Harlösabäcken: al, hassel, *Ranunculus ficaria, Anemone nemorosa,* gullpudra, *Lamium galeobdolon, Aegopodium, Anthriscus, Urtica dioica, Ranunculus repens, Filipendula Ulmaria, Glechoma, Geum rivale,* gramineér.

H a r l ö s a b y. *Petasites* kring den gamla, delvis med skräp från kyrkogården fyllda bydammen, byns forna vattningsställe, och längs med den bäck, som leder från bydammen nedför sluttningen åt söder. Den följer från bydammen även landsvägen åt väster och därifrån nedåt sluttningen utmed ett här ännu öppet dike. — *Petasites* finns dessutom rikligt kring tomten av det för cirka 120 år sedan byggda donationshuset (från Hjularöd till trogna tjänare), Harlösa nr 48. Detta ligger mitt emot prästgården.

Med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis* och antingen *Geum urbanum* eller enstaka *Ulmaria,* rikligt *Ranunculus ficaria.*

S i l v å k r a. Pestilensroten talrik invid trädgården till gården Silvåkra nr 6 vid bäcken från den forna Silvåkrasjön till Krankesjön. *Petasites* fortsätter fläckvis något nedat bäcken. Vid jämförelse med en karta över »Sölvåkra by» år 1791 synes pestroten ursprungligen odlats vid ett hus tillhörande Silvåkra nr 2, vilket då med sin kålgård låg söder om den plats, där pestroten nu börjar. Kanske har den även stått i något samband med en på ovannämnda karta utprickad brunn, som låg norr därom i den nuvarande trädgården till Silvåkra nr 6. Brunnen synes vara sinad eller utan större betydelse redan år 1834, enär enskifteskartan ej upptager densamma. — Jätteexemplar med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus repens* och *Filipendula Ulmaria* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten. Trädvegetationen består av lönn, alm och ask.

F l y i n g e b y. *Petasites* följer en f.d. jordvall på gården Flyinge nr 13 från en plats (nu kompost) i trädgården, varest en mindre stuga lär ha stått, till landsvägen, där den i väster och söder begränsar en kalvhage. Finns även vid ett dike på egendomens ägor, dit jord för cirka 10 år sedan förts. — Kallas pestrot, »dönneskräppor», »tordöneskräppor». — *Petasites* växer måttligt—talrikt med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Geum urbanum* och *Ranunculus repens* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

På Kristianstadslätten och vid dess förkastningslinjer.

Petasites hybridus-förekomsterna vid Kristianstadslättens förkastningslinjer och i nordöstra Skånes genombrottsdalar kunna i stort sett härledas till 1700-talets kål- och humlehagar. På grund av terrängens lutningsförhållanden och avrinning inom detta skogsvånglagets forna kulturområde uppträder *Petasites* ej sällan på längre eller kortare sträckor vid bäckarna som flykting från ovansagda odlingar. Gärna uppträder växten vid gamla vattenkvarnar.

L i l l a J u l a b o d a. Lilla Julaboda ligger i Maglehems socken. Inom denna finns förutom vid Lilla Julaboda pestilensrot även vid Stora Julaboda, Blåherremölla, Maglehems by och Trusseröd. De tre förstnämnda *Petasites*-lokalerna ligga vid Julabodaån, vid vilken växten f.ö. saknas. Ån rinner upp i Hörröd på Linderödsåsen.

Lilla Julaboda äger två *Petasites*-förekomster, bägge vid ån, den ena vid själva gården, den andra helt nära Stora Julaboda. Den senare synes ha uppstått genom påförd fyllning och torde härleda sig från en gammal kryddgård,

enär samhället bland andra växter även innehåller *Alliaria officinalis,* som f.ö. saknas i denna trakt. — Måttlig i *Aegopodium* och *Poa trivialis.*

Stora Julaboda. I Stora Julaboda anträffas pestilensroten vid den gamla raserade vattenkvarnen. Växten saknas vid nuvarande Stora Julabodas gårdstomt och trädgård. — Måttligt med *Aegopodium, Poa trivialis* och *Humulus lupulus.*

Blåherremölla. Här växer pestroten med några få exemplar på kvarndämmet men talrik vid ån nedanför och i en där befintlig trädgård. Enligt enskifteskartan 1807 motsvarar området mjölnarens dåvarande husplan och hage. — *Aegopodium, Anthriscus, Rumex crispus, Urtica dioica* samt i våraspekten enstaka *Anemone ranunculoides.*

Maglehems by. Enskifteskartan 1807—1808 upplyser, att »kålland i ängshagen» till fyrlängegården Maglehem nr 5 är ursprunget till pestilensrotens förekomst vid väg och gärde till kyrkan på jordregisternummer 5^5; fläcken på samma nummer men mitt emot gård nr 4^{20} utmärker den forna gårdstomten nr 5 och fläcken söder därom »Frukthagen söder om Tomten». — Backsluttningen vid kyrkan på jordnummer 5^1 tillhör samma gård, har saknat bebyggelse och är betesmark för kor och hästar. *Petasites*-förekomsten där har uppstått genom jordavstjälpning. — Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis glomerata, Chenopodium bonus Henricus, Chelidonium majus* och *Ranunculus ficaria.*

Trusseröd. Vid gården Trusseröd nr 3^4, som är det forna stamhemmanet Trusseröd nr 3, innan byn år 1832 sprängdes, finns *Petasites* framför svin- och kostallet. Än i dag användes växten som kreatursföda, särskilt då annat foder om våren tryter. Bladen äro omtyckta som föda särskilt av korna. Ägaren har påpekat, att han låter växten stå kvar i stengärdet, även därför att stenarna därigenom ligga kvar i sitt ursprungliga läge, trots att den lilla bredvidlöpande bäcken ofta söker rubba dem genom bortspolning av jord. — Där gårdarna nr 4^2, 4^3 och 5 samt deras täppor lågo vid enskiftet finns även *Petasites.* Täpporna med sina stengärden lågo utmed den nuvarande landsvägen. Pestroten saknas däremot vid de nuvarande gårdstomterna till nr 4^2 och 5.

Trusseröd nr 4^3 har sedermera styckats i jordfastigheterna 4^5, 4^6, 4^7, 4^8 och styckningslotten 4^4. Vid ovannämnda fastigheter, som ej ligga inom ramen av den forna bybebyggelsen, saknas *Petasites.* Däremot anträffas den på styckningslotten 4^4, som ligger vid landsvägen i närheten av en f.d. täppa till den forna gårdstomten nr 5. Pestroten har dock troligen kommit hit till ett stenupplag tillsammans med sten från gärdet invid de forna gårdstomterna nr 4 och 5. — Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ulmaria, Ranunculus repens, Glechoma* och *Dactylis* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Österlia. *Petasites* står vid den steniga bäcken från dämmet, som är av ungt datum, på gården Österlia nr 4^3, förbi Fåglahuset till och med Hästhagen. Pestilensrotens ursprungliga växtplats är den gamla byn Österlia

med gårdarna 4^3, 4^2 och 3^3. Där den nu raserade gården nr 4^2 låg, fanns vid enskiftet 1828 två kringbyggda gårdar och en liten trekantig »hage» (nutida ortsuppgift: kålhage), varifrån växten synes härstamma. Den strålar så att säga ut härifrån. Hagen är numera skogbeväxt, men *Petasites* finns där fortfarande talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Ulmaria*, inslag av *Geum urbanum* eller *Cirsium oleraceum* och dess följeväxter. — Vid bäcken växer pestilensroten talrik i en liknande vegetation men med *Ranunculus ficaria* eller *Anemone nemorosa* och här och där gullpudra.

Degebergamöllorna vid Segesholmsån. *Petasites* växer talrik vid de efter varandra belägna möllorna Furumölla, Brinkamölla och Saxamölla. Till den sistnämnda lokalen hör även förekomsten vid Degeberga mejeri och vid vägbron där nedom. Ovan Furumölla finnas några få exemplar vid Trollemölla nr 2, som nu är handelsträdgård. Denna jord- och f.d. kvarnfastighet tillhörde på 1700-talet Kristianstads hospital. *Petasites* växer här ej vid själva Segesholmsån utan vid en liten bäck några tiotal m från dess utflöde i ån. Pestilensroten uppgives utmärka den plats, varest en stuga under 1800-talet stått, och man förmodar, att dennas invånare, en gammal gumma, planterat pestilensroten i sin täppa.

Det synes, som om *Petasites* vid Segesholmsån ursprungligen först odlats vid Furumölla. Trots mången lämplig lokal saknas den nämligen på sträckan Trollemölla—Furumölla. Från den sistnämnda möllan har *Petasites* senare genom fluviatil transport förts till Brinkamölla och Saxamölla, ty den finns på hela denna sträcka utmed ån dock med sina rikaste förekomster nedom båda möllornas dämmen.

Vid Dämmemölla, som ligger nedom ovannämnda *Petasites*-område, saknas växten både vid ån ovan möllan, mölledammen och vid byggnaderna. Men två kraftiga, till arealen dock ej stora förekomster uppträda vid ån c:a 300 m nedom dämmet. Dessa kunna ha uppstått genom fluviatil transport under högvattenstid från förutnämnda *Petasites*-område men de kunna ock ha uppstått genom någon fordomtima odling på platsen. Enligt skifteskartan år 1815 över Vittskövle gods har på jordterrassen ovan *Petasites*-bestånden nämligen en bebyggelse av små stugor förekommit, och i åkern med pestilensroten anträffas än i dag lergökar, lerpipor och skärvor av annat lergods, vittnande om att åkern brukats av en krukmakare. På den torra, sandiga jordterrassens sluttning c:a 20 m från *Petasites* finns ett snår av krusbärsbuskar och nässlor, som troligen är en rest från krukmakarens forna täppa. — *Petasites* växer med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Geum rivale* och *Ranunculus ficaria,* vid Furumölla med gulsippor, vid Brinkamölla med vitsippor och vid vägbron tillsammans med *Alliaria officinalis* och *Myrrhis odorata.*

Ebbaröds f.d. korpralsboställe. Gården Ebbaröd nr 1^1, 5^1a är den enda fastighet, som är kvar på den plats, varest Ebbaröds forna by legat. Gårdarna lågo vid en torgliknande gata, varifrån vägarna strålade ut, och korpralsboställets gamla tomt vid södra ändan av gatan och forna utfartsväg markeras än i dag av pestrot. Enskifteshandlingarna av år 1824 upplysa om att ifrågavarande område varit fastighetens »tomt och täppor». — Talrik med *Aegopodium, Geum rivale,* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Skogsma. *Petasites* växer vid en bäck intill ett stathus, på ek. kartbladet kallat »Rävikahuset». Numera heter det Skönabäck. — Enligt ägokarta av åren 1822—23 fanns vid denna tidpunkt ej någon bebyggelse på platsen. *Petasites* torde därför planterats senare. Huset har byggts någon gång i slutet av 1820-talet eller i början av 1830-talet och först bebotts av en brunnsgrävare, sedermera av grovarbetare och statare. — *Petasites* kallas av ortsbefolkningen blodrot och har använts som medel mot blodstallning hos nötkreatur. — Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Geum rivale, Ranunculus repens, Humulus lupulus* och *Ranunculus ficaria.*

Tullsåkra. Vid ett stengärde m.m., där de sex mycket sammangyttrade gårdarna i Tullsåkra forna by lågo före enskiftet. Nu finns blott kvar Tullsåkra 1^2 och 2^6. — Talrik tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Urtica dioica, Gagea lutea* och *Ranunculus ficaria.*

Årröds f. d. kronolänsmansboställe. Vid stengärdena kring trädgården och vid vägarna därifrån. Bostället, Årröd nr 3, är den enda gård, som ännu ligger kvar på sin ursprungliga plats i den efter enskiftet 1816 sprängda byn Årröd. *Petasites* härstammar från boställets forna kålhage. En förekomst vid landsvägen mot Sätaröd markerar den forna gårdstomten till gården Årröd nr 2. — Måttlig med *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Geum urbanum, Glechoma, Ulmaria* och *Phalaris arundinacea.* — *Myrrhis odorata* finns här och där. *Ranunculus ficaria* saknas.

Forshult. Vid landsväg och stengärden, begränsande en f.d. tomt mitt emot gården och söder om landsvägen. På 1824—25 års karta betecknas ovannämnda tomt »gamla bränneritomten». Söder om denna finns på kartan en byggnad, tydligen dåvarande bränneriet. Tvenne vägbreddningslokaler finnas dessutom på Forshults ägor vid landsvägen mot Rickarum. — Talrik med *Aegopodium, Anthriscus* och *Ulmaria* eller *Geum urbanum.*

Sjörups kvarn (Häglinge s:n). *Petasites* finns måttligt å en i kvarndammen längsgående sten- och jordvall. Ett ex. växer på dämmet och ett 20-tal finnas i stenrännan nedanför.

Pestilensrotens ursprungliga växtplats förefaller vara den i kvarndammen liggande vallen. Den byggdes före år 1858 för att skilja vattenmassorna från varandra. Kvarnen har intill år 1924 hört till Sjörups f.d. sergeantsboställe, som innan detta år aldrig varit skiftat. Pestilensroten saknas på huvudgården. — Den växer på vallen i kvarndammen tillsammans med *Urtica dioica,* älggräs, *Athyrium filix femina, Geranium robertianum,* frossört, gulplister, *Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.* I stenrännan tillsammans med *Geum urbanum, Poa trivialis, Cardamine amara, Geranium robertianum,* nässlor och hallon.

Äsphults by. Längs västra kanten vid vägen mot Linderöd å Äsphult nr 8^2. *Petasites* härstammar från en här förr enligt lagaskifteskartan 1821—31 belägen vattning på gatan. Cirka 100 m väster därom ute i den nuvarande åkern låg en större vattning, benämnd Holken. Det var vattningen vid byns fädrift åt väster, som utgick från gatan, där nu pestroten börjar i

norr. Växten har tydligen haft betydelse som foder, enär det på åsyftade området står i värdeinstrumentet till lagaskifteskartan »Bästa ängen vid gatan» och »Bästa ängen vid Holken». — Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Poa trivialis, Ranunculus repens, Holcus lanatus* och *Ranunculus ficaria.*

R i c k a r u m. Vramsån vid och nedom var och en av de båda kvarnarna Rickarum 21[1] och 22[38]. Den förra lokalen, gamla nu raserade kvarnen Rickarum 21[1], är nämnd av LILJA. Han kallar den »nedom Esphults li» och räknar densamma som ursprunglig lokal för »*Tussilago Petasites*». — Inom Vramsåns övre nederbördsområde ovan Rickarum finns *Petasites* blott vid Sjörups kvarn i Häglinge s:n, men bl.a. på grund av terrängförhållandena torde pestilensroten i Rickarum knappast uppstått genom fluviatil transport från sjörupslokalen utan genom ursprunglig odling vid Rickarums gamla vattenkvarn, Rickarums mölla. Denna var enligt GILBERT på 1700-talets mitt boställe för ryttmästaren vid Adelsfanan. — Pestilensroten vid den andra kvarnen, Rickarums kvarn (nr 22[38]), är troligen av fluviatil härkomst från Rickarums mölla och sannolikt uppkommen omkring 1800-talets mitt eller därefter. Kvarnen är nämligen anlagd efter år 1839. — Måttlig -talrik med *Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Angelica silvestris, Cirsium oleraceum, Anemone nemorosa, A. ranunculoides* och *Ranunculus ficaria.*

N o r r a M e l l b y. Pestroten växer vid båda sidor om landsvägen 500 m från kyrkan mot Hässleholm.

Enligt lagaskifteskartan 1825—29 har här legat en damm i den s.k. klockarhålan. Förmodligen har dammen använts som byns vattning, enär de flesta gårdarna och gatuhusen lågo däromkring. Närmast dammen låg den lilla täppan till torplägenheten, gatuhuset nr 13, hörande liksom alla de andra fastigheterna förutom prästgården och klockargården till Maglö säteri men utgörande tillsammans med gatuhusen nr 14 och 15 landgille till Mellby kyrka. Pestroten växte på platsen åtminstone redan på 1860-talet.

Måttlig—talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Triticum repens, Dactylis glomerata, Urtica dioica, Polygonum amphibium* f. *terrestre, Rumex acetosa, Carduus crispus* och *Matricaria inodora.*

Ö l l e s t o r p. *Petasites* växer mängdvis i en trekantig beteshage, f.d. åker, öster om gården samt i stengärdena därifrån dels åt norr, dels åt öster. Vägkorset vid nordöstra hörnet av beteshagen är en ringa rest av gårdens »fätorg», varest strålade samman en stor och bred fädrift från norr, Knutstorpsleden från öster samt stora landsvägen från väster och söder. Vid detta torg lågo enligt 1728 års karta tvenne hus: »smedens hus» och »Michels hus». Även en damm torde ha funnits på platsen. Pestilensroten har varit odlad i täppan, tillhörande Michels hus. En 8 m lång och 4 m bred *Petasites*-fläck har in i sena tider vittnat därom. Numera är den där utrotad genom djupgrävning. — Pestilensrotens förekomst i stengärdet åt norr, delvis markerande den forna fädriften, och vid Knutstorpsvägen, »ryttarvägen», vittnar om växtens utbredning förr i tiden och dess användning vid denna gård som foderväxt. Än i dag skördas pestilensroten vid Öllestorp för detta ändamål. Särskilt

korna äta gärna därav. De äta både skaft och skivor. Mjölken får dock lätt s.k. rovsmak av den beska örten. — Anmärkningsvärt är, att brukarna av Öllestorps säteri även skött jordbruket på eller stått i nära frändskapsförhållande till ägarna av gårdar i skilda delar av östra Skåne, bekanta för pestilensrot. Detta förhållande var särskilt rådande under senare delen av 1600-talet och förra hälften av 1700-talet: Esperöds säteri i Skåne-Tranås och Snäckestad i Vånga. — Pestilensroten växer med *Anthriscus* eller *Aegopodium, Geum urbanum, Dactylis* och *Poa trivialis*. På ett sankt ställe även *Scirpus silvaticus* och gullpudra. Understundom även med *Anemone nemorosa*.

D j u r r ö d. Vid Djurrödsbäcken söder om den s.k. Djurrödsbron väster om kyrkan. *Petasites* växer dels i vattnet i den steniga bäcken som mager *aquatica*-form, dels som *gigantea*-form i muddret vid bäcksidan. — Området motsvarar enligt enskifteskartan 1833—34 en f.d. allmänning, liggande mellan bäcken och dåtidens gårdstomter nr 2, 3 och 4 och benämnd Gatehagen. Området väster om bäcken benämnes »stenig gatumark». Vid enskiftet tillföll hela ovannämnda område det nuvarande ecklesiastika annexhemmanet (till Träne) Djurröd nr 2[1]. — En *Petasites*-fläck finns något längre ned vid Djurrödsbäcken på jordnummer 3^9A. Denna fläck är av fluviatil härkomst. — *Petasites* kallas för »dyngeskräppor» och anses »ha haft något med medikamenter att göra». — Talrik med *Anthriscus, Dactylis, Filipendula Ulmaria, Cirsium oleraceum, Eupatorium cannabinum, Anemone nemorosa, A. ranunculoides* och *Ranunculus ficaria*.

Ö s t r a E j a r ö d. Vid gård, bäck och väg. Enligt enskifteskartan av år 1834 låg på platsen den ena gårdens uthuslänga, vid bäcken och vägen fanns en humlehage och ett hus, beläget på »Enkans tomt». — Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus repens, Triticum repens* och *Cirsium palustre*.

V e n e s t a d. Pestilensroten på nr 17 Venestad växer, där en fyrkantig plan i det forna byvägnätet fanns, varifrån enligt enskifteskartan 1808 fem vägar strålade ut. Det var tydligen byns fädrift, ty den nu smala vägen kallas allt fortfarande »kosträtet». En av de ifrågavarande fem vägarna gick till »De fattiges boer» (bodar). I åkern, där dessa lågo, finns *Petasites* fortfarande. Fastän bodarna lågo invid kanikjorden vid bäcken, förefaller *Petasites* ej ha något med denna att göra, ty växten saknas där. — Lokalerna på nr 16, 28 och 13 ligga, där »Dammarna på Gatan» ha legat. *Petasites* vid stengärdet mellan nr 16 och 29 markerar den ena dammens östra kant. Denna lokal sammanhänger med den på nr 13 vid gårdsvägen, varifrån växten synes härstamma. Nämnda väg saknas så väl som den nuvarande gården på enskifteskartan. Räntmästare F. VON DER LUFT flyttade nämligen gården till dess nuvarande plats, och han har tydligen byggt vägen tvärs genom en av de här förut liggande dammarna på gatan. Detta torde ha skett någon gång på 1830-talet. Vid vägens västra sida ligger bränneriet, men *Petasites* finns varken vid detta eller överhuvud vid denna sida av vägen. — Pestilensroten i Venestad torde ha haft en större utbredning förr än nu, enär dess förekomst i denna by omnämnes redan av LILJA år 1838 och då som exempel på ursprunglig

lokal. — Talrik tillsammans med *Anthriscus, Urtica dioica, Rumex domesticus, Taraxaca,* harkål, krustistel, hallon och gråbunke. *Ranunculus ficaria* saknas.

S k e p p a r s l ö v. Vid en jämförelse mellan 1760 och 1838 års bykartor framgår det tydligt, att pestilensrotens nuvarande förekomst i Skepparslöv hänför sig till byns trenne rännilar och därmed sammanhängande vattningsställen under mitten av 1700-talet. *Petasites*-förekomsten mellan hustomten Skepparslöv nr 39 och jordägorna till nr 4^4 markerar dessutom bygatans dåvarande avslutning åt söder. Här lågo gårdarna nr 6, 5 och 4, och växten synes ha varit bunden till toftahagen vid fyrlängegården nr 4.

Förekomsten vid den forna tvättplatsen till nr 18 och där nedom markerar förutom rännilens forna förlopp även 1700-talets bygatas avslutning åt norr. *Petasites* vid logen till nuvarande gården nr 19 är en flykting, tillhörande denna lokal men tillkommen efter enskiftet år 1838.

Pestroten vid nuvarande nya kyrkogårdens norra sida hänför sig till rännilen i 1700-talsbyns centrum och det på denna plats då befintliga ecklesiastika annexhemmanet, fyrlängegården Skepparslöv nr 24. — Pestroten kallas »dönneskräppor». Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Triticum repens, Poa trivialis* och *Ranunculus repens.* Även *Chelidonium majus* och *Chenopodium bonus Henricus* anträffas men ej *Ranunculus ficaria.*

I s g r a n n a t o r p. Pestilensroten växer måttligt—talrikt längs östra kanten av byvägen framför gårdstomten till Isgrannatorp nr 2 och Isby gårds trädgård. Enligt enskifteskartan 1808 -1818 har på denna plats legat en större byggnad, och området, som pestroten nu kantar åt väster och norr, är på kartan benämnt »tomt och kålhage». Pestilensroten finns även rikligt, kantande svinrastgården på Isby gård (Isgrannatorp nr 3, 4). — *Petasites* växer med *Anthriscus,* gräs, *Geum urbanum, Ranunculus repens* och *Malva moschata.*

H ä r l ö v. Sparsamt vid landsvägen Kristianstad—Hässleholm å Härlöv nr 20^2. Det på denna jordäga varande grustaget väster om Härlövs skola har haft sin utfartsväg vid *Petasites*-lokalen. Växten kom till grustaget någon gång före år 1938 med vägskrapningsmaterial från Isgrannatorp och hamnade detta år på landsvägssluttningen, då denna reglerades och vägbanan höjdes över den förutvarande marknivån. — *Petasites* växer tillsammans med *Anthriscus, Urtica, Artemisia, Lappa, Medicago falcata* och *Polygonum amphibium* f. *terrestre. Ranunculus ficaria* saknas.

Ö n n e s t a d. *Petasites* växer sparsamt vid nordvästra trädgårdshörnet av lägenheten Önnestad nr 32^2 (Frista). Denna ligger inom det intressanta område, som hade dubbla gårdsrader norr om bygatan i den forna radbyn. På nuvarande samhällskartan kallas kvarteret Gammalbyn. Pestilensroten hänför sig till Norregårds forna gårdstomt före gårdens utflyttning till dess nuvarande plats. — Med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Geum urbanum* och *Ranunculus repens,* utan *Ranunculus ficaria.*

U l l s t o r p (Önnestad s:n). På och vid stengärdena till den del av skiftet Ullstorp nr 7^2, som ligger söder om byvägen. Enligt enskifteskartan av år 1836 låg detta område mitt i den dåvarande byn, och »Gatan» gick snett

över det nuvarande *Petasites*-området. Härstädes låg en »kålhage på gatan», tillhörande fyrlängegården Ullstorp nr 6, vars uthuslängor vette ut mot gatan. — Blomställningarna till *Petasites hybridus* kallas »Sankta Birgittas spiror».

Pestilensroten hade förr i tiden stor betydelse i Ullstorp som svinfoder. Man skar nämligen sönder bladen i hackelsemaskin och stötte de sönderskurna bitarna tillsammans med kokt potatis och gav grisarna denna föda tillsammans med skummjölk. Svinen tyckte mycket därom. LILJA omnämner lokalen i sin flora år 1870. — Talrik med *Anthriscus, Poa trivialis, Geum urbanum, Ranunculus repens* och *Viola odorata. Ranunculus ficaria* saknas.

Lilla Öllstorp (Vinslövs s:n). *Petasites* växer i och kring stengärdet vid trädgårdens östra del. Enligt karta över inägorna till hemmanet Stora Öllstorp år 1835 hade trädgården till Lilla Öllstorp samma omfattning då som nu. På »Geometrisk Charta öfver utmarken till Wanneberga by» 1751 är gården Lilla Öllstorp även markerad. Den äldsta nuvarande byggnaden, en loglänga av gråsten, är dock ej byggd förrän 1788. — *Petasites* synes ursprungligen vara odlad i trädgården någon gång på 1700-talet. Ända till år 1915 högg man om våren av de unga bladen till kofoder. De äldre försmåddes av djuren. Svin lät man även böka i pestilensområdet.

Talrik jämte terser (*Prunus Insititia*) med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus repens, Glechoma, Urtica dioica, Chelidonium majus, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.*

Lommarp. Alla *Petasites*-lokalerna ligga vid Vinnöbäcken, som flyter genom Lommarps by. Växten anträffas nere i byn vid landsvägsbron å jordnummer 5^3. Detta är byns forna tvätt- och vattningsplats, och *Petasites* markerar den östra ändan av 1700-talets bygata. Längre ned vid bäcken finnas ett par fläckar, som uppstått i ganska sen tid på grund av fluvial transport från bylokalen. De övriga förekomsterna ligga ovan bron. Den närmast belägna finns på jordnummer 9^6 kring en f.d. ryggåsstuga, som numera användes både till bostad och smedja. Denna är gården Lovisedals forna bostadshus, och området däromkring motsvarar gårdens trädgård. Gården anlades på 1860-talet och uppstod genom sammanslagning av 8 gårdar, vars byggnader delvis voro belägna härstädes. *Petasites* markerar dessutom den västra ändan av 1700-talets bygata, och platsen har med all sannolikhet varit vattningsplats för de gårdar, som lågo i denna del av byn. Vid det forna kvarndämmet, tillhörande Lovisedal, finnas även några få exemplar av pestilensroten. Därefter anträffas växten, om man följer bäcken uppåt, på jordlotten nr 2^{10} strax nedom sågen, Nymölla, och tillhörande denna fastighet. Området ansluter sig enligt 1703 års karta till den dåvarande bebyggelsens kålhage.

Alla de förut nämnda *Petasites*-lokalerna i Lommarp kunna antingen direkt eller indirekt ha uppstått genom fluviatil transport från förekomsten i gris- och fölhagen nedom gården Lommarp nr 2^6. Vid denna gård användes *Petasites* som ett profylakticum. Man skär bladen, skivor och skaft, i hackelsemaskin, strör gröpe på bladbitarna och ger svinen då och då denna föda.

Denna gård var byggd redan år 1866 och lydde under Lovisedal. Det är därför sannolikt, att pestilensroten på nr 2^6 härstammar från den forna huvudgården och tillkommit under senare delen av 1800-talet. Om så ej är fallet,

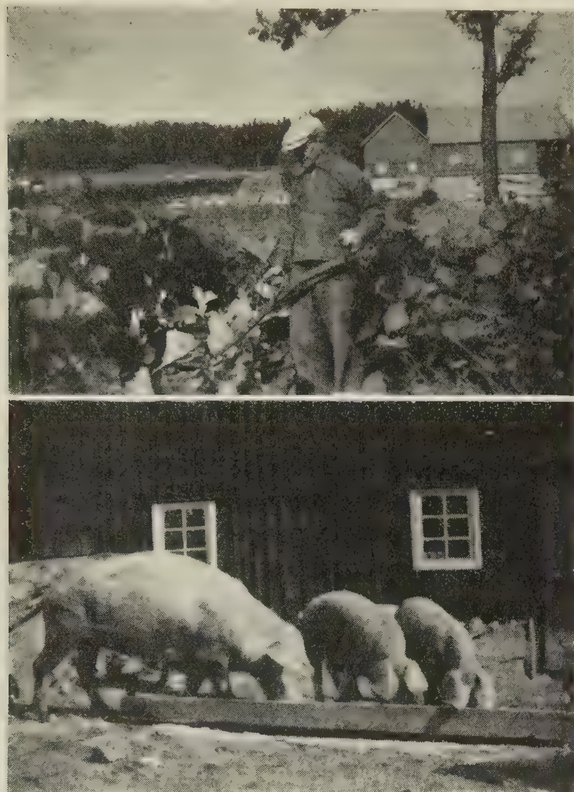

Fig. 25. *Petasites hybridus* användes som profylaktiskt medel. Lommarp 1942.

torde den dock ej ha tillkommit förrän efter år 1703. Någon bebyggelse fanns nämligen vid denna tidpunkt ej på platsen. — Vid Skogsmöllan och Dammhuset saknas pestilensroten.

Lommarp vid landsvägsbron: Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Filipendula Ulmaria, Cirsium oleraceum, Eupatorium, Geum urbanum, Glechoma* och *Ranunculus repens. Humulus, Alliaria* och *Impatiens noli tangere* uppträda i förekomsten i vegetation av ask, al, svarta vinbär och benved. *Ranunculus ficaria* ymnig.

G u l a s t o r p. Vid vägskälet Kristianstad—Hässleholm—Sösdala. Enligt enskifteskartan 1821 har gården Gulastorp nr 1 här haft sin humlehage. Pestroten på nr 4 och 6 härleder sig härifrån. — Måttligt med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus ficaria.*

T y k a r p. Pestroten växer vid bäcken huvudsakligen på jordlotten Tykarp nr 1[9]. Växten har gamla anor på platsen och härleder sig från den

numera förfallna lilla täppan till den forna gården Tykarp nr 1[1], vars boningslänga ännu står kvar och på vars dörrpost har uppspikats en bräda med årtalet 1614, härstammande från en 1908 riven stallänga. I täppan växer fortfarande ett gammalt päronträd och flera tersenträd (*Prunus Insititia*). — Man har förr använt dekokten av pestrotens rotstockar i avsikt att genom tvättningar av huvudsvålen öka hårväxten. Seden härstammar från Isgrannatorp. Resultatet blev dock negativt.

Talrik, gigantisk och mäktig med *Filipendula Ulmaria, Aegopodium, Urtica dioica, Crepis paludosa, Anthriscus silvestris, Lapsana, Ranunculus repens, Hydrocotyle* och *Humulus.*

Attarp (Ignaberga s:n). På jordlotten nr 1[14] vid åkersidan av ett stengärde intill gårdsdammen till Attarp nr 1. Både gård och damm ligga på samma plats som vid enskiftet 1806—10, men den nuvarande *Petasites*-förekomsten synes på grund av tegindelningen vara av yngre datum. Dock har den varit på platsen i över 60 år.

Måttlig med *Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens, Phalaris arundinacea, Urtica dioica, Anthriscus silvestris, Agrostis stolonifera* och *Triticum repens.*

Sjörröd (Hässleholm). *Petasites* växer i ett stenupplag i kanten av ekskogen på jordlotten Sjörröd 1[125] vid vägen, som leder från landsvägen Hässleholm—Tormestorp till Finjasjöbaden. Växten minner om en här för 75 år sedan befintlig jordkoja, »Kloka Sissas stuga». Vid denna fanns en liten blomstertäppa »med mängder av blommor och växter». SISSA JOHANSDOTTER var född i Markaryd 1815, hustru till torparen HANS OLSSON å Sjörröds Torp och dog 1876. — Sparsam med *Aegopodium, Dactylis, Filipendula Ulmaria, Geum rivale, Glechoma* och *Alopecurus pratensis. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Sörby och Sörbytorp. *Petasites* har fordom vuxit vid bydammen i Sörby, ty fortfarande komma enstaka exemplar upp på skoltomten, där bydammen legat.

Pestilensroten växer dessutom talrik vid ett dike väster om herresätet Sörbytorps ekonomibyggnader. Området var obebyggt enligt 1795 års karta, men på lagaskifteskartan 1866 benämnes området »tomter och gårdsplan». Förut synes dessa ha räknats till Sörby by, men vid lagaskiftet tillföll området Sörby säteri. Ägaren till Sörbytorp anser, att *Petasites* med jord kommit till sin nuvarande plats, som förr varit sank mark. Sådan har nämligen schaktats dit från den del av slottsträdgården, som funnits vid en av flyglarna och vid vilken *Petasites* lär ha vuxit. — Pestilensroten förekommer i Sörbytorp med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Ranunculus repens* och *Dactylis.*

Långaröd. Vid landsvägen på nr 2[1]a. Här låg på 1600-talet tomten till en stor gård, den s.k. Långarödsgården. — Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Triticum repens, Geum urbanum* och *Filipendula Ulmaria.*

Sinclairsholm. I trädgårdsanläggningarna kring Sinclairsholms herregård, vars corps de logi ligger, där prästgården under katolsk tid låg, saknas pestilensroten. Däremot uppträder den talrik vid mejeriet. Den härleder sig från klockaregården, som i flera hundra år låg på denna plats och som nedbrann på 1860-talet.

Pestilensroten nere vid ån väster om vägen på Rårödsidan hänför sig till en bebyggelse, som troligen en gång legat här och varom rösen ännu vittna. — *Petasites*-förekomsten vid Sinclairsholm är nämnd av LILJA år 1838 som i äldre tider planterad och sedan förvildad. I bygden går en sägen, att Sinclairsholm långt tillbaka i tiden härjats av en fruktansvärd kreaturspest. Kanske står odlingen av pestroten i samband med denna. Sinclairsholm anlades av ANDERS SINCLAIR i slutet av 1500-talet. Han dog 1625. — Om man dessutom jämför förhållandena på egnahemslägenheten i Långaröd, som förr tillhört godset, med dem i Sinclairsholm, förefaller det troligt, att pestilensroten ursprungligen planterats någon gång på 1600-talet eller i slutet av 1500-talet. — Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Glechoma hederacea. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Kvittinge (Gryt s:n). Intill ett täckdikesutlopp i kanten av en hasseldunge vid en huslägenhet på sämjedelslotten Kvittinge i. Forna tiders bebyggelse på platsen kan ej utredas, bl.a. på grund av att skifteskartor ej äro upprättade över denna del av Kvittinge by. — Vid Kvittinge förekomma flera gamla bestånd av *Inula Helenium,* och ett av *Acorus calamus* har åtminstone funnits. — Måttlig i *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Geum rivale, Filipendula Ulmaria* och *Anemone nemorosa.*

Solberga (Gryt s:n). I kanten av ett alkärr och vid landsvägen. Skifteskartor saknas, varför ingen säkert uppgift om fordomtima bebyggelse kan lämnas, men egendomen Solberga I[1], på vars jord pestilensroten växer, erhöll på 1700-talet ett jordskifte, tillhörande Gryts kyrka (se Gryt). *Petasites* utmärker kanske fordomtima bebyggelse på detta jordskifte. *Petasites* är nämligen av ålder hemma på platsen. — Måttlig med *Anthriscus, Poa trivialis, Geum urbanum, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus ficaria.*

Gryt. Vid landsvägen och i åkern mellan denna och kyrkan intill ett torp, tillhörande klockarebostället. Här låg förr enligt enskifteskartan 1839 1840 klockarebostället. LILJA omnämner lokalen år 1870. — Talrik tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Rumex crispus, Taraxaca, Alchemilla vulgaris,* enstaka *Filipendula Ulmaria* och *Myrrhis odorata.*

Västerslöv (Kviinge s:n). I en åker, Västerslöv litt. b. tillhörande Västerslövs gård vid ett flyttblock. Här låg enligt 1784 års karta »Ola Jöns och hysare Lyckan tillsammans», varpå 2 hus voro byggda. Västerslövs nu sprängda by låg ett gott stycke därifrån nere vid Almaån. — Måttlig tillsammans med rödklöver samt *Urtica dioica, Taraxaca, Plantago major, Poa annua, Myosotis arvensis* och *Lamium album.*

Hanaskog. Slottet låg ursprungligen på de s.k. Hanaöarna i Helgeån ett par km öster om den nuvarande herrgårdsbyggnaden. På dessa öar saknas

pestilensroten. Likaså saknas den på det område, varest den forna byn Hanaskog låg. — Däremot växer pestilensroten på sluttningen mellan herrgårdens parkanläggning åt norr och fruktträdgården. Den senare har anlagts efter år 1854, då det nuvarande corps de logiet byggdes. Enär parkanläggningen i stort sett motsvarar trädgården till det vid tiden från Skånes förening med Sverige byggda slottet, synes *Petasites*-området vara den forna kompostplatsen till denna trädgård. — Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum rivale, G. urbanum, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.*

Hjärsås. På Killegårdens tomt (Hjärsås 1[3]) vid vägen till Biveröd bland stenar; omnämnd av LILJA 1870. — Enligt enskifteshandlingarna av år 1828 låg här en av de två gårdar med sina uthuslängor, som hörde till dåvarande Hjärsås nr 1, vettande mot ett litet gräsbevuxet område, förmodligen en kalvhage. Området användes fortfarande till rasthage för får, svin och gäss. Utanför stängslet till detta område och härstammande därifrån växer pestilensroten. — Talrik med *Anthriscus, Alopecurus pratensis, Glechoma hederacea* men utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Råby (Fjälkestad s:n). Pestilensroten växer kring en gammal delvis igenfylld gåsdamm, och särskilt rikt uppträder den vid trädgårdsgärdet till gården Råbybäck. Kartan av år 1702, renoverad 1807, visar, att pestilensroten ansluter sig till gårdens dåvarande tomt och kålhage vid gatan i den år 1827 sprängda byn Råby. — Lokalen är först nämnd av ANDERS TIDSTRÖM i hans »Resa i Halland, Skåne och Blekinge 1756». Han skriver: »Tordöns Skräppor, hvilka växte i en trädgård härstädes, kallades här Petasites». — Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Glechoma,* humle och *Ranunculus ficaria.*

Gårrö. Vid kvarndämmet i skogsbrynet, varifrån *Petasites* spritt sig utmed stenrännan framför den forna Gårrö kvarn och därifrån åt väster utmed vägkanten. Några ex. ha även spritt sig utmed vägen åt motsatt håll och växa vid vägen bakom ekonomibyggnaderna till Gårrö gård. — *Petasites* saknas för övrigt vid kvarnbäcken (Iglebäcken) i hela dennas lopp. — Måttlig—talrik med *Aegopodium, Anthriscus,* talrik *Filipendula, Geum urbanum, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria. Pulmonaria officinalis, Galeobdolon, Poa nemoralis,* hästhov, bingel, *Alliaria, Stachys silvatica, Lythrum* och *Impatiens noli tangere* ingå i samhället.

Kaffatorp. Vid lägenheten Kaffatorp nr 5 helt nära järnvägsstation invid gamla vägen. Planterad någon gång mellan åren 1880 och 1895 för sina vackra blommors skull i den dåvarande trädgården. Härstammar från Maglehem. — Måttlig med *Anthriscus, Dactylis, Geum urbanum, Glechoma,* vitkål, krusbärsbuskar, äppleträd, brakved, *Dryopteris filix mas, Lapsana* och *Leontodon autumnale. Ranunculus ficaria* saknas.

Mjönäs. Vid en bäck nedom folkskolan, f.d. Mjönäs herregård: anses planterad av friherre VON DÜBEN på 1860-talet som föda till *Helix domestica.* Pestilensroten hemfördes från Snäckestad och *Helix domestica*

från Bäckaskog. DÜBEN var även innehavare av S. Lindved (sid. 261, 262). — Talrik med *Anthriscus, Filipendula, Geum urbanum, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria. Humle* och *Symphytum officinale* finnas helt nära.

Örsnäs. *Petasites* växer vid gården nr 1[3]. Ursprungligen odlad i en fruktträdgård av plommon och äppleträd söder om nuvarande gården. Området kallas i enskifteshandlingarna »fähusbacken». — Förr kokte man pestilensroten till svinen som medel mot rödsjuka. Den kan ej vara äldre på platsen än år 1787, enär gårdens tomt, som ligger blott 100 m från stamhemmanets, Örsnäs nr 1[4], dessförinnan låg sida vid sida med denna. Örsnäs hemsöktes i början av 1800-talet så svårt av ovannämnda sjukdom, att t.o.m. husbonden på stamhemmanet och hans maka dogo därav under ett och samma år (1809). — Man anser på gården, att växten härstammar från Mjönäs. — Måttlig med *Anthriscus, Dactylis, Poa trivialis, Ranunculus repens* och *Rosa pimpinellifolia. Ranunculus ficaria* saknas.

Grönhult. *Petasites* växer i köksträdgården till Norra Grönhult eller Grönhult Norregård, som platsen även kallas. Växten börjar vid källan och följer bäcken därifrån genom trädgården upp i ett av trädgårdens stengärden åt väster. Växten förefaller hänföra sig till den trädgårdstomt, som fanns före år 1724, då OLOF MATTSSON uppförde gårdsbyggnaderna på det nuvarande området. Den växer dessutom blott ett fåtal m från ett område med gamla liljor och den lilla fertila påskliljan. Gården har på sin tid tillhört Bäckaskog och munkklostret därstädes. Detta kan tyda på att *Petasites hybridus* vid Grönhult odlats av munkar som födoväxt för *Helix pomatia*. Mera antagligt är dock, att *Petasites* ursprungligen planterats i samband med den fruktansvärda pest, som gick över denna trakt åren 1711—1712. OLOF MATTSSON var nämligen en framstegsvänlig, mångfrestande och driftig man, som bl.a. år 1737 tog i sin tjänst tvenne tyska stenhuggare, en mecklenburgare och en holsteinare. Märkligt är dessutom, att regementsläkaren J. F. C. AMMITZBÖLL, som ägde gården kring sista sekelskiftet och som var från ungefär samma trakter som de ovan nämnda tyskarna, nämligen från Sönderjylland, hade för sed att tidigt om våren äta de späda blomknopparna och blomstänglarna kokta som sparris. De kokta rotstockarna och spadet därav användes av honom som medel mot tarmvred, en sed som hänför sig till slutet av 1600-talet och början av 1700-talet. — Nuvarande ägaren låter svinen böka upp rotstockarna och förtära dem. — Talrik med *Anthriscus, Triticum repens, Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens* och *R. ficaria*.

Äsperyd. Vid sydvästra delen av det i ruin lagda skolhuset, beläget på jordägan 1[6] mitt emot lägenheten Äsperyd nr 3[8]. Byggnaden uppfördes år 1865 och användes från år 1887 till 1905 som kombinerat skolhus och fattigstuga. Den övergick sedermera i enskild ägo och revs 1924. Pestilensroten har ursprungligen planterats av en lärarinna i den till skolan hörande blomrabatten invid västra sidan av skolhuset, där växten fortfarande finnes tillsammans med såpnejlika, bondpion och smultron. Pestilensroten har härifrån spritt sig kring det lilla brygghuset, där husets siste brukare kokte mat till sina svin, och in i källaren under skolbyggnaden. I källaren hade nämnde

Fig. 26. Skiss över pestilensrotens förekomst i Snäckestad.

ägare kostall. — Sparsam med *Anthriscus, Dactylis, Carum, Saponaria,* pion och *Fragaria* men utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Snäckestad. Pestilensroten växer talrik vid östra strandskoningen av kvarndammen gränsande till gårdens (nr 1^{2}) fruktträdgård, i enskifteshandlingarna av år 1827 kallad »Stora Täppet». I dessa handlingar omnämnes, att kvarndammen även användes som vattning. Till Snäckestad har växten införts i slutet av 1600-talet eller i början av 1700-talet, antingen av den engelske kemisten THOMAS BROOME — stamfadern för den svenska släkten BROOMÉ — eller av hans svärson, den tyske läkaren SIGFRID LEOPOLDT, född i Sachsen 1640 och död i Snäckestad 1722.

Den senare, som var farfar till skalden K. G. LEOPOLD, uppgives i Snäckestad vara den ursprunglige odlaren av pestilensroten därstädes.

Pestilensroten växer i riklig vegetation av *Ranunculus repens, Stellaria media* och nässlor. Övriga växter: *Poa annua, Dactylis glomerata, Triticum repens, Potentilla anserina, Lapsana communis, Torilis anthriscus, Aethusa cynapium* samt humle, hallon och röda vinbär. Fruktträdgården består av äpple- och plommonträd. Sippor och svalört saknas.

Kapellet nr 1^{1}. I Kiaby socken norr om Barum nära vägen mot Oppmanna ligger hemmanet Kapellet nr 1^{1}. Vid södra sidan av trädgården står pestilensroten intill ett stengärde. Den är planterad som medicinalväxt någon gång under förra hälften av 1800-talet av en trädgårdsintresserad broder till den nuvarande ägarens farfars far och kallas av gårdens befolkning för pestilensblad. Eftersom man kokte rötterna, torde växten ha använts mot svinrödsjuka och härstammar förmodligen från den gamla pestilenslokalen i Venestad, enär plantörens broder, innan han övertog skötseln av Kapellet,

varit ladufogde vid Ovesholm åren närmast före 1817. — I södra delen av trädgården växa även rikligt med malört och *Saponaria* samt förr libbsticka och tvenne väldiga valnötsträd. Träden voro, då de fälldes 1942, c:a 130 år gamla, och libbstickans stjälkar ha intill våra dagar använts mot kreaturssjukdomar vid gården. Dessa förhållanden styrka de förut nämnda person- och tidsuppgifterna om pestilensrotens plantering och användning. — Måttlig—talrik tillsammans med *Aegopodium, Anthriscus, Dactylis, Urtica dioica, Artemisia vulgaris* och *Filipendula Ulmaria*.

Håkanryd. *Petasites* växer i trädgården på Håkanryd, följer den lilla förbiflytande bäcken, är särskilt rik vid den bredvidliggande, nu raserade vattenkvarnen och följer bäcken ej fullt ned till Siesjön. LILJA omnämner lokalen 1838. Förhållandena voro redan då sådana, att han lokaliserar växten »nära Håkanryd» och hänför den till de s.k. ursprungliga lokalerna. — Håkanryd har i gångna tider varit en stor och betydande gård, omnämnd år 1500 och bortförlänad av svenska staten på 1680-talet. — GILBERT skriver om gården på 1760-talet: »Utanför wåningsrummen ligger en liten trädgård försedd med frukteträn så ock finns en humlegård vid gården. Miöl-quarn = 1. I Sissesjön äger gården fördelaktigt fiske såväl som 3:ne nedanför varannan belägna dammar uti hvilka finnas den härligaste karp och rudor. Här finns äfven en wallmare-stamp och en liten squaltequarn.» Gården tillhörde redan då Trolle-Ljungby. Mest antagligt är, att *Petasites* först odlats i trädgården under storhetstiden och sedan spritt sig utmed bäcken till mjölkvarnen och där nedom. — Mängdvis vid vattenkvarnen med *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Geum urbanum, Ranunculus repens,* humle, *Myrrhis* och riklig *Ranunculus ficaria*. I bäckkanten uppträder *Petasites* tillsammans med *Phalaris arundinacea*.

Årup. *Petasites* bildar ett väl avgränsat bestånd i slottsparken. Fläcken markerar en rektangulär liten damm, som enligt 1807 års karta över Årups säteri då låg på denna plats. Enär denna damm saknas på 1700 års karta, förefaller dammen och därmed kanske även pestilensroten ha tillkommit under 1700-talet. Växtens förekomst vid Möllehusen synes styrka denna åsikt (se sid. 259).

Den bekante naturvetenskapsidkaren och Berzeliibeundraren, excellensen HANS GABRIEL TROLLE-WACHTMEISTER, f. 1782, d. 1881, har kring denna damm planterat följande sällsynta träd: tulpanträdet, *Magnolia,* gudaträdet, platan och *Ginkgo,* som av honom hämtats från Paris. Det är mycket möjligt, ja t.o.m. sannolikt, att *Petasites* medföljt någon växtförsändelse från Jardin de plantes och planterats samtidigt med ovannämnda träd. *Petasites* representerar en säregen och vacker form, väl skild från den vanliga *Petasites hybridus* f. *mascula* i Skåne. Planteringen av de här ovan nämnda växterna torde ha skett någon gång mellan åren 1817 och 1848, då excellensen bodde på Årups säteri och var som mest aktiv i sitt arbete inom naturvetenskapen.

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa*.

Möllehusen (Gualöv nr 12). *Petasites* växer dels vid Skräboån, dels utmed en stengärdesgård och dels i en något fuktig fälad. Platsen markerar ett område, som på enskifteskartan 1813—1815 benämnes »kålhagarna».

Dessa ha någon gång mellan åren 1798 och 1813 anlagts på Gualövs kronohemmans enskilda utmark vid ån mitt emot Nymölla och synes ha varit en nyodling till denna fastighet. Området tillföll vid enskiftet den i byn liggande, ej utflyttningsskyldiga gården Gualöv nr 12 och synes aldrig ha varit bebyggt. Pestilensroten härstammar från Årups slott, ty den uppvisar samma vackra form som slottsparkens. — Måttlig med *Filipendula Ulmaria, Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa.*

Trolle Ljungby. *Petasites* växer i vallgravarna åt söder och väster vid kanten till slottsplanen. Växten kan ej vara äldre än 1629—1633, då slottet byggdes och vallgravarna anlades. Men den är förmodligen av yngre datum, då växten saknas i alla slottets talrika planteringar utom med några exemplar vid vägkanten, och dessa äro tydligen tillkomna genom material från vallgravarna. — *Petasites* är av vanlig typ. Talrik med *Aegopodium, Ranunculus repens, R. ficaria* och *Chelidonium majus.*

På Söderslätt.

På Söderslätt äro pestrotslokalerna till antalet få, blott fyra. De äro till sitt ursprung anslutna till gammal gårdsbebyggelse. Blott lokalen vid Trelleborg synes vara av annan karaktär.

Östra Vemmenhög. Vid bybäcken i ängen söder om prästgården. Området är den gamla torgplatsen, kring vilken byn en gång har legat. Pestilensroten markerar enligt enskifteskartan kronohemmanen 29, 30, 31, 32, domkyrkohemmanet nr 2 och prästgårdens vattningsställe i bäcken. Platsen hör numera till större delen till prästgården.

Petasites synes härleda sig från prästgården, enär på dennas ägor vid vägen mot Linby (vid 2dra telefonstolpen från söder) omnämnda växt även finnes. Här växer den vid ett numera igenlagt dike, kantat med pilar och andra träd, vilka den berömde och för alléer m.m. ivrande prästen Olof Hindbäck planterat. — Förr kallad »dynneskräppa».

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus* och *Ranunculus repens. R. ficaria* saknas i våraspekten.

Trelleborg. Vid råsockerfabriken finnas tvenne *Petasites*-förekomster. Den östra växer på en vall till en f.d. slamdamm, vilken verkar vara en kompostlokal, den södra växer vid vägen mot Västra Vallgatan vid en cementbrunn till ett täckdike. Detta dike utgjorde här gränsen mellan dåvarande kyrkobyn Trelleborg (före år 1843, sedermera köping och stad) och Västra Tommarps socken. Pestilensroten har här efter sägnen planterats »för att avhålla onda andar att komma till byn». En annan version säger, att planterandet skett till skydd mot kolera. Den förra uppgiften är lämnad av föreståndaren för hembygdsmuseet i Trelleborg, Skyttsgården, Axel Andersson, f.d. stadsträdgårdsmästare i Trelleborg. Uppgiften är förmedlad genom bygdeforskaren Olof Christofferson i Fru Alstad. — Den andra versionen har lämnats av stadsträdgårdsmästare G. Sandell.

Här gick fordom en av infartsvägarna till Trelleborg från väster. Lokalen är nämnd i litteraturen redan på 1200-talet. Även LILJA nämner den år 1870.

Måttlig med *Poa trivialis, Anthriscus* och *Ranunculus repens. R. ficaria* saknas i våraspekten.

Hötofta. *Petasites hybridus* växer med ett kraftigt bestånd på den plats, varest Hötoftagården före utflyttningen legat. Den växer i äng med rik *Poa trivialis* och fläckvis *Urtica dioica* och *Ranunculus repens.* Från denna lokal fortsätter pestroten dels i ängen fläckvis utmed ett nästan helt igenslammat och igenvuxet dike, dels har den spritt sig till byvägen, växer utmed dennas östra kant som en bård från Hötofta nr 1,7 ned till en nyligen anlagd cementbrunn, följer därpå lika talrik det därifrån gående täckdiket ned till och förbi Hötofta boställes trädgård och fortsätter sedan utmed boställets gårdsväg till landsvägen Hötofta—Södra Åkarp, markerande det här gående diket, som förr varit öppet i hela sin längd. LILJA omnämner lokalen 1870.

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus repens* och *Lamium album. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Tygelsjö. *Petasites hybridus* växer vid ett dike strax söder om tomten till gården Svenstorp (Tygelsjö nr 52). Den har till för kort tid sedan vuxit ymnig i åkern intill, vilken förr varit gårdens kalvrast- och mjölkningshage. Pestrotens ursprungliga växtplats synes ha varit denna rasthage. Härifrån följer pestroten diket som en jämn bård utmed bägge kanterna åt väster ned till prästgårdens äng, där den vid diket bl.a. uppträder med en kraftig fläck och fortsätter sedan något in på Ängsö ägor (Tygelsjö nr 24).

Enär Svenstorp uppstått vid enskiftet 1805 genom sammanslagning av två gårdar, nr 2 och 22, och utflyttning, är *Petasites hybridus* här en odling tillkommen ej förrän tidigast under 1800-talet.

Talrik—mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus repens* och *R. ficaria.*

I Västra backlandet.

I Västra backlandet är pestroten oftast en tydlig flykting från gamla trädgårdar och täppor. Ur spridningshistorisk synpunkt synas de äldre *Ptasites*-lokalerna ansluta sig till ett gemensamt utbredningsområde, Börringeklosterområdet. Hit höra lokalerna Börringekloster, Lemmeströ, Södra Lindved, Norra Lindved, Norra Lindholmen, Rävstad och Lilla Eksholmen. Därav är Södra Lindved -lokalen den äldst kända. Beläggexemplar ligga nämligen i Lunds botaniska museum från denna lokal, tagna av DÜBEN, och den är omnämnd av LILJA år 1870.

Lemmeströ (Börringe s:n). Talrik—mängdvis vid ett dike och i trädgården till Lemmeströ klockaregård. Denna ligger fortfarande på sin ursprungliga plats i den år 1837 sprängda klungbyn Lemmeströ. Byn bestod av ett tjugotal gårdar, som alla tillhörde Börringekloster förutom prästgården och klockarebolet. Det senare låg mitt i byn och hade en för sin tid ovanligt stor trädgård.

Med *Anthriscus, Poa trivialis, Triticum repens, Dactylis, Ranunculus repens* och *Glechoma* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Börringekloster. Pestroten växer i sänkan nedom södra vallen sydväst från corps de logiet. Den har brett ut sig ända ned till stranden av Börringesjön. Lokalen kan vara f.d. kompostlokal till slottets trädgård, som före år 1709 låg mellan slottets huvudbyggnad och sjön. Men *Petasites* är förmodligen av yngre datum, enär den mycket tydligt markerar en liten rund damm, som enligt 1860 års karta funnits på denna plats. Denna damm såväl som nuvarande brygghuset bredvid saknas på 1709 års karta.

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus repens, Eupatorium cannabinum* och *Ranunculus ficaria*. Inga s.k. medeltidsväxter ha anträffats.

Norra Lindved. Måttligt i trädgården nedom corps de logiet och vid en därstädes befintlig rund liten damm. Växten är inplanterad från Börringekloster 1898 eller något år närmast efter denna tid för att bl.a. tjänstgöra som tidig frömjölsblomma åt bin.

Med *Aegopodium, Anthriscus, Dactylis, Glechoma hederacea, Ranunculus repens, Heracleum pubescens* och *Ranunculus ficaria*.

Södra Lindved. Den gamla lokalen vid Södra Lindved är numera förstörd. Den uppgives ha varit vid en grop, som begränsar trädgården åt öster. Den nämnes i LILJAS flora 1870.

Norra Lindholmen. Förvaltare ALBRECHT HERMAN MONTELL, inflyttad från Västra Skrävlinge 1858, utflyttad 1896, planterade pestskråpet för över 60 år sedan vid bäcken från en brunn, som ligger vid inkörseln till gården från Lindvedsvägen, i avsikt att därmed stadga bäckkanten. Här växer den fortfarande måttligt med kraftiga exemplar i och vid kanten av en almplantering tillsammans med *Aegopodium Podagraria, Urtica dioica, Geum urbanum* och *Ranunculus ficaria*.

Rävstad. Rävstad består av 2 gårdar, som ursprungligen lågo sida vid sida. Den ena gården har, sedan den brunnit, flyttats till sin nuvarande plats. Pestroten markerar denna gårds- och trädgårdstomts forna gränser öster om vägen. Växten har härifrån genom fluviatil transport genom sänkan förbi källan hamnat i den nuvarande bäcken. Några exemplar stå i en grusgrav öster om vägen, ditforslade med jord från vägen och bäcken. Vid norra kanten av gårdstomten med *Petasites* har ända till för helt kort tid sedan stått ett bostadshus. Dess ägare uppgives ha hämtat månget skottkärrlass unga skräppeblad från bäcken till sin ko. Bondens egna kor åto dem ej. — Skräpporna ha förr kallats »dönneskräppor».

Måttlig—talrik med *Anthriscus, Dactylis* och *Geum urbanum* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Lilla Eksholmen (Eksholmen 4). *Petasites* står vid bäcken nedom gården och vid bäckmeandern på gränsen till Stora Eksholmen. Trots att den i Eksholmen växer vid samma bäck som i Rävstad, är växten nedom Lilla Eksholmen ursprungligen odlad. Därom vittnar rikedomen på humle

samt den fullständiga frånvaron av *Petasites* på den på kärr rika bäcksträckan mellan de båda lokalerna. Förekomsten vid den ovannämnda meanderslyngan är däremot av fluviatil härkomst.

Innan Lilla Eksholmen friköptes, tillhörde den Klågerup och Skabersjö, vid vilka herrgårdar pestroten saknas.

Petasites talrik med *Anthriscus, Arrenatherum elatius, Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens,* humle och al. *Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria* saknas men finnas ett 50-tal m därifrån.

S n a p p a r p. Lokalen ligger vid en liten skogsväg och vid ett år 1938 rörlagt dike öster om vägen till Minnesbergs järnvägsstation. Kartan år 1837 över Snapparp betecknar området som hårdvallsäng, bevuxen med poppel, ek, lind, asp, hassel m.fl. trädslag. Den lilla skogsvägen är blott en liten rest av den forna vägen mot Sjörup, som då gick nedom backarna. Pestrotslokalen utmärker den plats, där fädriften från Snapparps gård gick över en nu täckdikad bäck. Den markerar sålunda allt fortfarande den forna fädriftens vattning.

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Campanula trachelium* och *Geum urbanum. Ranunculus ficaria* synes saknas i våraspekten.

M i n n e s b e r g (Sjörup nr 8). Vid stengärdet mellan Minnesbergs och Snapparps ägor, där detta korsar vägen Snapparp—Minnesbergs järnvägsstation. Gärdet utgör sockengräns mellan Västra Kärrstorp och Västra Alstad samt häradsgräns mellan Skytts och Oxie härader. Då ingen bebyggelse har funnits på platsen och lokalen ligger vid samma åker som Snapparpslokalen, torde pestroten på Minnesberg vara en avläggare från Snapparp, ditförd med åkerbruksredskap. Antagandet styrkes ytterligare därav, att vid samma åker finns ett par små *Petasites*-fläckar vid vägen mot Minnesbergs järnvägsstation, vilka ha uppstått på detta sätt. Lokalen förr kallad Marieberg.

Talrik i slån, hassel och ekkratt med *Aegopodium, Anthriscus* och *Geum urbanum. Ranunculus ficaria* synes saknas i våraspekten.

F r u A l s t a d. Den bekante bygdeforskaren OLOF CHRISTOFFERSSON plockade några rotstocksbitar på vägen vid Nordanå nr 1 sommarn 1936. Dessa kastade han ut på sin gårdsväg, där de hamnade i diket. År 1939 var beståndet 60 cm i diameter och år 1940 150 cm. Den växte ursprungligen i en nässelkoloni tillsammans med *Anthriscus, Artemisia vulgaris, Arctium tomentosum, Dactylis* och *Polygonum amphibium* f. *terrestre*. *Petasites*-förekomsten har under senare år mer än fördubblats.

På Lundaslätten.

Pestrotslokalerna på lundaslätten äro av mycket skiftande karaktär. Man möter *Petasites* än som kvarndämme-, än som gammal kåltäppeväxt. Den anträffas dock även på lokaler, där man enligt gamla beskrivningar och kartor skymtar platsen för bydammen, bykällan eller byfogdens hus. Även finns kraftig fluviatil transport vid tvenne bäckar; i norr Vallkärrabäcken och i söder Yddingebäcken. Särskilt intressanta äro de fem lokalerna vid Kävlingeån i så måtto, som pestroten saknas vid ån från dennas upprinnelse i Vombsjön

ända ned till dämmet vid Håstad mölla. Växten anträffas även på dämmet vid Mellanmöllan (Kvarnvik); saknas vid de två följande kvarnställena Vadsmöllan och Bösmöllan men uppträder åter vid Lilla Harrie mölla, Krutmöllan och Rinnebäck, för att sedan saknas helt längre ned. Det synes därför, som om pestroten vid Kävlingeån uppstått genom odling på två platser eller kanske t.o.m. på flera. Den anträffas nämligen ej vid åns stränder mellan de ovannämnda fem möllorna.

Den rika förekomsten av pestrot, som LILJA år 1838 omnämner i Lund — i mängd i trädgårdarna — är nu helt försvunnen. Däremot är *Petasites* nyplanterad vid en parkdamm.

Petasites-lokalerna på Lundaslätten synas bära vittne om att de ha sitt ursprung från staden Lund. Förutom att de ligga koncentriskt kring denna stad — man kan urskilja tvänne zoner — ökas de nämligen i antal, ju närmare staden man kommer. Mycket talar för att odlingen har sitt ursprung huvudsakligen från förra hälften av 1700-talet och står i samband med bekämpandet av allhärjaren pesten, men att pestroten sedan övergått till att tjäna andra ändamål.

Lund. I LILJAS flora är pestroten nämnd som mängdvis i trädgårdarna i Lund. Av dessa lokaler finns det ingenting kvar. Dock fanns växten i vissa trädgårdar så sent som under sista decenniet av 1800-talet och kanske även något senare. Det var vid Svanegatan och vid Sankt Petri Kyrkogatas södra sida i den stora trädgård, som kallades den LJUNGBERGska och som omfattade nästan hela kvarteret. Den såg vid denna tid ut mest som en vildskog, full med stora träd. Vid denna tid anträffades pestroten också vid ett öppet dike, som gick mellan nuvarande Södra järnvägsstationen och Lundaortens mejeri. Denna lokal synes ha haft sin uppkomst från trädgården till gamla hospitalet, som in på 1900-talet ännu låg kvar på eller vid detta område. *Petasites* är här utgången, men en avläggare finns allt fortfarande kvar från denna lokal nere vid nuvarande hospitalets norra häck, där en liten pestrotsfläck växer, ditförd genom fluviatil transport av ovannämnda bäck, som rann här förbi ned till Höjeå. Man kan ha rätt att förmoda, att pestrotsförekomsten i Värpinge kan ha uppstått genom fluviatil transport på liknande sätt från gamla hospitalet, men det synes dock ej troligt, bl.a. på grund av att växten saknas på hela den mellanliggande sträckan av Höjeå.

I Värpinge växer *Petasites* vid vägen till Trolleberg strax innan bron över Höjeå. Fläcken mellan rännan och ån markerar det nu rivna kvarnhusets tomt. Pestroten på norra sidan av vägen markerar ena sidan av en där förr befintlig damm och den mitt emot en annan liknande damm. Vid östra kanten av vägen på backsluttningen nedåt Värpingeby från staden räknat växer även en pestrotsfläck. Denna synes vara en vägbreddningslokal.

Vid Sliparbacken anträffas pestroten i ett delvis igenfyllt dike vid västra kanten av järnvägen mellan denna och bebyggelsen, nästan mitt emot monumentet. Denna lokal har ej uppstått i samband med anläggningen av den med höga jordvallar försedda reningsdammen, som år 1900 anlades något nedom nuvarande *Petasites*-lokalen och var i tjänst för sockerbruket, utan i kanten av en bäck, som rann från öster under landsvägen och järnvägen och sedan fortsatte mot Värpinge.

Petasites hybridus växer även vid dammen i planteringen söder om monumentet. Dammen är anlagd år 1929—30. Växten är ditplanterad senare och tagen vid förutnämnda dike i området väster om monumentet.

Fig. 27. *Petasites hybridus* som prydnadsväxt. — Lund, parkdammen vid monumentet okt. 1941.

Värpinge: måttlig med *Anthriscus, Agrostis stolonifera, Dactylis, Geum urbanum* och *Polygonum amphibium* f. *terrestre* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Sliparbacken (Kaprifolievägen) i dike igenfyllt med lera, måttlig tillsammans med gräs, *Polygonum amphibium* f. *terrestre, Ranunculus repens* samt dessutom typiska kompostväxter.

Dammen vid monumentet: 2 ex. av *Petasites* i gräsmatta med vitklöver, den 20/9 1940.

L i l l a B j ä l l e r u p. Pestroten växer vid västra kanten av trädgården till Lilla Bjällerup nr 5, benämnd på 1722 års karta »trädgård och kålhave». Härifrån följer den ett f.d. stengärde till trädgården på Lilla Bjällerup nr 10 tvärsöver en åker, varest enligt ovannämnda karta gårdarna nr 12 och 6 legat. Åkern tillhör numera nr 10.

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Urtica dioica, Rumex domesticus* och *Physalis Alkekengii.*

U p p å k r a. Två mindre fläckar vid östra kanten av Lund—Malmö -vägen cirka 350 m från varandra intill ägorna av Stora Uppåkra nr 1, som tillhör Lunds universitet. *Petasites* är förmodligen i tämligen sen tid ditförd av någon villaägare i Lund, som här avstjälpt kompost.

Sparsam i tät *Poa trivialis*-matta med *Anthriscus, Triticum repens, Pastinaca, Ballota* och *Artemisia vulgaris. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

G u l l å k r a. I ett dike intill nordöstra hörnet av trädgården till Gullåkra nr 3. Gården och trädgården ligga på samma plats, där de lågo i byn Gullåkra innan enskiftet år 1812. På enskifteskartan betecknas ifrågavarande område »gårdstomt med hagar».

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus repens, Lamium album, Lapsana communis, Ranunculus ficaria* och *Viola odorata.*

N e v i t s h ö g. *Petasites* växer vid den plats, varest vägen till Kyrkheddinge skär järnvägen Trelleborg—Lund 50 m norr om Nevitshögs nya kyrkogård. Enligt enskifteskartan av år 1731 låg här byfogdens hus med dess lilla kålhage mitt på den torgliknande gatan, kring vilken byns gårdar lågo i cirkel. Byfogdens hus saknas på kartan år 1807, men i övrigt var byn sig tämligen lik som på 1700-talet.

Måttlig med *Anthriscus, Triticum repens, Artemisia vulgaris, Rumex crispus, Urtica dioica, Carduus crispus, Taraxaca, Tragopogon pratensis* och *Ranunculus ficaria.*

Kyrkheddinge. Vid östra kanten av landsvägen mitt emot kyrkogården å Kyrkheddinge nr 2. Här har en gång ett öppet dike gått enligt en hemmansklyvningskarta av år 1843. Den nuvarande förekomsten är en ringa rest av en rik och mycket kraftig vegetation av pestrot, som ända till för cirka 15 år sedan växte vid nämnda dike i dess sträckning öster om kyrkan och tomten till den forna prästgården, nuvarande prästarrendatorsgården, Kyrkheddinge nr 14.

Sparsam med *Anthriscus, Poa trivialis, Urtica dioica, Taraxaca, Achillea millefolium, Rumex acetosa* och *Ranunculus ficaria.*

Örup nr 5 (Esarps s:n). *Petasites* växer vid ett dike strax väster om tomten till gården Örup nr 5. Lokalen ligger vid landsvägen Esarp—Kyrkheddinge och utmärker en fordomtima kålhage tillhörande en gård, Örup nr 4, som legat cirka 30 m väster om diket och varav det ännu finns rester av tegel. *Petasites hybridus* är enligt muntlig utsago av så hög ålder på platsen, att den otvivelaktigt hör till bebyggelsen före enskiftets dagar. Den nu helt sprängda byn, Örup, låg nämligen på och kring detta område före utbrytningen år 1819.

Talrik med *Anthriscus, Poa trivialis, Triticum repens, Geum urbanum, Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Lamium album* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten. I ligusterhäckarna till trädgården vid Örup nr 5, som ligger blott ett fåtal m därifrån, anträffas ännu *Echinops* och *Physalis.*

Lyngby. I Lyngby by anträffas pestroten kring svinhuset och svinrastgården till prästbostället. Men den huvudsakliga *Petasites*-lokalen i Lyngby by ansluter sig till bykällan vid södra kyrkogårdsmuren. Vid källans kant står pestroten med jättelika blad, men i kalvhagen bredvid på översilad mark äro bladen anmärkningsvärt små, till storleken mer påminnande om *Tussilago farfara* än om *Petasites hybridus.* Blomställningarna äro dock av ordinär beskaffenhet. Pestroten växer här i en vegetation av *Glyceria plicata, Poa trivialis, Lychnis flos cuculi, Myosotis palustris, Epilobium parviflorum, Ranunculus repens, R. acris, R. sceleratus* och *Veronica Beccabunga.* Utmed kyrkogårdsmuren växer pestroten med understundom gracila blomstänglar och korta klasar tillsammans med *Aegopodium, Lysimachia nummularia* och *Geum urbanum.*

Petasites-lokalen vid diket i Kongsmarken och den bredvidgående järnvägen (Lyngby nr 6) torde ha uppstått genom fluviatil transport från ovannämnda lokal vid Lyngby kyrka. Kongsmarkslokalen har ursprungligen bestått av en förekomst vid ett öppet dike, tillsammans med *Aegopodium, Poa trivialis, Ranunculus repens* samt *Filipendula Ulmaria* och *Cirsium oleraceum.* Sedan år 1942 är diket igenlagt och ersatt med en kulvertledning. — Pestroten kallas »tordynneskräppor» och anses ursprungligen vara införd som foderväxt.

Talrik i vegetation, som saknar *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Önsvala. På ägorna till Önsvala nr 3 står *Petasites* vid vägen till Djurslöv, från smedjan bort till pumpen. Enligt nuvarande ägarens uppgift

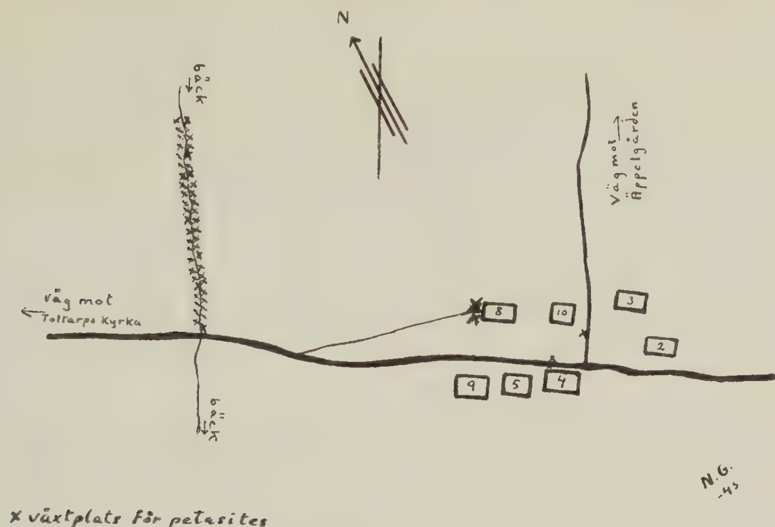

Fig. 28. Djurslövs by före enskiftet. Blott gården nr 4 ännu kvar.

ha byggnaderna till gamla gården Önsvala nr 3 legat ungefär där smedjan nu ligger; invid gården finns ett kärr, från vilket *Petasites* härstammar. Den har kommit till sin nuvarande plats genom jordschaktning vid vägens breddning. Enskifteskartan av år 1818 visar, att sagda gård, Önsvala nr 3, låg ungefär mitt i byn, och kärret var då en damm (bydammen).

En självlärd djurläkare i Grevie, Nevishögs s:n, vid namn SVEN NYSTRÖM, död 1905, brukade använda *Petasites* från Önsvala-lokalen som medikament mot svinsjuka.

Måttlig förekomst tillsammans med *Poa trivialis, Ranunculus repens, Urtica dioica, Rumex, Alopecurus pratensis, Phalaris arundinacea* och *Myosotis palustris.*

D j u r s l ö v. *Petasites* växer vid ett vattenförande dike, där detta, som kommer från Hjälmagården, skär vägen Djurslöv nr 4—Tottarps kyrka. Enligt enskifteskartan synes det, som om området med *Petasites* hade varit vattning för den nu sprängda byn, som låg på backsluttningen söder om nämnda bäck. — Enligt muntlig uppgift lär *Petasites* utmärka platsen för en f.d. vattenkvarn med sin mölledamm åt norr. (Kvarnen och dess eventuella kvarndamm saknas emellertid på de kartor över trakten, som finnas på Malmöhus läns lantmäterikontor.)

Därjämte växa trenne pestrotsfläckar, markerande olika gårdar i den forna byn. Särskilt intressant är den *Petasites*-fläck, som växer ute i åkern, vittnande om platsen för den forna gårdstomten till Djurslöv nr 8. Denna gård ligger nu vid stora landsvägen Arlöv—Staffanstorp, kallas Äppelgården, och lyder under Tottarps kyrka. Även vid denna gård finns pestilensroten växande utmed landsvägen och vägen, som leder till Djurslövs forna by. Denna stora

förekomst, som börjar vid gården och ej upphör förrän vid nuvarande Djurslövs n:r 2 ägor, torde ha uppstått under 1800-talet efter enskiftet år 1805, enär området dessförinnan var obebyggt. Sannolikt härstammar den från hemmanets forna gårdstomt.

Petasites-fläcken vid samma väg men på Djurslövs nr 2 ägor torde däremot vara en vägbreddningsprodukt från Äppelgården. Den ligger bl.a. nära lokalen på Äppelgården. — Under åren 1710—12 härjade pesten, som tog väl hälften av befolkningen i Tottarps och Djurslövs byar.

Djurslöv: talrik—mängdvis med *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Ranunculus repens, Glechoma* och *Polygonum amphibium* f. *terrestre.*

Äppelgården: talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus repens,* gräs, palsternacka, vägvårda m.fl. *Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Särslöv. Ett kraftigt bestånd står nedom gödselstaden till gården Särslöv nr 2 och växer även utmed trädgårdens östra sida. Den ansluter sig till en sedan sekelskiftet igenfylld källa, som förmodligen varit byns vattningsplats, vid vägen (Malmövägen) till Västrevång, byns forna betesmark. Växten synes härstamma från en husbebyggelse, enlängegården Särslöv nr 7, som enligt storskifteskartan under 1700-talet låg på denna plats å byns vidsträckta och inhägnade gatumark. Från ovannämnda lokal härstammar en liten *Petasites*-fläck vid Malmövägen förbi fyrkanten, som ligger intill byskolans trädgård, och en annan liten fläck i väggropen mot Malmö å Särslöv nr 13. De ha förmodligen tillkommit vid vägens reglering och breddning år 1922.

Måttlig med *Anthriscus, Poa trivialis, Triticum repens, Ranunculus repens, Polygonum amphibium* f. *terrestre,* utan *Ranunculus ficaria.* — Vegetationen kring den fyllda källan består av *Triticum repens, Chenopodium album, Bidens tripartita, Potentilla anserina, Arctium tomentosum, Urtica dioica* och *Rumex domesticus.*

Nordanå. Centrum för utbredningen av *Petasites hybridus* i Nordanå är byggnaderna till jordfastigheten Nordanå nr 1. Denna gård tillhör Kungl. Akademien i Lund och tillföll densamma senast år 1681. Eventuellt kan den ha ingått i en vid universitetets grundläggning överlämnad jordförläning, vilken sedermera inom kort indrogs till kronan. *Petasites hybridus* kantar i mängd vägarna kring gården, följer därifrån delvis järnvägen, växer upp på den norr om gården liggande pilvallen samt följer en stengärdesgård åt söder ned mot Segeån. »Enligt sägen sattes skräpporna kring gården som skydd mot kolera».

Petasites hybridus torde dock vara av äldre datum på platsen, enär LILJA redan år 1838 nämner lokalen.

På den förut nämnda pilvallen, som bildar gräns mellan egendomarna Nordanå nr 1, Görslövs s:n och Nordanå nr 9, brukat under Kronotorp, Burlövs s:n, och som är den klassiska lokalen för *Gagea arvensis,* växer denna rara växt delvis i *Petasites*-samhället. Det synes, som om ett visst samband råder mellan dessa växter. Det är nämligen icke otänkbart, att båda växterna äro importerade till Nordanå.

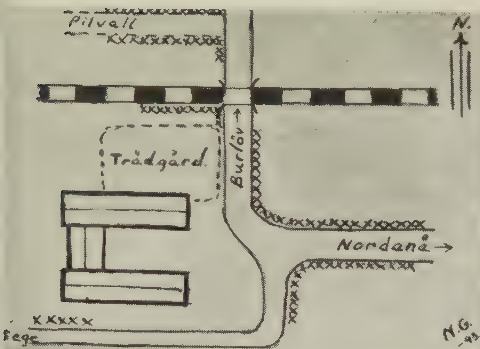

Fig. 29. Kungl. Akademiens gård Nordanå nr 1 med *Petasites hybridus* okt. 1941.

Petasites hybridus finns dessutom med jätteexemplar i en nästan helt igenfylld märgelgrav på ägorna till Nordanå nr 7, där den växer i en dunge av *Salix viminalis*, ask, alm, asp och hagtorn tillsammans med *Iris pseudacorus, Carex gracilis, Listera ovata, Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum* och några exemplar *Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria*. Lokalen är förmodligen en gammal kompostlokal, vars växtmaterial delvis erhållits från den pestrotsrika delen av vägen framför Nordanå nr 1, invid vilken gårdstomten Nordanå nr 7 före enskiftet låg och även hade sina jordlotter. *Petasites* saknas vid den nuvarande gårdens byggnader.

Väster om märgelgraven i riktning mot gården anträffas pestroten även i ett 50 m brett vattenhål, dit den torde ha förts från märgelgraven med något åkerbruksredskap.

En tydlig kompostlokal med *Petasites* förekommer vid landsvägsbron, där vägen Nordanå—Särslöv korsar Segeån. Härifrån härstammar genom fluviatil transport den kraftiga förekomst, som genom muddring av ån hamnat på Sunnanåsidan mitt emot byggnaderna till Nordanå nr 2. Längre nedåt ån anträffas ännu ett par fluviatila fläckar. Den sista består blott av ett fåtal exemplar, växande i vattenbrynet tillsammans med *Phalaris arundinacea, Nasturtium palustre* och *Bidens*.

Petasites växer i Nordanå nr 1 mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum* och *Poa trivialis. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten. På pilvallen växer pestroten tillsammans med följande växter: *Salix viminalis, Ulmus scabra, Prunus cerasus, Rubus caesius, Artemisia vulgaris, Cirsium arvense, Arctium tomentosum, Pastinaca sativa, Urtica dioica, Galium aparine, Lithospermum arvense, Arrhenatherum elatius, Dactylis glomerata, Bromus sterilis, Lamium album, Anthriscus silvestris,* ett fåtal *Aegopodium Podagraria, Geum urbanum, Veronica hederifolia, Gagea pratensis* och *Gagea arvensis* f. *semiglabra.*

Flängevad. På den plats, varest Malmö—Genarps järnväg skär landsvägen Hyby—Bara, växer *Petasites hybridus.* Innan egendomen Grönljung utstyckades från Klågerups gård, utmärkte platsen den punkt, där de tre godsen Klågerup, Hyby och Torup stötte samman. Lokalen ligger på mittlinjen av vattendelaren mellan Yddingebäckens och Klågerupsbäckens avvattningsområden, varvid det märkliga inträffar, att det genom Flängevad gående grävda diket, som till synes ej får vatten från någon källa utan blott från s.k. rördiken i åkrarna däromkring, dels för vatten åt väster till Yddingebäcken, dels åt öster till Klågerupsbäcken. Pestroten växte förr i Flängevad på ett större område men har numera genom uppröjning begränsats till diket. Pestroten växer räknat från vattendelarens mittlinje (väg- och järnvägskorset) utmed den del av diket, som leder mot Klågerup, något mer än 150 m bildande en tätväxande bård. Förekomsten avslutas dock något längre ned med en ensam fläck, som uppstått från järnvägs- och landsvägskorset av upprensningsmaterial, som utstjälpts. *Petasites* saknas f.ö. helt vid den del av diket, som leder vatten från Flängevad till Klågerupsbäcken. Vid den del av diket, som leder vatten till Yddingebäcken, växer pestroten ungefär lika mäktig och lika långt räknat från vattendelarens mittlinje. Sedan saknas den helt, och detta även vid den del av Yddingebäcken, som ligger ovan Värby by.

Pestilensroten i Flängevad härleder sig från en nu igenfylld källa, som låg c:a 40 m från landsvägen på Torupssidan. Här lågo ända till för c:a 20 år sedan tvenne hus och mitt emot dem men på andra sidan vägen därjämte en tredje husfastighet med två längor. Denna bebyggelse hämtade hela sitt vattenbehov från ovannämnda källa, som ej låg mer än c:a 40 m söder om det nedre Torupshuset, och från denna källa hämtade även invånarna i en liten närbelägen gård, nuvarande Björkebo, vatten, när deras brunn sinade.

Bebyggelsen i Flängevad uppgives ha uppstått genom att pestsmittade på Torup vid en epidemi därstädes ålagts flytta till denna plats, och ända till för c:a 25 år sedan använde man i Flängevad de kokta rotstockarna av pestilensroten som medel mot svinpest och svinrödsjuka.

Liljas lokaluppgift Torup (1870) kan åsyfta den här ovan skildrade lokalen vid Flängevad eller kanske densamma vid Värby by. Växten saknas nämligen åtminstone numera vid slottets corps de logi och den bebyggelse, som finns däromkring.

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Phragmites* och *Valeriana officinalis. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Värby. Se sid. 198.

H i n d b y. Två *Petasites*-lokaler inom järnvägsområdet vid Hindby station. Här har Västra Kattarps by legat med sin vattningsplats. Den ena *Petasites*-fläcken mellan vägen, järnvägsbron och bäcken motsvarar kålgården på gård nr 3, och fläcken på vallen kålgården och kumminhagen på gård nr 5.

Fig. 30. *Petasites* i Hindby, sept. 1941.

Talrik i gräsvegetation av landsvägstyp med sina för *Petasites* typiska följeväxter. Här och där *Ranunculus ficaria* i våraspekten jämte rödplister.

F o s i e. LILJA omnämner denna lokal år 1870. Trots ivrigt sökande och efterforskningar har pestroten ej kunnat återfinnas.

M a l m ö. *Petasites hybridus,* omnämnd av LILJA 1870, finnes numera på skilda platser å Malmö stads planteringar. År 1926 planterades den första gången vid det s.k. »Kärret» vid Kung Oscars väg med plantor, som växte i ett numera igenfyllt dike vid nuvarande Hohögs kyrkogård (Östra kyrkogården), intill östra sidan av byggnaderna till Villa Hohög. Denna ligger på gamla Hohögsgårdens byggnadstomt, och pestroten synes ursprungligen ha odlats vid denna gård i anslutning till en här anlagd park- eller ankdamm i den s.k. Hohögslyckan. Denna lokal förstördes vid Sallerupsvägens senaste reglering och breddning. *Petasites* växer i »Kärret» måttligt men med kraftiga exemplar.

Från detta bestånd har under årens lopp utplanterats exemplar dels i Pildammsparken på ön i lilla dammen, dels i Strandpromenaden, närmare bestämt vid dammen närmast Turbinen.

T å g a r p (Burlövs s:n). Pestroten växer i diket på järnvägssträckan Arlöv—Åkarp vid östra sidan av trädgården till gården Tågarp nr 1.

Måttlig—talrik tillsammans med *Urtica dioica, Anthriscus, Poa trivialis, Triticum repens, Pastinaca, Lamium album* och *Geum urbanum.* Här och var alm- och askplantor. *Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

B j ä r r e d. *Petasites*-lokalen ligger vid stranden rakt nedanför lundavägen och tillhör Flädie $^{2}/_{3}$ mnt nr 11. Området, som äges av A.B. Bjärreds Villatomter, har intill år 1914 tillhört Lunds domkyrka, sannolikt ända från 1300-talet. I äldre jordaböcker t.o.m. år 1724 står det uppfört under titeln »Kyrko- och Geistiges hemman». Hemmanets sista byggnader voro sannolikt från slutet av 1700-talet eller början av 1800-talet. Ett tegelbruk byggdes år 1860 ungefär, där pestroten nu står. Den nuvarande *Petasites*-lokalen verkar emellertid vara en kompostlokal. År 1863 omnämnes en mindre tegelugn samt uppförda bostäder för en soldat och fyra husmän. Enligt karta av år 1858 markerar *Petasites* platsen nere vid stranden, där tre av husmännens tomter med hagar lågo.

Petasites sparsam tillsammans med *Urtica dioica, Artemisia vulgaris, Anthriscus, Pastinaca, Potentilla anserina, Cirsium arvense, Phalaris arundinacea.* I våraspekten mängdvis av *Draba verna,* men *Ranunculus ficaria* saknas.

F j ä l i e n r 8. Vid en liten plantering av perenna växter intill landsvägen på Fjälie nr 8 växer pestilensroten, där gränsen går mellan Fjälie och Flädie socknar.

Med nässlor, vitplister, gråbo, hundkäx, gåsört och avskräde från den närliggande trädgården tyder allt på att rotstocksbitar av *Petasites* medföljt kompostmaterial. Växten har i själva verket tillförts platsen med tånggödsel från Bjärred någon gång i slutet av 1930-talet.

N o r r a N ö b b e l ö v. En *Petasites*-fläck står i den med hassel och björk planterade och med gräs besådda trekanten mellan gårdstomterna Norra Nöbbelöv nr 7 och 10 framför kyrkogården och markerar en förr där befintlig damm i den forna skolträdgården. Några exemplar växa även vid landsvägen framför nuvarande skolträdgården. Båda lokalerna härleda sig från fyllnadsmaterial, hämtat från Vallkärrabäcken. Dammen igenfylldes för cirka tio år sedan. — Måttlig tillsammans med ett fåtal *Anthriscus silvestris, Urtica dioica* och *Taraxaca* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

V a l l k ä r r a. Se sid. 199.

H å s t a d s m ö l l a. Måttligt på dämmet, där vattnet strilar över, står pestilensroten tillsammans med *Glyceria maxima, Solanum dulcamara, Stachys palustris, Mentha aquatica* och *Nasturtium amphibium.* Vid kanten av *Petasites*-beståndet växa brännässlesnår med *Filipendula Ulmaria, Geum urbanum* och *Anthriscus silvestris* med *Ranunculus ficaria* i våraspekten. — *Petasites* synes härleda sig från möllans forna kålhage, som enligt 1804 års karta redan då låg intill och ovan om dämmet på åns södra och för erosion utsatta stötsida. Det kan vara möjligt, att pestilensroten i Håstad härstammar från Vallkärra under förra delen av 1700-talet, enär släktförbindelser då rådde mellan brukarna av de gårdar i Vallkärra och Håstadsmölla, där nu pestilensroten förekommer.

K v a r n v i k (Mellanmöllan). Pestroten står på dämmets läsida samt vid den ena sidan av kvarnrännan. — Talrik—måttlig i samma slags vegetation som vid Håstadsmölla.

L i l l a H a r r i e m ö l l a. Vid Lilla Harrie nr 4 eller, som möllan numera oftast kallas, Lilla Harrie valskvarn anträffas pestroten dels på kullerstensdämmet, dels nedanför detsamma på kvarnholmen, dels något längre ned nedanför norra strandbrinken av Kävlingeån vid ett källsprång, vars vatten sipprar fram ur lerskiffern. Vid denna källa avbetas bladen av kor. Det är bladskivorna, som djuren äta, däremot låta de bladskaften stå kvar. Vid en jämförelse med pestrotsförekomsten vid Krutmöllan, som förhållandena mycket likna, synes den ursprungliga platsen för pestroten i Lilla Harrie vara detta källsprång. På stendämmet och kvarnholmen anträffas pestroten sparsamt.

Måttlig vid källsprånget med *Anthriscus* och *Poa trivialis*. På kvarnholmen växer den med *Solanum dulcamara, Epilobium hirsutum* och *Angelica silvestris* och på stendämmet med *Convolvulus sepium, Nasturtium amphibium* och *Glyceria maxima*. I våraspekten svalört.

Krutmöllan (Hobymölla). *Petasites hybridus* växer fläckvis på kullerstensdämmet, där vattnet porlar som kraftigast. Fläckarna äro nästan fria från annan växtlighet. Den saknas för övrigt på dämmet. Finns däremot nedom detsamma nedanför strandbrinken på norra sidan av Kävlingeån vid ett källsprång. Den ursprungliga lokalen är källsprånget, och därifrån hämtas jord och *Petasites*-rotstockar för lagning av kvarndämmet.

Fig. 31. *Petasites* odlad på stendämmet, okt. 1941.

Vid källsprånget talrik till måttlig i snår av al, ask, pil och alm med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Phalaris arundinacea, Angelica silvestris*. I våraspekten svalört.

Rinnebäck. Pestroten finns med en kraftig fläck mitt på det stora, renspolade kullerstensdämmet till Rinnebäcks kvarn på stötsidan, där vattnet porlar genom. Sommarn 1940 såg fläcken ut, som om den uppstått genom ditlagda jordtorvor. — All annan växtlighet saknades än *Petasites, Phalaris arundinacea, Phragmites* och *Urtica dioica*.

Vid Romeleåsens förkastningsbranter.

På de flesta av Romeleåsens lokaler är *Petasites hybridus* kraftigt utvecklad. Forna bydamm- eller vattningslokaler dominera, och växtens ursprungliga odling på resp. platser synes i allmänhet vara av tämligen hög ålder.

Rynge. Pestroten växer vid vägen mot Rynge järnvägsstation i en dalsänka väster om Rynge slott. Den bekante floristen jägmästare EUGEN HEMBERG har framkastat tanken, att *Petasites* i Rynge skulle ha ditplanterats av geologen CLAS KURCK, som skulle ha hemfört den från Smedstorp via Petersborg, vilken senare gård baronen en längre tid bebodde och brukade (se sid. 202). Men då av KURCK insamlat herbarieexemplar i Lunds Bot. Museum jävar detta antagande, torde pestroten vid Rynge gård ha högre ålder. En karta av år 1783 visar, att platsen tillhör kryddgården till det år 1779 byggda Ryngetorp, föregångaren till Rynge herrgård. Vid kryddgården låg vid vägen ladufogdens hus och hage. Väster om vägen växer pestroten uppför backsluttningen, men detta beror på att här har funnits ännu ett hus med sin täppa. Däremot synes ej *Petasites* ha något sammanhang med de två gårdar, Rynge by med gatan, som funnos före Ryngetorps tillblivelse.

Talrik med *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Ranunculus repens, Glechoma* och *Ranunculus ficaria.*

V i l l i e. Södra Villie kyrkby och området däromkring vid Rydsgårds järnvägsstation. På Södra Villie nr 18 finns »dönneskräppor» dels i en märgelgrav vid landsvägen, dels i ett igenlagt kärr. Båda lokalerna äro kompostlokaler, som fått sitt pestrotsmaterial från upprensning av bäcken i byn, där gårdstomten nr 18 ursprungligen låg vid sidan av nuvarande tomten till nr 9. I byn strålar *Petasites* för närvarande ut från en cementbrunn, som ligger vid stora vägen; går åt väster längs diket genom hustomterna till nr 8 och genom nr 18; åt öster går den upp till nya kyrkogården och längs dennas sida vid vägen; åt norr längs ett täckdike mot hustomterna på nr 23, förr tillhörande Rydsgårds herresäte. *Petasites* saknas vid denna herrgård. Orsaken till pestrotens egendomliga utbredning i Södra Villie är följande. På den nuvarande nya kyrkogården ligger en nu täckt källa, som låg på jorden till nr 23. Från källan rann vattnet till klockarens damm, där åtminstone för 90 år sedan »dönneskräpporna» växte, och följde sedan bäcken därifrån genom klockarens täppa bort till den på 1860-talet så bekanta Villie trefaldighetsmarknadsplats. Här var *Petasites* särskilt stor och mäktig, följde sedan diket längs nuvarande landsvägen ned till platsen för cementbrunnen, som är en ny uppsamlingsbrunn och icke någon f.d. bybrunn. *Petasites* på nr 23 markerar ett förr öppet dike, vars vatten nu genom ett täckdike mynnar in i uppsamlingsbrunnen. *Petasites* finns även i parken till gården Södra Villie nr 3 vid diket från dammen, som innehåller en källåder. Denna lokal har ej fluviatilt samband med nya eller gamla kyrkogården, enär vattnet ledes åt motsatt håll ut mot prästgårdens ägor. Den synes därför ha blivit ditförd, troligen från klockaregården. På prästgårdens jordområde har pestroten sedan kommit ut från diket genom prästgårdsägorna, i likhet med förhållandena på Södra Villie nr 18. — *Petasites* kallas »dönneskräppor».

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Agrostis stolonifera, Bidens cernua* och *Polygonum amphibium* f. *terrestre* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

T r u n n e r u p. På det nuvarande Trunnerup nr 12 finns vid vägen en gammal brunn. Det är den gamla bybrunnen. Härifrån och ungefär upp till Lerholmens gård låg förr Trunnerups by. Den nuvarande byn ligger längre mot norr. Vid sagda bybrunn växer pestroten, och härifrån härstamma de 2 *Petasites*-fläckar, som finnas vid vägkröken. Pestrotsförekomsten vid tvärgärdet, som går ut från landsvägen och ligger vid vägsträckan Trunnerup nr 12 och Lerholmen, härrör sig från en gård, Trunnerup nr 9, vars gårdstomt legat på denna plats. Gärdesgården är nämligen det ena av de forna gärdena vid gårdsvägen. *Petasites*-fläcken vid vägen markerar ett till nr 9 hörande hus. En liten fläck finns även vid gödselstaden till Trunnerup nr 3, till synes ditförd på senare tid. — *Petasites* kallas »dönneskräppor».

Måttlig—talrik med *Anthriscus*, gräs, *Geum urbanum, Ranunculus repens, Gagea lutea* men ej *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

S k o t t a r p. *Petasites* växer nedom ett stathus på Skottarp vid bäcken och följer denna något förbi vägskälet söder därom. Enligt en karta av år

1843 över frälsesäteriet Skönabäck motsvarar stathuset det dåvarande insocknefrälse arbetstorpet Lilla Skottarp, varom handlingar till den ovannämnda kartan upplysa, att det uppstått genom sammanslagning av de gamla redan vid denna tid förstörda Kille-, Skotta- och Gånghusen.

Landsvägen Dörröd—Skönabäck reglerades åren 1933—1934, varvid schaktningsjord hämtades bl.a. från pestrotslokalen i Skottarp. Följden härav har blivit, att *Petasites* växer med några små fläckar på denna vägsträcka och måttligt på landsvägsbrinkarna väster om ekonomibyggnaderna till Skönabäcks gård.

Talrik i alvegetation med *Anthriscus, Aegopodium, Filipendula Ulmaria, Crepis paludosa, Cardamine amara, Caltha palustris* och *Ranunculus ficaria.*

Häckeberga. Pestroten anträffas på två platser i Häckeberga, dels vid landsvägen från Genarp nedom bostadshuset i Möllehejdan, dels vid landsvägen mot Skurup c:a en km från vägskälet i Häckeberga. Den senare lokalen ligger på tomten till ett nu förfallet stathus samt på en vägreglering där bredvid. Den växer dessutom vid gårdarna Eksvång och Kämparp, lydande under Häckeberga säteri. Vid den förra gården i trädgården och vid en gammal märgelgrav därintill; vid den senare gården vid gödselstaden, som ligger intill den gamla trädgården. I Kämparp avses den gamla gårdstomten, vars ekonomibyggnader till större delen nu äro raserade.

Pestilensroten i Möllehejdan är 1907 eller 1908 ditplanterad som biväxt från Eksvång. För cirka 50 år sedan använde en äldre man, som bodde vid det förut nämnda stathuset vid Häckeberga, pestilensroten. Han kokte rotstockarna och använde dekokten förmodligen mot svinrödsjuka. — *Petasites* kallas i Häckeberga för »döneblad», »dönneblad» eller »dönneskräppor». (Se f.ö. sid. 299.)

Vid Skurupsvägen: talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Ranunculus repens, Galeobdolon, Stellaria holostea, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria,* vårlök och gullpudra.

Möllehejdan: måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Ulmaria, Crepis paludosa, Trollius europeus, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria,* vårlök och gullpudra.

Eksvång: måttlig med *Aegopodium, Anthriscus* och *Ranunculus ficaria.* I trädgården anträffas även *Myrrhis* och *Physalis.*

Kämparp: måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Geum urbanum* och *Chenopodium bonus Henricus.*

Gödelöv. LILJA nämner i sin flora av år 1838 en lokal för pestilensroten vid namn Björnstorpsmölla. En mölla med ovannämnda namn finns inte i våra dagar, men den av LILJA åsyftade *Petasites*-lokalen finns ännu, nämligen vid bäcken söder om Gödelövs kyrka, och pestroten börjar, där vägen Björnstorp—Genarp skär denna bäck, Gödelövsbäcken. Här har under 1800-talet legat en vattenkvarn, Gödelövs mölla, tillhörande Björnstorps gods. Enligt lagaskifteskartan 1867—68 markerar *Petasites* dock ej direkt tomten för denna kvarn utan en äng vid bygatan, där denna gick över bäcken. Platsen synes ha varit byns vattningslokal. Härifrån följer pestroten bäcken ned i Gödelövs ängar och slutar på Ettarps ägor strax ovan bäckens inflöde i Höjeå.

Mängdvis dels på bäck-kanten med *Anthriscus* och *Ulmaria* och därifrån i bäcken tillsammans med *Veronica Beccabunga, Sium latifolium, S. erectum* och *Caltha palustris,* dels i tät ängsvegetation med *Anthriscus* och *Geum rivale. Ranunculus ficaria* och rikligt med *Bellis perennis* i våraspekten.

Ettarp. Ettarps gård lyder under Björnstorps fideikommiss. Mellan boningshuset och ekonomibyggnaderna ligger vid landsvägen en vattninggåsdamm. Från denna utgår ett vattenförande dike längs med norra sidan av trädgårdsanläggningen kring boningshuset. Vid detta dike växer *Petasites* med början ett fåtal m från dammen. Enligt enskifteskartan 1818 och konceptkartan 1782 över Ettarps by låg denna med de 9 gårdarna i ring kring byns gatuvall. Denna omfattade det nuvarande området med vattendammen, vilken dock ej förefaller ha funnits vid denna tid. Den är i varje fall ej markerad på de båda kartorna. Gatuvallen torde dock ha varit sank, enär det vattenförande diket på de båda kartorna är tydligt tecknat som reglerat från nordvästra hörnet av gården nr 2.

Måttlig i buskage av al, björk, fläder, *Anthriscus, Poa trivialis, Geum urbanum, Ranunculus repens, Lamium album, L. purpureum, Glechoma, Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa.*

Dörröd. Vid norra sidan av landsvägen Skönabäck—Veberöd i vägkröken mellan gårdstomten Dörröd nr 8 och den cirka 50 m därifrån liggande väderkvarnen. Här har förut gått en bäck, och enligt enskifteskartan av år 1834 fanns, där pestilensroten står, en damm, som var byns vattningsställe.

Måttlig med *Aegopodium, Agrostis stolonifera, Triticum repens, Ranunculus repens, Glechoma, Achillea millefolium* utan *Ranunculus ficaria* i våraspekten.

Skogsmölla. *Petasites* växer nedom möllan vid bäcken och är förmodligen odlad tidigast någon gång på 1700-talet, enär den synes härstamma från ett område, som enligt en karta av år 1737 var skogbeväxt men enligt enskifteskartan 1820 var en liten kålhage tillhörande Skogsmöllan. *Petasites* saknas vid sagda bäck ovan Skogsmöllan.

Mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria* eller *Geum urbanum, Poa trivialis, Lamium galeobdolon, Oxalis acetosella,* humle, *Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa.*

Hasslemölla. Vid bäcken öster om byggnaderna men på andra sidan landsvägen växer pestilensroten. Genom fluviatil transport kan den härleda sig från Skogsmöllelokalen, men bl.a. på grund av avsaknad av växten på dämmet och vid bäcken på en avsevärd sträcka ovan detsamma synes den i likhet med förhållandena vid Skogsmöllan härstamma från en f.d. odling i eller vid trädgården. *Petasites* växer nämligen i enstaka exemplar alltfortfarande i trädgårdshäcken intill landsvägen. — *Petasites* kallas »döneskräppor» av ortens äldre befolkning.

Mängdvis, mycket hög och tät med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria* eller *Geum urbanum, Poa trivialis, Ranunculus repens* och *Ranunculus ficaria.*

B e d e n. Under 1700-talets mitt bestod Beden av 2 gårdar, Bedens by, som låg öster om vägen Rydsgård–Hylla, ungefär där byggnaderna till Bedens gård nu ligga. Väster om sagda landsväg fanns en stor kvarndamm med sin mölla vid landsvägen. Den talrika förekomsten av pestrot i kanten av trädgården till Bedens gård och därifrån åt norr längs med Skoghultvägen upp till landsvägen är ett minne från den bäck, som ledde vattnet från mölledammen, och utgör utan tvivel den äldsta nu levande pestrotsvegetationen i Beden. År 1864 byggdes ett villaliknande corps de logi, kallat slottet, öster om nuvarande Bedens gård, och anlades i samband därmed öster därom en vacker park och fruktträdgård. Denna trädgård med sin damm är ännu delvis kvar. I fruktträdgårdens sydvästra hörn växer *Petasites* vid bäcken, som kommer från trädgardsdammen, och upp i den försumpade och mossiga delen av fruktträdgården, vars äpple- och plommonträd samt hasselbuskar äro rikbevuxna med lavar. På denna plats har pestroten sannolikt planterats i samband med trädgårdens anläggande. Uppe vid trädgårdsdammen är *Petasites albus* planterad. En liten *Petasites hybridus*-fläck längre öster ut vid Skoghultvägen markerar trädgårdens forna gräns åt öster och synes ha uppstått genom ett ur trädgården erhållet och utkastat lukningsmaterial.

Talrik i försumpad fruktträdgård med *Aegopodium, Filipendula Ulmaria, Geum rivale, Cirsium palustre, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria, Adoxa, Chrysosplenium, Galeobdolon* och *Gagea lutea.*

K o g s h u l t. Där landsvägen från Skårby till Hylla skär bäcken vid Kogshult, växer pestilensroten i stora bestånd dels utmed bäcken, dels utmed vägen. Den markerar platsen för den forna byn Kongshult eller Kogshult, som den senare kallades. Fyndighetens utbredning överensstämmer bättre med den forna bebyggelsen enligt descriptionen från 1689 och den geometriska macklaturkartan över Kongshults by år 1703 än med förhållandena enligt lagaskifteskartan 1833 och 1843 över Kogshults by. Kronan avträdde Kongshults by till insockne frälse 1689, och ovannämnda beskrivning 1689 och kartan 1703 gjordes för den skull. Enligt denna karta synes pestroten härleda sig från kålhagen till gården nr 3, vilken dels gränsade till gårdens humlehage, dels till frukthagen.

Talrik—mängdvis och tät med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Geum rivale, Cirsium oleraceum, Dactylis, Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria, Anemone ranunculoides* och *Gagea spathacea. Poa trivialis* och *Geum urbanum* finnas i sommaraspekten.

Vid Söderåsens förkastningsbranter samt Himmelsberga, Stehag och Fogdaröd.

De pestrotsförekomster, som anträffas på Söderåsens förkastningsbranter o.s.v., äro nästan alla av gammal kåltäppenatur. Anmärkningsvärd är den vid Röstångabäcken rika förekomsten av fluviatil pestrot, som synes ha uppkommit i relativt sen tid.

M a g l e b y. Magleby är en by av ålderdomlig typ på norra sluttningen av Söderåsen. Här anträffas *Petasites hybridus* vid vägen, bäcken och ett gärde mellan Maglebyskola och Bösgård söder om vägen mot Kärreberga. På

Bösgårds ägor fortsätter pestroten vid bäcken. Bladen användas i Magleby som ett av korna mycket omtyckt foder. De äro starkt mjölkdrivande, och mjölken får ej smak av fodret.

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus,* slån, *Urtica, Dryopteris filix mas, Dactylis, Hypericum, Glechoma, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus ficaria.*

B l e k e s k ä r a. Blekeskära var Sveriges första papperskvarn, anlagd av TYKO BRAHE omkring 1570 och sedan flyttad till Klippan. Blekeskära blev sedan en mjölkvarn. Numera är driften nedlagd, och byggnaderna stå öde och förfallna. Pestroten är utpräglat lokaliserad till den gamla möllan; börjar på det lilla fallhuvudet vid trädgården och följer bäcken nedåt men ej långt. Den saknas sålunda vid det lilla sågverk, som ligger längre ned vid samma bäck. Pestroten vid Blekeskära härstammar förmodligen från Axelvold (se sid. 283).

Talrik i vegetation av al, ask, ek, hägg och fläder med undervegetation av *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Glechoma, Ranunculus repens, Lactuca muralis, Festuca gigantea, Geranium robertianum, Phalaris arundinacea* och *Filipendula Ulmaria.* I våraspekten förekomma svalört och vitsippor.

K o n g a. I mäktiga bestånd står *Petasites hybridus* utmed bäcken i Konga by från en plats, som benämnes Flyet, invid vilken torpet Konga nr 14 med sin kålgård har legat. Storskifteshandlingarna kallade platsen Hallingehus, och detta förmodas vara byns ursprungliga klockargård. Pestroten fortsätter därifrån utmed bäcken ned till den nuvarande landsvägsbron mot Knutstorp. Den växer även med gigantiska blad vid den lilla vägstump framme i byn, som leder mot norr och som är en rest av den forna bygatan, vilken här gjorde en tvär krök och tog anslutning till den nuvarande landsvägen mot Knutstorp, ungefär där nu förutnämnda landsvägsbron är. Denna *Petasites*-förekomst härleder sig enligt storskifteskartan från gården nr 5, vars kålgård sträckte sig från bygatan bort till vägen mot Gillastig. Fläcken vid denna väg är således av samma ursprung, som den förut nämnda. Pestroten finns dessutom talrik vid landsvägen utmed nuvarande prästgårdens trädgård och något förbi densamma mot Ask. Den förra prästgården är ännu kvar och ligger vid vägen mot Gillastig. Vid sistnämnda prästgård finns ej pestroten. Den nuvarande prästgården byggdes år 1923, och man anser, att byns klockargård en gång haft sin plats ungefär på denna tomt. I dansk och även i svensk tid har klockaren i Ask även varit klockare i Konga. Numera ha resp. byars folkskollärare denna syssla.

Greve CLAES WACHTMEISTER på Knutstorp har upplyst, att pestroten i Konga växer, där den gamla byn låg, och att växten tydligen haft någon mission att fylla som svinfoder eller dylikt. Enligt sägnen skulle den ha inplanterats av en medicinkunnig klockare som medel mot pesten (se Axelvold).

Pestroten finns tillsammans med *Tanacetum, Urtica, Anthriscus, Dactylis* och *Arctium* i en grusgrav vid landsvägen Konga—Ask vid Vindfälle nr 1, Asks socken. Till denna plats har den kommit för några år sedan med vägskrapningsmaterial från Konga.

På den förut nämnda lokalen i nuvarande Konga by står pestroten så

tät och gigantisk, att blott små enstaka skott av *Aegopodium, Anthriscus, Urtica* och *Artemisia vulgaris* kunna existera. Ingen annan vårvegetation än *Petasites.*

Gillastig. Denna lokal är omnämnd av LILJA 1838. Den befinner sig i kalvhagen utanför den ena uthuslängan till Gillastig nr 1.

Måttlig—talrik med *Agrostis, Triticum repens, Anthriscus, Rumex crispus, Ranunculus repens* och *Stellaria media. Ranunculus ficaria* finns i våraspekten men sparsamt.

Sonnarp (Asks s:n). Landsvägen Konga—Ask ombyggdes i Sonnarp år 1938. Innan dess låg på marken till Sonnarp nr 5 nordost om gårdstomten men vid östra sidan av landsvägen ett hus med sin täppa. Vid ombyggnaden av landsvägen kom den nya vägen att gå söder om huset. Detta revs, men täppan med sina växter: *Phlox,* rönn, fläder, röda vinbärs- och krusbärsbuskar är ännu kvar (1941) mellan den nya och den gamla delen av vägen. — I ett av stenrösena från den rivna byggnaden står *Petasites* sparsamt tillsammans med nässlor, baldersbrå, vitplister, hundäxing, kvickrot, jordreva, rölleka och maskros. *Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten men uppgives förr ha funnits.

Ask (Skåne-Ask). Pestroten står vid landsvägen framför tomten till Ask nr 3, f.d. klockargården. Här växer den vid gränsen till tomten nr 12 vid ett litet dike. Pestroten finns även på ett annat ställe i Asks by, nämligen vid vägen från Pårup, och platsen motsvarar den forna tomten till gården Ask nr 11. Här byggdes efter utflyttningen en stuga (s.k. undantagsstuga för änkan) och till denna hörde en trädgård. Som minne från denna står fortfarande pepparrot och pestrot. Ej långt från platsen har det funnits både kalmusrot och libbsticka, vilka man använde så sent som i slutet av 1800-talet.

Det synes, som om pestroten på det nuvarande Ask nr 3, som enligt beskrivningen till ek. kartbladet är boställe för klockaren i Konga och Asks församlingar (se Konga), planterats under den tid området varit klockarbol, d.v.s. efter år 1830, men den kan också ha först odlats vid en mellan åren 1789 och 1830 här befintlig husbebyggelse på gatuvallen.

Petasites sparsam i vägkantvegetation av hundäxing, hundkäx, renfana, brännässla och kardborre; vid klockargården finns även *Filipendula Ulmaria, Geum urbanum* och *Ranunculus ficaria.*

Röstånga. Det synes, som om pestroten i Röstånga tillkommit efter den tid (1831), då LILJA utgav sin lilla förteckning över sin hembygds växter. Han nämner ej *Petasites* från Röstånga men väl bl.a. en del vanliga växter, som *Tussilago farfara.* Hans lokal för densamma är Röstånga mölla. Nu växer även *Petasites hybridus* vid denna mölla. Den uppträder här i trädgården utmed den förbiflytande bäcken och följer denna därefter än fläckvis, än som en mer eller mindre utbildad kantbård. Nedkommen i Nedan- och Västergårdarnas ägor i den s.k. Kalvhagen, en albevuxen ravin, uppträder den även i den steniga bäcken, där den växer med låga bestånd tillsammans med enstaka *Mentha aquatica, Bidens* och *Cardamine.* Under de senare åren har *Petasites*-förekomsten i Kalvhagen något förminskats på grund av nedtramp-

ning av lösgående hästar. Framme vid Nedangården, som ligger mitt emot den forna tomten till Röstånga gästgivaregård (Röstånga nr 2), blir pestilensroten åter kraftig och följer bäcken med gigantiska blad förbi den stora bron i samhället och uppträder fläckvis och mängdvis ganska långt nedåt men når ej fram till Nackarpsbäckens inflöde.

Så framt pestilensroten odlats vid den gamla gästgivargården, följde den vid enskiftet tydligen ej med den del av Röstånga nr 2, som blev nuvarande gästgivargården, men väl den del, som uteslutande bedrev jordbruk, nämligen Västergård. Här växer den nämligen vid landsvägen mitt emot byggnaderna och kallas av befolkningen för »västergårdsrabarber».

Detta är denna plats och ej nuvarande gästgivargården, som LILJA i sin flora av år 1870 avser med sin uppgift »Röstånga nr 2 vid vägen».

Röstånga samhälle: mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Convolvulus sepium, Cirsium oleraceum, Phalaris, Angelica silvestris, Filipendula Ulmaria, Geum urbanum, Lapsana, Galium aparine* och *Ranunculus ficaria.*

K o l e m a. Pestroten växer rikligt vid kostallet till gården Kolema nr 7 och följer därifrån kanten av vägen. Nuvarande ägaren uppgiver, att växten ursprungligen inplanterats vid gården som medicinalväxt av en man vid namn NILS THORSTENSSON, som dog 1941 över 90 år gammal, eller av dennes fader.

Petasites med *Anthriscus, Ranunculus repens, Triticum repens, Dactylis, Geum urbanum, Cirsium oleraceum* och *Valeriana officinalis. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

E k e r ö d (Billinge s:n). Ekeröd är nämnt redan år 1838 av LILJA som lokal för *Petasites hybridus.* Av allt att döma har denna stått i trädgården vid en gärdesgård, där den fortfarande finns. Den har härifrån spritt sig på en liten åkerbit utmed en väg. Den finns även en km norr om denna gård, där ett hus, »Järahus», har legat. Enligt den s.k. Trolleholmsboken heter det bl.a.: »Järahus», fordom även »Giärahus». 1754 var det bebott av MÅNS NILSSON, — — — hade då en kåltäppa och betalade 24 öre i landgille. Detta ställe är första gången intaget i rustningslängderna 1739. Efter 122 års tillvaro revs huset. Det har alltså en gång varit ett rusthållartorp. Järahusen är nu blott en *Petasites*-fläck ute i en åker. Pestrotsfläcken cirka 50 m norrut minner med sin pepparrot än i dag om en liten inhägnad i anslutning till den stengärdesomgivna, långsträckta, forna gårdsplanen. Vid bäcken norr därom finns en större *Petasites*-fläck, om vilken terrängförhållandena vittna, att den tillkommit vid någon rännil från ovannämnda gårdsplan.

Frodig, tät och talrik tillsammans med *Anthriscus silvestris, Urtica dioica* och *Ranunculus ficaria.*

B i l l i n g e n r 7. Gården var LILJAS klockarboställe och bostad. Pestroten, omnämnd av honom först år 1870, växer ej numera på platsen.

H e m m i n g s b e r g a (Himmelsberga). Pestrotens ursprungliga odling i Hemmingsberga är av hög ålder. Den är en trädgårdsflykting på Hemmingsberga nr 1, från vars gårdstomt den följer häckar, gärden och diken och genom vattentransport förts till banvallen av Södra stambanan mellan Bosarps hållplats och Stehag. Det kraftiga beståndet vid banvallen har bildats efter år 1917.

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Potentilla anserina, Ranunculus repens, Filipendula Ulmaria, Cirsium oleraceum, Valeriana officinalis, Polygonum amphibium* f. *terrestre, Arrhenaterum elatius* och *Dactylis glomerata.*

Stehag. *Petasites* växer frodigt i diket vid landsvägen mot Rönneholm på Hassle 13 och 2[3], tillhörande resp. Hasslegården och Vedelsbäck. Även på 4[4] och 5 anträffas den. Pestilensroten ansluter sig till den forna byn Hassle, som nu är helt sprängd.

Talrik med *Aegopodium, Geum urbanum, Valeriana officinalis, Agrostis, Glechoma. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Kungshult. *Petasites hybridus* finns vid Kungshults gård, där den växer utmed östra stengärdet av trädgården och på kompost i en delvis igenfylld märgelgrav (med beteckningen 25 å kartan av år 1910 över $^3/_{32}$ mantal Attarp nr 1) invid gårdens stathus. Det förefaller, som om den ursprungliga odlingen av pestroten vid Kungshult ej skett vid den nuvarande Kungshultsgården, som är av tämligen sent datum, utan vid ett här förr befintligt hus, det s.k. Kungshuset eller Kongshultshuset. Enligt en karta över hemmanet Attarp nr 1 av år 1848 låg nämligen detta hus med sina byggnader inom trädgården till nuvarande Kungshultsgården.

En kraftig *Petasites*-vegetation står även vid Kungshults järnvägsstation, där Skarhultsvägen skär Eslöv–Kristianstad-järnvägen. Det avsedda området ligger på jordnumret Björnhusen nr 1 och har enligt utsago varit bebyggt med ett stathus, lydande under Kungshults gård. Från denna lokal synes genom jordschaktning eller dylikt på järnvägsområdet dels ett lika kraftigt bestånd ha uppstått på stationsområdet vid Skånska lantm. lokalförenings magasin cirka 300 m öster om, dels en kraftig fläck vid en järnvägstrumma cirka 350 m väster om platsen för ovannämnda järnvägsövergång.

Måttlig—talrik både vid Kungshultsgården och vid järnvägsövergången; vid den förra med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum*; vid järnvägsövergången även med *Poa trivialis, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus repens.* Som lämning från en numera förstörd hag- och lundvegetation uppträder på den senare platsen även benved, slån och *Stellaria holostea.* Det nuvarande Kungshults stationssamhälle var nämligen vid järnvägens tillkomst år 1897 en fälad, bebyggt blott med ett hus, nuvarande smedjan och gården Granelund.

Ranunculus ficaria saknas i *Petasites*-vegetationen, men både svalört och vitsippor växa talrikt vid Kungshults gård under avenbokarna, som jämte stengärdet och diket, vid vilket pestroten växer, bilda gräns för trädgården.

Lilla Jeppstorp (Skarhults s:n). På Lilla Jeppstorp eller Påskalyckehus nr 1[1], som är en mindre gård, tillhörande Skarhults gods, växer pestroten vid trädgårdens västra kant och i ett dike några m därifrån. Den är tidigt om våren en omtyckt biblomma. Växtplatsen är av gammalt datum.

Måttligt med *Anthriscus, Aegopodium, Poa trivialis, Arrhenatherum, Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens, Triticum repens* och *Dactylis glomerata. Ranunculus ficaria* saknas.

Fogdaröd. I denna by, som ligger i Höörs socken, växer pestroten på de förra och nuvarande ägorna av gården Fogdaröd nr 4. Den uppträder på den ursprungliga gårdstomten till Fogdaröd nr 4, där denna låg redan år 1735 och även vid enskiftet. Här anträffas pestroten i trädgården och vid stengärdena intill men framför allt i ängen och i diket utanför trädgården. Ängen har förr varit uppodlad och bevuxen med köksväxter och fruktträd och utgjort en del av den nuvarande trädgården. Vid diket börjar pestroten vid västra sidan av byvägen tillhörande Fogdaröd nr 4 på det område, som ligger mitt emot den plats vid östra sidan av byvägen, varest byns vattningsho en gång stått, och upphör ej förrän vid ägornas gräns i väster. Ägorna äro numera till större delen frånsålda huvudgården och brukas av skilda personer.

Från ett stengärde, som förr utgått från bygatan och skilt ägorna till Fogdaröd nr 4 och 5 från varandra, härstammar den *Petasites*-vegetation, som uppträder på Fogdaröd nr 1 vid den numera nedlagda järnvägen Höör—Hörby. Den markerar en f.d. lastageplats och har medföljt s.k. jordstenar, som år 1915 eller tiden däromkring försåldes och vintertid fraktades till Malmö stad.

Petasites hybridus kallas i Fogdaröd by »tordönneskräppor», och de avhuggna, späda bladen användes förr under våren som grönfoder åt svinen.

Den växer mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens* och *Geum rivale* eller med *Ranunculus repens, Geum urbanum,* ofta *Ranunculus ficaria* och understundom *Anemone nemorosa. Humulus lupulus* uppträder tillsammans med *Petasites* vid trädgårdsgärdet till gården Fogdaröd nr 4.

På Hälsingborg—Ängelholmsslätten.

På Hälsingborg—Ängelholmsslätten finnas, som förut nämnts, tvenne från varandra skilda utbredningsområden för pestilensroten. Förekomsterna på dessa två områden synas stå i ett visst sammanhang med *Petasites*-lokalerna vid säterierna Rosendal och Spannarp och resp. prästgårdar. I det förra området märkas prästgårdarna Kropp, Hässlunda och Bårslöv, i det senare Ausås. Intressant nog kan man skönja den betydelse säteri och prästgård haft för pestrotens ursprungliga odling även på de lokaler, som finnas på Ängelholmsslätten mot urbergsterrängen i öster.

Hälsingborg. Den klassiska lokalen för pestilensroten i Hälsingborg på 1800-talet var Fredriksberg, känd bl.a. av botaniserande skolpojkar under mitten av 90-talet. Redan LILJA nämner Hälsingborg. Numera är denna *Petasites*-lokal spolierad. Den sporadiska förekomsten i Öresundsparken beror på inplantering av stadsträdgårdsmästaren LANDSBERG, men den förstördes rätt snart av skridskoåkande barn. En liten koloni av *Petasites* finns i en dalsänka, som heter Jordbodalen. Här växer den på en om våren översilad mark. Den har av nuvarande ägaren till Sofiebergs handelsträdgård inplanterats någon gång på 1880-talet och härstammar från Skottorp i Halland. Vid Sofiero växer *Petasites hybridus* som prydnadsväxt i en bäckravin nedanför slottet. Den planterades år 1915 av kronprinsessan Margareta.

Sofiero: *Petasites* sparsam tillsammans med *Aegopodium, Cardamine amara, Carex remota, Filipendula Ulmaria, Rumex sanguineus, Geranium robertianum, Crepis paludosa, Urtica dioica, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.*

Jordbodalen: *Petasites* sparsam i liknande vegetation som i Sofiero men utan *Crepis* och *Carex* och med *Lycopsis* och *Angelica silvestris.*

Bälteberga. I västra kanten av parken på sluttningen väster om köksträdgården vid mynningen av en liten ravin. *Helix pomatia* lever på *Petasites*-bladen. Några tiotal m längre upp i samma ravin finns *Petasites albus* och på backen därintill *Arum maculatum.* Den senare har här en över 100-årig förekomst. *Petasites hybridus* omnämnd av LILJA 1870: »Bälteberga park vid ett bäckdrag».

Sparsam med *Aegopodium, Geum urbanum, Geranium robertianum, Stachys silvatica, Mercurialis perennis, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.*

Svalöv. Inom det område, som på ek. kartbladet betecknas med Karatoftatorp, har den nu helt försvunna byn Karatofta legat. Den låg kring bäck-kröken. Pestroten nere i bäcken, *Humulus,* de delvis rösade huslyckorna och rudera av byggnader minna ännu därom. *Petasites* står på denna plats numera nästan helt och hållet i den steniga bäcken, som i kanterna även är bevuxen med al, *Filipendula Ulmaria, Lythrum, Epilobium hirsutum, Angelica silvestris, Cirsium oleraceum* och *Solanum dulcamara.* Pestroten följer sedan det lilla vattenflödet och växer med små enstaka exemplar eller fläckar, när detta rinner genom fäladen, men nedkommen på f.d. Bolshusgårdens (Svalöv nr 7) näringsrika jordar blir den kraftig och fortsätter så fläckvis ganska långt ned genom Svalövs socken.

Svalöv nr 7 vid bäcken: talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Phalaris, Valeriana officinalis, Lythrum* och *Epilobium hirsutum.* Rikedomen på *Geranium palustre* vid bäcken frapperar. *Ranunculus ficaria* är ej direkt associerad med *Petasites* men växer dock med enstaka exemplar här och där utmed bäcken.

Axelvolds säteri (Svalövs s:n). Pestilensroten växer på flera platser i herrgårdens frukt- och grönsakssträdgård, fläckvis gigantisk.

Mycket i godsets historia talar för att den infördes eller åtminstone användes i samband med pestens härjningar strax före eller under året 1712. Bland annat må nämnas, att dåvarande slottsherrn i sin upprördhet lät överflytta Axelvold från Kågeröd till Svalöv, sedan år 1712 prästen i Kågeröd vägrat besöka en pestsjuk trotjänare men pastorn i Svalöv infunnit sig. Även pestrotsförekomsten i den närbelägna byn Konga förefaller stärka antagandet av tidpunkten för pestrotens användning mot pest vid säteriet. Slottsherrn till Axelvold hade nämligen vid denna tid patronatsrätt till Konga, och det ligger därför nära till hands att antaga, att det var dåvarande ägaren av Axelvold, som lärde klockaren i Konga bruket av pestroten.

Talrik—mängdvis med *Aegopodium, Geum urbanum, Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens, Lapsana, Urtica dioica, Convolvulus sepium, Galium aparine* m.fl.

Halmstad by. *Petasites* i kanterna av stora byvägen vid kyrkogårdsmuren, på nr 2,16 och 6 härleder sig från den forna klockarebostaden, numera gatuhuset nr 16. Växten har förmodligen ursprungligen vuxit i klockarens forna kåltäppa. Lokalen ej långt därifrån på nr 10^2 vid vägen till Sireköpinge synes ha uppstått genom avstjälpningsmaterial från den förra. Växten markerar dock den forna platsen för en byggnad med området på enskifteskartan 1827 betecknat »kasernen med lyckan».

Talrik—måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Urtica dioica, Dactylis, Triticum repens, Taraxacum,* enstaka pepparrot, *Glechoma, Lamium album* och *Carduus crispus*; på Halmstad nr 10^2 även *Geum urbanum, Geranium pratense* och uppväxande ask; utan *Ranunculus ficaria.*

Bullstofta säteri (Halmstads s:n). Talrik vid en bäck invid trädgården med *Aegopodium, Geum urbanum, Poa trivialis, Ranunculus repens, Geranium robertianum* och *Urtica dioica.* Pestroten härleder sig från ett år 1857 rivet kvarntorp och växte på sin nuvarande plats redan år 1873. Enligt 1801 års karta över Bullstofta säteri låg, där *Petasites* börjar vid bäcken, vattenkvarnens kålgård. Enär detta område på 1722 års karta betecknas »Möllareängen i vången god sidvall», synes pestroten i Bullstofta ursprungligen vara en kåltäppelokal, som tillkommit någon gång under 1700-talet.

Sofielunds säteri (Halmstads s:n). Pestroten växer väster om ladugården i och kring hönshuset. Här ha enligt muntlig uppgift legat tvenne smärre vattendammar invid kreaturs- och ägovägen till betesmarken och lövskogsområdet Ekbacken.

Med tillhjälp av tillgängligt kartmaterial har det kunnat bestämmas, att pestroten vid Sofielund kommit in tidigast under 1800-talet, och troligen inplanterats vid en större damm någon gång mellan åren 1848 och 1881 från granngården Bullstofta. Kartorna över Bullstofta säteri visa nämligen, att området var obebyggt år 1801, år 1848 fanns en kringbyggd fyrlängegård, men 1881 års karta över det utbrutna Sofielund har på den nuvarande pestrotslokalen en större vattendamm. Pestroten uppgives ha varit på platsen redan år 1873.

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus repens, Urtica dioica, Lapsana communis* m.fl.

Skromberga. *Petasites* växer på Skromberga gårds ägor vid en väggrop intill en bok- och ekdunge, kallad Hultet (inom området med beteckningen 4 på ek. kartbladet). Förekomsten av pestroten står förmodligen i samband med ett nöjesetablissemang med dansbana, som för c:a 40 år sedan fanns i Hultet och ägdes av en tysk vid namn DAUMANN.

Sparsam med *Anthriscus,* gräsvegetation och kraftigt boklövstäcke. Pestroten växer tillsammans med *Geum urbanum, Stellaria holostea, Galeobdolon, Schrophularia nodosa, Ranunculus repens, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.* Svalörten mycket sparsam.

Hässlunda. *Petasites* har ursprungligen odlats i prästgårdens trädgård, där den fortfarande växer och har spritt sig därifrån ett gott stycke nedåt bäcken därifrån. Den sista fläcken anträffas på gården Bjärsgårds ägor

helt nära och väster om vägen Tågarp—Mörarp. Utmed denna landsväg finnas tvenne fläckar, den ena söder om Hässlunda by, den andra norr därom. De synas vara vägbreddningslokaler. *Petasites hybridus* f. *ambiguus* är funnen mycket sparsam tillsammans med huvudformen några fåtal m från prästgårdens trädgård vid diket.

Talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Glechoma, Ranunculus repens*; i prästgårdsträdgården med *Ranunculus ficaria*. I det rinnande vattnet växer pestroten tillsammans med *Veronica Beccabunga*.

Bårslöv. *Petasites hybridus* växer i sydvästra delen av prästgårdens trädgård mellan två dammar och upp mot kyrkmurens sydvästra hörn. Den synes markera prästgårdstomten innan år 1877 men är troligen av yngre datum och ursprungligen planterad som prydnadsväxt vid den västra av de ovannämnda dammarna. Finns dessutom på prästgårdens ägor på kompost öster om den östra av dessa dammar och vid en märgelgrav väster om vägen till Fjärestad.

Talrik i gräsmatta av *Dactylis, Triticum repens* och *Poa trivialis* med *Aegopodium, Anthriscus, Lamium album, Urtica dioica* och enstaka *Filipendula Ulmaria*.

Görarp. Pestroten anträffas vid Gärarpsbäcken i sydvästra hörnet av den parkliknande trädgården till Södregården. Därifrån följer den bäcken nedåt i den söder därom liggande hästhagen och uppträder i denna med ganska stora fläckar även på ravinens ena sida. Växten är synbarligen ursprungligen planterad i trädgården och fanns där redan år 1917.

I trädgården måttlig i snår av nässlor med *Anthriscus, Galium aparine, Ranunculus repens* och *Geum urbanum*.

Norra Vallåkra (Fjärestads s:n). *Petasites hybridus* växer på en erosionsbrant av Råån, Norra Vallåkra nr 2. Platsen kallas Lunden eller Brantebacke, på vilken pestroten förekommer måttlig—talrik med jättelika exemplar i en trädodling av poppel, ask, alm, al, björk och rönn med undervegetation av *Geum urbanum* och om våren *Ranunculus ficaria* och enstaka vitsippor. Troligt är, att växten kommit till platsen med avstjälpningsmaterial och detta kanske långt tillbaka i tiden, enär under senare delen av 1700- och förra hälften av 1800-talet en väg gick här förbi. Pestroten är enligt uppgift åtminstone mer än 50 år gammal på platsen. För cirka 25 år sedan använde en pensionerad folkskollärare, boende i Norra Vallåkra, bladen från denna lokal som gröngödsling i sin trädgård.

Hjortshög. *Petasites* växer på Hjortshög nr 3 och härstammar från en gammal tomt därstädes, som begränsas dels av bäcken, dels av ett stengärde, båda med pestilensrot. Enskifteskartan av år 1836 visar, att området ifråga var före enskiftet tomt och hage till dåvarande s.k. Bäckagården, Hjortshög nr 2. På grund av fluviatil transport och upprensning följer pestilensroten antingen som fläckar av skiftande storlek eller som bård bäcken nedåt genom Hjortshögs ägor, även där bäcken numera är täckdikad. Inkommen på säteriet Rosendals ägor uppträder *Petasites* mängdvis med mycket

kraftiga exemplar i och vid bäcken och i ängsvegetationen bredvid ända ned till torpen i Västraby. Sedan bli *Petasites*-förekomsterna mera sporadiska och små och upphöra helt strax ovan Hjortshögsbäckens inflöde i Holkbäcken. Det synes, som om den här skildrade *Petasites*-lokalen förr eller senare kommer att få kontakt med den gamla lokalen vid Rosendals slott.

Kompostlokaler äro förekomsterna vid ovannämnda Hjortshögsbäck på ägorna till Hjortshög nr 1 nära vägbron mot Hälsingborg och vid smedjan i Hjortshög. En *Petasites*-förekomst vid landsvägen Hjortshög—Rosenlund på Hjortshög nr 10 och en fläck vid byvägen vid Hjortshög nr 3 synas ha uppkommit på grund av breddningsmaterial eller något dylikt. *Petasites hybridus* f. *ambiguus* är funnen både i Hjortshög och i Västraby.

Hjortshög: talrik—mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Ranunculus repens, R. auricomus* och *Dactylis. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Västraby: mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Geum urbanum, Poa trivialis, Ranunculus auricomus, Scrophularia nodosa, Angelica silvestris, Cirsium oleraceum, Phalaris arundinacea, Epilobium hirsutum, Anemone nemorosa* och *Ranunculus ficaria.*

Rosenlund. Vid vägen mellan Hjortshög (Hjortsby) och Rosenlunds gård vid en handelsträdgård och intill vägkorset mot Påarp på Rosenlund nr 1. Enär platsen före ägostyckningen år 1913 var en s.k. mad, synes *Petasites*-lokalen ha uppstått genom vägförbättringsmaterial eller vägskrapeavfall, hämtat från Hjortshög. *Petasites* uppgives nämligen ej vara odlad. Kanske har den dock medförts dit av skolungdom.

Sparsam med *Aegopodium, Anthriscus, Ranunculus repens* och gräs. *Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Rosendal. Kring sekelskiftet 1600 uppstod Rosendals slott och egendom genom köp och byten av riksrådet ANDERS BILLE, som lät bygga borgen

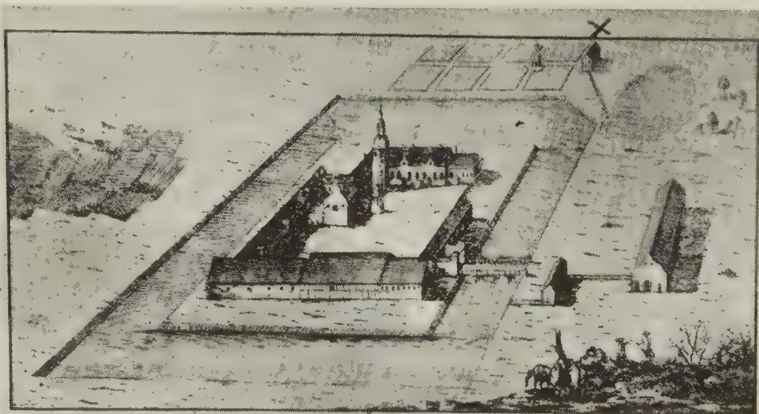

Fig. 52. Rosendal 1680, enl. Burman-Fischer.

Fig. 32. Byggnaden är Rosendals första mangårdsbyggnad.

1615. Slottets trädgårdar ha sedan egendomens tillkomst haft skiftande öden. I anslutning till den ursprungliga mangårdsbyggnaden, som antagligen är från senare delen av 1500-talet och i vilken byggnad riksrådet bodde under den tid borgen restes, anlades en trädgård väster om den ovannämnda mangårdsbyggnaden. Denna, som ännu är kvar, ligger norr om vallgravarna och kallas än i dag för Billehuset.

Men det synes, som om man under 1600-talets senare del anlade en annan trädgård väster om borgen och i anslutning till corps de logiet, enär på en karta över Rosendal, daterad 1768, området ifråga kallas gamla trädgården. På denna karta är den äldsta trädgården utvidgad och benämnes »nya trädgården med humlegården».

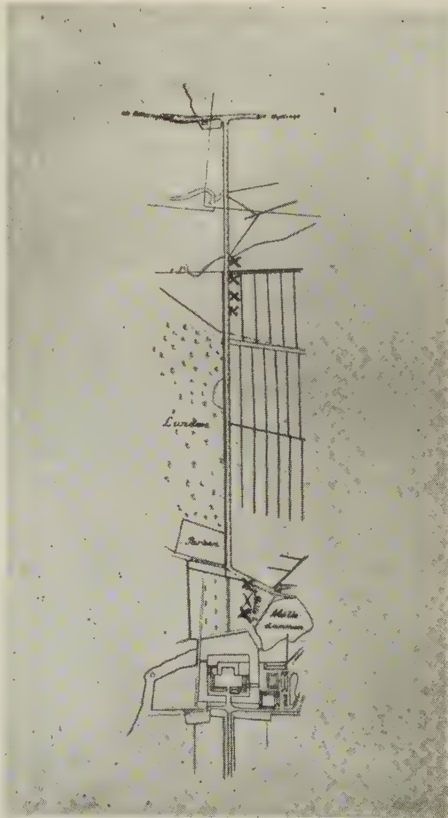

Fig. 33. *Petasites hybridus* inlagd på 1851 års karta över Rosendal.

Pestrotens förekomst vid Rosendal är först nämnd av Lilja år 1838 i hans flora, där han betecknar lokalen som Rosendals park. Om denna Liljas uppgift är riktig, torde pestroten ha planterats någon gång efter år 1768, enär denna park synes enligt tillgängligt kartmaterial ha tillkommit någon gång mellan detta årtal och Liljas uppgift. Men det egendomliga är, att pestroten saknas helt i och vid denna park, som ännu existerar och kallas för promenadparken. *Petasites hybridus* växer däremot i och kring den ursprungliga trädgården, som av befolkningen än i dag kallas för Billeträdgården och som ligger söder om och intill parken.

Det synes därför som om växten härleder sig från den äldsta 1600-talsträdgården. Den förekommer dessutom mycket sparsam i den numera torrlagda mölledammen och mera talrik vid östra kanten av gårdsvägen, som leder till landsvägen mot Hälsingborg.

I den s.k. Billeträdgården, som användes till köksträdgård, växer *Petasites hybridus* talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Geum urbanum, Filipendula Ulmaria* och *Ranunculus ficaria.*

Kropps by. Pestroten finns i prästgårdens trädgård vid ett parallelltrapetsformat litet område, avsatt till potatisåker, och där förekommer växten

talrik å halva södra och hela östra åkerrenen. På övriga platser i trädgården finns den ej. Lokalen är nämnd av LILJA år 1870.

Aegopodium, Anthriscus, Glechoma, Urtica dioica, Lamium album och *Geum urbanum*. Här och var växer även *Chelidonium majus*.

F l e n i n g e (Flenninge). En *Petasites*-fläck växer intill Fleninge nr 2 på norra sluttningen av landsvägen Hyllinge—Hälsingborg strax innan den söder om vägen gående Rosendal—Hyllingebäcken tvärar densamma. Synes vara en vägbreddningslokal, härstammande från Rosendal.

Måttlig med *Aegopodium, Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Geum rivale, Stachys palustris, Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Cirsium oleraceum*. *Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

D j u r a m å s a (Allerums s:n). Söder om gårdstomten till Djuramåsa nr 7 växer pestroten vid en märgelgrav. Den är inplanterad vid sekelskiftet för sina vackra blommors skull och härstammar från Rosendal.

Måttlig men tät och hög tillsammans med *Ranunculus repens, Urtica dioica, Agrostis stolonifera, Triticum repens, Anthriscus silvestris* och *Cirsium arvense*.

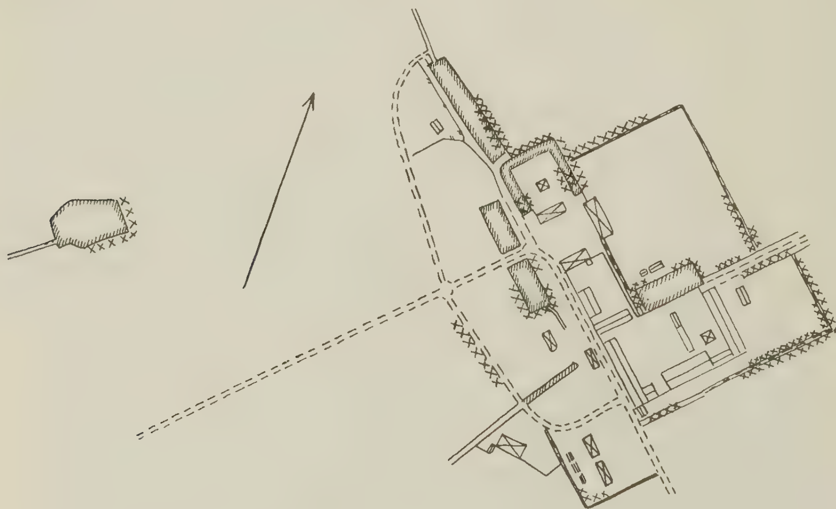

Fig. 34. *Petasites hybridus* vid Spannarps säteri.

S p a n n a r p s s ä t e r i. Vid kanaler, diken, dammar, vattengrav, gärden, häckar, komposthög och potatisstackar m.m. vid och i närheten av byggnaderna till Spannarps säteri. *Petasites* är odlad som prydnadsväxt vid dammarna och kanalerna.

Mängdvis med *Aegopodium, Anthriscus, Mercurialis* och *Filipendula Ulmaria* eller med *Ranunculus repens* och *Geum urbanum*. Ofta är undervegetationen på grund av pestilensrotens rikedom i hög grad artfattig och endast bestående av *Aegopodium, Urtica dioica* och *Ranunculus ficaria* eller t.o.m. blott av *Ranunculus ficaria*. I senare fallet är svalörten mycket riklig.

A u s å s. Pestroten växer på prästgårdens tomt i kanten av en liten björkhage, som anlades under andra decenniet på 1900-talet. Förut hade området varit avstjälpningsplats för prästgården, och då var pestroten rikligare än nu.

Måttlig med *Aegopodium Podagraria, Lamium album, Ranunculus repens* och *Ranunculus ficaria.*

H ä r n i n g e. I »Härninge, Ausås skn, norr om byn», som LILJA i sin flora av år 1838 benämner denna *Petasites*-lokal, anträffas pestroten allt fortfarande vid en bäck, där denna tväras av landsvägen strax innan järnvägen. LILJA hänför denna lokal till den grupp, som i äldre tider blivit planterad vid städer och gårdar och sedan förvildats. Pestroten härstädes markerar icke någon gård i Härninge by, som före utbrytningen låg på jordområdet sydväst om den nuvarande *Petasites*-lokalen, men väl den plats, där byns fägata skar bäcken. Pestilensroten utpekar således den forna fädriftens vattning i Härninge by.

Talrik med *Anthriscus, Poa trivialis, Dactylis, Arrhenatherum, Alopecurus, Filipendula Ulmaria, Angelica silvestris, Valeriana officinalis, Scrophularia nodosa* och *Ranunculus repens. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Å s t o r p. I en av kompost nästan helt fylld märgelgrav i kvarteret Kråkan hörande till området Blåsebacke. Lokalen ligger vid järnvägen mot Mölle. Pestskråpet i den forna märgelgraven är av mycket ungt datum, enär den ej funnits där, medan graven var orörd. Den härstammar troligen från någon villatomt i närheten. *Petasites hybridus* synes f.ö. saknas i Åstorp.

Sparsam med *Anthriscus, Dactylis, Arrhenatherum, Filipendula Ulmaria, Geum rivale* och *Ranunculus repens.* Svalört saknas.

V e d b y. Pestilensroten växer på Bäckagården (Vedby nr 2) kring svinrastgården, i vilken byns gamla källa ännu sipprar fram. Växten fortsätter därifrån längs bäcken in på prästgårdens ägor och är rik på den nyanlagda hållplatsen (prästgårdens forna kåltäppa) nedanför nya kyrkogården. På andra sidan byvägen uppträder pestroten med kraftiga ruggar i bäcken, där denna går genom ängen med kabbleka, ängsbräsma, skogssäv och älggräs invid Bäljaneå.

Från lokalen i Vedby planterades för c:a femtio år sedan pestskråpet vid Älvdalens herrgård c:a 3 km därifrån. Den växer här sparsamt i en hasseldunge intill ett källsprång på sluttningen av den lilla bäckravinen norr om corps de logiet. Området är nyligen planterat med små granplantor.

Petasites hybridus i Vedby växer talrik med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Filipendula, Geum urbanum, Ranunculus repens, R. ficaria* och *Anemone nemorosa. Cardamine amara* och *Scrophularia nodosa* uppträda understundom i *Petasites*-vegetationen.

Ö s s j ö (Åsbo-Össjö). Pestroten växer vid västra sidan av byvägen på mark, tillhörande Össjö farm nr 5, c:a 200 m söder om kyrkan. På jordlotten har legat bydammen och mellan denna och byvägen enligt lagaskifteskartan av år 1831 kålhagarna till dåvarande utsocknefrälsehemmanen Össjö nr 14 och nr 5. *Petasites* växer på den plats, som tillhörde den senare gårdens kål-

hage. Några få *Petasites*-exemplar finnas även vid västra sidan på sluttningen av den högt liggande landsvägen vid övergången av Pinneån (Brodala). Exemplaren ha troligen förts dit genom jordschaktning från ovannämnda lokal i Össjö. Pestroten anträffas även med några exemplar vid kyrkan, där bäcken skär Berchshillsvägen. Fortsätter man vägen mot Munka—Ljungby, finner man slutligen pestroten vid inkörseln till Össjö sätesgårds stallar. *Petasites hybridus'* förekomst i Össjö synes ursprungligen kunna hänföras till lokalen vid Össjö farm och Össjö sätesgård. Den senare lokalen utgör nämligen utsidan av stengärdet till nordöstra hörnet av sätesgårdens forna köksträdgård. *Petasites* vid kyrkan är antingen planterad eller ditforslad med vägförbättringsmaterial i sen tid från lokalen vid Össjö farm nr 5.

Pestroten vid Össjö farm nr 5 växer sparsamt med *Aegopodium, Anthriscus, Poa trivialis, Triticum* och *Ranunculus repens.* Den är under de senare åren kraftigt decimerad på grund av upprepade påfyllningar av material ur den närliggande cementbrunnen. Vid Össjö sätesgård växer den även sparsamt i liknande vegetation som vid Össjö farm men med inslag av *Geum urbanum.* På och vid stengärdena kring den forna köksträdgården rikligt med *Chelidonium majus.*

Vid Kullens förkastningsbranter och området sydost därom.

Pestrotslokalerna i Kullabygden äro till sitt ursprung av skiftande karaktär, men i allmänhet synes pestroten härstamma från gamla kåltäppor vid enstaka mindre gårdar eller hus och har troligen ursprungligen haft en praktisk-medicinsk betydelse. Härifrån skilja sig förekomsterna vid Krapperup, Fågelviken och Eleshult, där pestilensroten inplanterats i sen tid som prydnadsväxt.

Mölle. Pestrotslokalen anträffas i en trädgård på villatomten Kulla nr 1[8] strax inom entrén till fridlysningsområdet på Kullaberg. Här växer den numera tillsammans med andra prydnadsväxter i ett dike, som för avloppsvatten från Djupadal ned till sundet. Pestrotens odling synes ursprungligen haft sin anslutning till en stugubebyggelse från mitten av 1800-talet några fåtal m från nuvarande villatomten. *Petasites* växer dessutom vid stigen, som leder från Mölle järnvägsstation ned till den s.k. Fågelviken, helt nära havet invid villatomten Möllehässle nr 11. Den växer här tillsammans med *Myrrhis, Mulgedium alpinum, Aegopodium, Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Triticum repens* och är ursprungligen inplanterad från Krapperup för c:a 20 år sedan.

Kulla: sparsam invid vegetation av *Aegopodium, Cirsium oleraceum, Juncus effusus, J. lamprocarpus, Geum rivale, Cardamine amara, Lathyrus pratensis, Poa trivialis, Prunella vulgaris, Rumex acetosa, Ranunculus repens, Holcus lanatus, Equisetum arvense, Triticum repens, Urtica dioica* samt under våren *Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa.*

Krapperup. *Petasites hybridus* finns vid Krapperups slott i en fuktig backsluttning mot väster. Den förekommer även i mindre bestånd på andra ställen i parken i fuktig jord i hel- och halvskugga. Bl.a. växer den

invid vattenkanten på en holme i slottets parkdamm. *Petasites hybridus* är inplanterad från Spannarp i tämligen sen tid, förmodligen under andra decenniet av 1900-talet. Den fanns vid slottet i rätt stort bestånd redan år 1921.

Talrik med *Aegopodium, Filipendula Ulmaria, Mulgedium alpinum, Polygonum bistorta, Allium ursinum, Oxalis, Geranium robertianum, Ranunculus repens, Glechoma, Geum rivale, Urtica dioica, Poa nemoralis, Festuca gigantea, Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa.*

Eleshult nr 2. Vid vägen Krapperup—Nyhamnsläge ligger intill Krapperups folkskola gårds- och trädgårdstomten till Eleshult nr 2. *Petasites* växer här vid en stensatt damm och är för sina vackra blommors skull inplanterad för 6—7 år sedan från Skottorp i Halland av nuvarande ägaren.

Måttlig med *Anthriscus, Ranunculus repens, Triticum repens, Geum urbanum, Rumex domesticus, Polygonum amphibium* f. *terrestre* och *Aquilegia vulgaris.*

Brunnby. Den lokal av *Petasites hybridus,* som finns på Brunnby prästgårds tomt, synes vid första påseendet knappast vara den, som LILJA år 1838 nämner i sin flora. Men då området intill nämnda tomt varit mycket sidlänt före täckdikningen, kan den nuvarande *Petasites*-lokalen vara densamma, som den av LILJA åsyftade, dock kraftigt reducerad. *Petasites hybridus* saknas för övrigt i Brunnby by och närmaste omgivningar.

Måttlig med *Aegopodium* och *Anthriscus. Ranunculus ficaria* saknas i våraspekten.

Rögla (Jonstorps s:n). *Petasites hybridus* växer vid det västra stengärdet av trädgården till gården Rögla nr 1. Denna, som utgör en gammal boplats med offersten och stenverktyg, funna i dess mark, var under 1600-talet ett kronoskattehästhemman. Dess befolkning härjades svårt av pesten år 1710, då blott en person, en flicka, överlevde farsoten.

Sparsam med *Anthriscus, Dactylis, Geum urbanum, Ranunculus auricomus, Hesperis matronalis* och *Ranunculus ficaria.*

Södåkra (Jonstorps s:n). Vid ett stengärde till gården, Södåkra nr 2. Gärdet begränsar gårdens nuvarande hönsrastgård åt väster, som i sitt sydvästra hörn ägt en nu igenfylld damm. Enligt enskifteskartan av år 1822 fick gården jordnumret Södåkra nr 2^4 och blev vid skiftet stamhemman för tvenne andra gårdar.

Måttligt med *Anthriscus, Poa trivialis, Geum urbanum, Ranunculus repens* och *Tanacetum vulgare. Ranunculus ficaria* saknas.

Jonstorp. I och vid västra stengärdet av trädgården, hörande till gården Jonstorp nr 10. Härifrån har *Petasites hybridus* spritt sig vid vägen mot Södåkra och står vid denna på mark, tillhörande gårdarna Jonstorp nr 9. Den västligaste *Petasites*-fläcken på nr 9 markerar en förr där befintlig vattningsdamm.

Kyrkoherde H. D. WALLENGREN planterade på sin tid *Petasites* vid en damm i Farhults prästgårdsträdgård. *Petasites* är där numera förstörd och så även dammen. Denna låg i nuvarande vildparken.

Jonstorp nr 10: Talrik med *Anthriscus, Poa trivialis, Triticum repens, Geum urbanum, Glechoma, Ranunculus ficaria* och *Anemone nemorosa*.

M j ö h u l t. Mjöhultslokalen är av ålder väl känd av ortens befolkning. Den finns vid östra kanten av vägen Mjöhult—Jonstorp mellan tomterna till två torp. Marken tillhör Mjöhultsgården (Pottmjöhult nr 1), och på ek. kartbladet benämnes området Björkeröd. *Petasites*-exemplaren, som lidit av de sista årens vägbreddning och asfaltbeläggning, stå närmast det södra torpet och skulle kunna tänkas ha utvandrat från dettas täppa men härleda sig från gammal bebyggelse. Enskifteskartan av år 1827 visar en tvålängebyggnad på platsen.

Sparsam med *Anthriscus, Poa trivialis, Glechoma, Ranunculus repens* utan *R. ficaria* i våraspekten.

S v e d b e r g a. ARESCHOUG skriver i sin flora, att *Petasites officinalis* växer i ett kärr i Svedberga, Kattarps s:n, enligt uppgift lämnad av kamrer G. J. SÖDERVALL. Den åsyftade lokalen finns vid ett torp, Svedberg nr 11, 12, lydande under Svedbergs gård. Den växer i en stengärdesgård och ett bredvidliggande vattenfyllt dike sydost om torpet. Stengärdet bildar gräns mellan en sidländ åker och skogskratt. Pestroten växer ej in i skogskrattet men väl något in i den år 1907—10 rördikade åkern. Redan år 1864 fanns pestroten på platsen men då i den nuvarande åkern. Enligt karta av år 1731 var denna då en inhägnad liten lycka i gles alskog med små buskar i Svedbergs skog. Ingen bebyggelse fanns då på platsen, utan lyckan tillhörde jämte andra lyckor i skogen åboar i byn. Men på kartan av år 1800 benämnes området huslyckan, och torpbebyggelsen är markerad på sin nuvarande plats. Allt talar sålunda för, att pestroten är planterad under 1700-talet och då sannolikt kring mitten av seklet eller under senare delen därav och att pestrotslokalen ursprungligen är en kåltäppelokal. *Petasites* gör här verkligen skäl för namnet rödskråp, ty blomstänglarna äro synnerligen starkt färgade.

Krattskogen är av samma beskaffenhet som i början av 1700-talet. Den består av al, lönn, bok, hassel, ask och hägg med en undervegetation av vitsippor, skogsfräken, rams, ekorrbär, kaprifol och mossa.

Måttlig med *Anthriscus, Filipendula Ulmaria, Geum rivale, Geum urbanum* och starkt inslag av den intilliggande lundens undervegetation: *Anemone nemorosa, Ranunculus ficaria* och *Mercurialis perennis*.

Petasites hybridus som gagnväxt.

Av det föregående framgår, att *Petasites hybridus* varit en gammal kulturväxt, som sedermera spritt sig spontant i det skånska landskapet, förnämligast med tillhjälp av rinnande vatten. Man finner, att den i stort sett hör till den bybebyggelse, som fanns före enskiftets dagar, och att den haft praktisk betydelse.

Den mera populära åsikten om densamma är, att den införts i vårt

land under digerdödens dagar. Denna åsikt synes ha uppstått av växtens svenska namn (pestört, pestrot, pestskråp) samt genom det av folkundervisningen framkallade språkbruket, då ju i stort sett blott digerdöden betecknas med namnet pest. Denna rätt populära åsikt jävas åtminstone inte direkt av den växtetikett, som finns på Skansen i Stockholm inom krydd- och medicinalväxtområdet och på vilken står: »Pestskråp, *Petasites officinalis*. Roten är stärkande och drifvande. Har af fordne Munkar blifvet nyttjad mot pesten lärdes på 1700-talet.»

Under medeltiden fick pesten en fruktansvärd omfattning i Europa och rasade särskilt kraftigt under 1300- och 1400-talen men fortsatte även med svåra epidemier under de följande århundradena. *Petasites* var under denna tid pestörten för södra och mellersta Europa.

Den, som synes först ha påpekat växtens värde mot pest, är den grekiske botanisten och läkaren DIOSKURIDES. Han kallar den *petasites* och nämner, att de stora, otäcka bladen försmås av boskapen och ej kunna brukas av människor, medan däremot roten är ett gott medel mot pest. Hans verk översattes till tyska år 1478. Italienaren MATTHIOLUS och tysken BOCK, som båda levde på 1500-talet, skriva även, att *Petasites* är ett gott hjälpmedel mot pest. Ur den tyska översättningen av MATTHIOLUS' örtabok citeras: »Es ist mit viler erfarung befunden worden / das dise wurtzel wider Pestilentz behülfflich ist / das puluer eines halben lots schwer in guttem weisem wein eingenommen / sich in ein warm bett gelegt / zugedeckt / und geschwitzt / dann sie jagt das gifft mit gewalt durch den schweiss».

Om *Petasites* under medeltiden varit en känd pestört på kontinenten, torde det dock vara tvivelaktigt, huruvida så varit fallet i Norden. Den är nämligen ej nämnd i de läke- och örtaböcker, som då här skrevos, och helt andra växter rekommenderas i dessa mot pestilentia.

Pestilensrotens nuvarande utbredning i Skåne synes ej heller lämna stöd för uppfattningen, att växten använts där under medeltiden. Trots förekomsten av ganska många kloster anträffas nämligen *Petasites* blott på tre ställen, som kunna tänkas haft samband med klostrets örtagård, nämligen vid Börringekloster, Övedskloster och i Östra Tommarp.

Vi ha dessutom i Liber daticus, en gåvobok, som lämnar från mitten av 1100-talet till början av 1400-talet ganska många uppgifter om katolska kyrkans, enkannerligen Lunds domkyrkas egendomsförhållanden i detta landskap. Vid besök på ett stort antal av de i nekrologierna nämnda platserna har det befunnits, att pestroten i stort sett saknas på ifrågavarande områden. Förutom de tre förut nämnda klostren kunna nämligen blott lokalerna Venestad, Smedstorp, Vallkärra,

Bälteberga och kanske även Hjorthög möjligen sättas i samband med munkars och nunnors verksamhet.

Petasites-förekomsterna i Övedskloster synas ha uppstått genom fluviatil transport från den väster därom liggande gården Branstaholm, och de rika förekomsterna av pestilensroten i Östra Tommarp vid de fyra möllorna, vilka en gång donerats till premonstratenserklostret, förefalla ha uppstått genom fluviatil transport från den genom enskiftet sprängda byn Tågarp. Även förekomsten vid Börringekloster synes knappast kunna härledas från medeltiden. Området torde nämligen då ha varit en del av Börringesjön, och någon annan förekomst av pestilensrot finnes ej vid denna herrgårds byggnader eller trädgårdar.

Av de övriga här ovan nämnda lokalerna torde *Petasites* i Venestad, Vallkärra och Hjortshög, ehuru den växer på eller nära jord, som under medeltiden hört till Lunds domkyrka, dock ej ha så hög ålder, bl.a. därför att dessa jordar varit prebenden, som icke brukats direkt av kyrkans män. Den enda plats med pestilensrot, som med större sannolikhet skulle kunna tänkas ha något samband med munkars eller nunnors verksamhet i Skåne, är Smedstorp; i så fall skulle den leda sin uppkomst från den tid, då reformationen bröt in över Danmark och Skåne. De nuvarande *Petasites*-lokalerna vid detta herresäte kunna emellertid ej ha uppstått under denna tid, men växten kan väl tänkas vara flykting ur en odling från reformationstiden. — Pestilensroten i ravinen vid Bälteberga är förmodligen av mycket yngre datum och till synes planterad av en biologiskt intresserad person.

I den skandinaviska litteraturen är pestilensroten först nämnd av Niels Michelsen Aalborg i hans Medicin eller Laegebog, tryckt i Köpenhamn år 1633: »Petasites, Pestelentzört. Denne ört kaldis saa fordi hun er en Leegdom mod Pestelentzis Forgift. Stød den til Pulver / tag der aff it quintin / och giff ind i Win — der paa vel svedet / drifuer met made forgiften ud af Lifuet/.

Roden støt grøn som it Plaster / lagae ofuer vidbranden eler Bulden giør den tidig oc moen oc uddrager Roddet.»

Niels Michelsen Aalborg hade i sin ungdom även i utlandet studerat medicin, innan han blev prästman. Då han lät trycka sin bok, var han präst i Köpenhamn. Men enär han dessförinnan varit präst först i Hammarshus vid Kristianstad, sedan pastor i Nosaby och Araslövs församlingar invid samma stad samt prost i Villands härad och därefter i Luggude och S. Åsbo härader, torde de råd han giver i sin bok ha varit tillämpliga icke blott på de danska öarna utan även

på förhållandena i Skåne. Detta desto mer sannolikt, som en annan av hans böcker bevisligen använts här ända in på 1700-talet.

Tidpunkten för pestilensrotens införande i Skåne bör därför med största sannolikhet sättas till första delen av 1600-talet. Men pestörten synes dock ej ha blivit föremål för större odling förrän vid mitten av samma århundrade.

AALBORGS samtida, den småländske kvacksalvaren ARVID MÅNSSON, Rydaholm, har ej upptagit pestörten i sin berömda örtabok. De nuvarande förekomsterna av pestilensroten vid Rosendal, Årup, Trolle-Ljungby, Hanaskog och Långaröd vittna även härom. De fyra först nämnda herresätena ha nämligen icke tillkommit tidigare än under förra delen av 1600-talet, och den forna Långarödsgården revs under samma århundrade. *Petasites* i Simrishamnstrakten och Österlen synes peka på samma tid. Mängdvis spontant förekommande, redan av LILJA nämnd *Petasites* vid Tommarpsån, den rikaste förekomsten i Skåne, torde tyda på särskilt hög ålder för växtens odling. Denna trakt härjades också svårt av pesten under 1600-talet. Så bortrycktes år 1655 två tredjedelar av invånarna i staden Simrishamn.

Pestilensroten synes först ha odlats i herrgårdarnas kryddgårdar och trädgårdsanläggningar. Detta skönjes ännu vid Rosendal, Årup, Gyllebo och Ingelstad.

År 1672 hade den vid Strängnäs gymnasium verksamme Medicine och Physices Lektorn JOHANNES PALMBERG av KARL XI fått ensamrätt på tio år att i hela riket på svenska utgiva och försälja en örtabok. Denna hans »Serta florea svecana» eller »Svensk Örtekrantz» utkom år 1684. Författaren säger i sitt företal, att avsikten med boken är, att den skall användas i skolor och gymnasier för att, i fall de, som studerat, få ett ämbete ute på landet och något stycke från de städer, där doktores och apotekare icke finnas, och Gud sedan kastar någon sjukdom antingen på dem själva eller deras barn och husfolk, de skulle kunna genom att lära känna örter, plocka dem med sina egna händer av markene och försöka deras dygder utan att vända sig till olärt folk, gubbar, käringar och signerskor.

Denna bok har säkerligen haft det goda med sig, att örtläkedomskonsten har förts upp på ett högre plan ute i bygderna i Sverige.

Författaren nämner pestilensroten även med namnet »Nye krafft root», en beteckning, som i första ögonblicket synes kunna lämna upplysning om ungefärliga tiden, när *Petasites* först odlades i Sverige och sålunda även i Skåne, men namnet är tydligen ett lån från tyskan, enär den danske läkaren och botanisten SIMON PAULLI 30 år tidigare skriver

i sin »Örtebog» av år 1648, att växten kallas på tyska »Pestilentzwurtz, Neun oder Regen-Kraft».

Johannes Palmberg upplyser, att *Petasites* är en »kostelig Pestilentz Root». Om man intager 2 quintin av dess pulver i dess vatten eller kokt i vin, hjälper den mot pestis och starka »Brännesjukdomar». Om man dricker en bägare därav och ser till, att man svettas, drives giftet »väldiga» ut genom svettningen. Den hjälper barnsängskvinnan vid hennes uppstigning och vid andra bröstsjukdomar av den »tamariske Slemmen». Om man tager den här ovan nämnda dosen och lagar, att man kommer i svettning, driver medikamentet vattusot. Det är ett medel mot inälvsmaskar och tarmvred, driver »Quinnors tijder» och urin. Han nämner även, att på apoteken finns en essens med *Petasites,* av vilken extrakt man intager $^1/_2$ quintin i dess vatten mot alla ovan nämnda sjukdomar. Den kokta roten kan man även göra till gröt med ättika och lägga på pestbölden eller göra pulver av och strö i fula sår och på hästar för »Flot-ormen». Man kan ock göra olja av den och smörja ryggen mot skälvesjukdomar och värk i lederna etc.

Den i »Serta florea svecana» omnämnda *Petasites*-essensen omnämnes även av Paulli som tillgänglig på de danska apoteken och anses vara långt bättre än både pulver och dekokt. Essensen är upptagen i »Pharmacopeja Holmiensis» 1686 och benämnes där »Essentia Theriacalis». Denna innehöll förutom *radix Petasitidis* sexton andra ingredienser, däribland rötter av *Pimpinella, Potentilla erecta, Angelica, Imperatoria, Cynanchum vincetoxicum,* örtdelar av *Ruta, Scabiosa* och frö av *Rumex acetosa.*

I belysning av innehållet i lektor Palmbergs »Örtekranz» och den danske läkaren och botanisten Paullis »Örtebog» — Skåne var ju ett danskt landskap till år 1658 — förstår man orsaken till odlingen av *Petasites* på forna barnmorsketomten i Heinge; så även i S:t Olov, erkännerligen vid S:t Olovs mölla. Båda författarna nämna nämligen växten som ett medel mot regleringsbesvär. Förekomsten av vallörten (*Symphytum officinale*) vid S:t Olovs mölla tyder på samma förhållanden. Denna växt användes enligt Paulli av gemene man som rotdekokt ganska ofta mot ovan nämnda kvinnoåkomma (»Tidernis alt för megen flod, Bloedsoed») och rekommenderas av honom (sirup av roten) mot lungsot och blodspottning. Odlandet av de båda växterna synes ha till ändamål, att de skulle användas vid blodstillning av olika slag och som medel mot febrar.

Dr Ammitzbölls användning av *Petasites* i Grönhult mot tarmvred återfinnes ju även i beskrivningen av Palmbergs 1600-talsbok,

som till och med upptager samma tillagningssätt för medikamentet.

Men det framgår även av företalet till sistnämnda bok, varför det blev präster och klockare, som efter denna tid blevo de läkekunniga personerna ute i bygderna samt därför tillskyndat uppkomsten av *Petasites*-lokalerna i Gryt, Sinclärsholm, Rörum, Tranås, Stora Köpinge, Ingelstorp, Öja, Hedeskoga, Bjäresjö, Västra Nöbbelöv, Östra Vemmenhög, Lemmeströ, Halmstad by, Hässlunda, Konga samt kullabygdslokalerna vid Brunnby och Ausås prästgårdar.

Man kan ej med säkerhet påvisa någon allmän odling av *Petasites* i Skåne förrän under tiden efter peståren 1710, 1711 till år 1741. LINNÉ säger nämligen i sin sistnämnda år utkomna skrift »Medicinalväxter, som i apoteken bevaras och hos oss i Fäderneslandet växa», att *Petasites* finns allmän på sidor i kåltäppor, och mot detta LINNÉS yttrande har GUSTAF SOMMELIUS i sin år 1767 i Lund utkomna »Oeconomica» ej någon annan invändning att göra, än att växten förekommer i Skåne spontan.

Det synes egendomligt, att 60 år efter utgivandet av PAULLI »Örtebog» och blott 30 år efter PALMBERGS översvallande ord om *Petasites* som botemedel mot pest, växten ej är nämnd i 1712 års almanack, tryckt i Lund och utgiven av fil. adjunkten JOH. WALLERIUS därstädes. I denna finns en artikel om pest i och för, som det heter, undervisning för gemene allmoge och krigsfolk. Där nämnes visserligen pestpulver och pestknuta, vilka möjligtvis kunna vara preparat av *Petasites*. De äro dock blott apoteksvaror. Artikelns författare, som är en gammal småländsk läkare, skriver nämligen bl.a.: »De förmögnare kunna med synnerligen nytta bruka det i Jönköping och Växjö välbekanta pestpulver att snusa.» — — — »De, som ha lägenhet till, kan alltid hava hos sig det bekanta pestpulver, som finns till köps på apoteken, vilket för des befundna synnerligen verkan, förtjänar ett ogement beröm. En fullvuxen människa kan intaga en god fingerborg, en ung på 10 eller 12 år ett halft fingerborg och ett barn proportionaliter där emot uti tamarindmos, tunn och välsilad ölost eller vassla». Om pestknuta skrives, »där man därtill haver, kan brukas pestknuta; finns till köp på apoteken».

Ordalag och sättet för pulvrets användning tyda dock på att det åsyftas pestpulver av *Angelica*-rot och ej av *Petasites*. Den omnämnda pestknutan synes också knappast vara den »balsam-bössa» eller »knapp av enträ», som PAULLI omnämner och i vilken man i Danmark på 1600-talet förvarade en svamp eller litet bomull indränkt i pestrotens olja och varmed man smorde näsborrar och tinningar. Författaren

synes i stället åsyfta bruket att i en hasselnöt förvara kvicksilver. Han säger nämligen uttryckligen, att pestknutan bars om halsen.

Det finns dock en anmärkningsvärd parallellism mellan innehållet i uppsatsen i 1712 års almanack och i PAULLI Örtebog och detta icke minst, då det gäller förfaringssättet mot pest. Så säger PAULLI, då det gäller *Petasites,* att pestörtens rot är ganska god att »bita på fastandes om morgonen, så att man icke, då man går ut antingen förgiftas av andras andedräkt eller av dålig luft. Den gemene man tager det yttersta av denna örts rot, såsom barken, och blöter den i ättika, och därefter kommer Theragelse där uti, så att de samma dryck kan bruka mot pest och forgift». I almanackan står i undervisning för gemene allmogen och krigsfolk, att man ingalunda bör gå fastandes ut, utan alltid något först förtära såsom en bit bröd, doppad i ättika, smör och bröd, enebär, ålandsrot, angelica, lagerbär, litet dyvelsträck, raspad hästhov, medelbarken av ask, en knivsudd hyllemos eller enbärsmos.

Det egendomliga är dessutom, att i allt detta uppräknande av pestmedel nämnes hästhovsörten och det just vid den tid man kan förvänta, att man borde rekommendera *Petasites. Tussilago farfara* har visserligen sedan urminnes tider varit ett bekant och mycket använt läkemedel mot hosta samt även ordinerats mot leversjukdomar men aldrig mot pest. Det är ju också blott 30 år efter PALMBERGS örtakrantz, som ovannämnda almanack utkom från trycket. Man kan därför ha fog att förmoda, att almanackans artikel avser *Petasites* och ej *Tussilago farfara* eller kanske bådadera. Redan PAULLI kallade nämligen *Petasites* för hoff-blad eller hoff-urt men med epitetet »stor» till skillnad från *Tussilago farfara,* som han kallade how-blad, hestehow, how-urt, hesteblad, liden Hoff-urt eller liden Hoff-blad. *Petasites* kallas enligt J. LIND också numera oftast i Danmark för hestehov. Även i Skåne av i dag förmodar allmogen på de platser, där man ej känner något annat namn på *Petasites* än skräppor, att de äro en sorts hästhov.

Det är också vid denna tid, som pestroten infördes i Vånga socken, vilken då jämte närliggande socknar härjades fruktansvärt av pest. — År 1757 nämner TIDSTRÖM, att *Petasites* i Råby by nära Kristianstad kallades för tordönsskräppor. Denna upplysning är i så måtto intressant, att det är första gången i svensk litteratur denna växt är nämnd med detta namn.

Namnet möter oss i dansk litteratur under medeltiden med namnformerna thorskraeppe, thorhskreppae, thorth skraeppae, tordenskreppe, tordenscrepe, tordhenskreppae. Men då man upplyser, att den åsyftade växten kallas *Buglossa* på latin, synes de danska benämning-

arna under medeltiden åsyfta *Anchusa officinalis.* Det förefaller, som om uppkomsten av de danska benämningarna kunna ha haft ett visst sammanhang med denna växts användning vid dryckeslag, men sannolikt har namnet ett helt annat ursprung. I Häckeberga uppgives namnet syfta på det dån, som vid häftigt regnväder uppstår i bladen. Dån uttalas i Häckeberga som »dön», därav »döne»- eller som mången säger »dönneblad».

Först i boken »Een skøn loestig ny urtegaardt aff Henrick Smith uti Malmø» 1577 anträffas den skånska namnformen Tordonneskrepper. Denne författare avser därmed kardborresläktet (*Arctium*) och så gör även Simon Paulli med sina »Torden-Skrepper» samt Jenssen Tusch i sin bok »Nordiske plantenavne» 1867 —71. Linné hänför i sin Skånska resa benämningarna »dynaskräppor, dyneskräppor» till samma släkte. Lilja i »Skånes flora» 1838 och Nils Gustaf Bruzelius i häradsskildring »Allmogelifvet i Ingelstads härad i Skåne» göra detsamma. Den senare författaren lämnar om bruket av dess blad följande upplysning: »Midsommarafton satte tjänstefolket så kallade tordönsskräppeblad (Lappa) i takskägget, på det att åskan ej skulle slå ner».

Förhållandet är dock så, att överallt i Skåne, där namnet tordönsskräppor och dess skånska namnvarianter tordönneskräppor, döneskräppor, dönneskräppor, tordynneskräppor, dynneskräppor, dyngeskräppor, döneblad, dönneblad numera användas, dessa beteckningar gälla *Petasites hybridus* och icke arter tillhörande kardborresläktet. Märkligt nog är det i Ingelstads härad, som dessa benämningar på *Petasites* ännu i dag mest användas.

Den danske författaren J. Lind förmodar i sin bok »Laegeplanter», att det ursprungligen av Henrick Smith och så även av Simon Paulli skett en förväxling mellan *Petasites* och *Arctium,* enär han ej kan förstå, varför kardborrväxter skulle uppkallas efter Tor men väl *Petasites,* då denna växt blommar i Tors månad (mars). Denna förmodan är troligen baserad på Simon Paullis uppfattning, ty denne säger om *Petasites,* att denna växt bryter ut med sina blommor sist i »Torsmaanet».

Det synes, som om Linds resonnemang dock ej motsvarar det verkliga förhållandet. Det förefaller i stället vara så, att alla blad, som liknade kardborreblad, kallats tordönsskräppor eller tordönneskräppor på grund av dånet från bladen vid regn och att, sedan upplysningen hos allmogen stigit under 1800-talet, släktet *Arctium* av dem benämnts kardborre och *Petasites*-bladen ensamma fått behålla namnet tordönneskräppor eller variantnamn därav. Än i dag förväxlas av

allmogen i Skåne ofta respektive blad med varandra, särskilt dem av *Petasites hybridus* och *Arctium lappa.*

Om antagandet, att namnet tordönneskräppor ursprungligen avsett *Petasites,* är riktigt, skulle därav följa, att *Petasites* odlades i Skåne redan under senare hälften av 1500-talet och kanske än längre tillbaka i tiden. Namnet »tordenscrepe» (*Boglosa*) är daterat av ELLEN JØRGENSEN till år 1520 vid Maribo kloster, och namnet »tordenskreppae» (*Bugloesa*), som finns i en handskrift i den Thottska samlingen i kgl. biblioteket i Köpenhamn, synes kunna dateras till ungefär samma tid.

Användandet av benämningen »thorskraeppae» (*Boglossa*) anser MARIUS KRISTENSEN kunna dateras till omkring år 1300 och av namnet »Thorskreppae», »torth skraeppae» (*Boglosa*) till kort tid därefter. Beträffande de tre senare benämningarna kan likväl knappast något tvivel råda om att härmed avses *Anchusa officinalis,* enär det i resp. handskrifter står, att det gäller den växt, som även kallas oxtunga. Detta namn kan väl knappast avse *Petasites hybridus,* vars blad har föga likhet med en *lingua bovis,* utom kanske däri, att de fullt utbildade bladen äro något sträva på ovansidan.

Som ovan synes, hade odlingen av pestilensroten till uppgift att råda bot mot olika krämpor. Växten odlades vid gamla kryddgårdar, kåltäppor och humlehagar. Orsaken till att växten vanligen ej planterades i själva kryddgården eller i kåltäppan utan vid sidan därav, belyses av professor LIDBECKS lärjunge ERIC TEODOR BJÖRNLUNDS uppgifter 1775 om professorns odlingar av medicinalväxter i Lunds botaniska trädgård. Han nämner *Petasites'* stora och för ett trädgårdsland besvärliga utbredningsförmåga; ett förhållande, som varje odlare av *Petasites* snart kommer under fund med. Den i trädgården planterade pestroten rensas därför snart ut, kastas på vägen intill eller i diket därbredvid, varifrån den ofta nästlar in sig i trädgårdens stengärden. Växten återfinnes även mycket ofta vid eller på trädgårdens komposthög.

Men ett stort antal lokaler äro bundna vid bydammen eller där denna funnits före enskiftets dagar. Först ARESCHOUG berör detta förhållande, fastän han ej direkt säger, att det är bydammen eller byvattningen, som åsyftas. Det egendomliga är, att *Petasites* i stort sett ej växer vid andra dammar, där sådana finnas på en gårds ägor, så framt gården ej är en större sådan och har funnits före enskiftet. En sådan damm har tydligen haft samma uppgift för gården, som bydammen, bykällan för den oskiftade byn. Dessa bydammslokaler ha redan utvecklat sig under åtminstone senare hälften av 1700-talet. Så t.ex. kan

detta väl skönjas i Östra Tommarp. Dessa *Petasites*-lokaler ha ibland uppstått genom utvandring från någon närbelägen trädgård eller kålhage, men ofta synas de ha uppstått genom direkt odling på platsen. Liknande lokaler äro de platser i den oskiftade byn, där kreaturen samlades för mjölkning, fäplatsen, fägatan, även om bydammen eller källan saknades. Här har tydligen *Petasites* haft betydelse för kreatursskötseln. I litteraturen finns ej någon uppgift därom, men växtens användning som ko- och svinfoder än i dag ger oss en inblick i orsakerna till växtens uppträdande på platser, där den oskiftade byn hade sin bydamm, bykälla, fäplats eller fägata.

Denna användning är också den sannolika orsaken till växtens förekomst tillsammans med *Acorus calamus,* även om båda växterna ursprungligen voro pestväxter. I Klamby ha de båda två använts som aptitretande medel för hornboskap och svin, och *Acorus calamus* användes allt fortfarande i Björka som foderväxt för kor och i Lommarp *Petasites* som aptitretande och sjukdomsskyddande medel för kor och svin. Dessa två växter vikariera för varandra på några platser. Sålunda växer *Petasites* ymnigt vid f.d. Tunby by (Petersborg) men saknas vid det närbelägna Tunbyholm, trots att den forna byn tillhörde nämnda slott, där kalmusroten uppträder i massor men pestroten saknas. Så är det även vid Tolångaån. *Petasites* följer ån ned till Omma men saknas i stort sett därnedanför, varefter *Acorus* vidtager i mängd särskilt i Björka socken.

G. F. BRUNOS arbete »Den sluga och förståndiga gubben» (år 1755, 1775), som redan mycket kort tid efter bokens utgivande även i Skåne använts av läkedomsintresserade bönder, omnämner *Acorus* och libsticka som mjölkdrivande medel för kor. Även i den år 1737 utkomna boken »Med Guds hjälp nyttigt husapotek för tama hornkreatur», nämnd av NICOLOVIUS som en bok, typisk för sin tids bondbibliotek, är libstickan omnämnd som mjölkdrivande medel. Enligt samma bok användas libsticka och även *Chenopodium bonus Henricus* som desinfektionsmedel vid tvättning av mjölkkärl. Man har därför skäl att förmoda, att där libsticka eller *Chenopodium bonus Henricus* växa tillsammans med *Petasites,* även den sistnämnda använts som kofoder, isynnerhet som den är mjölkdrivande. I Rävstad, Värby, Lyngby, Gärarp med omnejd, Onslunda, Verkeådalen, Lilla Öllstorp, Raskarum, Öllestorp och Tolånga har *Petasites* använts som kofoder och detta särskilt under våren. På de tre sistnämnda platserna och i Värby är detta förhållande ännu rådande. Vi torde i regel finna förklaringen till pestilensrotens förekomst i s.k. häst- eller halvhagar i dess användning som

vårfoderväxt. Den har betytt en ökad foderlillgång åt djuren efter en lång, ofta till svältgränsen driven stallfodring under vintern. Vid en jämförelse med de nuvarande *Petasites*-lokalernas läge och GILLBERGS uppgifter om förhållandena i Skåne under mitten av 1700-talet frappeas man nämligen av sambandet mellan dessa lokaler och respektive socknars eller gårdars svaga höbol. Detta gäller i synnerhet för Kristianstads län, där *Petasites* alltfortfarande har sin starkaste och rikaste förekomst, men det gäller ej sällan även för resp. platser i Malmöhus län.

Vid Rågavadsmölla skördades ännu ett par decennier in på detta århundrade *Petasites*-blad vid midsommartid tillsammans med ängsgräs till hö, och detta sker också vid Tångdala i Stenshuvudtrakten och i Värby i Malmötrakten. På den förra platsen brukade man dessutom på loggolvet, som bestod av stampad lera, lägga ett tjockt lager torkade *Petasites*-blad som skydd mot mögel för det övriga höet.

I sammanhang med användandet av *Petasites*-blad som kofoder ha upplysningar lämnats av lantbrukarna om orsaken till detta bruks upphörande. Man har sagt, att mjölken tog skada därav till smaken och fick s.k. rovsmak. De motstridande uppgifter om detta förhållande, som lämnats, ha sin fulla förklaring däri, att pestrotsgivorna i och för sig ej lämna någon dålig smak åt mjölken, men att denna beror på ohygieniska förhållanden vid förvaring av rovor och pestrotsblad m.m. i kreatursstallarna. Den nymjölkade mjölken tager nämligen lätt åt sig lukt direkt från luften.

Ett starkt framträdande särdrag i pestrotens utbredning i Skåne är dess förekomst vid vattenkvarnar och då framför allt på eller nedom kvarnens dämme. Mången gång beror förekomsten på fluviatil transport, men när *Petasites* vid ett vattendrag börjar vid en vattenkvarn, torde åtminstone denna förekomst ha uppstått av andra orsaker. Ofta är den då en flykting från mjölnarens trädgård. Den har därifrån satt sig fast i stenbrinkarna och i de ypperliga lokaler, som de gamla kullerstensdämmena bjuda växten. Men då dämmet med *Petasites* understundom ligger ovan mjölnarens trädgård, torde förekomsten på dämmet bero på något annat. Det synes vara mest antagligt, att växten planterats på dämmet för att spela en stenbindande roll, liksom *Acorus calamus* gör i Nordamerika. Så har verkligen skett vid Eggelstad kvarn och sammaledes sker fortfarande vid Krutmöllan. *Petasites*-förekomsterna vid vattenkvarnarna torde även ha haft en annan praktisk orsak, nämligen förutom växtens användning som kofoder även för att tjäna som medel mot rödsjuka. *Petasites* har nämligen åtminstone under hela 1800-talet och in på 1900-talet varit ett allmänt botemedel mot röd-

sjuka hos svin. Härom vittna uppgifter från Önsvala, Tranås, Lövestad, Kungsmölla, Vollsjö-Brösarp, Lommarp, Örsnäs m.fl. st. och denna uppfattning får stöd genom förekomsten av de talrika lokalerna vid resp. gårdars svinstallar, fähus och vid brännerier. Hur det härvidlag förfors, kunna vi än i dag se i Lommarp och i Tranås by. Från bruket att använda *Petasites* som botemedel mot nämnda sjukdom hos svin till användningen som ren foderväxt för svin, vilket förekommit i Onslunda och i Ullstorp, Önnestad s:n, är ej steget långt. Den skildring, som den framstående lanthushållaren C. A. CRONSOE giver om förhållandena i Djurslöv före enskiftets dagar, låter oss förmoda, att många av de *Petasites*-lokaler. som alltfortfarande äro bundna vid de forna oskiftade byarnas gatumark, ha haft som ändamål att tillhandahålla ine blott kofoder utan även svinfoder och profylacticum mot svinrödsjuka.

Under 1800-talet har *Petasites* odlats och odlas fortfarande vid dammar och rännilar i stadsplanteringar (Lund, Malmö, Hälsingborg) och vid slott (Sofiero, Krapperup). Detta förhållande synes ha omhuldats redan på 1860-talet och går kanske tillbaka ända till LINNÉS tid. Och än i dag äger då och då en nyplantering rum, även någon gång gjord av någon botaniskt intresserad skolelev eller någon annan, som förälskat sig i den blommande växten.

New or Otherwise Interesting Swedish Lichens XII.

By A. H. Magnusson.

111. *Caloplaca fuscorufa* H. Magn. n. sp.

Thallus tenuissimus, areolis vel granulis dispersis albescentibus formatus vel evanescens. Apothecia dispersa, sessilia, minuta, disco plano, fuscorufo, margine subconcolori leviter prominente cincto vel mox convexo, immarginato. Excipulum crassum, in exteriore parte rufofuscum, gonidia nulla includens. Paraphyses superne haud incrassatae. Sporae mediocres, septo crasso.

The widely scattered, 0.1—0.25 mm broad areolae or flattened granules are developed upon a thin, pale, hardly visible hypothallus. Apothecia 0.5—0.7 mm wide, of an unusual dark brownish red colour (Séguy: Code des couleurs 111, 112), orbicular, margin or the convex disc often more or less nitidous.

Apothecia 0.15—0.2 mm thick, constricted at base, fastened to the 100—150 μ thick, underlying thallus. Exciple at edge about 50 μ thick, exterior half reddish brown, gradually paler inwards and 150—200 μ thick on lower side, hyphae parallel in exterior 40—50 μ of the exciple, 3—3.5 μ thick, in KOH pale violet brown, in HNO_3 dark brown with a purplish shade. Hypothecium 40—60 μ thick, with oil-drops. Thecium 70—75 μ, like hypothecium I + dark blue; upper 15 μ dark reddish brown. Paraphyses discrete in KOH, apices 1.7—2 μ, epithecium in KOH dark purple but soon colourless. Spores 15—17×8.5—9 μ, ellipsoid, septum 6—7 μ, apical wall very thin.

Habitat. On calciferous stone with *Rhizocarpon* sp.

Locality. Jämtland: Åre, Enafors, 1910 Malme (R.).

Resembles *C. festiva* v. *depauperata* but disc and exciple surface dark brownish red and spores slightly broader.

112. *Caloplaca jemtlandica* H. Magn. n. sp.

Thallus late expansus, effusus, caesiocinereus, leviter incrassatus, granulato-inaequalis, pro parte diffractus. Apothecia crebra, alte sessilia, minuta, disco cerino-aurantiaco, margine caesio-cinereo tenui,

interdum leviter prominente, subflexuoso cincto. Cellulae corticis majusculae. Sporae minutae, breviter ellipsoideae.

Apothecia 0.4—0.5 mm wide, 0.3 mm thick, partly almost podicellate (in a wetted apothecium, 0.7 mm broad, with 0.4 mm base), disc seen from above as if denticulate from parts of the margin turned inwards. Gonidial stratum about 50 μ thick, reaching the edge. Cortex there 20 μ thick, towards base 50 μ, cells often ovoid to lengthened, about 5—7×3—4 μ large. Exciple indistinct. Hypothecium 50—100 μ thick, I—, cellular, cells 5—6 μ, globose. Thecium about 65 μ high, upper 12—15 μ sordid dark yellow, only asci I+ dark blue. Paraphyses contiguous in KOH, 1.7—2 μ, apices 3—3.5 μ, constrictedly septate. Spores 8, 8—10×7 μ, septum 3.5—4.5 μ.

Habitat. On cortex of *Populus tremula.*

Locality. Jämtland: Undersåker, 1912 MALME (R.) called *C. pyracea* f.

My first impression of the new species was that of *C. cerina* on account of the dark thallus, but the apothecia are smaller, high sessile, the colour brighter, the thallus coarser, the cortical cells larger, and the spores much smaller.

113. *Caloplaca subpallida* H. Magn. n. sp.

Thallus tenuis, effusus, cinerascens, continuus, indistincte areolatus vel fissus, areolis irregularibus, sublaevigatis, KOH—, hypothallo indistincto. Apothecia ± crebra vel dispersa, adpressa, minuta, rotundata, disco plano, pallide aurantiaco (vel ferrugineo-aurantiaco), margine concolori vel pallidiore cincto. Excipulum in margine globose cellulosum. Paraphyses superne dilatatae, constricte septatae. Sporae oblongae, septo subtenui.

Thallus expanded (to at least 7×3 cm) without distinct edge, areolae 0.3—0.7 mm broad, 0.2—0.3 mm thick, or ± indistinct with narrow, irregular cracks, surface smooth, undulating or slightly uneven. Apothecia 0.3—0.5(0.7) mm wide, margin persistent, sometimes rather thick with a spurious cover from the thallus.

Apothecia 0.2—0.25(0.3) mm thick with 50—60 μ thick gonidial stratum up to or often into the margin, cortex below it indistinct, to 8 or 11 μ thick with 3—4 μ, thin-walled, globose cells. Exciple at base 15—25 μ thick, refracting, at edge to 50 μ and often excluding the gonidia, cells there 3—5 μ, thin-walled, ± rounded, I—. Hypothecium 35—70 μ thick, ± grey with perpendicular hyphae and indistinct cells. Thecium 70—85 μ, exterior 8—15 μ ferruginous yellow or dark yellow,

granular, in CaCl violet red, thecium I+ dark blue like hypothecium. Paraphyses 1.7 μ, apices in KOH 3.5—4.5 μ, free, constrictedly septate with subglobose or subclavate cells, ± distinct in water. Spores 8, 13—15(17) or even 20 μ long, 5.5—6.5(7) μ broad, septum 2—3.5(5) μ, often varying in shape.

Habitat. On siliceous rock among other lichens, apparently sometimes attacking them and spreading.

Distribution. B o h u s l ä n: Jörlanda, Rannekärr, 1939 DEGELIUS (type) on shady rock below a hill, a large specimen without accompanying species; Valla, Ö. Röd, 1920 H. MAGN., under overhanging rock, attacking *Caloplaca scotoplaca* and forming islands in it; Skaftö, St. Skaftö gård, 1938, DEGELIUS, on rock near the cow-house, attacking *Aspicilia* sp., thallus thick and deeply cracky; Kville, Fjällbacka, Mörkhultsberget, 1940 DEGELIUS; Stenkyrka, Bäck, 1943, and Olsnäs, 1942, H. MAGN., both on irrigated rocks; Säve, Larsered, 1942 H. MAGN., on sunny irrigated rock. V ä s t e r g ö t l a n d: Kållandsö, 1864 GRAEWE (U.). — Ö s t e r g ö t l a n d: Turingstad, L. Skårby, 1905 P. A. ISSÉN (hb. DU RIETZ). — N ä r k e: Götlunda, Almbacken, 1865 BLOMBERG (Lund). — S t o c k h o l m: Liljeholmen 1889 and 1897, MALME (R.). — U p p l a n d: Knivsta, Sörbygård, 1912 R. SERNANDER (UV.), on a boulder, attacking several other lichens. — N o r w a y: Rogaland, Randeberg, N. of Stavanger, 1939 H. MAGN., on perpendicular moist rock; apothecia pale, thecium often deficient. Trondhjem: Hladehammeren, 1878 KINDT (Lund), a form with darker, larger apothecia.

C. subpallida is characterized by the distinctly cracky, pale thallus, often attacking other lichens, by the pale orange-coloured apothecia, and in its structure by the isodiametric, thin-walled cells in the edge of the excipulum, and the rather narrow spore-septum. It may resemble pale forms of *scotoplaca* and has the same thin-walled exciple edge, but is separated by its spores. From *lamprocheila* with resembling spores it is distinguished by its thallus and the paler apothecia.

114. *Lecidea complicata* H. Magn. n. sp.

Thallus haud visibilis. Apothecia acervulos dispersos saepius formantia, atra, superficie marginibus elevatis complicatis rugoso, discis impressis, irregularibus, KOH+ crystallos rubros formantia. Excipulum extus sordide caerulescens, intus pallidum, jodo caeruleum. Hypothecium pallidum. Thecium angustum, superne olivaceum. Sporae mediocres, ellipsoideae.

Groups of apothecia 1.5—2 mm large, 0.3—0.5 mm thick, con-

sisting of packed and confluent apothecia where the single ones are no longer distinguishable forming a confusion of prominent, intricate margins with depressions between them — the rests of the discs. Youngest apothecia solitary, to 0.5 mm wide with the margin up to 200 μ thick but several soon confluent.

Whole apothecia I+ dark blue, CaCl—, Pd+ intensely yellow, KOH+ rusty crystals in thick sections, especially in the exciple. Exciple 60—200 μ thick, exterior 8—10 μ dark sordid bluish green, the interior pale with radiating hyphae. Hypothecium pale to hyaline in upper 35 μ, lower part reddish brown to the base of the crowd. Thecium 30—35 μ high, hyaline, upper 8—10 μ dark bluish green. Paraphyses somewhat discrete in water, 1.7—2 μ, apices contiguous, 3—3.5 μ. Spores 8, 8—10(13)×5—6(7) μ, ellipsoid.

Habitat. On hard rock, mainly consisting of feldspar, without associated species.

Locality. Pite lappmark.: Marsfjället 1930 CARL LARSSON (hb. H. MAGN.), altitude unknown.

The new species seems to be nearly related to the somewhat dubious *L. ecrustacea* Arn. (Exs. 717), but this one has dark brown, ± lens-shaped hypothecium, brown surface of the exciple, and simple apothecia. The complicate apothecia of my species seems to be of specific significans.

115. *Lecidea sphinctotricha* H. Magn. n. sp.

Thallus cinereoalbescens, valde tenuis, continuus vel rimulosus, laevigatus, I—, KOH—. Apothecia dispersa, sessilia, subminuta, disco atro, plano, margine subcrasso haud prominente cincto. Excipulum et hypothecium atra, crassa, continua. Thecium hyalinum, superne caerulescens. Paraphyses arcte cohaerentes, in dimidio superiore moniliformes. Sporae mediocres, suboblongae.

The thallus seen only 10×5 mm large, as a thin cover above the unevenesses of the stone. Apothecia 0.5—0.8 mm.

Sections of apothecia about 0.25 mm thick, ± convex. Exciple 100—150 μ thick, violet brownish black with blackish green surface, confluent with 100—130 μ thick, black hypothecium, in KOH violet brownish black, edge unchanged, in HNO_3 purplish black, in HCl blackish brown. Thecium 80—100 μ high, hyaline, I+ dark blue; surface faintly bluish green, in HNO_3 violet red. Paraphyses firmly contiguous, also in KOH, 1—1.5 μ, upper half moniliform, branched, resembling pearls on a thread, lumina 1 μ, nitidous, joints in HCl

about 3 μ. Asci about 70×17 μ, apex very thick-walled. Spores 8, numerous, (14)20—25×7.5—8.5 μ, oblong or narrowly ellipsoid.

Habitat. On a pebble of mica schist, with *Lecanora badia, Lecidea tenebrosa, Rhizocarpon geographicum* and *Copelandii.*

Locality. Jämtland: Åre, Storlien, Finnröja near Enan, 13/1 1945, BIRGIT MAGNUSSON, at about 700 m.

The new species resembles *L. platycarpa* Ach., but it seems to be well distinguished by the moniliform paraphyses, very rarely found in this genus, and the long spores.

116. ***Rhizocarpon Birgittae*** H. Magn. n. sp.

Thallus parce evolutus, cinereo-albidus, areolis dispersis, tenuissimis, planis, I—, KOH—. Apothecia dispersa, mediocria, sessilia, atra, plana vel leviter convexa, margine tenui cincta. Excipulum hypotheciumque fuscoatra, KOH+ purpurascentia. Thecium subaltum, superne subsmaragdulum, KOH—. Sporae submurales, obscure caeruleo-virides.

There are only few scattered areolae beside or between the apothecia, Pd—. Apothecia 0.5—1 mm large, often irregular in shape.

Exciple 50—60 μ thick, brownish black, confluent with 100—120 μ concolorous hypothecium, the upper limit of which is ± purplish-black. Exciple KOH+ purplish brown with mist, hypothecium purplish dark brown. Thecium 110—120 μ high, ± hyaline, I+ dark blue; upper 15 μ intensely bluish green, slightly paler in KOH, violet red in HNO_3. Paraphyses conglutinate, in KOH distinctly branched. Spores 8, 22—25×10—12 μ, with three transversal and one longitudinal septum, outline very irregular, cells 6 to 8. The resemblance with the spores of *Rh. geographicum* is very striking.

Habitat. On mica schist, in very small quantity, associated with *Lecidea subrhagadiella* and *ivalensis, Rhiz. geographicum* etc.

Locality. Jämtland: Åre, Storlien, Finnröja near Enan, 13/1 1945, and at Skurdal lake, both at about 700 m. BIRGIT MAGNUSSON.

The new species agrees in several respects with *Rh. permodestum* Arn. (Verh. zool.-bot. Ges. *29:* 383, 1879) especially in the positive reaction of the exciple, but the latter has an »epith. fulig. K—, ac. nitr. immut.» and apparently another kind of spores »fuscae, 1—3-septat. 15—18(22)×9—12 μ».

117. ***Protoblastenia globulificans*** (Nyl.) Zahlbr.

Catal. Lich. *7:* 3, 1931. — *Lecidea globulificans* Nyl. in Flora *67:* 212, 1884.

Gottland: Torsburgen, 1863 HELLBLOM (hb. Bot. Garden, Göteborg). New to Sweden.

»Est quasi *Lecanora calva* (Dicks.), sed facile distincta sporis globulosis vel subglobulosis, longit. 0.006—7 millim., crassit. 0.006 millim. Thallus macula obsoleta indicatus. Calcicola.» NYL. loc. cit.

No thallus visible, surface of the limestone greyish or whitish, almost unchanged. Apothecia dispersed, ferruginous, 0.4—0.6 mm wide, convex, base at first immersed, then appressed, margin indistinct also in young apothecia.

Apothecia about 0.35 mm thick, the very apothecium 150 μ deep, thallus at base of apothecia 150 μ thick, dark grey. Exciple there ± indistinct, widened at edge, hyphae dense, indistinct. Hypothecium up to 85 μ thick, pale ferruginous, greyish opaque in water, in KOH with very numerous, minute oil-drops, hyphae firmly conglutinate, perpendicular. Thecium indistinctly delimited, 75—85 μ high, lower part also sordid yellowish, upper 17 μ gradually ochraceous yellow, granular, KOH+ violet red like the whole apothecium, but more intense. Paraphyses conglutinate, in HNO_3 or KOH ± distinct, 1.7 μ, apices sometimes slightly thicker. Asci about 50×17 μ, only asci I+ blue, apices darker blue. Spores 8, 6—6.5(7) μ, globose.

118. *Psorotichia* ***incavata*** H. Magn. n. sp.

Thallus invisibilis, endolithicus, gonidiis xanthocapsaceis. Apothecia foveolas calcis insidentia, perminuta, stratum gonidiale foventia; disco fusco rubro, plano, superficiem calcis aequante. Thecium altum, hyalinum, superne pallidum, excipulo tenui hyalino cinctum. Paraphyses pertenues, conglutinatae. Sporae submediocres, ellipsoideae.

Thallus endolithic with gonidia in a stratum round the thecium. Gonidia 6—8 μ, ± olive, forming chains or groups consisting of inrolled chains, they are often somewhat irregular in shape to ± lengthened, brownish yellow olive in KOH, ± bluish green in HCl. — Apothecia at first more or less invisible in the substratum, gradually developing a 0.2—0.3 mm large, plane disc on a level with the shell surface, finally slightly protruding and subconvex, leaving pits in the shell when falling out.

Exciple 20—25 μ thick, very pale with parallel thin hyphae, I—. Hypothecium 12—15 μ, yellowish pale. Thecium 100—120 μ high, hyaline to the surface, I+ dark blue. Paraphyses contiguous or under pressure partly free, of different length, 1—1.5 μ thick to the apices. Asci 80—85×15—17 μ, narrowly clavate or subcylindric. Spores 8,

15—17×7.5—8.5 μ, hyaline, ellipsoid, simple, for a long time with granular content or large oil-drops.

Habitat. On shells of *Saxicava* (and other shells) in a bank of shell gravel with *Verrucaria thalassina* etc.

Locality. Bohuslän: Uddevalla, Bräcke, 1942 H. MAGN. (no. 18072).

It is very difficult to place this curious species in the proper genus on account of the difficulty of determining the gonidia. But they seem to belong to *Xanthocapsa* being yellowish olive in water, thin-walled and of irregular shape. The chains are often 50—70 μ long, but mostly shorter, and inrolled to apparently irregular crowds. The hyphal structure is somewhat diffuse in HCl (in water invisible on account of numerous oxalate granules), only lengthened, but rather short and intricate lumina, 1—1.5 μ thick, are visible.

There is formerly one *Psorotichia* species with endolithic thallus described, e.g. *P. calcigena* Zahlbr. from Porto Rico, probably also a doubtful species but with dark brown hypothecium and exciple. Whether pits are formed in the stone is, however, not mentioned.

119. ***Verrucaria thalassina*** (Zahlbr.) Zschacke in RABH. Krypt.flora *9*, 1/1: 140, 1934.

Bohuslän: Uddevalla, Bräcke, on shells in old banks, 1942 H. MAGN., abundantly. New to Sweden.

The comparison with Krypt. Vind. 1852 (R.) shows full agreement as to the shape and the colour of the thallus which is very thin. dark olive to olivaceous brown forming small, effuse patches, continuous, ± dissolved or partly disappearing. Perithecia scattered, 0.25—0.35 mm large, most part free from thallus and apparently naked (but covered by a gonidial stratum in the lower part) making only very shallow depressions in the shells.

The size of the spores has been differently reported: by ZAHLBRUCKNER (in sched.) 19—25×7—8 μ, by BOULY DE LESDAIN 17—25× ×7—9 μ. Only in an old perithecium with destroyed nucleus in Krypt. Vind. 1853 have I seen empty spores up to 20×10 μ large, otherwise I have found them to be 15—17×7.5—8.5 μ both in my specimen and in Krypt. Vind. It may be noticed that they were 14—15×7—8 μ or even 10—12×7—8 μ in KOH or in young perithecia in both cases.

V. thalassina is (according to ZSCHACKE l.c.) found only in France: Flandern, on shells of *Cardium edule* on the shore, and issued in Krypt. Vind. 1852 from this locality.

120. **Lichens from Uddevalla.**

There were many other interesting things at Uddevalla on the shells when they had been lying undisturbed long enough. But they were often displaced by feeding cattle. Except less remarkable lichens as *Protoblastenia monticola, Lecanora (Asp.) calcarea, Sarcogyne pruinosa,* and *Acarospora Heppii* several not yet determined pyrenocarpeous lichens grew on the shells, belonging to *Verrucaria, Arthopyrenia,* and *Thelidium.* On earth among the shells between Bräcke and Kuröd were found: *Bacidia muscorum* v. *terrestris, B. (Bil.) fusca* (Mass.) Du R., *Collema pulposum,* and *Dermatocarpon cinereum.*

Among other noticeable lichens from Uddevalla may be mentioned: *Parmelia acetabulum,* on *Fraxinus* by the railway-station in a few large, fertile specimens, and *Toninia caradocensis,* ster., on *Larix* at the northern foot of Skansberget. Near the summit of it grew: *Lecanora (Plac.) macrocyclos, Staurothele catalepta,* and *Verrucaria cinereoatra.* On irrigated rock facing the south: *Dermatocarpon rufescens* and *Lempholemma myriococcum,* fert., and near the shore: *Parmelia tinctina, Sturothele Hazslinszkyi, Lecidea athroocarpa,* and a large growth of *Heppia euploca,* formerly collected in Sweden only at Munkedal, parish Foss, Bohuslän by C. STENHOLM.

P. tinctina (see Bot. Not. 1942 p. 10) is certainly not rare along the coast. New localities are: Bohuslän, Ödsmål, S. of Videsgärde, fert., 1930, and Tjörn, Rönnäng, 1942; Halland: Släp, Särö, 1943, abundantly fertile on boulders on the shore; Västergötland: Fässberg, Eklanda, 1944, in the heath on a big boulder, facing the west, ster., about 4 km from the innermost, narrow part of Askim fjord.

121. »Good luck».

At the beginning of 1945 my daughter BIRGIT spent a few days of sporting in Jämtland at Storlien. From her tours on skiis to the hills in the vicinity she brought home some pebbles, loosened at random from the frosty ground near the summits where the wind had laid the ground bare from the otherwise deep cover of snow. Already the first glance at these small stones arose the suspicion that the small, black apothecia, almost without thallus, might belong to other species than the commonest crustaceous lichens in our mountains. The find of two species, new to Sweden, caused me to examine the seven pebbles closer, with the following somewhat surprising result. Each of the stones was not bigger than to be apt for a boy to throw it after a crow. None of the stones contained lime enough to bring about a reaction with HCl.

No matter how interesting the finds are no phytogeographical conclusions can be drawn at present. The stones are preserved in my herbarium.

The stated species were: *Bacidia trachona* v. *seposita* (Th. Fr.) H. Magn., *Catillaria intrusa* Th. Fr. and *subalpina* Th. Fr., *Lecanora badia* and *polytropa, Lecidea flavocaerulescens, ivalensis* Vain., *macrocarpa* v. *platycarpa* and *superba, sphinctotricha* n. sp., *subrhagadiella* Lynge, *tenebrosa,* and (*Psora*) *cinereorufa* Schaer., *Microglaena corrosa, Rhizocarpon Birgittae* n. sp., *Copelandii, Hochstetteri* v. *infernula,* and *geographicum* (one of them *Rh. riparium* v. *virididispersa* according to RÄSÄNEN's subdivision), *Parmelia alpicola, Umbilicaria* cf. *proboscidea,* and two species of *Lecidea,* not determinable on account of the scanty material.

No. 1. Skurdalshöjden, at about 800 m. Stone 4×2.5×0.7 cm, mica schist.

Lecanora polytropa v. *acrustacea* Schaer. — *Lecidea macrocarpa* v. *platycarpa* (Ach.) Th. Fr.

Bacidia (*Bil.*) *trachona* (Ach.) Lettau v. *seposita* (Th. Fr.) H. Magn. with widely scattered, white, plane areolae, 0.2—0.5 mm wide. Apothecia 0.2—0.3(0.4) mm broad, at the edge of the areolae, generally 2—5 congested and ± confluent to 0.5 mm broad, convex, as if tuberculate crowds, often shiny, soon convex and immarginate. — Exciple at edge 30—35 μ, yellowish brown or greenish brown, confluent with 50—70 μ thick, dark yellowish brown or dark brown hypothecium with diffuse limits. Thecium 50—60 μ, upper 17—20 μ sordid bluish green. Paraphyses contiguous also in KOH, apices 3 μ, in much gelatine. Spores rarely ripe, 13—17×4—4.5 μ, oblong to cylindric, indistinctly 1-septate, a few also indistinctly 3-septate. — A good herbar specimen. Several apothecia ± brownish inside without asci. Although differing in the developed thallus and crowded apothecia the specimen seems to be best placed under *B. trachona.*

No. 2. Lill Glucken, 870 m. Stone 3×2.5×1 cm, hard rock with mainly feldspar.

Catillaria subalpina Th. Fr. Thallus areolae pale grey, scattered, surrounded by black hypothallus. Apothecia 0.4—0.5 mm, scattered, plane with distinct thin margin. Apothecia KOH—. Exciple at edge and laterally 35—50 μ thick, dark brown, surface ± green, narrowly united with 100 μ thick, brownish black hypothecium. Thecium 70 μ, hyaline, limit to hypothecium distinct; upper 17 μ bright blackish green. Paraphyses 1.7 μ, indistinct, the 3—3.5 μ capitate, blackish green

apices contiguous also in KOH. Spores in water (in asci) 13×5 μ, in KOH or HCl 15—17×6—7 μ, 1-septate. — New to Sweden. Formerly known only from Tromsö in Finnmark.

Lecidea macrocarpa v. *superba* (Kbr) Th. Fr. A few apothecia with scattered, purely white, ± thin, but convex areolae. Seems to be a reduced form.

Lecidea macrocarpa v. *platycarpa* (Ach.) Th. Fr. A few apothecia without thallus, 1—1.5 mm large, slightly convex, as usual with pitch-black colour. Exciple K+ distinctly purplish brown, in v. *superba* brown without purplish colour. Hypothecium K+ purplish black, apices of paraphyses with short branches. No spores. — It seems to me that there are differences enough between these two varieties to separate them as species. I have found them very constant in numerous examined specimens.

Rhizocarpon Hochstetteri v. *infernula* (Nyl.) with scattered, white areolae surrounded by blackish, narrow hypothallus. Apothecia 0.4—0.6 mm, firmly appressed, slightly convex with very thin to indistinct margin. One apothecium (wet) 0.7×0.3 mm, in section convex, KOH—. Exciple only 25 μ at edge, laterally to 50 μ thick, dark brown, surface dark green, confluent with 100—200 μ dark brown hypothecium. Thecium 85 μ high with 30 μ transitional, gradually ± brown zone to hypothecium; upper 12—17 μ bluish green. Asci numerous, filled with granular plasma, one ascus with 8 spores, 20—22×10—11 μ, colourless, one-septate. — It does not much resemble the type of *Hochstetteri* and seems uncertain. *Lecidea decinerascens* Nyl. ought to be identical with this form (acc. to Vainio). Probably a separate species.

No. 3. Finnröja near Ena river, 6—700 m. Stone 4×4×0.8 cm, mica schist.

Parmelia alpicola Th. Fr., a good fertile specimen. — *Lecanora polytropa* v. *acrustacea* Schaer., scattered apothecia on the plane surface. — *Lecanora badia* (Hoffm.) Ach., a fragment. — *Rhizocarpon Copelandii* (Kbr) Lynge, a small specimen. — *Rh. Birgittae* H. Magn., a fragment.

No. 4. Finnröja. Stone 4.5×2.5×1 cm, hard rock.

Lecidea ivalensis Vain. Quite typical, without thallus. New to Sweden. Formerly stated by me from Jämtland: Handöl, Täljstensberget, 1922 Malme (R.) at summit of the hill; Lycksele lappmark: Tärna, Storfjället, 1924 H. Magn. at 1100 m; Bohuslän: Skee, Björnerödspiggen, 1932 H. Magn. on boulders at summit, 224 m; Norway: Nordland, Mo, Krabbfjäll, 1924 H. Magn. at 650 m.

Lecidea subrhagadiella Lynge. Specimen 8×5 mm large with very thin, whitish thallus divided in separate 0.15—0.2 mm large areolae. Apothecia dense, 0.3—0.4(0.5) mm, concave to plane with distinct margin. Structure agrees completely with LYNGE's description (Lich. West Greenl. :64, 1937). Especially noticeable are the swollen asci with 10—12×7.5—8.5 μ large spores and the reddish violet reaction with KOH in the epithecium, a very unusual reaction. Formerly known only from the original locality. New to Sweden.

Lecidea macrocarpa v. *superba,* several small thalli. — *Microglaena corrosa* (Kbr) Arn., only one apothecium. — *Rhizocarpon Birgittae* H. Magn. n. sp. Type specimen (see no. 116). — *Rhizocarpon geographicum* (L.) DC (=*Rh. riparium* Räs. v. *virididispersa* Räs.). Thallus Pd—. Spores 25—35×15—17 μ.

No. 5. Finnröja. Stone 6×2×1 cm, hard rock.

Catillaria intrusa Th. Fr. upon *Rhizocarpon geographicum* and *Lecidea tenebrosa* (type). — *Lecidea sphinctotricha* H. Magn. n. sp. Type specimen (see no. 115). — *L.* (*Psora*) *cinereorufa* Schaer. — *Lecanora badia* (Hoffm.) Ach. — *Rhizocarpon Copelandii* (Kbr) Lynge.

No. 6. Rekdal hill, about 700 m. Stone 4×2×1.5 cm.

Lecidea flavocaerulescens (Hornem.) Ach. ster. with *Discothecium gemmiferum* (Tayl.) Vouaux.

No 7. Near Skurdal lake, about 700 m. Stone 7×3×2 cm, hard rock.

Rhizocarpon Birgittae H. Magn., only a few apothecia. — *Rhiz. geographicum* (L.) DC. in several formae, Pd+, I+, apothecia badly developed. Thereto two species of *Lecidea* with obvious inner structure, but not determinable.

Additional note.

Bacidia (*Bil.*) *biseptata,* described by me as a new species in this series no. XI (Bot. Not. 1942 p. 6) is synonymous with *Diplophragmia petsamoënsis* Vain. (Lichenogr. fenn. IV: 472, 1934), as pointed out by V. RÄSÄNEN in a letter to me.

Upprop.

Undertecknad, som är sysselsatt med vissa sydliga storsvampars utbredning i Fennoskandia, önskar uppgifter om lokaler för liksvampen (*Phallus impudicus*), lilla liksvampen (*Mutinus caninus*), lömska flugsvampen (*Amanita phalloides*), fjällsoppen (*Strobilomyces strobilaceus*), eldsoppen (*Boletus luridus*) och blodsoppen (*Boletus miniatoporus*). Gärna med uppgift om ståndorten. Jordprov från mullskiktet mycket önskvärt. Meddelanden torde godhetsfullt sändas till

OLOF ANDERSSON
amanuens, Botaniska Museet, Lund.

Undertecknad vore synnerligen tacksam för fruktmaterial av *Aethusa Cynapium,* vilken fruktificerar just nu (september—oktober). Vid insamlingen böra frukterna från varje individ, om möjligt några hundra frukter eller mera av varje, insamlas i särskild påse med uppgift om lokal samt växtens storlek och allmänna utseende. Materialet bör vara mig tillhanda före oktober månads utgång, ty sådden skall ske i höst.

H. WEIMARCK
docent, Botaniska Museet, Lund.

Botaniska Notiser önskas köpa.

Undertecknad söker komplettera sin serie av Botaniska Notiser. Jag saknar ännu årgångarna 1839, 1843, 1845, 1849, 1850, 1851, 1863, 1874, 1876, 1877, 1882 och 1885. Jag vore tacksam för svar med uppgift om pris pr st. av de ovannämnda årgångarna. Ev. kunna även köp av enstaka häften av dessa årgångar komma i fråga.

H. WEIMARCK
docent, Botaniska Museet, Lund.

Lunds Botaniska Förening.

Statsanslag.

Kungl. Maj:t har anvisat 1.900 kr. åt Lunds Botaniska Förening för fortsatt utgivande under år 1945 av tidskriften »Botaniska Notiser», med skyldighet för föreningen att av tidskriften för samma år avgiftsfritt överlämna till Ecklesiastikdepartementet 1 exemplar, till Universitetsbiblioteket i Lund 5 exemplar, till Botaniska Institutionen vid Universitetet i Uppsala 2 exemplar, till vart och ett av Universitetsbiblioteket i Uppsala och Kungl. Biblioteket 1 exemplar samt till Lantbrukshögskolan 1 exemplar.